תלמוד בבלי · אחרונים · שיטה מקובצת · סדר מועד

שיטה מקובצת על ביצה

רבי בצלאל אשכנזי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שיטה מקובצת על ביצה

רבי בצלאל אשכנזי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שיטה-מקובצת-על-ביצה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 8
דף ג. 10
דף ג: 11
דף ד. 15
דף ד: 17
דף ה. 19
דף ה: 21
דף ו. 23
דף ו: 25
דף ז. 28
דף ז: 30
דף ח. 33
דף ח: 34
דף ט. 36
דף ט: 37
דף י. 39
דף י: 41
דף יא. 43
דף יא: 46
דף יב. 47
דף יב: 50
דף יג. 51
דף יג: 53
דף יד. 54
דף יד: 55
דף טו. 58
דף טז. 66
דף טז: 67
דף יז. 69
דף יז: 70
דף יח. 73
דף יח: 76
דף יט. 78
דף יט: 79
דף כ. 80
דף כ: 81
דף כא. 82
דף כא: 84
דף כב. 88
דף כב: 90
דף כג. 91
דף כג: 92
דף כד. 94
דף כד: 95
דף כה. 97
דף כה: 100
דף כו. 102
דף כו: 104
דף כז. 105
דף כז: 106
דף כח. 107
דף כח: 110
דף כט. 112
דף כט: 113
דף ל. 115
דף ל: 117
דף לא. 120
דף לא: 121
דף לב. 122
דף לב: 124
דף לג. 125

דף לג: 126
דף לד: 127
דף לד: 129
דף לה: 132
דף לה: 134
דף לו: 136
דף לו: 138
דף לז: 139
דף לז: 140
דף לח: 142
דף לח: 143
דף לט: 147
דף לט: 149
דף מ: 149

דף ב.

ביצה שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל. ואם תאמר ואמאי לא תני בית שמאי מתירין ובית הלל אוסרין. ויש מפרשין משום דאוסרין משמע איסור עולם ואין איסור זה אלא ליומו וכדאמרינן גבי המבשל בשבת במזיד לא יאכל דהוא בו ביום אבל למחר יאכל. וזה אינו דהא גבי מוקצה נקט לישנא דאיסור והיתר ואפילו הכי אינו אלא ליומו. ומורי הרב נר"ו פירש דמשום הכי קתני תאכל לאשמועינן כחייהו דבית שמאי דאפילו לאכילה קא שרו אף על גב דבכולה תלמודא בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא הכא מקילין טפי ומתירין אפילו לאכילה. ואף על גב דר' אליעזר הוא דאמר תאכל היא ואמה הא אמרינן דשמותי הוא. והא דאמר ר' יהודה בגמרא תאכל בשני הוי טעמא משום דר' אליעזר הוי רביה וכדאמר בשמיה עדין היא מחלוקת. ונקט לישנא דרביה וכתב הרשב"א ז"ל דר' אליעזר הוי רביה כלומר רביה דרביה. עד כאן תורף דבריו. ופירוש לפירושו דאי תני בית שמאי מתירין הוה משתמע דוקא לטלטל שרו בית שמאי אבל לאכילה אסרי משום הכי תני תאכל. וכן ראיתי בתוס'. בית שמאי אומרים שאור בכזית כו'. השוחט חיה ועוף כו' בית שמאי אומרים יחפור בדקר ויכסה. פירוש משום דבכוליה תלמודא בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא חוץ מאותן שמונה דברים שמונה בפרק רביעי דמסכת עדיות קתני הני תלת מילי במתניתין בהדי הדדי דהוו מקולי בית שמאי וחומרי בית הלל. והא דביצה תני קמייתא התם ונקט חמץ אגרא. ואית נוסחי דגרסי דמשום הכי נקט חמץ משום דתנא ביום טוב של פסח קאי.

גמרא בתרנגולת העומדת לאכילה כלומר להשמין אותה ולאוכלה כל זמן שירצה אוכלא דאפרת הוא. ואף על גב דלבית הלל אין מסיקין בשברי כלים כיון דמעיקרא כלי משום נולד וכן נמי פירות העומדים לאכילה משקין היוצא מהם אסורים. הכא שאני דליכא למימר ביה נולד משום דהוי כחותך פרוסה מככר אחת דלעולם דין הביצה כדין התרנגולת כדמשמע בהדיא בגמרא.

מאי טעמייהו דבית שמאי מוקצה הוא. פירוש אפילו עומדת התרנגולת לגדל ביצים ולהיות הביצים לאכילה אפילו הכי אין להם הכנה באנפי נפשייהו במעי אמן כיון שהאם היא מוקצה וכן פסקו רוב הפוסקים. וא"ת אם כן אמאי קא פריך מוקצה היא דהא קיימא לאכילה. יש מפרשים דהרי הוא כאלו אקשי נולד הוא דלנולד נמי קרי מוקצה שהכל מטעם מוקצה אלא שהנולד הוא יותר מוקצה.

מאן דשרי במוקצה בנולד אסר. פירוש בנולד כי האי דמעיקרא מיכסו והשתא מיגלו לאפוקי שברי כלים דמסיקים ביום טוב אף על גב דהוו כלים מעיקרא ולא חשיבי כנולד אליבא דרבי שמעון כדאיתא בפרק במה מדליקין. וא"ת אם כן הא דקיימא לן חולב אדם עז לתוך הקדרה או לתוך התבשיל משום דמשקה הבא לאוכל כאוכל וכן פירות נמי ואמאי לא אסירי משום נולד. וי"ל דהתם הוי הוכחה טפי כיון דעביד איהו בידים אבל ביצה דממילא לא והיינו טעמא דעצמות וקליפין. וכתב רש"י ז"ל בהגהה דמאן דאית ליה מוקצה יליף מוהכינו והני מילי במידי דחזי למיכל. וכן כתב לקמן גבי עצים שנשרו מן הדקל אבל בדרבנן כגון מוקצה דאיסור טלטול דלאו בר אכילה כי הכא עד כאן. ופירוש לפירושו שאין מוקצה מן התורה אלא בדבר הראוי לאכילה. והקשה עליו מורי הרב נר"ו דהא רבה דהוא מרה דשמעתא בעצי מוקצה אמרה וכדאיתא בפרק אלו עוברין דאתמר התם בהדיא דהוי מדאורייתא. ותירץ נר"ו דעד כאן לא אמר רבה דעצי מוקצה מדאורייתא אלא משום דאקשיתיה הא דמבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו לוקה חמש אבל בתר דפריק אפיק הבערה ועייל עצי אשרה לא צריך לדחוקי נפשיה. דאף על גב דסבירא ליה דמוקצה דאורייתא וכדמשמע דפשיטא ליה לרבה וכדחזינן דאקשי ליה אביי ומוקצה דאורייתא הוא והוא אהדר ליה אין ואזהרתיה מהכא והיה ביום הששי כו'. אפילו הכי משמע דמדכתיב והכינו בפרשת המן דבר אכילה הוא דלא אסר אלא מוקצה דמידי דחזו למיכל עד כאן לשונו.

ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא ומנערה. ואם תאמר והא הכא במניח מדעת את העצמות והקליפין על השלחן ואם כן נעשה השלחן בסיס להם ואסור אפילו טלטול מן הצד. והרבה תירוצין נאמרו בענין. יש מתרצים דהכא מיירי שיש דברים של היתר בשלחן ואגבייהו מטלטלין האסורין ואפילו במניח כדמוכח בהדיא בפרק קמא דשבת. ולא מחוור דהא סתמא קתני אפילו בשאין עליה דברים של היתר. ויש מתרצים דלעולם לא אמרינן בסיס אלא בשיש בהם חשיבות בסיסות כמעות שעל גבי הכר אבל עצמות וקליפין שאין להם חשיבות כלל לא. ואם תאמר והא אבן שעל פי החבית אמרינן דנעשה בסיס החבית לה ואף על פי שאין לה חשיבות כלל. כבר אמר בתוספות דמיירי באבן חשוב כאבני גזית שאדם מצניעה שלא תשבר.

ומורי הרב נר"ו הקשה דהא מתניתין דאבן שעל פי החבית סתמא קתני ואף על גב דלא הויא גזית ולא חשיבא. ועוד שאין דרך להצניע אבן קטנה על פי החבית. ועוד דהא אבן שבקרויה אי לא מהדקא אין מטלטלין הקרויה לפי שנעשה בסיס לאבן והיא אינה מאבני גזית דהא במקום התורפה יהב לה ולהכרע בעלמא. על כן פירש הוא נר"ו דבשני ענינים

נעשה בסיס. כגון שיש חשיבות בסיסות עליו כדאמרן כמעות שעל גבי הכר ואף על פי שאין הכר צריך למעות או אפילו אין בענין חשיבות בסיסות כיון שהוא צריך לו נעשה בסיס כאבן שעל פי החבית שהחבית צריכא לאבן ואף על פי שאין באבן חשיבות כלל. וכגון אבן שבקרויה דאי לא מהדקא שפיר אסיר לטלטלה משום דצריך לה שמכריעה במים ודולה ואף על גב דקרויה עיקר ואפילו הכי כיון שצריך לאבן מיתסר. אבל עצמות וקליפין שאין להם חשיבות כלל וגם אין הטבלא צריכה להם לא נעשה בסיס להם ומותר לנערה. והא דטומנין בגיזי צמר שנוטל את הכסוי והן נופלין מאליהן אף על גב דצריך לגיזי צמר להחם טעמא דמלתא מפני שכל הקדרה טמונה בתוך הגיזין ועיקרן של גיזין נעשין בסיס לקדרה דהא הנך דתחתיה וצדדיה נעשו בסיס לה הלכך דינא הוא דלהוו אינהו בסיס ואף על גב דאיכא מינייהו על כסוי הקדרה בתר עיקרייהו אזלינן ומיקרו בסיס לקדרה והלכך נוטל את הכסוי והן נופלין. וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל שכתב סוף פרק נוטל גבי גרעיני פרסייתא שמואל מטלטל להו אגב ריפתא כו'. וכאן אינו נעשה בסיס שכל עצמו אינו עושה כן אלא לזורקן. וכן זו ששנו לבית שמאי מסלק את הטבלא כולה ומנערה הכי נמי הוא שמטלטל את הטבלא עם הקליפין שעליה עד מקום ידוע ומנערה שם עד כאן. אלמא טעמא משום דלא חשיבי ואין צריך להם ואינו עושה כך אלא לזורקן עד כאן תורף דבריו נר"ו. וכן נראה שרמזו פירוש זה בתוספות שכתבו: הא דאבן משום דאחשבה ועשאה כסוי על פי החבית עד כאן. כלומר כיון שעשאה כסוי וצריך לה החבית נעשה בסיס לאבן. וכן מוכח פרק כל הכלים דאמרינן התם אבל במניח נעשה האבן כסוי לחבית וזה למאן דסבירא ליה דהנחה לשם כסוי משוה ליה מנא ומאן דאמר דאסור לטלטל סבר דלא משויא ליה מנא אלא אם כן נעשה בה מעשה וכדאסהיד צאו ושפשפום אמר להו אבל מכל מקום משמע דמיירי דדעתיה לשם כסוי.

ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כר' יהודה כו'. כלומר כך קבל מרבו דמפכינן ליה דבית הלל אומרים מגביהין מעל השלחן ובית שמאי אומרים מסלקין את הטבלא וכו'. אבל מתניתין דהכא לא מפכינן דמתניתין מתרצתא היא שהרי מיתנו בקולי בית שמאי התם במסכת עדיות.

גבי שבת דסתם לן תנא כר' שמעון דתנן כו'. ואף על גב דפליג ר' יהודה בה ואם כן לא מיקרי סתמא היינו דלא מצינן לאקשויי מינה לר' יוחנן דאמר הלכה כסתם משנה אבל לדידן חשיבא סתמא לענין הלכה והכי איתא במסכת יבמות.

ואת הנבלה לפני הכלבים. וא"ת דלמא משום דהוי מוכן לאדם כלומר מבעוד יום ומוכן לאדם הוי מוכן לכלבים אי נמי בשיש נבלה בתוך ביתו ולא משום מוקצה. וי"ל דהא

פליג ר' יהודה בסיפא ואסר ויהיב טעמא לפי שאינו מן המוכן דמשמע דאפילו לתנא קמא אינה מן המוכן והא דקא שרי משום דלית ליה מוקצה.

דף ב:

אין מבקעין עצים מקורות. בדין רישא אפילו רבי שמעון מודה בה כיון דראויות לבנין והוי מוקצה מחמת חסרון כיס. אבל סיפא ודאי דוקא לר' יהודה ומיירי אפילו בקורה רעועה שהיה יושב ומצפה מתי תשבר אבל בבריאה אפילו ר' שמעון מודה בה דאסור.
מכדי מאן סתמה למתניתין רבי מאי שנא גבי שבת כו'. והוא הדין דהוה מצי לאקשויי מבית הלל לבית הלל אליבא דרב נחמן מאי שנא דבשבת סברי לה כר' שמעון וביום טוב כר' יהודה אלא משום דאוקמתא דרב נחמן בסתמא דמתניתין תליא נקטי קושיין לרבי דסתמינהו לכולהו.
שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה כו'. ופירש הרשב"א דטעמא רבה הוא ולא משום דאיכא מידי דביום טוב אסור ובשבת שרי. והקשה מורי הרב נר"ו והרי מזמנין את הנכרי בשבת ולא ביום טוב וכן מניחין נר על גבי דקל מערב שבת ולא מערב יום טוב. ותירץ דאין הכי נמי דליכא מידי דבשבת שרי וביום טוב אסור מדינא אי לא משום גזרה וכולהו הנך משום גזרה דשייכא ביום טוב ולא שייכא בשבת. וכן מוקצה דיום טוב משום גזרה דלמא אתי לזלזולי ביה ואף על גב דלא דמי להנך.
במאי אוקימתה בתרנגולת העומדת לגדל בצים ומשום מוקצה. פירוש והוא הדין דאי לא נולדה דאסורה כגוף התרנגולת משום מוקצה דמאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד. והא דלא אקשי הכי ולומר ליפלוג בביצה הנמצאת במעי תרנגולת משום דטפי עדיף לאיפלוגי בנולדה לאשמועינן טפי כח דהתרא ועוד דנקט מלתא דשכיחא טפי.
ליפלגו בתרוייהו. פירוש וליתני כח דאיסורא ולאשמועינן שהלכה כבית הלל לענין פסק הלכה.
ומשום הכנה פירוש משום דסברי בית הלל דאפילו הכנה דבידי שמים חשיבא הכנה ובית שמאי סברי דלא אסר הכתוב אלא הכנה דבידים ממש כגון אפיה ובישול וכיוצא בזה. וקסבר רבה כל ביצה דמתיילדא האידנא מאתמול גמרה לה. פירוש ואותו גמר שגורם לה להיות ביצה ולצאת לאויר העולם חשיבא הכנה והיינו הכנה דממילא כיון שבאה הכנה זו על ידי שמים דומיא דירידת המן דהוי כביצה שנולדה. רבה לטעמיה דאמר רבה מאי דכתיב והיה ביום הששי והכינו כו'. פירש רש"י ז"ל רבה לטעמיה דאית ליה מוקצה דאורייתא כדאמר בפסחים פרק אלו עוברין. והקשה הרשב"א ז"ל טובא

להאי פירושא חדא דהתם הדר ביה רבה מההיא במסקנא ועוד דאם איתא דמוקצה דאורייתא מאי שנא משום דגמרה מאתמול אפילו גמרה האידנא נמי ליתסר. ועוד דביום טוב גרידא ליתסר מדינא משום מוקצה ואנן לא אסרינן ליה אלא משום גזרה כדאיתא בסמוך. וכן הקשה קושיא זו למטה הרב ז"ל פעם אחרת. ואין קושיות אלו מחוורות בעיני מורי נ"ר דהא דהדר ביה רבה התם ואוקמה בעצי אשרה היינו משום קושיא שנית שהקשה לו אביי ועוד הא אמרת אין חלוק מלאכות ביום טוב דאילו משום קושיא קמייתא היה לו לתרץ דמשום הכי מביא מן המוקצה משום דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל ולא אימעוט אלא טבל ודומה לו שאיסור גופו גרם לו. ועוד היה לו לרבה לומר דההיא רב חסדא אמרה ולדידיה לא סבירא ליה כוותיה. אלא קושיא שניה הכריחתו לאוקומי בעצי אשרה ולאו למימרא דהדר ביה מהא דאמר דמוקצה הוא מן התורה. וא"ת אם כן גמרה האידנא נמי תיתסר כמו שהקשה הרב ז"ל. וי"ל דאין הכי נמי דאפילו גמרה האידנא מיתסרה אלא משום דלא אפשר שתהא נגמרת ונולדת ביום אחד לא אמר הכי והא דאמר מאתמול גמרה לה שלא תאמר שנגמרה לה זה שני ימים ויהיה חול מכין ליום טוב. ולהאי פירושא נצטרך לומר דהא דתניא בסמוך שחט את התרנגולת ומצא בה בצים גמורות וכו' מיירי ביום טוב גרידא ומשום דתלינן דלמא גמרה בחול דאי ביום טוב אחר שבת ממה נפשך מיתסר. ועיין. וא"ת ביום טוב גרידא ליתסר כדאקשי הרב ז"ל. כבר נשמר מזה רש"י ופירש אחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמיננה מבעוד יום של חול. ופירוש לפירושו כיון שהיא תרנגולת העומדת לאכילה ואוכלא דאיפרת הוא ביום טוב דעלמא שריא בהא הכנתה דבידי שמים נעשית וליכא בחול משום נולד דאוכלא דאיפרת הוא. אבל ביום טוב שלאחר השבת אסירא מפני שאותה הכנה שבידי שמים נעשית בשבת והויא כמאן דליתא שיום טוב צריך הכנה דחול וגבי ביצה לא בעינן הכנה אלא דבידי שמים דהיינו גמר ביצה. הלכך בשבת גרידא וביום טוב גרידא מדינא שריא שהרי הכנתה דבידי שמים נעשית בחול והיא אינה צריכה להכנה אחרת אבל להכנה דגמר ביצה שהיא בידי שמים ודאי צריך שאין דעתו של אדם על מה שלא בא לעולם כלל דהא בצים לא עבידי דאתו וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל פרק כל כתבי. אבל מכיון דגמרה לה מאתמול כיון שהתרנגולת עומדת לאכילה שהוא מפני שהביצה כאחד מאבריה דאוכלא דאיפרת היא הלכך ביום טוב אחר שבת אסירא מפני שאותה הכנה דבידי שמים דדמיא להכנה דבידי אדם נעשית בשבת. וזהו שכתב רש"י ז"ל תרי זימני משום דאיתכן בידי שמים בשבת כלומר ההכנה הצריכה נעשית בשבת מה שאין כן בשבת גרידא וביום טוב גרידא. ובהאי פירושא ניחא לן מאי דאקשי הרשב"א ז"ל

לפירוש רש"י שהקשה דאי סעודת שבת בעיא הזמנה ובחול אם כן בשבת גרידא וביום טוב גרידא ליתסר מדינא ולימא דשבת אינה מכינה לעצמה ובערובין אמרינן תחלת היום קונה עירוב והשבת מכינה לעצמה ולפום האי פירושא לא קשיא מידי. ועוד דאינה ראיה האי דעירוב דשאני התם דאזמין ליה לסעודתייהו דעירוב מבעוד יום וקנין שביתתו הוה ליה ממילא. ותדע דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום כדמוכח התם מאה דלוגין טבול יום כו'. עד כאן תורף דברי מורי הרב נ"ר.

דאמר רבה מאי דכתיב והיה ביום כו'. והא דתליא לה ברבה אף על גב דמתניתא היא התם בעירובין פרק בכל מערבין (לח:) היינו טעמא דרבה סבר לה ופסק הלכה כן בכל דוכתא.

אלא מעתה יום טוב דעלמא תשתרי. פירוש בין נולדה ביום ראשון דהא גמרה מחול ובין נולדה ביום שני דאי גמרה מיום ראשון והוא קדש הרי נולדה בחול ואי יום שני שנולדה קדש הרי גמרה בחול. ונראה לי דממעשים בכל יום אקשי ולומר אפילו תוקמה למתניתין ביום טוב אחר השבת דוקא אכתי מעשים בכל יום דאסרינן ביצה שנולדה ביום טוב גרידא לבו ביום אמאי לשתרי.

ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאוכלן ביום טוב. פירוש אפילו גמורות ובתרנגולת העומדת לאכילה. וא"ת אם כן משמע דוקא נמצאת במעי תרנגולת הא נולדה אסירה ואם כן תיקשי לרב נחמן הך ברייתא דאוקמה למתניתין בתרנגולת העומדת לגדל ביצים הא בעומדת לאכילה שריא היא וביצתה. ועלתה בקושיא לרבותינו הצרפתים ז"ל. ולדידי לא קשיא דכיון דלא קאי הא דרב נחמן לא חש לאקשויי מינה לדידיה. ויש מפרשים דרב נחמן אית ליה דרבה דאסורה משום הכנה ולא מיחוור. ויש מפרשים והוא הנכון דרב נחמן סבר כתנא דלית ליה הכנה ולא קשיא ליה הך מתניתא דתנאי פליגי בהכנה לקמן. ואכתי צריך עיון.

דף ג.

גזרה שמא יעלה ויתלוש. וכתב הריטב"א ז"ל דפירות דכמישי וניכר שנפלו בחול מותרין ביום טוב או בשבת דהא איכא היכירא וליכא למגזר.

הכנה לית להו. פירוש ואף על גב דאמרינן לעיל דברייתא היא בהדיא בערובין דאית לה הכנה מכל מקום תנאי נינהו.

ר' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר כו'. הקשה הרשב"א ז"ל אם כן ר' יצחק דמפרש מתניתין משום משקין שזבו ביצה נמי מאוכל הוא שהרי בתרנגולת העומדת

לאכילה עסיקי ואם כן לדידיה קשיא הא דרבי יהודה. ותירץ דלא דמי דמשקין היוצאין מדבר העומד לאכילה לא ניחא ליה באותן משקין אבל ביצה ניחא ליה שתלד תרנגולתו ואדרבה לפירות העומדין למשקין דמיא. וקשיא ליה טובא האי תרוצא למורי הרב נר"ו דכיון דר' יצחק ורבינא סבירא להו דביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לאכילה דמיא למשקין הבאין מפירות העומדין לאכילה דהא מקשה ר' יוחנן מהאי טעמא מר' יהודה לר' יהודה אם כן משמע דפשיטא הוא דהכי הוא דאי לא מאי קושיא דר' יוחנן ורבינא גופיה לא הוה דחיק נפשיה לאוקמיה אלא בהך תירוצא שתירץ ז"ל ורבינא בריה דרב עולא נמי לא אשכח פתרי אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומנין להם לאוקומי נפשייהו בפירוקי דחיקי ולאפלוגי במה שמוסכם בגמרא. ומאי דאקשי ז"ל מדרבי יצחק לא קשיא מידי דדילמא ר' יצחק כתנא קמא דר' יהודה סבירא ליה דאפילו מפירות העומדין לאכילה היוצא מהן אסור. והקשו בתוספת למאן דאמר גזרה שמא יעלה ויתלוש אם כן אמאי לא אסרה נר שהדליק נכרי בשבת לצרכו שמא ידליק ישראל. ולא הועילו בזה אלא גמגום. ולדידי אינה קושיא דמנכרי לישראל לא גזרינן משום דנכרי בישראל לא מיחלף. ועוד אמרו בתוספת דאסור לאכול פת הנאפה מנכרי ביום טוב או בשבת אלא אם כן נודע שלא היה נטחן בשבת או ביום טוב דהוי אסור משום נולד בשבת וביום טוב משום טחינה או משום נולד אבל לא משום אפיה לא ביום טוב ולא בשבת אבל משום דנאפה בעצי דמוקצה לא אסרינן ליה דלא אמרינן במוקצה יש שבח עצים כפת. אבל הרשב"א ז"ל התיר בתשובת שאלה פת חם בשבת אפילו לא נודע אם נטחן אם לאו כל היכא שהנכרי אפאו לעצמו ומשום ענג שבת. ונראה דדוקא בביתו של נכרי אבל אם הביא אותו מרשות הרבים לרשות יחיד לצורך ישראל אסור. ולקמן פרק אין צדין אכתוב יותר מזה בסיעתא דשמיא.

מוחלפת השיטה. פירש רש"י ז"ל הא דאין סוחטין את הפירות. ולא רצה ז"ל לאפוכי הא דמתנה. ואין צורך בזה אלא אפילו הא דמתנה מפכינן.

דף ג:

לדידי אפילו בראשון שריא. וא"ת והיכי עביד כבית שמאי ולא כבית הלל דאסרי במתניתין. ולי נראה משום דר' אליעזר הוי רביה דרביה דר' יהודה וסבירא ליה כר' אליעזר דשמותי הוא ותנא קמא דר' יהודה כבית הלל. ומעתה לא קשיא לן הא דר' יצחק ומפרש מתניתין משום משקין שזבו דהא איהו טעמא דבית הלל קאמר ואם כן ר' יצחק כתנא קמא דר' יהודה סבירא ליה ולא כר' יהודה כן נראה לי.

כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר. וגרסינן עלה בירושלמי ובלבד שלא יהא כלי נוגע בביצה.

נתערבה באלף כולן אסורות. פירש ר"ת דאודאה קאי דאלו אספיקא לא משום דהוי ספק ספיקא ושריא. ורבינו יצחק ז"ל פירש דלא מיקרא ספק ספיקא אלא היכא שבאו שניהן מכח התערובת אבל הכא ספיקא קמייתא דספק נולד או דספק טריפה היא ובתרייתא ספק תערובת היא. ומהאי טעמא אסר ז"ל בספק טרפה שנתערבה רגליה ברוב רגלים של בהמות כשרות. וגם אסר בארי שנכנס לעדר ולא נודע אם דרס ברגל דאין דריסה ברגל ואם תימצי לומר דרס ביד מכל חדא וחדא איכא למימר לא זו דרס וכן כל כיוצא בזה. והא תנן במסכת ערלה הצובע בקליפי ערלה מלא היסט וארגו בבגד ואין ידוע אי זו היא ר' מאיר אומר ידלק וחכמים אומרים יעלה באחד ומאתים ואילו נתערבו באחרים לא קתני דמשמע דאם נתערב באחרים מותרין ואף על גב דהיסט בעצמו נתערב שם. וי"ל דמיירי כגון שנחתך מן הבגד מלא היסט ואין ידוע אם האיסור נחתך אי לא. וכתב מורי הרב נר"ו דדוקא כשנחתך מלא היסט ולא נאבד שאם נאבד אפילו אותו בגד עצמו שנתערב בו מותר ולא ידלק מפני שאני אומר שאותו היסט שנאבד היה אותו הצבוע בקליפי ערלה. וכדאמרינן פרק התערובות טבעת של עבודה זרה שנפלה למאה ונפלה אחת מהן לים הגדול כולן מותרות. ודוקא לים הגדול אבל אם היה במקום אחר עדיין באיסורן עומדין. והראיה בזה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונאסר הכל ואחר כך נפלה כשיעור התרומה למקום אחר שחוזר ומדמע ועדין הראשון באיסורו עומד. וכן בדין שלא נאמר כל דפריש מרובה פריש אלא להתיר אותו שפירש אבל הנך כולהו באיסורן עומדים. ובמה שאנו אומרים שהאיסור בטל יש בו דינים חלוקים שאם נתערב אחד בשנים שהאיסור בטל צריך שיאכלם אחד אחד שאם יאכלם שנים כאחד יש לתלות שאוכל האיסור כיון שאוכל הרוב ביחד ודמי לשני שבילין ובאין לישאל בבת אחת. ואם האיסור חמור כגון תאנה של תרומה שנפלה לפחות ממאה ונפלה אחת מהן לים הגדול שהשאר מותרות אוכלין שתים שתים כדי שיאכל מן ההיתר על כל פנים כדאמרינן בזבחים גבי ראש בין הראשים שמקריבין שנים שנים עד כאן לשונו.

כולן אסורות. וא"ת ולישקול דמי איסור שבו ולשדינהו בנהרא והשאר יהא מותר כדאמרינן בפרק כל הצלמים גבי ההיא חביתא דחמרא דיין נסך שנתערב עם שאר חביות דלשקול ארבעא זוזי ולשדינהו בנהרא. וי"ל דהתם ודאי לא התירו שאר חביות לשתות אלא למכור לנכרי וליהנות מן הדמים והכא נמי מאי אסורות אסורות לאכול הביצים קאמר אבל למכור וליהנות מן הדמים שרי. ובתוספות אסרו ואמרו דלא שרו אלא יין

נסך או עבודה זרה או עצי אשרה שתופסין דמיהן והאיסור נתפס על הדמים והוי כאלו משליך האיסור אבל בשאר מילי לא. ולמכור הכל לנכרי חוץ מדמי איסור שבו כדאמרינן גבי יין נסך לא משום דחיישינן דלמא הדר ומזבין ליה לישראל. והרשב"א האריך בזה. ואי נמי דינא קתני ולא תקנתא.

הא דאקשינן ונבטל ברובא פירושו ברובא ממש חד בתרי דכל יבש ביבש חד בתרי ואפילו מדרבנן. והוא שיאכל כל אחד בפני עצמו כמו שפירש מורי נר"ו. ועוד טעמא כדי שלא יתן טעם זה בזה. ויש מפרשים דמדרבנן אפילו יבש ביבש בעי ששים ואם כן הכי מקשה תבטיל ברובא הראוי לו דהיינו ששים והוא דחוק מאד.

הניחא למאן דאמר כל שדרכו לימנות שנינו. כלומר דכל דבר שפעמים נמכר במנין אף על פי שפעמים נמכר באומד לא בטיל וביצה נמי נמכרת היא במנין וכיון שכן לא בטלה אף על פי שפעמים נמכרת באומד. אלא למאן דאמר את שדרכו לימנות שנינו כלומר את המיוחד דדוקא נמכר במנין משום חשיבותו לא בטיל אבל היכא שפעמים נמכר באומד בטיל. מאי איכא למימר דהא ביצה נמי פעמים נמכרת באומד. ותיפוק ליה דביצה בריה היא כיון שהיא של בעלי חיים ולא בטלה. תירץ ר"י דלא אמרו בריה אלא בביצת עוף טמא שהיא אסורה מתחלת בריתה.

נתערבו באחרים כולן אסורות. רבינו תם ז"ל לא גריס ואחרים באחרים משום דהוי ספק ספקא. וכתב הרשב"א ז"ל דהא דאמרינן התם במסכת ערלה בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק נתערבו באחרים כולם ידלקו ואמרי התם נמי הצובע מלא היסט בקליפי ערלה ידלק וכו' ולא קתני נתערב באחרים כדקתני בכל הני היינו משום דיכול להסיר מאחד מהם מלא הסט ומשתרו מטעם ספק ספקא אם נתערב באחרים. ומורי הרב נר"ו הקשה עליו וכתב דהיאך יכול להסיר מלא הסט כדי להתירן והא אין מבטלין איסור לכתחלה דאפילו באגוזי פרך אמרינן פרק הנזקין שאם פצען במזיד שאסורים והכא לא שנא שאם חתך מלא הסט כדי להתירן שאסורין. ואין לומר דלא דמי הא לאגוזי פרך אסורין שנתערבו עם של היתר ופצען דשאני התם שהן נשארים לשם אבל כשחתך מלא הסט זורקו לחוץ ודלמא איהו הוא האסור שאינו תירוץ כלל דההיא דאגוזי פרך דפרק הנזקין התם מיתמרא ואפילו הן דתרומה שאף על פי שפצען ובטלה לה צריך להרים כמותן וליתנן לכהן משום גזל השבט ואפילו הכי כיון שפצען קנסוהו. והכא נמי אם עושה כן כדי להתירן אסירי דלא שנא. אלא ודאי לדברי רבינו תם ז"ל דחשיב ספק ספקא כל היכא דאיכא תרי ספיקי ואף על פי שהאסור ישנו לשם וכדאמרינן לעיל הכא אם נתערב באחרים מישתרו כולהו ואף על פי שלא חתך מהם כלום משום דאיכא בכל

חד תרי ספיקי שמא אין זה אותו בגד שנתערב בו מלא הסט אסור ואם תמצי לומר דאיהו הוא שמא אין זה אותו הסט האיסור. אבל הרשב"א ז"ל אזיל לטעמיה דאמר דכל היכא שהאיסור בודאי נתערב בתוך ההיתר כי הכא שהסט האיסור נתערב לשם אף על גב דאיכא כמה ספיקי אסיר ולפיכך כתב ז"ל לעיל שנחתך מלא הסט מן הבגד כלומר מעצמו דאי לאו מעצמו ודאי אסיר לפי דברי הרשב"א ז"ל דלא חשיב ספק ספקא היכא שהאיסור בתוכו והוי כטבעת עבודה זרה שנפלה למאה ונפלה אחת מהן לים דאמרינן דוקא נפלה אבל הפילה הוא באיסור עומדות עד כאן לשונו נ"ר. אבל הריטב"א ז"ל הסכים לפירוש רבינו תם ז"ל.

וחכמים אומרים יעלו באחד ומאתים. פירוש יבטל ולא יסלק אחר מהם קאמר כמו שפירש רש"י ז"ל דלא נאמרה אלא לענין תרומה ומעשר משום גזל גבוה וגזל השבט כדאיתא בירושלמי. והאי דקתני יעלו אשגרות לישן הוא דאיידי דנקט תנא לשון העלאה גבי תרומה ומעשרות נקיט לה הכא ובשאר דוכתי.

ואלו הן אגוזי פרך רמוני בדן. פירוש מקומות הן שהאגוזים והרמונים חשובים בהם. וחביות סתומות של יין ושל שמן והני שלשה מיירי שהן של ערלה. וחליפי תרדין וקלחי כרוב פירוש אותן של ארץ ישראל. והא דלא קתני הכי בהדיא נראה לי משום דידוע היה אצל העולם דאי לא מאי שנא קלחי כרוב משאר ירקות. ר' עקיבא אומר אף ככרות של בעל הבית. פירוש מחטה שנזרע בכרם. הראוי לערלה ערלה והראוי לכלאי הכרם כו'. ואמאי לא קאמר הראוי לתרומה תרומה. וי"ל משום דלישנא דהראוי לתרומה משמע דאיכא דלא חזו לתרומה וליתא דכולהו חזו לתרומה כן תירצו בתוספות. הניחא לר' שמעון בן לקיש דאמר כל שדרכו לימנות שנינו. פירוש דר' מאיר קתני כל שדרכו לימנות. וקשיא לי בשלמא לר' שמעון בן לקיש דאמר דר' מאיר קתני כל שדרכו היינו דפליגי חכמים עליה ואמרו דוקא המיוחד למנין דהיינו ששה דברים שנמכרים במנין ולא באומד לא בטילי אבל חבילי תלתן דלפעמים נמכר באומד בטיל וחכמים מנו את שדרכו לימנות. אבל לר' יוחנן דאמר דאת שדרכו קתני ר' מאיר אם כן ר' מאיר וחכמים במאי פליגי. וא"ת דלחכמים לא מיקרי חבילי תלתן את שדרכו אלא כל שדרכו אין זו סברא ניזל לשוקא ונחזי אי נמכר באומד או במנין דוקא. וצריך עיון.

ולענין פסק הלכה כיון דר' יוחנן וריש לקיש פליגי בפירושא דדברי ר' מאיר קיימא לן כר' מאיר ולא כחכמים ור' עקיבא שלא אסרו אלא ששה ושבעה דברים. ועוד דבכמה דוכתי מייתינן לה בתלמודא להך פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש והכי סוגיין בתלמודא דכל דבר חשוב לא בטיל. ואפשר דלחכמים אף על גב דחבילי תלתן נמכר דוקא במנין

לא חשיב להו משום דהם נמכרים בזול ולא חשיב להו אלא ששה דברים אלו בלבד שהם נמכרים ביוקר ובמנין לפי שהן חשובין בעצמן וכן נראה מפירוש רש"י. אבל בתוספות פירשו בפרק הערל דר' יוחנן וריש לקיש לא פליגי בדר' מאיר דלכולי עלמא לר' מאיר כל שדרכו לימנות שנינו אלא במלתייהו דרבנן. דר' יוחנן סבר דרבנן את שדרכו לימנות ודווקא הני ששה. וריש לקיש סבר דאפילו לרבנן כל שדרכו לימנות שנינו וכל שדרכו דרבנן לא הוי ככל שדרכו דר' מאיר דסבר ר' מאיר דאפילו נמכרים פעמים מועטים בשוק במנין חשיבי ולא בטילי ורבנן סברי כגון ששה דברים דרוב פעמים בשוק נמכרים במנין. **כל דבר שבמנין אפילו בדרבנן לא בטיל**. ולעולם מתניתין בספק קתני. ואף על גב דביצה גמורה פירשא בעלמא היא ואפילו נולדה מטרפה ודאית הוה לן למשרי מדאורייתא. מכל מקום כיון דקודם שנגמרה בחלבון וחלמון אסירא מדאורייתא לפי שהיא כגופה של תרנגולת גזרו חכמים בכל ביצה ואפילו נמכרת בשוק כיוצא בה וקרינן לה איסורא דאורייתא.

על פי כוורת ואינו יודע באיזו כוורת דרסה. ואם תאמר ולמה ליה למינקט עיגול וחבית וכוורת. ויש לומר לאשמועינן דלמאן דאמר שרואין את העליונות כאלו הן פרודות קאמר בכל אחד מהכלים ואפילו בכוורת שהוא דבר מסויים יותר ולמאן דלית ליה רואין אפילו בעיגול וחבית שאינן מסויימין כל כך קאמר.

ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר רואין את העליונות כאלו הן פרודות. כלומר אף על פי שהעליונות מסויימות למעלה על הפה ואין הספק בתחתונות כלל מכל מקום לפי שהספק נולד בכל הכלים רואין כאלו נתפרדו העליונות ממקומן ונתערבו למטה. ואף על גב דהכא משמע דלר' מאיר כל שדרכו לימנות בטיל כגון הכא שהן תאנים דתרומה דרבנן דמדאורייתא אין תרומה אלא דגן תירוש ויצהר ולריש לקיש לר' מאיר גבי חבילי תלתן שהן כלאי הכרם דרבנן לא בטלי. שאני התם משום דאיכא למיחש דלמא אתי לידי איסורא דאורייתא כגון כלאים דאורייתא שהוא אפילו בזמן הזה אבל בתרומה דרבנן בזמן הזה לא. והא דאמר ר' אליעזר רואין אפילו אם הוא בתרומה דאורייתא הוה אמר כיון דמדאורייתא חד בתרי בטיל. וכל העיגולין חשיבי כאלו הן מעורבין ויעלה באחד ומאה ומיירי שאין בעיגול אחד ומאה דאלו כן למה לן טעמא דרואין כן נראה לי.

דף ד.

ר' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין יעלו. פירוש כדין תרומה דאורייתא. ואהני ליה חשיבותיה קצת שלא יהא בטיל חד בתרי כדין יבש ביבש אלא במאה כדין לח בלח.

וכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תרומה דלר' יהושע נוטל ליטרא אחת ונותנה לכהן ואותו עיגול שהליטרא ניטלת ממנו מוכרה לכהן עד כאן. ופירש מורי הרב נר"ו טעמו של דבר שמאחר שעל הליטרא הניתנת לכהן מזה העיגול מיתחזי כאלו נתברר לו שבו נתערבה התרומה ואין בו כדי לבטלה הלכך כולו אסור באכילה מפני מראית העין שלא יאמרו שליטרא זו נפלה תוך עיגול זה ואין בו אחד ומאה. ואפילו הכי אוכל השאר. ואמרינן בירושלמי שצריך שיהא בכל עיגול ליטרא ועוד חולין כי היכי דליבטיל מן התורה תוך העיגול עצמו דמן התורה חד בתרי בטל. וכתב מורי דשמעינן מינה דכי אמרינן חד בתרי בטיל מדאורייתא לאו למימרא שיהא מן ההיתר כפלים מן האיסור אלא כל היכא שיהא שיעור ההיתר רבה על האיסור ואפילו משהו בטיל מדאורייתא. ושיעור דאחד ומאה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ומשום הכי מקילין לומר שיצטרפו כל הפומין כדי לבטל אותה ליטרא. וכי אמרינן דמדאורייתא חד בתרי בטיל ואפילו אין ההיתר רבה על האיסור אלא מעט הני מילי כשהן עשויין מחלקים דקים כי הכא שהליטרא היא מגרוגרות וכל אחת ואחת חלק בפני עצמה. אבל ודאי אם עוף נבלה נתערב בעוף אחד וחצי כשרים ונחתכו כולן ולא נודע איזה אבר מן הכשרים ואיזה אבר מן הנבלה בכי הא לא אמרינן דליבטיל מדאורייתא דהא דאמרינן חד בתרי בטיל מאחרי רבים גמרינן לה וההוא קרא גבי סנהדרין כתיב שאם שניים מזכין ואחד מחייב הולכין אחריהם ומינה ילפינן לכל דבר העשוי מחלק כי הנך גברי דלא אמרינן חד בתרי בטיל אלא אם כן נתערב אחד תוך שנים ממש כן פירש מורי נ"ר. ועוד פירש נ"ר דאפשר דכיון שנעשו אברים הוו להו כגרוגרות דתמרים דבליטרא ועוד סגי.

רב אשי אמר לעולם. ספק יום טוב ספק חול הוה ליה דבר שיש לו מתירין. ומאי קא פריק רב אשי דהא אנן לעיל לא פרכינן מן התערובת אלא מן הביצה עצמה היכי קתני וספקה אסור דספקא דרבנן היא ולקולא. ורש"י ז"ל פירש דרב אשי מלתא אגב אורחיה קא משמע לן ולדוגמא נקט האי לישנא. והכי קאמר כשם שהחמירו באיסורא דרבנן על ידי תערובת שאפילו אינו דבר חשוב כיון שהוא דבר שיש לו מתירין שלא יתבטל אפילו באלף. כך החמירו בספקו דכל שהוא דבר שיש לו מתירין כגון ביצה זו שעכשיו היא אסורה ולערב מותרת ואף על פי שהיא בספק ספיקא דרבנן אזלינן לחומרא. ורב אשי ודאי דין דבר שיש לו מתירין אתא לאשמועינן ואפילו בספקא דרבנן אבל באוקימתא דמתניתין כרבה סבירא ליה. ודוקא מין במינו בין לח בלח בין יבש ביבש.

פשיטא היא ואמה שריא. פירוש לאו מביצה קא פריך דההיא ודאי איצטריך לאפוקי מדבית הלל דאסרי ואף על פי דר' אליעזר שמותי. אלא מאמה קא פריך פשיטא וכן פירש

רש"י דאמר אפילו לבית הלל שריא ומאמה קא פריך. ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסירן. פירש הריטב"א ז"ל דלענין מוקצה לא סבירא ליה לר' אליעזר כבית שמאי אף על גב דשמותי הוא דבית שמאי לית להו מוקצה כדאמר רב נחמן לעיל ולר' אליעזר שמעינן ליה בפרק בתרא דאית ליה מוקצה. הוברר דלאכילה עומדת. פירוש ואי מוקצה דרבנן קיימא לן כר' אליעזר משום דבדרבנן יש ברירה ואי מוקצה דאורייתא לית הלכתא כותיה משום דקיימא לן אין ברירה בדאורייתא. גוזמא קתני פירוש ולעולם בתרנגולת לאכילה ולאפוקי מדבית הלל קאמר דהיא וביצתה מותרות.

עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בן יעקב כו'. פירוש דלקמן פליגי באפרוח שנולד בחול דלרבנן מותר אפילו לא נתפתח עיניו ולר' אליעזר בן יעקב אסור אלא אם כן נתפתחו עיניו. אבל לא יצא לאויר העולם לא פליגי אלא אפילו רבנן מודו דאסור. והילכך אפילו נאמר דרבי אליעזר סבר לה כרבנן ולא כר' אליעזר בן יעקב מכל מקום אפרוח בקליפתו שלא יצא לאויר העולם אסור הוא אלא גוזמא קתני ולומר בקליפתו אפילו לא נתפתחו עיניו. וכתב הריטב"א ז"ל דלגבי ביצה ואפרוח אשמועינן רבותא אבל אמה וקליפתו נקט לגוזמא אבל לא קאמר אפרוח בקליפתו משום גוזמא דלא הוה נקיט איסורא בלשון התירא חס ושלום עד כאן.

כר' אליעזר דאמר כו'. פירוש שתי קדושות חלוקות בקדושתן וכיון דהן חלוקות בדינם לענין עירוב וביצה אבל לא שיהא אחד מהן חול כדאמרינן לגבי שני ימים של גליות דקרי להו שתי קדושות. רב אמר נולדה בזה אסורה בזה. וכן הלכה כדלקמן דכיון דבו ביום אסורה משום לידה כן נמי אסורה למחר דאילו נולדה למחר אסורה היתה. ויש מפרשים דאם היו שני ימים של גליות באחד בשבת ובשני בשבת ונולדה בשבת מדינא שריא לרב ביום טוב שני בשני ימים של גליות דנולדה בזה מותרת בזה אלא שלא רצו חכמים לחלוק בשום שבת ויום טוב. וכן הדין בדבר הנלקט או הניצוד אפילו בשביל נכרי דומיא דביצה.

מהו למטוינהו האידנא. פירוש על ידי עירובי תבשילין.

דף ד:

אמר ליה איכו השתא אישתלאי. פירוש לולי שעכבת עד עתה שגיתי ואמרתי לך מותר. עצים שנשרו מן הדקל. פירוש שנשבה הרוח ושברתן. ואף על גב דר' יוחנן לית ליה מוקצה כדפסק כר' שמעון במסכת שבת מכל מקום באיסור דמחובר מודה לפי שאין הכן במחובר.

ואל תשיבני ביצה כו'. וא"ת ומאי ראיה דביצה דשאני ביצה לדידיה דהיא אסירא משום משקין שזבו ודי לאוסרה ליום אחד אבל באיסור מוקצה דין הוא דליתסר לשני ימים. וי"ל דאפילו באיסור מוקצה הוי מוכן משבת ליום טוב כיון דשתי קדושות הן. ויש מפרשים דלא נשברו עכשיו בשבת לגמרי אלא דכבר היו מקצתן נשברין מחול ועכשיו בשבת ננערו לשבור ואסורין גזרה שמא יעלה ויתלוש והשתא דמיא לביצה דהיא אסורה משום גזרה גם כן.

אבל בדרבנן מבטלין. פירוש ובדבר שאין בו אוכל כלל דומיא דעצים כמו שפירש רש"י ז"ל וממנו תלמוד ותדון. ויש מפרשים דאפילו בדרבנן והוא שאינו של אוכל לא התירו אלא בדאיתא תרתי נמי חדא שנפלו לתוך התנור עצמו דהיא מלתא דלא שכיחא ועוד דמיקלא קלי איסורא כראסיקנא דעל הא סמיך. ויש מפרשים דדוקא באיסורא דרבנן דלית לה עיקר מדאורייתא אבל חצי זית של חלב כיון דאית ליה עיקר מן התורה לא מבטלין כדמוכח פרק גיד הנשה. והרמב"ם ז"ל שכתב דמבטלין בשר עוף בחלב אמרו בתוספות דלא נהיר דהא מכל מקום אית ליה עיקר מן התורה שהרי איסור בשר בחלב דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.

איתמר שני ימים של גליות. פירוש בכל שני ימים מיירי חוץ מראש השנה וקרי של גליות לפי שאין עושין אותן אלא בני הגולה דלא הוו מטו שלוחין אבל בני ארץ ישראל אינם עושים אותם אלא יום אחד וכן פירש רש"י ז"ל. רב אתר נולדה בזה מותרת בזה. וכן הלכתא כותיה דרב. וכן שבת ויום טוב נולדה בזה אסורה בזה ובין יום טוב ראשון בין יום טוב שני בין שבת ואחריו יום טוב בין יום טוב ואחריו שבת וטעמא משום הכנה.

ירושלמי שיירי מדורה שיירי פתילה שיירי שמן שכבו בשבת מהו להדליק ביום טוב. רב ור' חנינא אמרי אסור ור' יוחנן אמר מותר. ופריך התם מיחלפא שיטתיה דרב תמן אמר שתי קדושות וכאן חדא קדושה. ולא משני התם מידי. ורבינו יצחק ז"ל פירש דאיכא לשנויי כדמשנינן הכא גלי ביצה דשבת ויום טוב דבהכנה דרבה פליגי שהפתילה והלפידים שהודלקו היום הם נוחות יותר להדלק למחר והכנה היא וכן השמן שהודלק היום נעשה צלול והוא נוח להדלק למחר. וכיון שכן קיימא לן כרב ואין מדליקין אותן ביום טוב שלאחר השבת אלא אם כן הרבה עליהם דבר מוכן אבל מה שנשאר מיום טוב ראשון מותר ליום טוב שני של גליות. וכן נמי אסור בשני ימים של ראש השנה. ומהאי טעמא נוהגין במקצת מקומות להכין שתי פמוטות לשבת ויום טוב הסמוכין. ורבינו שמשון ז"ל כתב דלאו הכנה הוא לפום גמרא דילן והלכה כר' יוחנן.

והא רב אסי מבדיל מיומא טבא לחברה פירש רש"י ז"ל שהוא אומר המבדיל בין קדש לחול כו'. כמו שפירש ז"ל. ונראה דרישא דהבדלה נקט ולא שיהא חותם כן דאם כן אתי לזלזולי ביה אלא היה חותם המבדיל בין קדש לקדש או בין קדש חמור לקדש הקל. ומכל מקום שמעינן דשתי קדושות הן וכאלו הראשון קדש גמור מן התורה והשני חול אלא דקדשוה רבנן משום ספקא דבני גולה ולא חשיב ליה קדושה אחת וכיומא אריכתא. רב אסי ספוקי מספקא ליה. הקשה הריטב"א דמשום ספקא היכי מחית נפשיה לומר הבדלה ובספק ברכה שאינה צריכה שיש בה משום לא תשא. ותירץ כי באמצע התפלה היה מבדיל והיה חותם בברכת יום טוב. ואי נמי כיון דמדאורייתא חול גמור הוא לדברי הכל וחזי להבדלה ליכא משום ברכה לבטלה דאיסור ברכה לבטלה דרבנן היא כדפירש רבינו תם ז"ל במסכת ברכות וחיוב הבדלה מדאורייתא בין קדש לחול וכיון שכן שפיר איכא לברוכי על הספק דכל ברכות של תורה אם הוא ספק יכול לברך על ספקן. ומיהו רב אסי לגרמיה הוא דעבד ולית הלכתא כותיה.

מסתברא דהאידנא דידעי בקיבועא דירחא כו'. ואף על גב דהתם פרק לולב וערבה אמרינן דלא ידעי בקיבועא דירחא התם הוא קודם שתיקן הלל העיבור והכא לאחר שתיקן הלל העבור וקבע המועדות. ואי נמי התם הכי קאמר עשינו עצמנו בכל דינינו כאלו לא ידעינן בקיבועא דירחא שהרי אנו עושין שני ימים משום מנהג אבותינו. וכן תירץ הריטב"א ז"ל וכבר הארכתי בזה בפרק לולב וערבה. ואף על גב דאמנהגא לא מברכינן ואנו מקדשין ומברכין ביום שני. היינו משום דהוא יסוד חכמים וכשגזרו עלינו לנהוג כמנהג אבותינו כך גזרו עלינו לנהוג ביה באיסור מלאכות ותפלות וברכות.

היו מקבלין עדות החדש כל היום. פירוש ולא שקבלו שהרי לא אירע כן שיבאו עדים מן המנחה ולמעלה אלא פעם אחת וקלקלו בשיר.

דף ה.

נוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש. פירוש למחר קדש מן התורה שממנו מונים למנין המועדים אבל היום קדש כדי שלא יזלזלו בו בשחרית של יום שלושים שיאמרו אולי לא יבאו עדים עד לאחר המנחה שהוא חול והילכך חכמים עשאוהו קדש גמור ולא מספק שהרי ודאי היה למחר. ולא דמי לכשהיו מקבלים כל היום לפי שלא היו עושין שני ימים כי אם מספק ואם באו למחרת היה הראשון חול גמור למפרע.

הא דאמר לעיל ונתקלקלו הלוים בשיר פירושו בשיר תמיד של בין הערבים דאילו בשיר תמיד של שחר ליכא קלקול שאפילו באו עדים שחרית קודם קרבן של שחר לא היו

אומרים אלא שירה של חול שכן תקנו נביאים לפי שעל הרוב לא היו באים שלוחים אלא לאחר תמיד של שחר. דתנן משחרב בית המקרש התקין רבן יוחנן בן זכאי כו'. פירוש כיון דליכא למיחש לקלקול דשיר שהרי נחרב בית המקדש וכיון שכן לא יארע בבית הועד לעשות אלא יום אחד דמסתמא יבואו עדים ביום שלושים עצמו דמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר וכסברא דנהרדעי לקמן.

אמר ליה אביי והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו ביצה אסורה. אמר ליה אנא אמינא לך ר' יוחנן בן זכאי ואמרת לי רב ושמואל. ונראה דהכי קאמר רבה אני מביא ראיה גמורה מדברי ר' יוחנן בן זכאי ואתה מקשה לי מרב ושמואל דאינון אמוראי. ולהכי פרכינן ואם כן לרב ושמואל קשיא מתניתין דרבן יוחנן בן זכאי. ורבה גרסינן דהוא בר פלוגתיה דרב יוסף.

הא לן והא להו. פירוש ורבה נמי הכי קאמר אמינא לך אנא ר' יוחנן בן זכאי דמיירי לבני ארץ ישראל ואמרת לי את רב ושמואל דמיירי לבני בבל.

כל דבר שבמנין. פירוש כגון ביצה אף על גב דבטל אותו טעם דקלקול דשיר כשחרב בית המקדש אפילו הכי צריך מנין אחר להתירו. והכי איתא בירושלמי כל גזרה שבית דין גוזרין אף על פי שבטל הטעם גזרה במקומה עומדת עד שיעמוד בית דין ויבטל עד כאן. יש מפרשים בשם רש"י דאפילו נמנו לאסור לזמן קבוע אפילו הכי כשיגיע הזמן צריך היתר דהא בסיני נאמר להם היו נכונים לשלשת ימים ויש כאן קביעות זמן ואפילו הכי הוצרך להתירו. ובתוספות אמרו שזה אינו דכיון דקבע להם זמן אין צריך התר וממילא הותר כשיגיע הזמן. והכא לא קבע להם זמן אלא הכי קאמר להו רחמנא שיקדימו שלשה ימים לפרוש מן האשה ולא הוקבע זמן כמה תמשך פרישתן. וכן פירש מורי הרב נר"ו דהכי קאמר להו רחמנא התחילו לפרוש מן האשה אבל לא קבע זמן עד מתי יהו אסורין. והא דפריך בגמרא מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים כו' לאו למימר דלישתמע תקבע להם זמן שיהו אסורין שלושה ימים אלא הכי קאמר מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים קודם מתן תורה כי היכי דליסרח שכבת זרע ביום מתן תורה שאם תפלוט האשה לא תהיה טמאה וכל זה כדי שיהו טהורין במתן תורה וכיון שכן מן הדין היו מותרין אחר מתן תורה לך אמור להם שובו לכם לאהליכם למה לי. עד כאן תורף דבריו נר"ו. מה שאין כן בנדוי דאפילו בזמן קבוע צריך היתר ואפילו בתנאי ונתקיים התנאי. ומשום חומר דמנודה דאמרי באבות דר' נתן המנודה למטה מנודה למעלה.

ותניא כרם רבעי היה לו לר' אליעזר במזרח לוד. פירוש דהיינו בין לוד לירושלים ובקש להפקירו לעניים. ופירש רש"י אף על גב דר' אליעזר לאחר חורבן הוה אפילו הכי צריך

לאוכלן בירושלים משום דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. והילכך ביקש להפקירם לעניים שיטרחו הם להעלותם ויאכלום שם. ומכאן ראיה דצריך מנין שכבר נתבטל טעם האיסור שהרי נחרב הבית ואפילו הכי צריך מנין. ובתוספות פירשו דיכולין העניים לפדותם אפילו על שוה פרוטה ולהוליך הפדיון לים המלח ולאוכלן בכל מקום שירצו ומכל מקום לאחר שנמנו הוא עצמו יכול לפדותן.

דף ה:

מאי ואומר הכי קאמר מכדי כתיב היו נכונים וגו'. פירש מורי הרב נר"ו דתרתי קא פריך היכי יליף מתרי קראי קמאי ואי מצי יליף מינייהו מאי ואומר במשוך היובל. ולאו אורחא דמאי ואומר לפרושי הכין והא דמפרשין ליה הכא הכין משום דפריק מכדי היו נכונים וכו' דיהיב טעמא למילף מתרי קראי קמאי עד כאן. וכן נראה שפירש רש"י ז"ל. **מכדי כתיב גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא במשוך היובל למה לי**. פירש רש"י ז"ל מכדי קרא דאיש לא יעלה עמך כתיב בלוחות האחרונות ומהאי קרא שמעינן שריותא דהא כתיב ההר ההוא דמשמע כל זמן שהשכינה שם למה לי לאדכורי שריותא בלוחות ראשונות במשוך היובל דהיינו סליק שכינה שיעלו והא לא נסתלקה שכינה ביום מתן תורה עד לאחר שהוקם המשכן דהוא בעשרים באייר שנעלה הענן והיה לן למילף שריותא דהסתלקות שכינה מאל מול ההר ההוא. ולא נהיר דהיאך אפשר דלא נסתלקה שכינה מיום מתן תורה עד לאחר שהוקם המשכן. ועוד אם כן דהאי קרא דבמשוך היובל עד לאחר שנעלה הענן הוה אם כן לא פסקו הקולות עד עשרים באייר כדפירש רש"י ז"ל נמי במשוך היובל זהו הפסקת קול ואין זו סברא לומר כן. ואין לפרש דהאי קרא דאיש לא יעלה נאמר קודם מעמד הר סיני ואין מוקדם ומאוחר בתורה דהא מוקדם ומאוחר הוא בלי ספק. ורבינו יצחק ז"ל פירש דודאי הקולות והלפידים חדלו מיד לאחר מתן תורה וגם שכינה נסתלקה וחורה בדברות האחרונות דהיינו ביום הכפורים והכי קאמר: מכדי כתיב גם הצאן והבקר אל ירעו כו' מדכתיב והגבלת את העם מיניה מצינן למילף שפיר דאסור לעלות בעוד שהשכינה בו וממילא אחר שנסתלקה שכינה היה לנו להתיר במשוך היובל למה לי דהיינו הפסקת הקולות וסילוק שכינה הא שפיר ילפינן מוהגבלת אלא שמע מינה דכל דבר שבמנין וכו'. וא"ת אם כן הוה ליה לאתויי בגמרא קרא דוהגבלת ולומר מכדי כתיב והגבלת במשוך היובל למה לי ולמה ליה לאתויי קרא דגם הצאן. וי"ל דאי לא מייתי גם הצאן הוה אמינא דאפילו כשהשכינה היא בהר לא היה נאסר להם להעלות כי אם בתוך מתן תורה שהיה קדוש מאז שהיתה שם

שכינה בקולות ולפידים ועשן והלכך מייתינן קרא דאל ירעו שהיה בדברות אחרונות ולאשמועינן דאסור כל זמן שהשכינה בו. ואפילו לאחר שנסתלקה שכינה אחר מתן תורה והותר כדכתיב במשוך היובל כשחזרה שכינה על ההר בדברות אחרונות חזר ואסר להם מדכתיב ואיש לא יעלה. אבל מכל מקום שריותא דכתיב במשוך היובל אוהגבלת קאי. וראיתי בענין זה כמה פירושים וזה הנכון.

כי אימני אעדות אביצה לא אימני. וא"ת מהכא משמע דאילו אימני אביצה הוה שריא והא קיימא לן שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין. ויש לומר דשאני הכא שבטל הטעם ושורת הדין שיתבטל מאליו אלא שהצריך הכתוב היתר בית דין ולפיכך בכל בית דין חשוב סגי ואף על פי שאין גדול כראשון שאין זה חשוב בטול כדאמר גבי כרם רבעי דר' אליעזר.

אישתרי עדות אישתרי ביצה. פירוש וכיון שכן קשיא לרב יוסף. וא"ת ורב יוסף היכי טעי בה. וי"ל דגדול כח האיסור לחול מן הסתם אבל לענין ההיתר צריך היתר מפורש. הריטב"א ז"ל.

רבא אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין היום קדש ולמחר קדש. הכי גריס רש"י ז"ל ופירש אף על גב דתקין על קבלת עדות החדש כל היום הני מילי להיות מונין למועדות מן הראשון ואפילו באו אחר המנחה אבל מלעשות יום טוב שני לא עקרו תקנה ראשונה ממקומה עד כאן. והקשו עליו בתוספות דכיון דמיום ראשון מנו מאי נפקא מינה לעשות השני יום טוב. ור' חננאל ז"ל גריס מי לא מודה ר' יוחנן בן זכאי שאם לא באו עדים מן המנחה ולמעלה שיהא אותו היום קדש ולמחר קדש. ופירש שאם לא באו עדים כלל ביום שלושים עד יום שלושים ואחד שהיו עושין שני ימים טובים הראשון מספק שהיו מצפין העדים כל היום והשני יום טוב גמור למנות המועדים ממנו. וזה היה בין קודם חורבן בין לאחר חורבן וכיון דהוצרכו לעשות שני ימים טובים היו נוהגין בו קדושה אחת כמו אם באו עדים אחר המנחה. וכיון שכן גם עכשו שהם עושין שני ימים כשלא באו ביום שלשים ינהגו בו קדושה אחת כמו לפני הבית שהרי מדבר זה לא נעקרה תקנה ממקומה. והרחוקים שנוהגין שני ימים לעולם דין הוא שנוהגין להם קדושה אחת מספק שמא גם בית דין עושין כן דשמא לא באו העדים ביום שלשים. ויש מיישבין גירסת רש"י ומפרשים כיון דאילו באו מן המנחה ולמעלה היו נוהגים קדש בשניהם וכיון דהכי הוא בשלא באו כלל ביום שלושים שעושין שני ימים מספק נוהגין בהם דין קדושה אחת וכן לאחר תקנת ר' יוחנן בן זכאי.

דף ו.

אמר רבה מת ביום טוב ראשון מתעסקים בו עממין. פירוש עבדים נכרים שאינם עבדים מישראל דאילו כן חייב אדם בשביתתן כשביתת ישראל. וקא משמע לן דאף על גב דאמירה לנכרי שבות משום כבודו אין מלינים. ואסור גם כן להלינו דכל שאפשר לקוברו היום על ידי עממין אסור להשהותו עד למחר שיקבר על ידי ישראל שלא יהא כמכוין מלאכתו ליום טוב. ומיהו אם הוא אדם כשר ונכבד שיש לו בזיון ליקברם על ידי נכרי מותר להשהותו למחר דהוה ליה כמלינו לפי כבודו. ומטלטלין אותו בבית על ידי ככר ותינוק אם אינו מונח דרך כבוד. ואפילו בכל אדם לישתרי מיהא להוציאו ולהוליכו לבית הקברות דהא בשבת התירו להוציאו לכרמלית בעובדא דשכבא דהיה בדרוקרת משום בזיון דמת והכא נמי איכא בזיון אם נוליכנו על ידי עממין. והרשב"א ז"ל האריך בזה בפרק ר' אליעזר דתולין. וי"ל דכיון דשאר מלאכות על ידי עממין אין כאן בזיון בהולכתו על ידי עממין.

ביום טוב שני התעסקו בו ישראל. ואסיקנא דאפילו בשני ימים טובים של ראש השנה. וכתב הריטב"א דאפילו חוץ לתחום מוליכין אותו ומחזירין הכלים שהוליכו והם גם כן חוזרין שאם לא כן אתה מכשילן לעתיד לבא. כללו של דבר התלמוד אומר דלגבי מת כחול שוויוה רבנן עד כאן. וכן ראיתי בשם הר' יצחק ן' גיאת ז"ל.

הא דאמרינן ביום טוב שני מתעסקין בו ישראל פירש הרמב"ן ז"ל אפילו במקום שמצויין נכרים לקברו יתעסקו ישראל ולא נכרים דכחול עשאוהו חכמים. ולאפוקי מרב אחא ז"ל שפירש דדוקא במקום שאין נכרים מצויין דאי מצויין דוקא נכרי ולא ישראל ואי מת ביום ראשון יחזר אחר נכרים. ולא נהיר. ומותר ללוות המת ביום טוב ראשון בתוך התחום וביום שני אפילו חוץ לתחום וכן כתב הרי"ץ גיאת ז"ל. אבל בחזרה לאחר קבורת המת אפשר שאין להם אלא אלפיים ואין לנו בכל היוצאים חוץ לתחום אפילו ברשות בית דין בחזרה אלא אלפיים אמה בהבלעת תחומין אבל יותר מארבעת אלפים אמה לא. אלא כיון שיום טוב שני מדבריהם מצינו בשל דבריהם שהתירו חזרה משום שלא תהא מכשילן לעתיד לבא כדאתמר בפרק יום הכפורים הרמב"ן ז"ל. ואלא מיהו אף על גב דכחול שויה רבנן לאו כחול ממש שייצאו בני העיר לקראת המת רוכבים על סוסים דבכי האי גוונא ודאי אסור דלא מזלזלין ביה כולי האי. וכתבו בתוספות דמעשה היה במולייאו"ן לפני ר' משולם בימי רבינו תם ז"ל במת אחד שיצאו בני העיר לקראתו בסוסים ביום טוב שני ורבינו תם הקפיד על זה ואמר תמה אני אם לא תחרב העיר ולא היו ימים מועטים שנפלה בה דליקה עד כאן.

אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי חיישינן. וכתב רבינו יצחק בעל התוס' ז"ל כי בדור הזה שאין פרסיים וכיוצא בהן לכוף את ישראל לעשות מלאכתן ביום טוב לא חיישינן ואין צריך מנין אחר להתירו כיון דלא נאסר אלא מטעמא דחברים שהרי לא אמרו אלא האידנא דאיכא חברי וכיון דבטל הגורם בטל האיסור ובכהאי גוונא אמרינן בע"ז גבי מים מגולין כיון שאין נחשים מצויין בינינו אין אנו נזהרין בו. עד כאן.

רבינא הוה יתיב קמיה דרב אסי בשני ימים טובים של ראש השנה. פירוש שהיה יום חמישי ויום ששי. חזייה דהוה עציב ביום חמישי. ליתיב מר האידנא. פירוש רבינא קרי לרב אשי מר לפי שהיה תלמיד חבר של רב אשי כדאיתא במסכת עירובין והיינו דאמר ליה ליתיב מר האידנא.

ומתנה ודוקא בכגון זה שהיה יום חמישי ויום ששי ראש השנה מהני תנאה אבל אם היה יום ששי ויום שבת לא מהני תנאה. ואסיקנא דדוקא בשני ימים של גליות אבל ביום טוב של ראש השנה לא. ופירש הריטב"א ז"ל דדוקא ביום ראשון צריך להתנות אבל לא למחר דדוקא בכלכלה של פירות אמרו דצריך להתנות בין ביום ראשון ובין ביום שני משום דהתם אם היום קדש הפרשה שהפריש היום אינה כלום אבל הכא אם היום קדש ומחר חול מאליו יכול לבשל. וכן פירש רש"י לקמן בפרק יום טוב שחל ושם כתבתיה בארוכה. ואמרו בתוספות דאינו מברך על עירוב של תנאי דשמא הוא ברכה לבטלה.

כתב הריטב"א ז"ל וכתב הרמב"ם כי בזמן דידעינן בקיבועא דירחא אין מערבין ערובי תבשילין אפילו בתנאי ואפילו בשני ימים טובים של גליות. עד כאן. ונראה לי פירוש לפירושו דלא נאמרו דברים הללו אלא לדידהו דלא ידעי בקיבועא דירחא והוו עבדי שני ימים על הספק אבל אנן כיון דידעינן בקיבועא דירחא וידעינן דיום ראשון קדש והשני חול ואפילו הכי עבדינן תרי יומי כמנהג אבותינו דין קדושה אחת יש להם ולא מהני בהו תנאה. ועדיין צריך לי עיון. ומכל מקום דברי הרמב"ם אינם עולין יפה דהא רבא דאמרה לקמן בפרק יום טוב בתר דידעי בקבועא דירחא הוה ואדרבה מדינא לא הוה צריכנא לעירוב כיון דהוה חול אלא משום מנהגא וכיון דלדידהו מהני תנאה לדידן נמי סגי לן בתנאי וכן עיקר. אבל הרב ר' משה מקוצי כתב כדברי הרמב"ם ז"ל.

רב אמר אסור מוקצה הוא. פירוש אבל משום הכנה ליכא דלידתו הויא הכנה ויום טוב מכין לעצמו הואיל ומוכן על גבי אמו לכלבים. וא"ת ותיפוק ליה הואיל ואי בעי מושיט ידיה במעי אמו ושחיט ליה במעי אמו ולית כאן מוקצה. תירצו בתוס' דלכתחילה אסור דלא גרע משוחט בלילה וכן סומא ששחט דדוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא וכיון דלכתחילה אין שוחטין אין זו הכנה. והא דאמרינן מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה

דוקא בנתערבה ולבסוף נטרפה דאז היא יולדת. אבל נטרפה ואחר כך נתעברה הא קיימא לן דאינה יולדת.

דף ו:

השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דתנן מחתכין כו'. ר' יהודה אומר אם לא כו'. פירוש ומנבילה דר' יהודה קא מייתי ראיה. ופירש רש"י דהא נתנבלה בשבת לר' יהודה אתמול בין השמשות היתה עומדת לאדם וקא חשיב ליה מוקצה לגבי כלבים. וזה קשה דהא לא חזו לשחיטה בין השמשות ואם כן לא הוי מוכן לאדם בין השמשות. ועוד קשיא דאם כן מאי מוכן לאדם איכא דאדרבא אסור הוא משום מוקצה דהא אי אפשר לשוחטה בשבת. ורבינו תם ז"ל תירץ דלישנא דשאינה מן המוכן קא דריש דאילו טעמיה דר' יהודה משום מוקצה ליתני אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה ותו לא. אלא הכא מיירי בשבת וכגון שיש חולה בתוך ביתו אי נמי ביום טוב דהשתא הוי מוכן לאדם. וא"ת והא אורחא דתלמודא למיתני לפי שאינה מן המוכן אף על גב דלא איצטריך כדאמרינן בפרק כירה אין נותנין כלי תחת הנר לקבל נצוצות ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן והתם בשבת דוקא ולא ביום טוב. וי"ל דהתם דקתני אין נאותין ממנו ולא פירש הטעם איצטריך למימר דטעמא לפי שאינו מן המוכן. אבל הכא הא קא יהיב טעמא אם לא היתה נבלה כן תירץ הרשב"א ז"ל. ומורי נ"ר הקשה עליו דהא בפרק כל הכלים תנן כל הכלים שנתפרקו בערב שבת דלתותיהן נטלין בשבת ואין דומין לדלתות הבית לפי שאינו מן המוכן. והא התם כיון דאמר דדלתות הכלים נטלין פשיטא דמשום מוכנין אגב אביהן הוא. אם כן כי אמר שאין דומין לדלתות פשיטא דאינהו לא הוו מן המוכן וטפי איצטריך ליה למיתני במלתיה דר' יהודה דהכא מהתם עד כאן. וצריך עיון. ולענין אפרוח שנולד ביום טוב קיימא לן כרב לחומרא שהרי רבי אליעזר בן יעקב ורבנן הכי סבירא להו ולא נחלקו אלא בחול. ויש אומרים דהלכתא כר' יוחנן דהא שתיק רב. דליכא למימר דהא דשתיק לפי שלא חשש לקושיתם דרב כהנא ורב אסי דליתא אלא שלא מצא תשובה מספקת. והיינו דפרכינן ולימא להו הכי והכי. ורב שלא השיב להם כן מפני שהיה יודע בהם שהם סבורים כדאביי.

ר' אליעזר בן יעקב אומר וכו'. ולענין פסק הלכה קיימא לן כר' אליעזר בן יעקב דהא ברייתא דכל השרץ השורץ קאי כותיה. ועוד דמשנתו קב ונקי ואפילו בברייתא. ויש אומרים דהלכה כרבנן דהא רב ור' יוחנן וכל אמוראי דלעיל הכי סבירא להו דלא נחלקו אלא ביום טוב הא בחול לכולי עלמא שרי.

כך היא גירסת הספרים ואלא עם יציאתה נגמרה ואסור לאוכלה ביום טוב הא במעי אמה שריא לאוכלה ביום טוב. מאי קא משמע לן תנינא השוחט את התרנגולת ומצא ביצים גמורות כו'. וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמועינן במתניתין הא נמי תנינא ביצה שנולדה כו'. וכתב הריטב"א ז"ל דהיא הגירסא הנכונה והכי פירושה תרנגולת העומדת לאכילה ביצה שנולדה ממנה ביום טוב עם יציאתה נגמרה ואסור לאכלה ביום טוב משום הכנה דרבה אי נמי משום פירות הנושרין או משום משקין שזבו. הא במעי אמן שריא משום דהיא מלתא דלא שכיחא ולא גזרינן אטי. ואקשינן מאי קא משמע לן רב הונא הא ברייתא היא בהדיא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות וכו'. וכי תימא קא משמע לן בברייתא כו' כלומר כיון דלא רמיזא האי ברייתא במתניתין אי לאו דרב הונא הוה אמינא דהאי ברייתא משבשתא היא וקא משמע לן רב הונא דמתרצתא היא. דודאי הברייתות רמוזות במשניות דאי רבי לא שנאה ר' חייא מנין לו אבל האמוראים אומרים דברים שאינם רמוזים במשניות. וא"ת והא איכא כמה ברייתות דלא רמזן כלל במשניות ולא משבשינן להו. וי"ל דכיון דתנא דמתניתין התחיל לפרושי ברישא דמכלתין ביצה שנולדה אלמא משמע דחביבי ליה דינא דביצה ואם איתא לא שביק לפרושי דין דביצה שנמצאת במעי אמה אלא ודאי כיון דלא רמיזא שמע מינה דמשבשתא היא אי לאו דרב הונא דקא משמע לן דמתרצתא היא. ואקשינן אנן נמי תנינא במתניתין ביצה שנולדה כו' ואם כן רמיזא היא הברייתא במתניתין ומתרצתא היא ואכתי מאי קא משמע לן רב הונא. וכי תימא אי לאו דרב הונא הוה אמינא דמשבשתא היא דלא רמיזה במתניתין דבית הלל אפילו במעי אמן אסרי וכו'. אלא הא דתניא השוחט התרנגולת כו' מני לא בית שמאי כו'.

ומאי קושיא והא משבשינן לה כיון דלא רמיזה במתניתין ואם כן למה ליה למימר מני. תירץ הרב מורי נ"ר דהכי קאמר אלא הא דתניא השוחט את התרנגולת כו' כלומר טוב לנו שנאמר דעד כאן לא פליגי אלא בנולדה אבל במעי אמה דברי הכל שרו ומשום בית הלל נקט לה ותהוי ברייתא מתרצתא דהכי משתמע פשטא דמתניתין. ולא שנאמר דמשום בית שמאי נקט לה ותהוי ברייתא משבשתא דלהוי דלא כחד דמשום סברא קלישתא כי האי לא דחינן ברייתא וכן תירץ הריטב"א ז"ל. וכיון שכן מאי קא משמע לן דרב הונא. אלא עם יציאתה נגמרה וכו'.

ולגרסא זו הקשה מורי הרב נ"ר דמאי קושיא לרב מאי קא משמע לן כי מה תימה יש אם אמר האמורא מה שאמר בברייתא שהרי אין הברייתא ידועה לכול ולא אקשי בכי האי גוונא אלא ממשנה שהיא ידועה לכל. ועוד דילמא רב דוקיא דמתניתין קא משמע לן

כדאמרינן בכמה דוכתי בתלמודא. לכן נראה שרש"י ז"ל גורס ואלא עם יציאתה נגמרה אסור לאוכלה ביום טוב הא תניא השוחט את התרנגולת ומצא בה בצים גמורות כו'. וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין הא נמי תנינא ביצה שנולדה וכו' כגרסא ראשונה. ופירש רש"י ז"ל ביצה עם יציאתה נגמרה אין לך בביצה אלא אותה שיצאתה מבעוד יום דהיינו בחול שאז היא נגמרה ושריא. הא לא יצאתה בחול אסירא ביום טוב בכולהו אנפי בין נמצאה במעי התרנגולת משום הכנה דרבה כיון שנמצאה בקליפתה גמורה. ולא מדינא ממש דהא פריך לעיל יום טוב דעלמא תשתרי ופריק משום גזרה. אלא הכא משום גזרה ומשום לתא דהכנה. ולא גריס רש"י ז"ל הא במעי אמה שריא דאדרבה סבירא ליה דאסירא. ואקשינן והתניא השוחט את התרנגולת כו' ואם כן קשיא לרב דאמר דכל שלא יצתה מבעוד יום אסורה ביום טוב ואפילו נמצאת במעי אמה. וכי תימא אין הלכה כברייתא זו ומשבשתה היא כיון דלא רמיזה במתניתין הכל כמו שפירשתי לגרסא ראשונה כן פירש מורי נר"ו שזו היא כונת רש"י ז"ל וגרסתו וכן ראיתי לריטב"א ז"ל כדבריו. וניחא ליה למימר דבריתא משבשתא היא ולא לומר דרב תנא הוא ופליג. וקשיא לי בין לפירוש קמא בין להאי פירושא אמאי לא אקשי ליה ממתניתין ומדיוקא הא במעי אמה שריא. וי"ל דמתניתין איכא לדחויה כדדחינן אבל ברייתא ליכא לדחויה אלא בשנויא דחיקא ולשבושה ולמסקנא לא קם דיחויא כן נראה לי. והריטב"א הקשה דלישנא דעם יציאתה נגמרה לא דייק שפיר להאי פירושא. ועוד הקשו בתוספות דהיאך יש כח ביד האמורא לשבש הבריתא כדי לקיים דבריו. ופירשו הם ז"ל וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמועינן וכיון דלא מצינו במשנה נימא דבית שמאי היא דקא שרו במתניתין בנולדה (וב"ש) והשתא אשמעינן בנמצאת במעי אמה ומאי דלא אשמועינן בית שמאי במתניתין אשמעינן בברייתא. ולא נידוק בברייתא דוקא נמצאת הא נולדה אסירה דלא היא דהא אשמועינן במתניתין דנולדה שריא. דליכא לאוקמה כבית הלל דלבית הלל אפילו נמצאת במעי אמה אסירא כמו נולד ורב כבית הלל סבירא ליה. ואקשינן הא נמי תנינא ביצה שנולדה כו' דאפילו לבית הלל במעי אמה שריא. וכי תימא בית הלל כו' אלא הא דתניא השוחט את התרנגולת כו' מני לא בית שמאי ולא בית הלל. וקשיא לי דדילמא בית שמאי היא ואשמעינן בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין. ויש לי לומר דהכי קאמר אם כן דלאשמעינן כאן דבית שמאי אסרי בנולדה והוא הדין במעי אמה אם כן הכא בברייתא דליכא למימר דאתא לאשמעינן כח דבר פלוגתיה כיון דלא מיפרשי בה תנאי נידוק הכין דוקא נמצאת הא

נולדה אסירא ככללא דכולא תלמודא ואם כן לא כבית שמאי דלבית שמאי נולדה שריא ולא כבית הלל:

דף ז.

פשיטא מהו דתימא כו'. הקשה הרשב"א ז"ל וכי מקשינן פשיטא גבי מעשה דהא ודאי איצטריך למימר להו דינא. ותירץ ז"ל דהאי פשיטא למוכר קאי דמאי דעתיה דמוכר דאזיל בהדי קונה לדינא. ומהדרינן מהו דתימא ופרקינן משום דסלקא דעתיה דמוכר דלאכילה קא בעי ליה ולא היה חייב ליתן אלא מה ששוה יותר ולא שיהא המקח בטל לגמרי קא משמע לן רב אמי דהאי מאן דבעי ביעי דפחיא מסתמא לאפרוחים קא בעי להו ולא לאכילה דלא הוה מוקי נפשיה כולי האי למבעי ביעי דפחיא משום חשיבות זוטא דאית בהו. אלא דקשיא לישנא דקא משמע לן דמשמע דלמאן דאקשינן פשיטא מהדר איהו קא משמע לן כן נראה לי.

ומורי הרב נר"ו פירש דשפיר פריך לרב אמי פשיטא משום דלא הוה ליה למיהב טעמא ולומר מקח טעות הוא והדר. שהרי כל מקום שהיה צריך לתת טעם נותנים טעם כדחזינן גבי מרי בר איסק בכתובות ובמציעא דאמר רב חסדא שפיר אמר דכתיב ויכר יוסף את אחיו ובפרק איזהו נשך גבי תרי כותאי דאמר רב פפא כגון דא ודאי צריך לאודועי. דמשמע דכל היכא שיש תימה בדברי הדיין הן לחיוב הן לפטור צריך הוא לומר מאי זה הטעם דן את הדין כדי שלא יחשדוהו אבל כשאין תמה בדבר אין לו לומר אלא חיוב ופטור בלבד. ולרב אמי לא הוה ליה למימר למוכר אלא שיחזיר לו הדמים. ומשום הכי פריך פשיטא כלומר וכי איזהו תמה יש בדין זה שיצטרך רב אמי לומר מקח טעות הוא והדר שיתן טעם לדבריו שמפני שהוא מקח טעות יחזור המכר לגמרי ולא אמרינן דליתיב ליה דביני ביני וכו'. להכי איצטריך רב אמי לומר דמקח טעות מפני שיש לטעות ולומר האי לאכילה קא משמע לן עד כאן לשונו. ולי נראה דהכי קאמר פשיטא למימר ליה למוכר שיחזיר הדמים. ופריק אי הוה אמר הכין רב אמי ולא יאריך לומר כל הדמים הוה במשמע שלא יחזיר לו אלא מה ששוין יותר משום דאיכא למימר דלאכילה קא בעי ליה קא משמע לן דהמקח בטל לגמרי. והריטב"א ז"ל פירש דהאי פשיטא לבעל הגמרא הוא דקא פריך ולומר למה הוצרך להביא בתלמוד מעשה זה שאין בו חדוש.

משום דצריבן כלומר שהן מבושלות יותר ושוקלין יותר. אבל מכל מקום טובים ובריאים הן לגוף כאלו דאי לא אפילו בעי להו לאכילה מקח טעות הוא. הריטב"א ז"ל. והא קיימא לן דבכל דבר שבמשקל ושבמדה ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר.

ובשלמא למאן דמפרש דמאי חוזר מחזיר לו המותר ניחא. אלא למאן דמפרש דמאי חוזר דהמקח בטל מאי איכא למימר. ויש מפרשים דכבר הטילם הקונה לגדל אפרוחים ונפסדו דאילו היו בעין היה מחזיר לו כל הדמים. ולפירוש הרשב"א ז"ל כך אמר לו המוכר תן לי הביצים ואחזיר לך המעות ואם הפסידו לך הפסידו ואין לך עלי אלא דביני ביני דלאכילה מכרתי לך. ואמר לו הקונה דלא אלא לגדל אפרוחים ופסידא דידך הוא. והוה ליה כמוכר זרעוני גנה שאינם נאכלים כלל וזרעם ולא צימחו דכל היכא דמוכח שלא היו ראויין לזריעה פסידא דידיה הוא והמקח בטל ואינו מנכה לו אפילו דמי הזרע כדמוכח בפרק המוכר פירות. וזה בא בטענתו לפני רב אמי וזה בטענתו ואמר רב אמי דהדין עם הקונה מתרי טעמי חדא דקא בעי ביעי דפחיא ומסתמא לגדל ביצים. ועוד דסופו מוכיח על תחלתו שהרי כבר הטילם לגדל אפרוחים כן נראה לי.

דאמר רבי יוחנן ביצה שיצתה רובה מערב יום טוב וחזרה. פירוש ואחר כך נולדה ביום טוב מותרת לאוכלה ביום טוב משום דהויא לה כנולדה בחול. וכן הלכתא דאפילו ללישנא דאמרינן דפליג רב עליה מכל מקום רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ועוד דסוגיין לקמן כר' יוחנן.

ומצא בה ביצים גמורות. יש מפרשים גמורות ממש עם קליפתן. אבל אינן גמורות אפילו אינן מעורות בגידין אסירן דחשבינן להו כבשר התרנגולת בין לאוכלה בחלב בין לאוכלה בלא מליחה. ור' אליעזר אמר דאם אינן מעורות אפילו אינן גמורות ממש שריין. ודוקא משום דבשר עוף בחלב אינו אסור אלא מדרבנן קא שרינן ביצים גמורות בחלב ולא חשבינן ליה כגוף התרנגולת. אבל ביצה שנמצאת בתרנגולת טרפה או נבלה אפילו היא גמורה שכיוצא בה נמכרת בשוק אסורה דחשיבא כגוף התרנגולת. וטעמא משום דנבלה היא דאורייתא והחמירו. כן תירץ ר"ת ז"ל.

אפושי טומאה הוא ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן. פירש רש"י ז"ל דאף על גב דבכמה דוכתי גזרו חכמים טומאה ועל ששה ספקות דרבנן שורפין את התרומה ליכא למימר דהכא נמי ליגזרו דלא ניחא לן דליפשו טומאות עד כאן. ופירש הריטב"א ז"ל פירוש לפירושו דחכמים מה שגזרו בדברים שהן מצויין ולא שיוסיפו עוד לגזור כזה שהוא טומאה מחודשת דנבלת עוף טהור אינה מטמאה במגע ובמשא ומטמאה בבית הבליעה ובחיה ובבהמה הוא בהפך ממש.

דר' יוחנן לא שכיחא. פירוש לא שכיחא כולי האי בלידת לילה בדספנא מארעא. וכתב הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל דכיון דאילו לא בדק כיון שהשכים לא תלינן בלידת לילה דלא שכיחא שמעינן דנכרי ששלח ביצים לישראל ביום טוב ואינם ניכרים אם היו

מהיום או מאתמול שהם מותרין דבמאי דשכיח טפי תלינן ורוב ביצים דעלמא מן הימים שעברו הם וכל דפריש מרובא פריש. ולא עוד אלא אפילו הלך שם ישראל ולקחן מביתו לא אמרינן כדאמרינן בכתובות דהיכא דאזלא איהי לגביהו הוה ליה מחצה על מחצה משום קבוע. דהתם הוא דאיתחזק ודאי פסול ואפילו חד אבל הכא לא איתחזק בבית הנכרי ביצה שנולדה היום כי שמא לא נולדה שם ואם נולדה שמא אכלה קודם לכן. וכן היה הרב ז"ל מורה הלכה למעשה עד כאן. אבל הרשב"א ז"ל אינו סובר כן. ואפילו לדברי הריטב"א ז"ל נראה לי דבראש השנה אילו שלח נכרי לישראל ביום טוב שני שהן אסורין דדילמא מאתמול נולדה ולא אמרינן זה כמה ימים נולד כי היכי דלישתרו כן נראה לי. ואף על גב דהכא אמרינן מאתמול רמיתה ולא אמרי דבלילה נולדה ולהוי ספק ומספק ראוי לאוסרה כדאמרינן לעיל דאם ספק שנולדה בחול או ביום טוב אסורה. ההיא בשמצאה בתוך היום דאיפשר דהיום נולדה. אבל הכא שהשכים לא תלינן בלידת לילה דלא שכיחא כדפרשינא לעיל.

דף ז:

בית שמאי אומרים חמץ בכזית וכו'. אית ספרים דגרסי שאור מאן דכר שמיה תנא ביום טוב של פסח קאי. וא"ת כיון דיהיב טעמא משום דתנא ביום טוב דפסח קאי אמאי פירש רש"י ז"ל במתניתין דמשום דהני תלת מילי הוו מקולי בית שמאי וחומרי בית הלל וגבי יום טוב. תני להו גבי הדדי עד כאן. ואולי רש"י לא גריס גרסת הספרים. ומורי הרב נר"ו פירש דרש"י ז"ל גריס ליה וכונת רש"י ז"ל כך הוא אי לאו דהוו מענין יום טוב לא הוה תני להו ואף על גב דהוו מקולי בית שמאי כולהו. דאי משום דהוו מקולי בית שמאי בלחוד בלא טעמא אחרינא הוה ליה למיתני כל הנך דמסכת עדיות הכא במתניתין. ומשום הכי יהיב טעמא דהא דתני להו הכא משום דביום טוב של פסח קאי ולא איצטריך ליה לפרוקי משום דהוו מקולי בית שמאי משום דמאן דמקשה שאור מאן דכר שמיה כבר ידע דהני תלת מילי דמתניתין מיתנו הכא כי היכי דמיתנו במסכת עדיות באותו סדר עצמו דמסדר התם קולי בית שמאי וחומרי בית הלל. אלא דפריך דמשום הכי לא הוה ליה למתני הכא שאור מדלא תני כולהו שמנה דהתם. ופריק דתנא ביום טוב דפסח קאי. ואכתי לא סגי האי פירוקא דאכתי איכא לאקשויי אמאי אפסיק בהכנת סעודת יום טוב דהיינו בין ביצה שנולדה ובין השוחט חיה ועוף היה לו לסדר כל מחלוקתן יחד וליתני בשלהי פרקין דין דשאור. אלא ודאי כבר ידע המקשה האי ולא

איצטרך לפרוקי האי דהיינו טעמא משום דתני להו הכי במסכת עדיות עד כאן תורף דבריו נר"ו.

ואנא אמינא מה חמץ שאין חימוצו קשה כו'. ואם תאמר והא אין עונשין מדין קל וחומר. וי"ל דכיון דלא הוי קל וחומר אלא על השיעור בלבד לא הוי אלא גלויי מילתא בעלמא.

שיעורו של זה לאו כשיעורו של זה. להוי שאור בפחות מכזית וחמץ בכזית. לא היא דלא שיערה תורה בפחות וכיון דאפיקניה לחמץ משיעורא דזית נוקמיה בככותבת דהוא שיעורא זוטא משיעורא דעניני אכילה. וא"ת נוקמיה אגרוגרת כשיעור הוצאה לשבת. לא היא דשיעור אכילה משיעור הוצאה לא ילפינן. ולא נהיר. ורש"י ז"ל נשמר מזה ונראה שכך פירש ז"ל (דשלו) דאילו הוי שיעורא דחמץ בכזית לא הוה למכתב שאור דבקל וחומר יליף מיניה שאור בכזית דאף על פי שהשאור דבר חמור מכל מקום אי אפשר לאוקומיה בפחות מכזית ומדכתיב שאור שמעינן דחמץ טפי מכזית. ועוד אילו כתב חמץ ולא שאור הוה אמינא דשיעורא דחמץ בככותבת ושאור נמי דיליף מיניה בככותבת כשיעורא דחמץ ולא להחמיר עליו בכזית דדיו לבא מן הדין להיות כנדון. ומשום הכי כתב שאור בהדיא להחמיר עליו ולאוקמי בשיעורא דכזית ואם כן החמץ שהוא קל ממנו שיעוריה בככותבת דבהכי מיתבא דעתיה באכילה דיום הכפורים. אי נמי דהכי גמירי להו דשיעורא דחמץ בככותבת מהלכה למשה מסיני ולא איצטריכו לדרשא דקרא אלא לשאור שהוא בכזית מיתורא. זהו תורף דברי רש"י ז"ל.

ובית הלל צריכי כו'. אבל חמץ שאין חמוצו קשה אימא לא. כלומר שלא יהא חייב בכזית אלא בככותבת או שלא יהא חייב כלל באכילת חמץ להכי כתב חמץ לאקושיה לגמרי לשאור. ואי כתב רחמנא חמץ משום דראוי לאכילה. כלומר ובדין הוא דליחייב בכזית אבל שאור דאינו ראוי לאכילה אימא לא ליחייב אלא בככותבת. להכי אקושינהו רחמנא לגמרי אפילו לביעור או לעבור על כל אחת ואחת בשני לאוין.

פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ דכתיב שאור לא ימצא בבתיכם וגו' כי כל אוכל חמץ. ואף על פי שהראשון בביעור והשני באכילה מכל מקום כיון דאשכחן קרא אחרינא דכתיב לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ והכא שני בלישניה דרישא בביעור וסיפא באכילה שמע מינה למדרש סיפיה לרישיה ולומר לכך אמרתי לך שאור לא ימצא מפני שכל אוכל חמץ ונכרתה וסתם אכילה בכזית. וכיון שנתן טעם לזה כזה מכלל שהם שוים. ומהדרינן דלענין אכילה הכי נמי דהוה לן למנקט החמור דתפסת מועט תפסת. כי פליגי לענין הביעור. ולבית הלל למה ליה למימר פתח הכתוב בזה יהיה טעמא דבית הלל דצריכי. וי"ל להביא כרת גם אשאור משום דכרת בחמץ כתיב.

לא ילפינן ביעור מאכילה. פירוש כיון דכתיב לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ דילפינן מינה שאין שיעוריהן שוין כדאמרינן לעיל שמע מינה דלאכילה דוקא הוא דאיתקש שאור ולומר דשיעור ביעור של שאור כשיעור אכילה של חמץ אבל ביעור של חמץ אינו אלא בככותבת. דליכא למימר שיעור ביעורו של שאור בפחות מכזית וחמץ בכזית לפי שלא יהא הביעור חמור מן האכילה.

לא ישחוט ויכסה קאמר. פירוש לא יגמור מעשה השחיטה דהיינו הכסוי. והכי קאמר אף על פי ששחט לא יגמור.

השוחט ובא לימלך. פירוש הטבח שבא לפנינו לשאול אם ישחוט אם לאו.

לימא מר ורבה בדר' זירא כו'. וקשיא לי והיכי פליגי רבה ורב יוסף אליבא דבית שמאי דלית הלכתא כותייהו. ועוד היכי שקל וטרי תלמודא במאי פליגי אליבא דבית שמאי. תירץ הריטב"א ז"ל דכדאי הם בית שמאי לחלוק לפי דבריהם מאי דנפקא מינה לענין דינא. ואמר הרמב"ן ז"ל דנפקא מינה לבית הלל דאליבא דרבה דהצריך שחיטה קודם חפירה נמצא דלבית הלל לא התירו כלל שחיטה. אבל לרב יוסף אילו היה לו עפר למטה שוחט ואינו נמנע דבשעת שחיטה שפיר קא שחיט. וכן כתב ר"ח ז"ל. וקיימא לן כבית הלל דאמרי לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן וכדרבה עד כאן. ומורי נר"ו כתב פירוש לפיכך אין שום היתר בדבר ואפילו יהיה לו עפר למטה אינו שוחט אלא אם כן יש לו עפר מוכן. דלא אמרינן ישחוט ולאחר שחיטה הוה ליה דיעבד ויחפור בדקר נעוץ ויכסה וכמו שיוצא מדברי רב יוסף. עד כאן.

אדרבה הא עדיפא. כלומר טוב לנו שנתיר ולא נחוש לאימלוכי כי היכי דלא לימנע כו'. וא"ת והא אמרינן לקמן דלבית שמאי אין מוליכין בהמה וסכין אצל טבח משום דחיישינן לאימלוכי אף על גב דמימנע משמחת יום טוב. וי"ל שאין כל הדברים שוין דהתם חיישינן לאימלוכי דלמא משכח דשמינה מינה כדלקמן. אבל הכא סבר רב יוסף דכיון דחפר לא שכיח דלימלך.

והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום. פירוש בהא מודו בית הלל בדיעבד משום דאיכא קצת הכנה מבעוד יום ואף על פי שלא היה דעתו לשם כסוי ולא עשה מעשה אחרינא.

והא קא עביד כתישה. נראה שכך פירש רש"י אי אמרת בשלמא שיחפור בדקר ממש כפשטה דמתניתין ניחא דאתי עשה ודחי לא תעשה ואין צריך לומר דדחי טלטול עפר שאינו מוכן מדרבנן. אלא אי אמרת דלא אתי עשה ודחי לא תעשה ומתניתין בדקר נעוץ אכתי איכא כתישה דרגבים המדובקים דהוי תולדה דטוחן. וכן רהטא כולה סוגיין.

פטור עליה פירש רש"י ז"ל אפילו בשדה דאיכא משום חורש או בבית דאיכא משום

בונה כיון דאינו צריך אלא לעפרה פטור עליה משום דהוה ליה מקלקל וכל המקלקלין פטורין. ואפילו הוי מתקן הויא מלאכה שאינה צריכא לגופה. והוצרך ז"ל לומר כן למיהב תרי טעמי כדי שיהא הכא פטור ומותר.

דף ח.

אמר רבה הכי קאמר ושאפר כירה מוכן הוא. פירש הריטב"א מוכן הוא ואפילו לשחוט לכתחילה על סמך שיכסה בו ואפילו לבית הלל. אבל לבית שמאי מוכן הוא לכסות בו רוק או צואה ושאר צרכים אבל לא לכסות בו את הדם דהא שמעינן להו לבית שמאי בפרק כסוי הדם דאין מכסין באפר. וכן פירשו בתוספות.

ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. פירוש לפי שהן חשובין כעצים שעדיין הכנה הראשונה בו לפי שהעצים לא הוכנו אלא לבשל ולהסיק ואפר זה עדיין ראוי למלאכה הראשונה. וכן פירש רש"י. ואף על פי שאם זרע בו אינו מצמיח מכל מקום אם היה קר היה מצמיח. ואי נמי דכיון דאיקרי עפר לא בעינן ראוי לזריעה.

ואם איתא ליכסייה כררב יהודה. הקשה הרשב"א ז"ל ואמאי לא אקשי מברייתא דקתני הכניס עפר לגנתו כו'. תירץ מורי הרב נר"ו שכבר נשמר רש"י מזה שפירש הכניס עפר לגנתו הרבה במקום אחד. והא דרב יהודה בעפר זוטר וקא משמע לן דלא אמרינן דליבטיל אגב קרקע הבית משום דזוטר. והילכך לא מצית לאקשויי אברייתא משום דלברייתא לא סגי אלא אם כן יש עפר הרבה במקום אחד כי היכי דלא ליבטיל אגב הקרקע משום דאורחיה דגנה בהכי והא לא שכיחא ומסתמא דמלתא לית ליה כי האי גונא. אבל לרב יהודה דסגי ליה במכניס מלא קופתו עפר ואפילו זוטר ולא בטיל דלאו אורחיה דבית בהכין ואם כן אקשינן דאמאי לא ישחוט כוי ביום טוב ויכסנו דהא מסתמא כולהו אינשי הכין אית להו שמזמינין עפר לעשות צרכיהן. ובהא ניחא לי קושיא אחריתי דאיכא לאקשויי מאי קא משמע לן רב יהודה דהא ברייתא היא. ולפירושו לא קשיא דאי לאו מדרב יהודה הוה אמינא דאפילו בבית דוקא עפר הרבה דאי לא בטיל לגבי קרקע. והשתא קא משמע לן רב יהודה דדוקא לגנתו או לחורבתו משום דאורחייהו בהכין אבל בבית דאין אורחיה להכניס עפר אפילו זוטר לא בטיל ומכסה בו כן נראה לי.

אי הכי מאי איריא ספק אפילו ודאי נמי. פירשו בתוס' אי אמרת בשלמא דמילתיה דרב יהודה ליתא דאמר כל צרכו דמשמע בין לודאי בין לספק ניחא דאמרינן דלכסות ודאי הוא מוכן ולא לספק. אלא אי אמרת דמילתיה דרב יהודה איתא והיינו טעמא דאין מכסין את הכוי משום דלית ליה אפילו ודאי נמי.

דף ח:

אלא אמר רבה אפר כירה מוכן לודאי ואינו מוכן לספק. פירוש וקא סלקא דעתין השתא דאפילו הכינו לספק אין הכנתו מועלת משום דלא שכיח ובטלה דעתיה. והיינו דפרכינן כיון דדעתיה עליה מבעוד יום מאי איסורא אית ביה. ולמסקנא אסיקנא דודאי אם מכינו אפילו לספק הכי נמי דלא שריא ודאי טפי מספק. אלא הכא שהכינו סתם ודאי אמרינן דדעתו לודאי ולא לספק והוי מוקצה.

אתי עשה ודחי לא תעשה. הקשה הרשב"א ז"ל ואמאי דחי שהרי אפשר לקיים את שניהם דימתין לערב ויכסה. ותירץ ז"ל דכיון דאי אפשר לקיים את שניהם לאלתר ודאי דחי. אלא שהקשה ז"ל דהא השוחט לחולה בשבת דאינו דוחה אלא ממתין ומכסה עד הערב. ומורי נר"ו כתב דאין זו ראיה כלל דשאני שבת דאית ביה עשה ולא תעשה ואין עשה דכיסוי דחי להו. אבל הכא אתי עשה ודחי לא תעשה אם אי אפשר לקיים שניהם לאלתר. והביא נר"ו ראיה מדאיצטריך קרא פרק במה מדליקין לומר שאין שורפין קדשים ביום טוב דמשמע דאי לאו קרא אתי עשה דשריפת קדשים ודחי לא תעשה דיום טוב ואמאי הרי אפשר לעשה זה להתקיים למחר. דהא דאין שורפין קדשים ביום טוב סתמא איתמר ואפילו בשריפת קדשים שנפסלו שאיפשר לדחותן. אלא ודאי כל שאי אפשר לקיום עשה לאלתר לא קרינן ביה אפשר לקיים את שניהם. ועוד אמר הרשב"א ז"ל דהשוחט לחולה בשבת אף על פי שיש לו עפר מוכן אין מכסין אותו עד לערב. ואף על פי שאין טלטול עפר אלא מדרבנן הם העמידו דבריהם בשב ואל תעשה. וכן נראה מתוך דבריו שהוא הביא ראיה מהא דשחט צפור מערב יום טוב שלא התירו לכסות ביום טוב אפילו בעפר מוכן כיון דאיפשר מערב. ולא גזור משום שמחת יום טוב שהרי מותר באכילה בלא כסוי אבל ביום טוב עצמו התירו משום שמחת יום טוב כי היכי דלא לימנע. אבל הרמב"ן ז"ל כתב בפרק כסוי הדם שאם יש לו עפר מוכן לכך שמכסה בשבת עד כאן. ומורי הרב נר"ו הקשה דאם כן יכסה באפר חם כי היכי דמכסה ביום טוב. ותירץ דשאני יום טוב שהעצים עומדין להדלקה מערב ולית בהו מוקצה והאפר גם כן כשהוא חם ראוי לצלות בו בשר ועדיין הוא בהכנתו הראשונה. אבל בשבת לא קיימי להדלקה מערב שבת והילכך האפר אפילו חם הוי מוקצה ונולד. ולפי דה נראה דאם היה לו חולה מערב שבת שעומדין העצים להדלקה מכסין באפר שלהם וצריך עיון. עד כאן תורף דבריו. ובמחילה ממנו אני אומר שזה אינו לפי שהרמב"ן ז"ל לא אמר אלא בזמן שהכין העפר לכך ולפי זה לא קשיא כלל לרשב"א ז"ל דאם הכינו לכך אפילו איסור טלטול דרבנן לית ביה. ועוד הקשה הרשב"א ז"ל כיון דאתי עשה ודחי לא תעשה למה

לי דקר נעוץ אפילו אין לו דקר נעוץ ישחוט דהא בשעת שחיטה לאו מידי קא עביד ולבתר שחיטה יחפור ויכסה. ותירץ ז"ל דכל שהוא עושה על דעת שידחה הלאו לבסוף ואי אפשר לו בלאו הכי הרי זה כדוחה אותו בתחילה. והביא ראיה מההוא דאישתפיך חמימיה דלא שרינן למיחם לו קודם מילה ואמאי נמהליה ולבתר מילה הוה ליה מסוכן ומחמינן ליה. אלא דלכתחילה לא עבדינן כי האי עד כאן. אבל הרמב"ן ז"ל אינו סובר כן שכך כתב אין לך במצוות אלא שעתן ואי אית ליה חמימי לרחוץ קודם המילה הכי נמי דמהיל ליה ולבתר דמהליה מחמם ליה חמימי משום דהוה ליה מסוכן עד כאן. וכן כתב הרשב"א ז"ל בפרק המילה דלדעת הרמב"ן ז"ל מותר לשחוט ואחר כך חופר ומכסה. ומורי הרב נר"ו פירש דאפילו לדעת הרמב"ן ז"ל אסור לשחוט ולחפור לפי שחכמים העמידו דבריהם במקום עשה דכסוי וכיון שאין לו עפר מוכן אפילו שחט לא יכסה. ועוד אמר מורי הרב נר"ו שאין ראיה לאסור מההיא דאישתפיך חמימיה דמקמי מילה דאינהו הוא דאישתפיך שדרכם היה לרחוץ התינוק לפני המילה ולאחריה והילכך מהלינן ליה ומחמינן ליה כדי לרוחצו פעם שניה מפני הסכנה. ולולא שהוא נר"ו אמרה הייתי אומר שזה אינו דלישנא דאישתפיך לא משמע אלא שהן נשפכו מעצמן ולא ששפכו אחרים אותן דאם כן הוה ליה למימר דאשפיך חמימיה. ועוד למה שפכו אותם. אלא שבזה איפשר לומר לפי שהיו מטונפים מרחיצה הראשונה כן נראה לי.

הא דאקשינן דילמא קא עביד כתישה קשיא דמשום הך קושיא אוקימנא לה לעיל בעפר תיחוח ואם כן הכא נמי בעפר תחוח וליכא כתישה. ויש לומר דהכי קאמר אפילו בעפר תיחוח איכא רגבים מדובקים וחיישינן לכתישה אתי עשה ודחי לא תעשה.

אלא אמר רבא אפר כירה מוכן לודאי ואינו מוכן לספק. פירוש ונקט אפר כירה לרבותא והוא הדין לדקר נעוץ ולקופת עפר דרב יהודה. וקשיא דמשמע דמשום אוקמתא דיום טוב עשה ולא תעשה מוקי ליה בהאי אוקמתא והא שמעינן ליה לרבא בפרק במה מדליקין דלית ליה הכין. והרבה תירוצים נאמרו בענין. ולי נראה דלסברא דמאן דאמר דיום טוב עשה ולא תעשה קאמר וליה לא סבירא ליה ורב אשי הוא דאמר הכין בשבת ופליג עליה דרבא. ויש מפרשים דבר מן דין סבירא ליה לרבא דאין עשה דכיסוי דוחה יום טוב משום דדרשינן הוא לבדו ולא מכשיריו דמכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב לא דחו יום טוב.

ומורי הרב נר"ו הקשה דהך דרשא לא מיתאמרא אלא במכשירי אוכל נפש אבל כסוי עשה הוא והוה לן למימר דלידחי לא תעשה דיום טוב דמה ענין אוכל נפש אצל כסוי והרי בלא כסוי מצי אכיל ליה. אבל ודאי מלבדו קא ממעטינן ליה כי היכי דחזינן ליה

לרבא דממעט מיניה מילה שלא בזמנה מפני שהיה יכול לעשותה מערב יום טוב הכא נמי ממעט ליה מלבדו כיון שיכול לכתוש העפר הדק מערב יום טוב.
וליטעמיך בא לימלך מאי איכא למימר. פירוש וליטעמיך דפרכת ליה מאשפה פריך ליה נמי מן הבא לימלך. ורש"י ז"ל כתב דלא גרסינן וליטעמיך.
בא לימלך מאי איכא למימר. וא"ת יאמרו לו שיכסה בלא ברכה ולא יתיר חלבו. וי"ל שאין זה אלא בשאין לו עפר מוכן. ולא היא דהא מוכח בסמוך דבאית ליה עפר מוכן עסקינן. אלא הכא דאפילו יאמרו לו בחול שמכסה בלא ברכה אכתי איכא למיחש שיאמרו ביום טוב ודאי חיה היא שלא יתירו טלטול דעפר בידים וחומרא דרבנן הוא שלא לברך.
ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ביום טוב. פירוש ואפילו אין בדם הבהמה שנוכל לראות כאלו הם מים ולא יהיה ניכר בהם דם העוף דאילו כן פשיטא דאפילו בחול נמי פטור מלכסות כן נראה לי. וטעמא דאסור כדי שלא יטרח נמי בדם של בהמה והיינו דאמר ר' יוסי וכו'. דהיינו דוקא כשאינו יכול לכסותו בדקירה אחת דכיון דאילו לא נתערב בדם בהמה יכול לכסותו בדקירה אחת לא טרחינן השתא לכסות בשני דקירות אבל בדקירה אחת מותר דאפילו נתערב בדם בהמה לא אפשר בבציר מהאי.
אין מכסין אותו ביום טוב. פירוש ולערב אם רשומו ניכר יכסה ובין כך ובין כך כופה עליו כלי לשמרו כדי שיכסנו.

דף ט.

מפריש ממנה חלה ביום טוב. פירוש ולא דמי לדם צפור דהתם לא נאסר העוף כי לא יכסה. אבל הכא שאי אפשר לאכול מן הפת בלא הפרשת חלה נמצא שהוא נמנע משמחת יום טוב.
איני והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום וכו'. פירוש וקשיא דרב אדרב חנן. ואף על גב דאין מקשים מאמורא לאמורא שאני רב דקשיש מיניה ועוד שהוא היה רבן של כל הגולה חוץ משמואל דהוה בר פלוגתיה והלכך מצי לאקשויי מרב לתלמיד וכן פירש רש"י ז"ל.
לימא רב דאמר כבית שמאי. יש מפרשים דלרב קא פריך ואמר לך רב דאין הכי נמי דאיהו דאמר כבית שמאי ומשום דר' אלעזר ור' שמעון קיימי כותייהו. ולפי זה הלכה כבית הלל דדוקא ברשות היחיד מותר אבל ברשות הרבים אסור. אבל מכל מקום אין הפירוש נכון בעיני רש"י ז"ל דאפילו קיימי ר' אלעזר ור' שמעון כבית שמאי מאי

רבותייהו במקום בית הלל דהא בית שמאי טובא הוו ואפילו הכי יצתה בת קול ואמרה בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה. אלא הפירוש הנכון דלרב חנן קא פריך כיון דמוקי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל בהכין אם כן רב דאמר כבית שמאי ומי שביק בית הלל ועביד כבית שמאי. ופרקינן דתנאי פליגי בהאי סברא דרב וכיון שכן רב חנן דעביד האי אוקמתא לית ליה דרב אלא כתנא קמא דר' אלעזר ור' שמעון. ורב אית ליה דר' אלעזר ור' שמעון ומוקי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד ובכולהו שרו בית הלל ובכולהו אסרי בית שמאי. דאילו אסרי בית הלל ברשות הרבים הכי נמי ברשות היחיד משום הא דרב. ולית הלכתא. ויש מפרשים דלית הלכתא כותיה דרב דהא איכא כמה משניות דפליגן אדידיה וגרסינן בירושלמי כולהון פליגין עליה דרב ולית להון קיום עד כאן. אבל בתוס' תירצו כולם.

דף ט:

מדקתני מוליכין כו'. ואי סלקא דעתך פליגי. פירוש פליגי תנא קמא ורב יהודה ולא בא לפרש דברי תנא קמא.

סולם של עליה בא לידינו. פירש רש"י ז"ל הולכת סולם של עליה לשובך עד כאן. ואם כן נראה דהא דאמר רב יהודה אבל בסולם של עליה דברי הכל אסור אפילו בהולכה קאמר וכל שכן בחזרה. ופירש מורי נר"ו דהוי טעמא שאם חזרת סולם של עליה אסור מפני הרואין אף הולכה כן ואי אפשר דמשום טורח יום טוב ליתסר דאם כן אף בחזרת סולם של שובך יש לומר כן. והזקיקו לרש"י ז"ל הגמרא דקאמר ממאי מדקתני מוליכין את הסולם דאלמא משמע דבהולכה קא מיירי. אלא דקשיא לי דקאמר מדאמר ר' יהודה בסולם של עליה לא פליגי מכלל דתנא קמא סבר פליגי דמשמע דקאמר דפליגי בית שמאי ובית הלל בהולכה אליבא דתנא קמא וליתא דהא אמר תנא קמא דלכולי עלמא מותר בהולכה. ורש"י ז"ל נשמר ופירש מכלל דתנא קמא סבר בשל עליה פליגי בחזרה ומודים בהולכה דשרי ולא קאמר דפליגי בכוליה מאי דקאמר רבי יהודה דלא פליגי אלא בפלגא דר' יהודה סבר דבין בהולכה בין בחזרה אסור ותנא קמא סבר דדוקא בחזרה פליגי אבל בהולכה שרי לכולי עלמא. והוא הדין דבמאי דסבר תנא קמא דלא פליגי סבר ר' יהודה דפליגי וזהו סולם של שובך דלתנא קמא שרי אפילו בחזרה ולר' יהודה בחזרה פליגי אבל בהולכה דברי הכל מותר וכן דייקא כולה סוגיא כן נראה לי.

מאי דקא שרי תנא קמא קא אסר ר' דוסא. פירוש של שובך דקא שרי תנא קמא בהולכה לכולי עלמא וכדמפרש ר' יהודה. אי נמי תנא קמא היינו ר' יהודה וכן פירש רש"י ז"ל.

קא אסר ר' דוסא בהולכה אלא בהטיה הוא דשרי ומיניה דבסולם של עליה אפילו בהטיה אסור. וא"ת אם כן רבי דוסא דאסר בהולכה כבית שמאי דמתניתין סבירא ליה דאסרי בהולכה וקא שרו בהטיה. וי"ל דסבירא ליה שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל בהולכה דסולם דלכולי עלמא אסור ואפילו בסולם של שובך. אלא בהטיה פליגי דבית שמאי אסרי ובית הלל מתירין כיון שהוא של שובך אבל של עליה אסרו אפילו בהטיה. כן נראה לי. ולית הלכתא כותיה אלא כר' יהודה דאסר סולם של עליה לרשות הרבים בהולכה ואפילו בהטיה. אבל של שובך דברי הכל מותר ואפילו בהולכה. והיינו שהרב אלפסי ז"ל לא הביא סוגיא זו כלל אלא שפסק כר' יהודה והלכך בשל עליה אסור. ודוקא בסולמות גדולות שעושין לעלות בהן לגגות אבל סולם קטן שרי כדאמרינן במסכת עירובין דמתוך כובדו קובעו. אבל רבינו אפרים ז"ל פירש שם בשבת שהוא מותר לטלטלן אלא מפני שאין יכול להוציאן בחוץ ולא גזרו עליו בחצר. אבל ביום טוב גזרו כיון שיכול להוציאן בחוץ וכל סולם אסור.

אמר ר' יוחנן מוחלפת השטה. מדברי רש"י ז"ל נראה דמהפכינן איזה מהן שנרצה. ור"ת ז"ל פירש דלעולם הא דהשוחט מהפכינן כי היכי דליהוו בית הלל לקולא גבי שחיטה.

אלא דאיכא דקר נעוץ. פירוש וליכא שום נדנוד איסורא ולהכין שרו למשחט ביה ולא דחו מידי משום שמחת יום טוב. אבל הכא דאיכא חשש הרואין שיאמרו להטיח גגו הוא צריך כיון דנדנוד עבירה איכא לא דחינן ליה משום שמחת יום טוב. וכל הסוגיא מתפרשת על זה הדרך דמקשה סבר דפלוגתא דבית שמאי ובית הלל איכא נדנוד עבירה ואפילו הכי איכא מינייהו דשרי ומקל משום שמחת יום טוב ואידך דחי דדלמא מאן דשרי אינו אלא משום דלא חשיב ביה שום נדנוד עבירה. וגם סולם חשיבי בית הלל שובכו מוכיח עליו התר גמור וליכא למיחש ביה למידי אבל גבי דקר נעוץ איכא איסורא דרבנן דגזרו משום כתישה. אי נמי משום גומא דפטור עליה מדאורייתא ואית בה איסורא דרבנן. וגבי יוני שובך חשיבי לבית הלל הכנה גמורה זה וזה אני נוטל ולא נצריך נענוע מפני שפעמים הוא טרוד מערב יום טוב ואין לו פנאי לעלות ולנענע. אבל כאן אין טורח לומר מלמטה זה וזה אני נוטל או שיסיים אפילו מביתו ממקום פלוני ופלוני אני נוטל למחר. אלא שאין לשון הגמרא הולם יפה פירוש זה אלא משמע דדוקא שיסיים ויראה אותם כן נראה לי. אלא שאני אכתוב לקמן בגמרא בסיעתא דשמיא שיש לדחוק הפירוש הראשון.

דף י.

אלא דחזי למזגא עלייהו. פירוש ואפילו על ידי הדחק וכיון שכן איתכן להכי מאתמול וראוי הוא להניחו לפני הדרסן. ובית שמאי סברי דהוה ליה כנולד ועוד דלא חזי למזגא אלא על ידי הדחק.

מתניתין בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן נענע כו'. וכתבו בתוס' דדוקא ביונים שהן מדדין מהני זימון ולית בהן משום צידה ודמו לחיה שקננה בפרדס. אבל בגדולים לא מהני זימון דכיון שהם פורחים לאו ברשותיה קיימי ואסור משום צידה וכדאמרינן בפרק אין צדין. אבל אווזין ותרנגולין ויוני הדריסאות אפילו זימון אינן צריכין ונמצא שלושה דינין בדבר וכן כתבו הראב"ד ורבינו אפרים ז"ל.

גמרא והתנן המת בבית ולו פתחים הרבה. פירש רש"י ז"ל או כולן סגורים או כולן פתוחים. וכן כתב פרק המפלת גבי מת שנתבלבלה צורתו מעשה היה וטיהרו לו פתחים קטנים ופירש ז"ל טמאו לו פתחים של ארבעה טפחים וטיהרו לו הקטנים (הפתוחים) הפחותים מארבעה כשאר מתים גדולים שהפתחים הגדולים מצילין על הקטנים דקיימא לן פתחו בארבעה. והני מילי להציל על פחות מארבעה טפחים אבל להוציא הא אמרינן פותח טפח מוציא את הטומאה לצד שני. והכי אמרינן במסכת אהלות המת פתחו בארבעה. במה דברים אמורים להציל על הפתחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח עד כאן. וכתב הרמב"ן שם דאין הדין הזה אלא כשהפתחים כולם סתומים או מגופין שבהם שנינו המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים נפתח אחד מהן כו' פירוש משום דסוף טומאה לצאת בפתח אחד מהן ואף על פי שלא חשב עליו. טיהר את כולן. פירוש כיון דנעולין הן והוא הדין למגופין. אבל בפתוחין כל פותח טפח מוציא טומאה לצד שני ואין לו הצלה כלל עד כאן. ומורי נר"ו כתב דבמקצת פירושי רש"י ז"ל כתוב דלא אמרינן פותח טפח מוציא את הטומאה אלא היכא דפתחים גדולים סתומים אבל אי הוו כולם פתוחים טמאים אבל פתחים קטנים שאינו ראוי לצאת בהן טהורין לגמרי אף על גב דפתוח עד כאן. וזה אינו שהרי כלל גדול שנינו להוציא את הטומאה בפותח טפח לא שנא פתחים גדולים סתומים לא שנא פתוחים. ומה שפירש רש"י ז"ל כאן שטומאה זו מדרבנן מפני שסוף טומאה לצאת אינו עיקר והעיקר כמו שפירש בפרק משילין שהלכה למשה מסיני היא וכדמוכח סוגיא דהתם דבדאורייתא לית ליה לרב הושעיא ברירה אלמא מדאורייתא היא. ולכולהו פירושי אינו טמא אלא העומד על פתח הבית שהמת בתוכו אבל פתחים של שאר הבתים אף על פי שסוף המת לצאת דרך שם טהור דתרתי בעינן שיהא פתחו של בית שהמת שם ושסופו לצאת בו. ונראה לתרץ

לשון רש"י ז"ל שפירש אפילו כולן פתוחים דמיירי באין ברוחב המשקוף טפח ואין בו דין אהל ואפילו הכי כלים שתחתיו טמאים עד כאן לשון מורי נר"ו. אי נמי בסגורין שהכלים תחת הזיזין הבולטין מן הגג בחוץ. ואפילו בפתוחין ליכא לדחוקה כמו שפירש נר"ו שאין ברוחב המשקוף טפח דמיירי כגון שיש הפסק חצר בין הפתחים ובין המת וכן פירושו בתוספת.

כולן טמאין. פירוש בשדעתו להוציא משם המת. אבל אין דעתו להוציאו משם כולן טהורים. ואפשר שבאותה שעה מטמא כדין קבר סתום שמטמא כל סביביו.

נפתח אחד מהן כו'. פירוש אף על פי שלא חשב עליו כלל. ולבית הלל אפילו אחר שימות המת טהורים למפרע דאמרינן ברירה. ולבית שמאי מכאן ולהבא כלומר משעת פתיחה.

חישב להוציאו באחד מהם כו'. פירוש וכגון שלא פרץ פצימיו. ואם נמלך והוציאו מפתח אחר טהור הראשון שחשב עליו דמעשה מוציא מידי מחשבה. וכן אם חשב בזה וחזר וחשב באחר טהור הראשון. ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי כולן טמאין והכי איתא בהדיא בתוספתא דאהלות.

או בחלון שיש בו ארבעה על ארבעה. פירוש ודוקא למת שלם בעינן האי שיעורא להציל על כל הפתחים אבל לטומאה שהיא כזית מן המת סגי בפותח טפח להציל על כל הפתחים והכי איתא בהדיא במסכת אהלות.

בית שמאי אומרים והוא שחשב קודם שימות המת. והשתא סלקא דעתין דפליגי בכלים שבין מיתה למחשבה אם טהורים למפרע או לא. ופריק רבה דלעולם לית להו ברירה ולטהר הפתחים מכאן ולהבא פליגי כלומר משעה שחשב דבית שמאי סברי דצריך לחשוב קודם שימות המת וקודם שתחול דין טומאה על שאר הפתחים דלבתר דנחת להו תורת טומאה שוב אינה עולה מהן במחשבה אפילו לטהרם משעה שחישב עליהן. ומיהו מודים בית שמאי דכשנפתח אחד מהן שיש כאן מעשה דמהני לטהרם משעת פתיחה. והיינו דקתני רישא בלא פלוגתא נפתח אחד מהן כולן טהורין כלומר מכאן ולהבא. ובית הלל סברי דאפילו על ידי מחשבה מועיל לטהר פתחים מכאן ולהבא שמחשבה זו מצטרפת עם מעשה דבסוף כאילו יש כאן מעשה מעכשיו וכן כתב רש"י ז"ל.

והא קאמרת לבית הלל בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגיא. פירש הריטב"א ז"ל כיון דלא נענע ולא בדק מאתמול השמנים והכחושים אכתי איכא למיחש שמא יטול הכחושים ושביק להו ונמצא שמטלטל דבר מוקצה. וליכא למימר דכיון דאמר זה וזה אני נוטל שוב לא יטלטל להו דאם כן ליסגי ליה שיאמר בעוד יום מכאן אני נוטל ולא

נטריחנו מערב יום טוב שהוא טרוד לומר זה וזה אני נוטל אלא ליסגי שיאמר מערב יום טוב מכאן אני נוטל ולמחר קודם שיטול יאמר זה וזה אני נוטל. ופריק דלא היא דהני מילי כשאמר מערב יום טוב זה וזה אני נוטל איכא למימר דדעתו סומכת עליהן ולא יטלטל לאחרים. ולא עוד אלא דהוא יודע דכיון דסיימם אין האחרים מוכנות לו דמוקצין נינהו. אבל כשאמר מערב יום טוב מכאן אני נוטל ולא סיים מקום הוא חושב שכולם מוכנים אצלו ואין דעתו סומכת על דבר מסויים. ואפילו יאמר למחר זה וזה אני נוטל ומסיים מקום אינו נמנע מלטלטל ולהניח. ולהאי פירושא אתיא שפיר לישנא דהני מילי מבעוד יום שאם לא כן מאי קא פריך מערב יום טוב דהא אנן כולה מתניתין מערב יום טוב מוקמינן לה. והוה ליה למימר הני מילי באומר זה וזה אני נוטל אבל באומר מכאן אני נוטל כו'. וכמדומה לי שמצאתי סיוע לפירוש זה במקצת נוסחאות דגרסי הני מילי שהזמין ואמר זה וזה אני נוטל מערב יום טוב אבל ביום טוב שעדיין יש לו לברר ביום טוב אסור זמנין דמשתכחי כו'. כלומר אבל באומר ביום טוב זה וזה אני נוטל כמו שאמר מערב יום טוב מכאן אני נוטל וזה ברור.

דף י:

אי נמי זמנין דמשתכחי כולהו כחושים כו'. פירוש אי בעית אימא דכל שאמר מבערב מכאן אני נוטל ליכא למיחש לשמא מטלטל ומניח דלא מטלטל מאי דלא חזי ליה. אלא טעמא הוא דכל שלא סיים מקום דעתו להכין כולם ואיכא למיחש שמא ימצא למחר כולם כחושים ואתי לאימנועי משמחת יום טוב. אבל כשאתה מזקיקו לברר דבריו מבעוד יום ולסיים מקום ולומר זה וזה אני נוטל שוב אינו סומך אלא על אלו הן כחושים הן שמנים. ולבית שמאי לא סגי עד שינענע דאכתי איכא למיחש לאימלוכי. ולא הוי טעמא דבית שמאי משום מוקצה כמו שאומרים רוב המפרשים ז"ל. בתרנגולים שבביתו נצריך לומר מבעוד יום זה וזה אני נוטל משום חשש שמא ימצא אותן כחושים ואתי לאימנועי משמחת יום טוב. ולטעמא קמא ניחא. ותירץ הריטב"א ז"ל דלגבי יונים שההוצאה יתירה על השבח איכא למיחש להמלכה משום חורבן שובכו. אבל בתרנגולים שהן עומדים לאכילה מאי דאשכח אכיל. ולי נראה דשאני תרנגולים שהוא מבקרן תדיר ויודע מה הן וליכא למיחש. מה שאין כן ביונים שאין דרך לבקרן אם שמנים אם כחושים. כן נראה לי:

מתניתין זימן שחורים ומצא לבנים. פירש רש"י ולא היו שם עוד עד כאן. כלומר שלא היו שם עוד שחורים. וכתב מורי הרב נר"ו דהזקיקו לרב ז"ל לפרש כן משום דרבא אוקמה

למתניתין כגון שזימן שחורים ולבנים והשכים בבקר ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים דאמרינן הני אזלו לעלמא והני אחריני נינהו. דמסייע בגמרא מינה לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב כלומר דאמרינן דמעלמא קא אתו. אלמא משמע דמתניתין מיירי דליכא בשובך לא שחורים ולא לבנים אלא אותן שזימן לבד דאילו לא כן מאי סיעתא לר' חנינא דהא כלהו קרובין נינהו. ועוד אמאי איצטריכינן לדחויה ולאוקומה בדף דאפילו ליכא דף נמי אמרינן דהנך דמזדמני אזלי לעלמא והנך משחורים ולבנים שהיו בשובך שלא היו מוזמנים. וא"ת אם כן דמתניתין מיירי בדליכא בשובך שחורים ולבנים אלא אותם שזימן דוקא אמאי דחקינן לאוקומא בדף לוקמא בדאיכא שחורים בשובך מלבד אותם שזימן ולא הוי סייעתא לר' חנינא. תירץ מורי נר"ו דלישנא דמתניתין קשיתיה דתני זימן שחורים דמשמע דכולהו זמינהו. אבל הריטב"א אינו סובר כן אלא דאיכא בשובך יונים הרבה ולרווחא דמילתא נקט דמעלמא אתו והם אותן שהן תוך חמשים אמה. וסייעתא לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר רוב בדקורבא דמוכחא קאמר כגון הכא דאיכא קורבא דמוכחא שנתאחלפי הם עצמם דמיירי שהיו קרובים זה לזה אלא שהיונים שבשובך הם רוב. ודברי מורי נר"ו נראין עיקר. אלא דקשה לי קצת דהא סיפא דקתני בתוך הקן ומצא לפני הקן על כרחין בדאיכא אחריני בשובך קא מיירי מדקתני סיפא ואם אין שם אלא הן. וכיון שכן רישא דקתני שלשה ומצא שנים כו' וכן זימן שחורים בדאיכא אחריני מיירי. וצריך עיון. ולפירוש הריטב"א ז"ל אביי דאוקמא בדף הכי פירושו דליכא ריחוק כלל אלא כולן קרובין שכולם רגילים לנוח שם ואיכא למיחש. וזה דחוק.

שלשה ומצא שנים וכו'. וחד מנייהו אזל לעלמא. והקשו בתוס' וניזיל לחומרא דבדבר שיש לו מתירין אפילו בספיקא אזלינן לחומרא כדאמרינן. וי"ל דהכא יש הוכחה טפי דטפי יש לנו לומר דחד מנייהו אזל לעלמא מלומר כולהו אזלי והני אחריני נינהו.

גמרא. לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן. פירוש כולה מתניתין דאילו רישא דשנים ומצא שלשה אפילו כרבנן אתיא אלא סיפא דשלשה ומצא שנים דוקא רבי היא ולא רבנן כן נראה לי.

חולין ומעשר שני מעורבים זה בזה. פירש רש"י ז"ל דנוטל היפה שבהן וכו' ודוקא בשני מינים של שני מלכים דבכי הא מתחללין דאי לאו אין כסף מחללין על כסף כדאיתא בפרק הזהב. דהיינו דפירשו ז"ל נוטל היפה שבהן:

דף יא.

זמנין דמיעכל קטרייהו. ואף על גב דהתם בפרק הניזקין אסיקנא גבי מציאה דכיסין לא מנתחי אהדדי התם הוא דחשבינן ליה כטענת בריא משום דלא שכיח דמיעכל קטרייהו אבל הכא רגלים בדבר דמיעכל קטרייהו שהרי הניח מאתים ולא מצא אלא מנה. והשתא אתיא שפיר פלוגתייהו דפליגי בכיסין מקושרים שהן כעין כיס אחד אי חיישינן לעכול קטרייהו או לא. דאי לא אלא בכיס אחד דוקא לכולי עלמא פשיטא דהאי אחרינא הוא. ואי בשני כיסין שאינן מקושרים דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל. וכן נמי בגוזלות דאילו אינן קשורין פשיטא דחד אזיל לעלמא.

רבא אמר הכא בשתי קינין זו למעלה מזו עסקינן. פירוש רבא משמע ליה דהכא חידושא אחרינא אתא תנא לחדושי לן ולא תליא תרתי מילי בדף.

אית ספרים דגרסי ולא מיבעיא קאמר. ורש"י ז"ל לא גריס ליה וכתב הריטב"א דהדין עמו משום דלא אמרינן האי לישנא אלא היכא דעבדינן אוקימתא לדיקותא דלישנא אמאי נקט ההוא לישנא. והכא ליכא למימר הכי דרבא מסברא דנפשיה אמר הכי דקים ליה דהכי דינא ועביד צריכותא למתניתין בכי האי גוונא ואפילו ברישא דאמר רבא הוי רבותא. ולספרים דגרסי ליה איכא למימר דכיון דרבא אתא לאשמועינן דתנא דמתניתין הכין סבירא ליה נקיט ליה כאילו דייק ממתניתין.

ואם אין שם אלא הן הרי אלו מותרים. פירוש לאביי דמוקי ליה בדף רישא דקתני בתוך הקן כו' מיירי שיש בתוך השובך יונים הרבה מלבד אותן שזימן. ולרבא דמוקי מתניתין בשתי קינין זו למעלה מזו מיירי דאין בשובך אלא אותן שתי קינים דוקא. היינו דקתני סיפא ואם אין שם אלא הן כלומר קן אחד שזימן דוקא ולא שתי קינין. ואקשינן היכי דמי אילימא במפריחין. וכתב מורי נר"ו דודאי לא פריך לרבא דהא איהו מוקי מתניתין דליכא דף דליתי ביה יונים דעלמא וסבירא ליה דמתניתין לא מסייעא לר' חנינא ולא אמרינן דרוב וקרוב הלך אחר הרוב. הילכך אפילו מפריחין או מדדין ואיכא יונים בתוך חמשים אמה דין הוא שיהיו אלו יונים הנמצאין לפני הקן מותרין דרוב וקרוב הלך אחר (הרוב) הקרוב ואלו הן שזמנן בתוך הקן אלא שיצאו לפניו. דהא רבא הוא דפירש טעמא דמתניתין שאסר בתוך הקן ומצא לפני הקן משום דאיכא תרתי לריעותא שלא מצאן במקומן ועוד שבקן האחר המוקצה לא מצא כלום דכיון דכולהו ניידי ואיכא חד דאזיל לעלמא לא אזלינן בתר קורבא כולי האי. דודאי אי לא אזיל חד לעלמא אלא שזימן העליונים ונמצאו לפני הקן ואותן שלמטה נמצאו לפני הקן לא אמרינן דלמא איתהפיכו ומספקא ליתסרו כולהו אלא אזלינן בתר קורבא והעליונים הם שיצאו לפני הקן העליון.

אבל כשהלך לו האחד לעולם כיון שאפילו תאמר שהתחתון הלך והעליון נשאר יש לך לומר דעליון נייד ויצא לפני הקן הורע כחו ולא אזלינן בתר קורבא דלא אמרינן תרתי התחתון הלך לו והעליון יצא לפני הקן אלא כיון דעל כרחין כולהו ניידי והאחד הלך חיישינן דלמא עליון הלך והתחתון בא לפני הקן העליון. אבל כשאין בשובך אלא אותו. שזימן בתוך הקן דהיינו אין שם אלא הן לפי שיטתו דרבא אף על פי שמצאו לפני הקן לא חיישינן להנך דעלמא ואף על גב דאיכא טובא תוך חמשים אמה דרבא תרתי בעי וכדפירש רש"י: שלא במקומו ושהאחד הלך בודאי. הלכך הא דפריך במאי עסקינן לאביי הוא דפריך דאוקמה בדף דניימי ביה יונים דעלמא. והא דנמצא לפני הקן אמורים משום דחיישינן ליונים דעלמא. והלכך שפיר פריך כיון דחיישינן ליונים דעלמא ניחוש וליתסר ואפילו ליכא יונים בשובך אלא הני דמזדמני. ואוקמה במדדין וליכא קנים תוך חמשים אמה. אלא דקשיא לי לאביי דחייש לעלמא מאי אין שם דקאמר. וי"ל דהכי קתני דמיירי בפנים שאין לך לתלות כלומר שהן לפני הקן ואין בשובך אלא אלו המזומנים וכגון דמדדו וליכא קן תוך חמישים אמה. ואי נמי אם אין שם דקתני סמוך לשובך קאמר תוך חמישים אמה וכן פירש רש"י ז"ל. עד כאן לשון מורי נר"ו:

מתני'. בית שמאי אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר. פירוש משום דמייחד ליה מקום והוה ליה כמוקצה מחמת חסרון כיס ואסור אפילו לצורך גופו אי נמי משום טירחא ומיחזי כעובדין דחול. ובית הלל שרי משום דתורת כלי עליו אי נמי משום שמחת יום טוב כדאמרינן לעיל:

גמ' ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו. פירוש מחמה לצל שאינו לצורך גופו ולא לצורך מקומו. אבל בתברא גרמי דברי הכל מותר. פירוש אף על פי שהוא כלי שמלאכתו לאיסור והתר ולא אמרינן דמייחד ליה מקום. פשיטא בעלי תנן. פירוש שהוא כלי שמלאכתו לאיסור דוקא ולאפוקי תברא גרמי. מהו דתימא דהוא הדין דבר שמלאכתו לאיסור והתר קא אסיר. פירוש אסרי בית שמאי כגון תברא גרמי קא משמע לן דדוקא עלי. וכולה שקלא וטריא משום טעמא דבית שמאי היא. ואף על גב דלית הלכתא כותייהו כדאי הם לפרש דבריהם. וא"ת כי אקשינן פשיטא נימא דנקט עלי להודיעך כחן דבית הלל דשרו. וי"ל דאין הכי נמי אלא דנקט חדא מינייהו מאי דרויחא טפי. וא"ת ודקארי להו היכא לא סליק אדעתיה דמשום כחן דבית הלל נקט עלי. וי"ל דלדידהו לא חשיב כח ופשיטא דאית להו למשרי לבית הלל או משום תורת כלי או משום שמחת יום טוב.

איכא דאמרי פירוש איכא דמפרקי למאי דאקשינן פשיטא ואינו כשאר איכא דאמרי

דתלמודא והרי הוא כאילו אמר אביי אמר לא נצרכה אלא לתברא גרמי חדתא. כלומר דאילו ממתניתין לא ממעטינן אלא תברא גרמי עתיקא אבל חדתא לא אלא דינה כעלי דחיישינן דלמא מימליך ולא תבר כי היכי דלא ליפקע. קא משמע לן אביי דלא חיישי בית שמאי אפילו בהא להמלכה.

כיון דשחטה לתבירא קיימא. הקשה הריטב"א ז"ל דאכתי איכא למיחש דלמא מימלך דחייש עלה כי היכי דלא ליפקע ומתבר בתברא גרמא עתיקא. ותירץ דהא לא שכיח ועוד כיון דלהאי דלית ליה עתיקא שרי ונעשה כלי שמלאכתו להיתר תו לא חיישינן להא אפילו במי שיש לו תברא גרמי עתיקא דאפילו מימליך מכל מקום מידי דחזי למלאכה טלטל. ועוד דבכי הא לא חלקו חכמים שיהא לזה מותר ולזה אסור.

מתני' ולא יגביהנו אלא אם כן יש עליו בשר. פירוש ואפילו כזית מטלטלו אגבו. וא"ת כיון דקתני ולא יגביהנו למה ליה למיתני אין נותנין. ויש לומר דהא קא משמע לן דאפילו בשעת ההפשט שתופס בעור ועל כרחו יש לו להניחו אפילו הכי לא יתננו לפני הדרסן מפני מראית העין שנראה שמניחו להתעבד שם.

ושוין שמולחין עליו בשר לצלי. פירוש אורחא דמלתא נקט אבל צלי לא בעי מליחה כלל אלא הדחה אם יש עליו דם.

הכי גרסינן קא משמע לן דאפילו לצלי כעין קדרה אסיר. כלומר דצלי דקתני בברייתא דוקא צלי הרגיל שנותנים בו מעט מלח אבל מלח מרובה אסור. ויש גורסין הא קא משמע לן דאפילו לצלי כעין קדרה מותר. ולא נהיר שאין הגמרא הולם סוגיא זו.

שוטחן ברוח. פירוש בשעת ההפשט שהוא תופסו בידו דאי לבתר הכי אינם בני טלטול.

מימנע ולא שחיט קא משמע לן. פירוש ולא חיישינן דלפסידא זוטא כי האי לא מימנע.

מאי שנא מן העור לפני הדרסן. פירוש שהתירו אליבא דבית הלל ליתנו לפני הדרסן כי היכי דלא לימנע משמחת יום טוב. והכא נמי לישתרי למשטח חלבים כרבי יהושע מהאי טעמא. אמר לך התם לא מוכחא מלתא הכא מוכחא מלתא. פירוש בשטיחת חלבים שאין בהם צורך יום טוב כלל אתו למימר דשרי כי היכי דלא ליסרח. ואמר הרשב"א ז"ל דמהאי לישנא אפשר להתיר מליחת בשר לצלי על גבי חלבים דמימר אמרי דלאו משום חלבים הוא אלא אתרמויי אתרמי דמלח ליה לבשרא הכא כי היכי דאמרינן בעור לכל עולם. ומורי נר"ו אסר אפילו מליחה כל דהו ואפילו לצלי על גבי חלבים משום דלא דמי לעור. דבעור אמרינן מתרמי מלתא משום דלא אסר ליה לבשר. אבל חלבים כיון דמבדל בדילי אינשי לא מלח עלייהו משום דאסרי ליה לבשר וודאי כי מלח עלייהו מוכחא מלתא דמשום עבוד החלבים קא עביד. ולי נראה דשאני עור שיש לו תיקון גדול ועבוד

יפה ממליחה בנתינתו לפני הדרסן והלכך לא מוכחא מלתא. אבל חלבים דעבוד יפה שלהן אינו אלא מליחה מוכחא מלתא:

דף יא:

מולח אדם כמה חתיכות וכו'. רב אדא בר אהבה מערים וכו'. כלומר כשנמלח הראשונה היה אומר כי האחרת טובה ממנה וכן כולם. ודוקא קודם סעודתו אבל לאחר סעודתו אסור. ויש מפרשים דהא דרב יהודה ודרב אדא לצלי על העור קאמרי כי היכי דלימלח כוליה. וכן פירש ר"ח ז"ל וכן נראה בירושלמי. אבל הריטב"א ז"ל אינו סובר כן דתרתי לא עבדינן למלוח בשר שלא לצורך היום ועוד למולחו על העור אלא תקנה הוא דיהבי כי היכי דלא ליפסיד למחר לפי שמליחת בשר אפילו היא מליחה גדולה מאוד אינה אלא שבות דרבנן כל היכא דלא הוי כדעבדי לאורתא. והכא התירו לו כדי שירבה בסעודת יום טוב בשר לרוב ולא יצמצם מחשש שיותיר ויפסיד. ודעת המפרשים ז"ל דלכל אדם התירו ולא אמרינן דלצורבא דרבנן דוקא שהתירו להערים כהנהו דמסכת שבת כיון דלא פריש תלמודא. וא"ת כיון דלמליחה גדולה אינה אלא מדרבנן אמאי לא שרינן מליחה מועטת בחלבים דגזרה לגזרה היא. וי"ל דכולה חדא גזרה היא:

גמרא מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות. פירש רש"י ז"ל חנויות כמין תיבות הם ועומדות בשוק ואינם מחוברות בקרקע עד כאן. ויפה פירש דאלו היו בקרקע פשיטא דאסור אפילו לבית הלל משום דהוי בנין. ודין זה למדנו מדבריו. ולעיל פירש ז"ל תריסין דלתות של חנויות שסוגרין בהם את החלונות. ולא נהיר דאם כן הוי בנין גמור ואסור לכולי עלמא.

גירסת הרמב"ן ז"ל אמר רב יהודה אף הפותח חביתו ומתחיל בעיסתו וכו'. וכן גריס הרא"ה ז"ל והריטב"א ז"ל. ויש גורסים ורחבה אמר רב יהודה ומספקא להו אי אמרה בשם רבי יהודה או בשם רב יהודה. ורש"י הכריח דבשם רב יהודה אמרה שהרי לא ראה רחבה את רבי יהודה כמו שכתב ז"ל בפירושיו.

משום דאין בנין בכלים כו'. קא משמע לן וכו'. אין לפרש קא משמע לן דיש בנין בכלים אלא דמשום תחלתן התירו. משום דלא הוה שרינן איסורא דאורייתא משום שמחת יום טוב. אלא הכי קאמר אף על גב דאין בנין בכלים מכל מקום איסורא דרבנן מיהא איכא גזרה שמא יתקע אלא דמשום שמחת יום טוב התירו. ואמרו רוב המפרשים ז"ל דהא דאמרינן דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים היינו בדבר העשוי של פרקים שמפרקין אותו ומחזירין אותו כגון תריסי חנויות ומנורה של חוליות וכיוצא בהן. אבל העושה

בכלים בנין מחודש בגופו של עץ או סותרו יש בנין וסתירה. ולאפוקי קודח כל שהוא דאין חייב משום בונה אלא אם כן גמר מלאכה. ולא כמו שכתב רש"י ז"ל כאן דלמאן דאמר אין בנין בכלים קא סבר דאיסור בנין בבתים או בקרקע הוא הכל כמו שכתב ז"ל בפירושיו..

בפלוגתא לא קא מיירי. פירוש לפי שאין הלכה כרבי יהודה במקום חכמים:

הקשה הרשב"א ז"ל ואמאי לא קא חשיב הא דתנן בערובין בפרק מי שהוציאוהו כל היוצאין להציל חוזרין למקומן וכן חכמה הבאה לילד דהתירו סופן משום תחלתן. וכתב מורי נר"ו דהך קושיא לאו בדוקא נקטה ז"ל שהרי מפני הסכנה התירו לחזור ואפילו בכלי זיינן. ומה שאמר ז"ל וכן חכמה הבאה לילד אינה בעירובין אלא בראש השנה איתא ואינה חוזרת למקומה כאלו שיוצאין להציל אלא שיש לה אלפיים אמה וכדתנן התם. אלא כונתו להקשות מרישא דמתניתין דעירובין דמי שיצא ברשות ואמרו לו כבר נעשה מעשה שיש לו אלפים אמה לכל רוח ואף על פי שאין שום סכנה אם לא ילך אלפיים אמה. והטעם כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא וכדאיתא בראש השנה וכן חכמה הבאה לילד כיוצא בזה. עד כאן. ועוד כתב מורי נר"ו דמכל מקום עיקר הקושיא ליתא משום דלא דמיא להנך דחזרת רטיה וחזרת תריסין התירו להחזיר סופן כבתחלתן אבל במי שיוצא ברשות וחכמה הבאה לילד אינן חוזרין כבתחלתן שהרי לא התירו להם לחזור לבתיהם שיצאו מהם אם הן חוץ מארבעת אלפים ממקום לכתן ואפילו למאן דאית ליה הבלעה. והלכך לא מני להו בהדי הנך. וליכא לאקשויי מההיא דהיוצאין להציל שחוזרין למקומן דהתם משום סכנה הן שחוזרין ונושאין כלי זיינן אפילו בשבת ולא התירו משום תחלתן.

אמר אביי בשיש להן ציר מן הצד פירוש שתי ידות בראשן ובסופן שנכנסים בגופה של תיבה דברי הכל אסור. בשאין להן ציר כל עיקר דברי הכל מותר משום דלא דמי לשל בתים וגם אין דרך לתקוע כי מנעול אחד או נגר עושין להם להעמידם כי בתקיעה בלבד לא היו עומדין. כי פליגי בשיש להם ציר באמצע כלומר באמצע הלוח בולטין אותו משני צדיו ונכנסין בחורים שהם עשויין בלוחות שבצדו זה מימין וזה משמאל.

דף יב.

גמרא. השוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה. פירוש והוא הדין עולת חובה דהא כתיב וחגותם אותו חג לה' ודרשינן חגיגה לה' ולא עולה לה' ואפילו עולת ראיה דחובה היא. והא דקתני עולת נדבה לאפוקי שלמי נדבה דמותר שהרי יש בהן צורך הדיוט שהבשר

נאכלת לבעלים. דאי תנא עולת חובה הוה אמינא הא שלמי חובה שרו ומינה דשלמי נדבה אסירי וליתא דאפילו נדבה שרו. כן פירשו בתוספת ורש"י ז"ל לא פירש כן.

לפליגי באבנים אלא מדלא פליגי באבנים שמע מינה בהוצאה שלא לצורך פליג. פירש רש"י לכולי עלמא יש הוצאה ליום טוב ובמתוך שהותרה הוצאה פליגי אלא דרבנן גזור באבנים משום דהוי טירחא דלא צריך. אבל בקטן וספר תורה דצריכין להו ביום טוב לא גזור. והקשה הרשב"א ז"ל דאם כן דהוצאת אבנים שרו להוציא מן התורה היכי מקשה רב יוסף אלא מעתה הוצאת אבנים לבית הלל הכי נמי דלא מחייב דמשמע דפשיטא הוא לכולי עלמא בהוצאת אבנים שהוא חייב דאורייתא. ומורי נר"ו כתב דזו אינה קושיא לפי שרש"י ז"ל לא גריס ליה אלא הכי גרסינן מתקיף לה רב יוסף אלא מעתה אדמיפלגי בקטן ובספר תורה לפלגו באבנים. וכן אמרו בתוספת דרש"י ז"ל לא גריס ליה.

ועוד הקשה הרשב"א ז"ל אי עירוב והוצאה ליום טוב ליחייב בהוצאת אבנים ואי הוצאת אבנים לא אסירי אלא מדרבנן אם כן אין עירוב והוצאה ליום טוב. ומורי הרב נר"ו בא ללמד זכות על רש"י ז"ל ואמר שזו היא כונת רש"י ז"ל דהא דכתיב אל תוציאו משא מבתיכם ביום השבת לאו לאשמועינן דיום טוב אינו כשבת להוציא דאדרבה כי אסר רחמנא הוצאה בשבת יום טוב היה בכלל אלא שחזר והוציאו מן הכלל בשהתירה לצורך אכילה. ואפילו שלא לצורך אכילה ואפילו שלא לצורך כלל שריא מדאורייתא משום מתוך. ואפילו הכי כיון שההוצאה חשיבא מלאכה ביום טוב דאיצטריך רחמנא להתירה דין הוא שיגזרו בה חכמים במידי דהוי טרחה דלא צריך. ומה שפירש ז"ל דלכולי עלמא יש עירוב והוצאה ליום טוב שהיה בכלל שבת לענין הוצאה עד שהוציאו בפירוש מדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וכדאיתיה בכלל שבת לענין הבערה ושחיטה עד שהתירו בהאי קרא. ונפקא מינה דאי אמרינן דכי אסר קרא הוצאה בשבת לא היה יום טוב בכלל ולאו משום אוכל נפש אלא משום דלא חשיבא מלאכה ביום טוב אם כן לא אסירי אבנים לטלטל ביום טוב דעיקר איסורייהו בשבת אינו אלא משום הוצאה וכיון דביום טוב לא חשיבא מלאכה ולא מתורת אוכל נפש התירוה אלא דלא מיקריא מלאכה כלל לא גזרי טלטול אבנים ביום טוב אטו הוצאה. אלא ודאי הוצאה חשיבא מלאכה ביום טוב כשבת אלא שהתורה התירה לצורך אוכל נפש ואמרינן מתוך והותרה כולה. ומכל מקום כיון דחשיבא מלאכה ביום טוב אסרו חכמים כל הוצאה שלא לצורך היום ואסרו טלטול אבנים בשבת. עד כאן.

והריטב"א ז"ל כתב דקרא דלא תוציאו אסמכתא בעלמא היא דהא איכא למימר דליום טוב נמי קרי שבת וירמיה בא להזהירם על שבת החמור והלואי שישמעו. דאי לא ליקשי

לבית שמאי מיניה ולימא מהאי קרא מאי דרשי ביה. ועוד דהא רב יוסף אקשי ואוקמא דלכל עולם יש הוצאה ליום טוב. וזה כדברי מורי נר"ו. אבל רבינו שמשון ז"ל הצמיד גרסת הספרים דלבית הלל אהוצאת אבנים חייב מלקות ולא הותרה הוצאה לבית הלל אלא דוקא בשיש בה צורך היום קצת. והוא הדין דמותר להוליך מפתח של אוכלין לרשות הרבים משום שמירת האוכלין דשמירת האוכלין עשאוהו כצורך יום טוב דמתוך שהותרה הוצאה לצורך תיקון אכילה הותרה לצורך שמירתן. ואפילו מפתח של מעות אם יש בתיבה אוכלין מותר. וגרסינן בתוספתא יוצא אדם במפתח שלא צבעו לרשות הרבים. ורבים שלא עמדו על פירושה החליפו הגרסא וגורסים של אצבעו פירוש מפתח העשויה בטבעת של אצבעו. ולא נהיר. והריטב"א ז"ל העמיד הגרסא ופירש דדרכם היה לצבוע המפתחות לתת בהם סימן שלא יתחלפו מפתח במפתח וזה היה רגיל לעשות במפתח מעות או כלים חשובים שאין משתמשין בהם ביום טוב כדי לדקדק בשמירתן ולפיכך אסור. והרא"ה ז"ל רבו הודה לדבריו ואמר הנה אמת ונכון הדבר.

וכן דעת הרשב"א ז"ל שלא התירו ביום טוב אליבא דבית הלל אלא דברים שיש בהן צורך קצת ליום טוב אבל דברים שאין בהן צורך כלל כהוצאת אבנים אסור מן התורה. והביא ראיה מהא דאמרינן האופה מיום טוב לחול לוקה ואף רבה דפטר לא פטר אלא משום הואיל דאלמא משמע דאפיה שלא לצורך היום כלל אסורה דאורייתא. וא"ת לפירוש מורי נר"ו קשיא הא דהאופה. כבר פירש נר"ו דבין רבה בין רב חסדא כלהו סבירא להו דלא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ובהואיל פליגי דהא פלוגתא דאימוראי היא דרב יוסף סבר דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ואפילו שלא לצורך היום כלל לדעת רש"י ז"ל דהא מייתי רב יוסף הא דרבי יוחנן דאמר הבערה ובישול אינה משנה. והא גיד כאבן הוא דלא חזי ליה דהא מיתסר עליה ולא מיקריא הבערה לצורך היום כלל ואפילו הכי מיפטר הכי נמי המוציא אבנים מיפטר. ורבה חולק על זה ואמר דלא אמרינן מתוך להתיר כל דבר אלא אם הוא דבר שיהא ראוי אם יבאו לו אורחים אמרינן הואיל ומיפטר. אבל אם אינו ראוי לאורחים כגון אבנים מחייב על הוצאתן. והיינו דמדכר הואיל ולא מדכר כלל מתוך. ותדע לך דמדקאמר הכא ואף רבי יוחנן סבר דבמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פליגי מכלל דאיכא מאן דסבירא ליה כאתקפתיה דרבא דלא אמרינן מתוך. ואם תאמר אם כן דלמאן דאית ליה מתוך הותר כל דבר ואף על פי שאין בו צורך כלל לכם ולא לנכרי דאמר רחמנא היכי משכחת לה. וי"ל דאף על פי שהתירה התורה שלא לצורך כלל אפילו הכי אסרה לצורך נכרי ואין צריך לתת טעם בדבר הואיל וגלי ביה קרא וגזרת

הכתוב הוא. ומן הטעם הזה אסר מאן דאית ליה הואיל ואין צורך לידחק ולומר דבדברים האסורין דליכא בהו הואיל מיירי כמו שפירש הרשב"א ז"ל. ואף על פי שהרשב"א ז"ל נשמר גבי המבשל גיד ואמר דצורך יום טוב מיקרי כיון דיכול ליהנות ממנו באיסור ולא לקי מכל מקום דוחק הוא לומר כן. ותדע לך דרב חסדא ורבה דפליגי בהואיל לית להו דרבי יוחנן ורב יוסף דאמרי מתוך דהא בפרק אלו עוברין אקשי ליה אביי לרבא מהא דהמבשל גיד והא מאן דאית ליה מתוך כרבי יוחנן סבר דהבערה ובישול אינה משנה. ועוד דרבה דפריק התם הבערה בעצי אשרה וסבירא ליה דמשום מבשל ביום טוב מחייב. ואמאי והא אמרינן מתוך ואינו לוקה עליו כיון דקא מיתהני מיניה ואפילו באיסור וכדאמרינן לרבי יוחנן דאית ליה מתוך. אלא ודאי רב חסדא ורבה לית להו מתוך אלא דרבה אית ליה הואיל בכל דבר שאיפשר להיותו ראוי לו כאופה לחולה או מיקלעי אורחים אינו חייב עליו. אבל גיד אי אפשר להיותו ראוי לו בשום פנים הילכך לוקה עליו דלית ליה מתוך עד כאן תורף דברי מורי נר"ו. ועוד כתב נר"ו דאיפשר לומר לפי שיטת הרשב"א ז"ל דרבה אית ליה מתוך כרבי יוחנן אלא דבמבשל גיד פליגי דרבי יוחנן סבר כיון דמיתהני מיניה ואפילו באיסור לא לקי ומשום מתוך. ורבה סבר אף על גב דאמרינן מתוך מבשל גיד חייב כיון שאינו ראוי לו בהיתר. וזה דחוק שלא הוזכר מחלוקת ביני אימוראי דסבירא להו מתוך.

וכתב הריטב"א ז"ל דלא התירו בעירוב לבית הלל להוציא מרשות לרשות דברים שאין בהם צורך יום טוב ואפילו עבר ועירב לא מהני ליה שאין רצון חכמים בזה. וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל התם בשבת שהביא ראיה ליום הכפורים שאסור להוציא מרשות לרשות. אבל מורי הרב נר"ו כתב דהך סוגיא דהכא מוכחא שיש תורת עירובי חצרות ביום טוב לדברים שאין צרכי היום מדאתקיף רבא דילמא בית הלל אית להו דאין עירוב והוצאה ליום טוב ואתקיף עליה רב יוסף ואפיק האי סברא מדעתיה דרבא שאי אפשר לו לומר כן דלא פליגי בית שמאי ובית הלל בהכי. אלמא לכולי עלמא עירוב והוצאה ביום טוב לדברים שאינן צרכי היום.

דף יב:

מתני'. אמרי בית שמאי גזרה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן. פירוש לאו דוקא גזרה שוה דהא אין הולכת תרומה אסורה אלא מדרבנן משום הפרשה דגזרינן שמא יפריש אם אתה מתירו להוליך. אלא גזרה שוה מדרבנן קאמר וכן פירש רש"י ז"ל:

גמרא קא סלקא דעתיה שהורמו מאמש ושנשחטו מאמש. פירוש קא סלקא דעתיה שהורמו דקתני מתניתין גבי מתנות היינו שנשחטו ומפני שהן מסויימין קרי להו מורמין לאחר שחיטה מיד. ובית שמאי אסרי אפילו בשנשחטו מהיום. ובית הלל דשרו מאמש דוקא שלא היו יכולין להרימן מאמש.

לא נחלקו אלא להוליכן בפני עצמן. פירוש להוליך בפני עצמן אותן שהורמו מערב יום טוב ושנשחטו מערב יום טוב. לימא אחרים היא. דלדידהו סתמא קאמרי דפליגי על המתנות ואפילו באותן שנשחטו מהיום. ולא רבי יהודה דרבי יהודה הא קא פליג בהו. והא דלא קאמר ולא רבי יוסי משום דפשיטא ליה דכרבי יוסי ליכא לאוקומה.

אמר רבא מי קתני שהורמו מהיום כו'. כלומר דהורמו דקתני מתניתין גבי מתנות דוקא משמע ולא שנפרש נשחטו. ובהא הוא דאמרי בית שמאי בין שהורמו מהיום בין שלא הורמו ולעולם שחיטתן מאמש אבל בנשחטו היום מודו בית שמאי דשרו. ואקשינן ואם כן לימא רבי יהודה היא מתניתין ולא אחרים דהא אחרים לא מיפלגי בין שחיטתן דאמש לשחיטתן דהיום.

הוה ליה גרבא דחמרא דתרומה כו'. מהכא משמע דפירות חוצה לארץ חייבין בתרומה ובמסכת ע"ז משמע דפטורין. ויש מפרשים דהתם בירק שאפילו בארץ חייב דרבנן בחוצה לארץ פטורין. אבל יין שבארץ חייב דאורייתא בחוצה לארץ חייב מדרבנן. וכן פירש רש"י ז"ל פרק קמא דחולין. ולא משמע כן פרק כיצד מברכין גבי מעשה דצלף. ורבינו תם ז"ל רצה לחלוק בין דמאי לודאי וההיא דע"ז בדמאי דאפילו בארץ אינו אלא מדרבנן בחוץ לארץ לא גזרו. והכא מיירי שהוא ודאי. ולא נהיר. ויש לחלק בין לוקח מנכרי ללוקח מישראל דבלוקח מנכרי לא גזרו וההיא דע"ז בלוקח מנכרי.

דף יג.

הא רבי הא רבי יוסי ברבי יהודה. פירש רש"י ז"ל לכולי עלמא מולל מלילות ביום טוב ולרבי אין הכי נמי דרשאי להרים ביום טוב. ומשנתינו ר' יוסי בר' יהודה דפטר מלילות משום דלא נגמרה מלאכתן למעשר לפי שהכתוב תלאן בגורן. ואיפשר דאיהו תני מתניתין. ואקשינן ולר' יוסי בר' יהודה נמי משכחת לה כו' כלומר דרשאי להרים ביום טוב וכגון שהכניס שבולין לעשות מהן עיסה דירדה עליהן ויקת תרומה בדישה ומירוח וכשנמלך לעשות מהן מלילות נעשה הכנסתן גרנן.

אלא מאי אית לך למימר מאי תרומה רוב תרומה. כלומר דלכולי עלמא מוללין מלילות ביום טוב ומאי תרומה דקתני במתניתן רוב תרומה שרוב התבואות מכניסן לעיסה וישנן

על ידי דישה ומירוח ובהנהו אינו זכאי בהרמתה. אבל מלילות מיעוטא דמיעוטא הוא. ויש מקשים דלרבי יוסי באכילת קבע מחייב ואפילו נפח ונתן לתוך חיקו חייב. דהא קתני בברייתא לקמן המולל מלילות מערב יום טוב מנפח על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב. וההיא ר' יוסי היא דאילו לרבי מאי איריא נפח דאפילו במלילות מיחייב. ומורי נר"ו אמר דהא לא קשיא דדילמא רבי קתני לה ודילמא התם מיירי כגון שהכניסן לעשות מהן עיסה שאוכל מהן עראי. ומולל מלילות ומנפח על יד ואוכל. ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב דהוי קבע. אלא אי קשיא הא קשיא דהא ברייתא דקתני הכניס שבולין לעשות מהן עיסה כו' סתמא קתני ואפילו הכניסן בחול. ואם כן כשמוללן ביום טוב אמאי זכאי בהרמתה דהא כיון שהכנסתן קובען למעשר אם כן הוטבלו מאמש והיה לו לתקנן מערב יום טוב. ומורי נר"ו אמר דהא לא קשיא דרש"י ז"ל מפרש לה כגון שהכניס השבולין ביום טוב לצורך מלילות דכיון דהוטבלו ביום טוב ודאי מפריש תרומה ביום טוב. אלא דאכתי איכא לאקשויי דמנא לן דרבי יוסי מחייב כשהכניסן לעיסה מפני שנמלך עליהן למלילות. ורבינו תם ז"ל מפרש הא רבי הא רבי יוסי ברבי יהודה כלומר מתניתן רבי היא דאיהו סבר דהמכניס שבולין לעשות מהן מלילות חייב לעשר משעת הכנסה דהכנסתן זו היא גורנן וגמר מלאכתן ומלילה שלהן כטחינה והוה ליה מלילה כשהכניס שבולין לעשות מהן עיסה וטחנן דכבר נקבעו למעשר משעת מירוח. והא דקתני למוללין במלילות רבי מחייב בחול קאמר אבל ביום טוב לא כיון שהכניסן מערב יום טוב ויכול להפריש מערב יום טוב. ורבי יוסי ברבי יהודה פוטר מן המעשר עד שימלול דמלילתן גמר מלאכתן. ולרבי יוסי זכאי בהרמתה ביום טוב לפי שלא הוטבלו מאמש משעת הכנסתן בבית עד שעת מלילה. ואם כן רבה כרבי יוסי ברבי יהודה אמרה. ואקשינן ולרבי נמי משכחת לה כגון שהכניס שבולין לעשות מהן עיסה כו'. כלומר והא דקתני במתניתן שאינו זכאי בהרמתה כמאן. וקשיא לי ואמאי לא אקשינן ולרבי משכחת לה כגון שהכניס השבולין ביום טוב לצורך מלילות דכיון דהוטבלו ביום טוב מפריש תרומה ביום טוב. וי"ל דכיון דעד השתא אוקמה בשהכניס השבולין מאמש משום דהכי אורחא דמלתא אוקמה נמי השתא בהכין כן נראה לי.

איכא דאמרי וכו'. דברי הכל איסורייתא לא טבלן. פירוש לפי שאין צריכין כתישה מפרכן כולן כאחת ואין גמר מלאכתן עד אותה שעה. מאי לאו רבי יוסי ברבי יהודה. פירוש אפילו רבי יוסי וכל שכן רבי דמחייב בשבלין.

הא דאמר רבה קנסא. פירוש מפני שהפסיד תרומה מן הכהנים כדלקמן ולא כמו שפירש רש"י ז"ל.

מתיבי מי שהיו לו חבילי תלתן וכו'. והקושיא מדקרי ליה חבילין של טבל דאפילו בחבילין קרויין טבל.

דף יג:

כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה. דהתם בשבועות משמע דמודו ליה רבנן במחשבה ופליגי עליה באומד. וטעמא דהא גלי קרא מדה מעשר מן המעשר. אבל הרשב"א ז"ל אינו סובר כן.

עליך אמר קרא מכל מעשרותיכם כו'. ואף על גב דהאי קרא דרשינן לענין תרומה גדולה ובירושלמי דרשין ליה לתרומת מעשר ולומר שאין צריך לתרום מן המוקף אלא אפילו אחד ביהודה ואחד בגליל. מכל מקום כיון שהפרשה מדברת בשתי תרומות שפיר ילפינן מיניה. אבל בעירובין פרק בכל מערבין גורסין בתוספת מכל מתנותיכם תרימו כו'.

ומה ראית. פירש רש"י ז"ל נימא איפכא. ולא נהיר והתם במסכת עירובין הארכתי בזה.

תנן התם המקלף שעורים. פירש רש"י ז"ל שמקלפן מן השבולת. והקשו עליו בתוס' דהא מלילה היא והיכי אמר רבי אלעזר דכל היכא שלא נתן לתוך ידו דמותר בשבת. ועוד דהא קאמר בסמוך דרב מקלפא דביתהו כסי כסי בשבת והא מלילה אסורה בשבת כדאמרינן לעיל. ופירשו הם ז"ל המקלף שהיה נידש ונמלל ויצא מאתמול מן השבולת אלא שהיה חסר לקלפו קליפה אחרת דקה הנשארת עליו. והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי כתב מורי נר"ו דלרבי אלעזר הוא דקא פריך דאמר וכן לשבת שאם קלף ונתן לתוך ידו חייב דהוי תולדה דדישה ורב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי בשבת. דאי אפשר לומר דפריך בענין מעשר דהא פריק אלא אי אתמר אסיפא אתמר ורבי אלעזר לא קאי אלא לשבת. ומה שכתב רש"י אוכל בלא מעשר לא קאי אהא דרב אלא אמנפח על יד ואוכל לומר שאוכל בלא מעשר. וכן כתב הריטב"א ז"ל דהמפרש כן שבוש הוא בידו דרש"י ז"ל לא קאי אלא אמנפח ואוכל. אבל ראיתי בתוספות דהאי ואוכל בלא מעשר אדרב קאי ולענין מעשר הוא דקא פריך והם חזרו והקשו לפירוש רש"י ז"ל דאין סברא לומר דפריך איני על המשנה. ולדידי לא קשיא דהוה ליה כאילו אמר אם כן קשיא ליה מתניתין לרב. אלא דקשיא לי דאם כן הוה ליה לתלמודא לאיתויי הא דרב מקמי הא דרבי אלעזר. ורב דאכיל מיניה מיירי שהיה נתקן מערב שאם לא כן אסור שאינו יכול לתקנו בשבת.

ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב אמר רבי אלעזר וכן לשבת. ואמרו בתוספת דהשתא לא קשיא הא דמקלפא דביתהו דרב כסי כסי דאינו אסור לשבת אלא ליתן לתוך חיקו.

ולדידי לא קשיא דהתם קליפה הוא ושרי והכא מלילה הוא ואסיר. והיינו דמתקיף אביי ורישא למעשר אין בשבת לא כלום דרישא מחייבינן בקילוף בנתינתו לתוך ידו ובשבת שרי ולא חשבינן ליה מלאכה.

חדא אחדא. יש מפרשים על השבולין. ורש"י פירש על האצבעות ונכון.

דף יד.

גמרא כל הקדרות צריכות מלח. פירוש והיה לו לדוכה מאתמול. והא במכשירין הוא דמחלקין בין איפשר לעשותן מערב יום טוב לשאי איפשר אבל באוכלין לא וי"ל דחכמים הם שחלקו בזה דמדאורייתא שרו בלא שנוי.

מאי קדרה בעי לבשולי. פירוש וללישנא קמא תבלין בעי שנוי לפי שכבר ידע שצריכה תבלין והיה לו לדוכן מערב (ודינין) ודינן כמלח. וללישנא בתרא דיהיב טעמא שמפיגין טעמן לא בעו שנוי.

לצלי פירוש דבמלח מועט סגי ולית ביה טרחא. אבל לא לקדרה ואפילו בשנוי נמי לא משום דאיכא טרחא יתירה.

ובית הלל אומרים בכל דבר בכל דבר סלקא דעתך. פירש רש"י ואפילו בדבר שאינו ניטל בשבת עד כאן. וכתב מורי ז"ל פירוש לפירושו אפילו באבן שאין תורת כלי עליו ואינה נטלת בשבת אפילו לצורך גופה כדאיתא בפרק כל הכלים. דודאי לא פריך מכלי שמלאכתו לאיסור דהא נטל בשבת לצורך גופו ולצורך מקומו. וכן פירש הריטב"א ז"ל.

אלא אימא לכל דבר. פירש רש"י מותר כדרכה בלא שנוי בין לצלי בין לקדרה. ואמרו המפרשים ז"ל דכיון דסתמו בית הלל דבריהם כל כך ולא אמרו בהדיא ואפילו מלח כדרכה סברי רב ורב ששת דבעיא שנוי קצת דהיינו אצלויי המדוך של אבן או של נחושת. אבל תבלין לא בעי שנוי כלל שאין איסור זה אלא מדרבנן כיון דאוכל נפש הוא. אבל הרב זרחיה הלוי ז"ל פסק לחומרא ומצריך שנוי אפילו בתבלין כלישניה דרב הונא ורב חסדא ולחומרא. וכן בתוספת. ולא נהיר אלא תבלין לא בעו שנוי. והא דאמרינן פרק תולין האי פלפלי למידק חדא חדא אקתא דסכינא שרי בשבת קאמר דאלו ביום טוב נדוך כדרכה. וכן ודאי משמע מדתני ליה בהלכות שבת ולא תני ליה בהלכות יום טוב.

אמר אביי כי תנן במתניתין נמי במכתשת גדולה תנן. פירש רש"י ז"ל דלאביי לאו מה טעם קאמר אלא תרתי קאמר אין עושין טיסני אפילו בקטנה ואין כותשין דייסא וחלקא במכתשת גדולה. דהתם מכתשת גדולה היא וקא משמע לן דדייסא וחלקא בקטנה שפיר דמי עד כאן. והריטב"א ז"ל פירש אין עושין טיסני לפי שצריכה מכתשת גדולה ואין

כותשין במכתשת גדולה. ואילו קתני אין כותשין במכתשת סתם הוה משמע אפילו בקטנה. ופליג על פירוקא דלעיל. והראשון נראה עיקר:

דף יד:

רבא אמר הא לן והא (**להוא**) **להו**. פירוש לעולם מה טעם קאמר ואפילו בקטנה אסיר. והא דקתני אבל כותשין במכתשת קטנה לא קשיא דלדידן בני בבל שרי במכתשת קטנה דלית לן עבדי דליזלזלו במילתא למעבד בגדולה. אבל לדידהו בני ארץ ישראל דאית להו עבדי דמזלזלי אסור אפילו בקטנה דמזלזלי בגדולה ויאמרו בקטנה עשינו כן פירש רש"י ז"ל. והרמב"ם ז"ל פירש לבני ארץ ישראל אין כותשין במכתשת קטנה מפני שהתבואה שלהם טובה היא ואם כותשין אותה מערב יום טוב אין בכך הפסד. ולי נראה כדברי רש"י ז"ל מדמייתינן עלה הא דמר שמואל דאית בה משום פריצותא דעבדי.

אייתו ליה דייסא ולא אכיל. פירש הריטב"א ז"ל דהוא רצה להחמיר על עצמו דאילו מדינא שרי דהא קיימא לן כרבי מאיר התם במסכת שבת ובחולין דאמר דהמבשל בשבת שייאכל בו ביום לאחרים.

שאני בי מר שמואל דאיכא (**עבדי**) **פריצותא דעבדי**. מהכא שמעינן דלית לן לאחזוקי איסורא דכל ישראל בחזקת כשרין הן דהא יהיב טעמא הכא משום פריצותא דעבדי. וא"ת ומר שמואל היכי משתמש בעבדי פריצי. וי"ל דלדידיה אף על גב דהוו פרוצין במילי דעלמא באיסורא בדיקי גבייהו. ואפילו הכי רב פפי החמיר על עצמו ולא סמך על בדיקותיה דמר שמואל לפי שאין עד אחד נאמן להכשירו.

ממני'. הבורר קטנית ביום טוב בית שמאי אומרים בורר אוכל אוכל. פירוש ולא הפסולת לפי שאינו בר טלטול. ואין גרסתם זו נכונה דמדקתני בורר אוכל משמע אפילו הרבה לצורך כל היום וליום של אחריו. אלא הגרסה הנכונה בורר אוכל ואוכל כלומר אינו בורר אלא מה שהוא צריך לאכול באותה שעה ולא לצורך סעודה אחרת אפילו בו ביום. ואי נמי נראה לי דלבו ביום התירו כל מה שהוא צריך ולא ללילה של אחריו. ובית הלל לא פליגי בהא אלא שמותר ליטול הפסולת לצורך ברירתו מיהו לפי שהוא בטל לגבי האוכל. ודוקא לבו ביום לאכול קודם שקיעת החמה דאילו ליום אחר פשיטא דאסור לעשות ולתקן שום דבר ואפילו לצורך יום טוב שני של גליות. דאף על גב דקיימא לן ביצה שנולדה ביום טוב ראשון מותרת בשני דשתי קדושות הן התם הוא בהכנה דבידי שמים כגון ביצה או פירות שנשרו ביום ראשון אי נמי פירות שלקט נכרי. אבל לעשות שום דבר לצורך ליל שני ויומו לא דאפילו כי הוו ספקא דלא ידעי בקיבועא דירחא הוה

לן למיחש שמא היום קדש ולמחר חול כל שכן השתא דידעינן בקיבועא דירחא. הילכך אסור לתקן כל דבר ואפילו להציע את המטות לצורך הלילה כמו שאסור בשבת. וכן להדליק את הנר לצורך הלילה אסור מבעוד יום עד לאחר בין השמשות. ומה שנהגו להדליק נרות בבית הכנסת מבעוד יום לצורך תפלת ערבית נראה דטעמא משום דנרות בית הכנסת לא להאיר בלבד עבדי להו אלא לכבוד ואפילו בשחר מדליקין אותם וכל היום ראויות לכך. וכדאמרינן במדרש על כן באורים כבדו ה' במה מכבדין אותו רבי ייבא בר כהנא אמר באלין פנייסייתא. פירוש עששיות ונרות שבבתי כנסיות. כן כתב הריטב"א ז"ל. ועכשו בהרבה מקומות בגליל הזה מזלזלין בדברים אלו וראוי לגעור בהם. ואלא מיהו כתב הריטב"א ז"ל דמאן דעביד הכי איסורא היא דקא עביד אבל אינו לוקה הואיל וחזי לבו ביום וכדאמרינן גבי האופה מיום טוב לחול. אבל המתחיל ללוש או לאפות או לבשל מבעוד יום דבר שלא יגמר מבעוד יום זה ודאי איסור גמור והגוער והמזרז בדברים אלו הרי זה משובח.

דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא. פירש רש"י ז"ל כי הפסולת דק כגון אבנים דקות אבל הוא מועט בשיעור ומרובה בטורח והאוכל דבר גס וכיון דהפסולת מועט לא הוי כמאן דקאי בעיניה ולא בטיל לגבי האוכל ואפילו הכי כיון דטורח הפסולת מרובה אסור אפילו לבית הלל ולא קא שרי בית הלל ליטול הפסולת אלא דוקא כשהאוכל דק ומרובה והפסולת גס ומועט. ואיכא דקשיא ליה דאכתי פשיטא דמעוטי בטירחא עדיף. והרא"ה ז"ל פירש כי האוכל נפיש בטירחא שהוא דק הרבה וזוטר בשיעורא. והא קא משמע לן דאף על גב דנפיש בטירחא כשבורר האוכל אפילו הכי כיון דזוטר בשיעורא הוה ליה פסולת כמאן דקאי בעיניה ואינו בר טלטול ולפיכך בורר את האוכל שהוא בר טלטול.

מתניתין. אבל לא תבואה. פירוש ואף על גב דראויה לכותשה במכתשת קטנה ולעשות ממנה דייסא אפילו הכי לא שכיחא דעביד הכי ואיכא למיחש לרואין שיאמרו דלצורך חול הוא. ורבי שמעון מתיר מהך טעם והוא שיכוין לכך.

גמרא ובלבד שלא יעשנו בשורה. ופירש רבי אפרים משום דנראה כאלו אחד מוכר ואחד לוקח ואחד סרסורי.

תיקו ואזלינן לקולא ושרי דתיקו דרבנן הוא.

רבי שמעון מתיר בתבואה. הרי"ף ז"ל הביא ברייתא זו בהלכות ונראה שהוא סובר שהלכה כרבי שמעון. אבל הרמב"ם פסק כתנא קמא אליבא דבית הלל. ואפשר שהרי"ף כן סובר ולא הביאה אלא לפרש דברי רבי שמעון כיון שהוא במשנה. וכתב הרמב"ם

ז"ל דמשלחין מיני קטניות הראוין למאכל כמות שהן בלא כתישה וסבירא ליה לרב ז"ל דבהא מודה בית הלל וכן נראה עיקר.

שעורים לפני בהמתו. ופירש בירושלמי דר' שמעון בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה דדריש אך אשר יאכל לכל נפש דאפילו נפש בהמה במשמע.

משום שנאמר לא יעלה עליך. ופירש הריטב"א ז"ל כדי שלא יבוא לידי לא יעלה עליך. דאף על גב דהוי גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא דאי לא הא לא קיימה הא. עד כאן לשונו ז"ל. מדברי הרב ז"ל נראה לי דאיהו מפרש הא דעשר מצעות וכלאים תחתיהן אפילו כלאים דרבנן ואם כן הוי גזרה לגזרה דאפילו בהעלאה לית ביה איסורא דאורייתא. ואם תאמר הכא אמרינן דאפילו עשר מצעות וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהן. והתם במסכת כלאים תנן הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם דאלמא משמע דבחציצה מיהא יכול לישב ולשכב עליהן. וי"ל דבמאי דאתמר בירושלמי על הא דכלאים מיתרצא דגרסינן עלה הדא דתימא בריקנין אבל לא במלאים בנתונין על גבי איצטבא. כלומר דלא התירו ריקנין אפילו בחציצה אלא על גבי איצטבא שהוא דבר קשה שאין הכרים נכפפין על האדם ואין הצדדים יכולין לעלות לכאן ולכאן וליכא למגזר לשמא יעלה עליך. אבל אם הם מונחין על גבי תבן או על מטה של חבלים שהכרים נכפפין והצדדין עולין לכאן ולכאן אסור אפילו בחציצה. וכן המלאין אסורין אפילו בחציצה ואפילו במונחין במקום קשה דומיא דעשר מצעות שהן רכות ונכפפות מצדיהן על היושב עליהן כגון בגדים רכים מאד. ועל הדרך הזה אמרו דמרדעת של חמור אין בו משום כלאים כיון דאינו נכפפת על האדם ויש דבר חוצץ ביני ביני. אבל בלא חציצה אסור וכן מפרש בספר המצוות. ואין צורך לומר בהעלאה כדתנן לא יתן אדם מרדעת של כלאים על כתפו. וא"ת ואמאי לא אוקי מתניתין בכרים ריקנין. וי"ל דקא משמע לן הא דרב הונא דכל שהן קשין מותרים אפילו בלא חציצה.

וכתב מורי נר"ו ואותם כרים וכסתות שלנו שהם של פשתן ומלאים גיזי צמר שרו לפי שאינן שועין ולא גזרו חכמים אלא בשוע או בטווי או בנוז. אבל ודאי אי שיעי הני גיזין אסירי שהרי תכפין כמה תכיפות. וגדולה מזו שנינו לא יקשור סרטי של פשתן הלכך הנך נמי אסירי אם בשרו נוגע בהן או שהן מלאים וכדברי הירושלמי אלא אם כן יכול להוציא הצמר בין תפירה לתפירה וכפי דברי בעל התוספות ז"ל. עד כאן. והרא"ה פירש דהא דירושלמי לא אתמר על משנת כרים וכסתות אלא על הא דתנן התם פשתן שצבעו בחרת פירוש מין צבע לא יעשה ממנה אימרא מפרסמתא. פירוש אפילו בדברים קשים שאין בהם משום כלאים מפני שהפשתן כשהוא צבוע ניכר הוא לכל ויש בו מפני מראית

העין. ואמרו שם ובכרים ובכסתות מותר. ועלה אמרינן בירושלמי הדא דתימא בריקנין כו' כי כרים ריקנין המונחין על גבי האיצטבא דרך לכפלן ולהניח צד האימרא שלהם כלפי הכותל. דאילו על גבי מטה שוטחין אותה ונראית האימרא כלפי חוץ ולפיכך אפילו יתן בגדים אחרים עליהן לחציצה שהוא מותר לישב עליהן כדאיתא במתניתין דמסכת כלאים דלעיל אפילו הכי כאן אסור מפני שהאימרא צבועה ניכרת לכל שהיא כלאים ומפני מראית העין אסרו. וכן כתב הריטב"א ז"ל שבדק הירושלמי ונמצא כן. וא"ת אם כן הדרא קושיא לדוכתא דקשיא הא דעשר מצעות אהא דכרים וכסתות דמסכת כלאים. וי"ל דבכרים וכסתות לא גזרו מפני שאינן עשויין להעלאה. וכן כתב הרא"ה בשם רבותיו דכדאמרינן עשר מצעות זו על זו היינו במצעות שראויים להציע על המטה למכסה והם בני העלאה ובהא הוא דגזרו וכן בכל הבגדים הראויין ללבישה.

אמר עולא מפני מה אמרו וילון טמא. פירוש שכן שנינו סדין שעשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ושאר טומאות. ובא עולא לפרש הטעם שהוא טמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו כלומר בשוליו ותורת מלבוש נמי עליו ולא עשאוהו כאחת ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה. ומהאי טעמא נמי אמרינן הכא בגמרא שדין הוא שיהא בו משום כלאים. והקשו בתוספות דמהכא משמע דאי לאו דהשמש מתחמם כנגדו לא היה מקבל טומאה. והא פרוכת שבמקדש דליתיה בהאי טעמא ואפילו הכי מקבלת טומאה כדאמרינן בריש פרק גיד הנשה שלש מאות כהנים מטבילין את הפרוכת. ובתוספתא דשקלים אמרינן שתי פרוכות היו אחת פרוסה ואחת מקופלת. נטמאת הפרוסה פורסין המקופלת. ויש שהיו רוצין לחלק שהיה טמא בדין אהל דבפשתן דין אהל יש לו כדאמרינן בפרק במה מדליקין. ואינו מחוור דהא אמרינן התם לא שנו אלא טומאת מת אבל טומאת שרץ ונבלות לא. ועוד הא תנן פרוכת שנטמא באב הטומאה. אלא הנכון דכיון דפרוכת נמי חזיא להתחמם בה אף על גב דלא קיימא להכי ואיסורא נמי איכא דאורייתא אפילו הכי לא חלקו חכמים בדיניהם וכיון דגזרו בוילון גזרו בכולם:

דף טו.

אלא בקשין. יש מפרשים דכל שהן קשין אפילו הוו כלאים דאורייתא שרו אפילו בהעלאה. וא"ת והא אמרינן פרק קמא דערכין ובמנחות הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים. פשיטא כהנים איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ואישתרו כלאים לגבייהו כו'. דאלמא משמע דאף בבגדי כהונה אף על פי שהן קשים שייך בהו כלאים.

ויש מפרשים דבגדים קשים נהי דבהצעה שרו מכל מקום בהעלאה ולבישה אסורים מדאורייתא כדאמרינן גבי מרדעת. ואף על גב דאינה אסורה בלבישה אלא מדרבנן התם הוא משום דלא חזיא למלבוש.

ומורי הרב נר"ו הקשה דהא פרק בא לו כהן גדול מוכח דבבגדי כהונה אף על פי שהן כלאים דאורייתא שרו אפילו בהעלאה כיון שהן קשין. דאיבעיא להו התם בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן או לא ולא קפיד לאיסור כלאים. ופשיט ליה מדתניא בגדי כהונה היוצא בהן למדינה אסור ובמקדש בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר מפני שבגדי כהונה מותר ליהנות בהן וכדיהיב טעמא פרק האיש מקדש לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת כלומר להפשיטם מיד אחר העבודה וכשהקדישום לב בית דין מתנה עליהן שיהו מותרים ליהנות בהן שלא בשעת עבודה. אבל לא קפיד כלל משום כלאים ואפילו לבשן שלא בשעת עבודה כדאמרינן דאין יוצאין במדינה מכלל דבמקדש שרו אפילו בלבישה ואפילו שלא בשעת עבודה. וליכא משום כלאים כיון דקשים הם וכדפרקינן התם. והאי דאמרינן התם דבמדינה אסור לאו משום כלאים קאמר אלא מעלה דרבנן הוא שעשו בבגדי קדש. ודייקא נמי דקתני אסור ולא קתני חייב. וכן כתב הרב זרחיה הלוי ז"ל. ומורי הרב נר"ו תירץ דהא דבמדינה אסור היינו טעמא דאף על גב דבגדים קשים שהן שוע טווי ונוז מותרין בלבישה לפי שלא אסרה תורה אלא מלבוש שסתמו להנאה אבל כשאין לו ממנו הנאה לאו מלבוש הוא אלא משאוי בעלמא וכמו שנתבאר בריש יבמות. מכל מקום הנאה קצת איכא כשמתקשט בבגדי כהונה ולפיכך אסרוהו חוץ למקדש. וא"ת אם כן קשיא הא דפרק קמא דערכין ומנחות דמשמע דאף בבגדי כהונה שייך בהו כלאים. כבר תירץ מורי נר"ו דההיא סוגיא דהתם אזלא כההיא סברא דפרק בא לו דקא סלקא דעתיה מעיקרא דבבגדי כהונה איכא משום כלאים דלא הוה מסיק אדעתיה דליהוו קשין. ותדע לך דהתם בריש ערכין ומנחות אמרינן דשלא בשעת עבודה אסירי ואילו הכא אסיקנא דאפילו שלא בשעת עבודה לא אסירי. והך מסקנא עיקר משום דהוי בדוכתה. וכן כתב הרמב"ן סוף פרק שמונה שרצים דבגדי כהונה מותרין בלבישה כיון דליכא הנאה בלבישתן דקשין הן. וז"ל ומן הטעם הזה אמרו בגדי כהונה קשין הן ונמטא גמדא דנרש לפי שאין בהם הנאה אף על פי שהוא לבוש בכלאים עד כאן. אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאפילו בגדים קשים שהן שוע טווי ונוז אסורין בלבישה מן התורה וכהנים אסורין בהן שלא בשעת עבודה. סמך הרב ז"ל על סוגית ערכין ומנחות.

וכתב מורי נר"ו על דבריו הא דאמרינן ביומא דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת

עבודה מיירי באותן בגדים שאינם כלאים. אבל אינו נראה כן מן הסוגיא דהא פריק התם בגדי כהונה קשין הם. ויש מפרשים דלא אמרי בגדי כהונה קשין הן ומותר ליהנות בהן ואין בהן משום כלאים אלא באבנטין של כהן הדיוט שהן ודאי קשים לחגור מתניהם. אבל חשן ואפוד רכים הן ואסורין דבר תורה והיינו ההיא דריש ערכין ומנחות.

האי נמטא גמדא דנרש. פירוש לבד קשה מאד שעושין בנרש מותר בהצעה בלא חציצה. ושמעינן מינה דלבדין רכים אסורים משום כלאים וכן שנינו במסכת כלאים הלבדין יש בהם משום כלאים. ומיהו איסורן מדברי סופרים דלא מיתסר מדאורייתא אלא שוע טווי ונוז כלומר שיהא הצמר והפשתן כל אחד מהן סרוק וטווי ושזור ואחרי כן מחוברים יחדיו כמו שפירש רבינו תם ז"ל. והלבדים אינם טוויים אלא שועים. ובגדים שלנו עכשו שהם טוויים ושועין כיון שאין כל אחד מן החוטין כפול ושזור אינו כלאים מן התורה אלא מדרבנן. והיינו דאמרינן התם האי מאן דאבד חוטא דכיתנא בגלימיה ואנתקיה שרי אף על גב דלא אינתיק שפיר. ופריש טעמא משום דהוו כלאים דרבנן דלא הוו שזורין:

שנינו בפרק בתרא דכלאים ר' יוסי אומר כלים הבאים ממדינת הים אינן צריכין בדיקה מפני שחזקתן מן הקנבוס. ואמרינן עלה בירושלמי הדא דתימא בראשונה שאין הפשתן מצוי בכל מקום. אבל עכשו שהוא מצוי בכל מקום צריכה. ופירש רבינו שמשון ורבינו יהודה בר יצחק ז"ל דמפני זה יש להתיר בגדים הבאים מצרפת ואינן צריכין בדיקה מפני שחזקתן לתפרן בשל קנבוס מפני שהוא יותר בזול מן הפשתן וגם יותר חזק הוא לתפור. ואפילו בכלאים של תורה יש לסמוך על חזקה זו וכל שכן בזמן הזה שכל הבגדים כלאים דרבנן. אבל בארצות הללו שהפשתן בזול ורגילין לתפור בו הלוקח בגד מן הנכרי אסור ללובשו בלא בדיקה ואף על גב דכלאים דרבנן דהא אתחזק איסורא כן כתב הריטב"א ז"ל.

וכתב רבינו יצחק בעל התוספת ז"ל כי אותן קוטש והליחפיש שלנו שהמכסה שלמעלה ושלמטה פשתן ובתוכם גיזי צמר והם תפורים בפשתן מותרין בין בהצעה בין בהעלאה. שאין חוט התפירה מחברן לבגד בתפירה כלל רק שהוא מחבר שני הבגדים של פשתן ומתוך כך מתהדק מה שבנתים שבין הכסוי העליון לתחתון. ואף על פי שיש תפירות באמצע אין גיזי הצמר עושין שום חבור. שאילו היתה נפתחת לא היה הצמר נדבק לבגד מחמת תחיבת חוט התפירה שבתוכן וזה נראה פחות מקשירת חבלים דבפרק במה אשה יוצאה ואין זה חבור כחבור אריגה או תפירה או קשירה. אבל אם יש בתוכן כלאים בגדים של צמר ונתחב המחט בבגד פשתן שעל גביהם ובהם שתי תכיפות אסורין הם בהעלאה ובהצעה ואפילו אם מחט התכיפה של משי או קנבוס וכל שכן אם הוא של

פשתן עד כאן. וכתב הריטב"א דדברים אלו אף על פי שיהו כדין אין להתירם לעמי הארץ ולא לדרשם בפרקא עד כאן.

תניא בספרי ר' חנינא בן גמליאל אומר מנין שלא יסרוק סרק של צמר בשל פשתן לחגור בו מתניו תלמוד לומר יחדיו מכל מקום. ופירושו שאם נוטל בגד של צמר ובגד של פשתן ונותן רצועה של עור ביניהם וקושר הצמר בראש האחד והפשתן בראש האחד ונותן גם כן רצועות משתי קצות הבגדים לקשור בהם מתניו הרי זה אסור. ואף על פי שאין הצמר והפשתן מחוברים אלא על ידי הרצועות ואינו קושר גם כן מתניו אלא ברצועות. וכך הלכתא דהא אשכחן לה להא נמי בתוספתא ולא אשכחן מאן דפליג עלה. ולא עוד אלא שבמסכת כלאים נשנית סתם. ואלא מיהו אין לאסור מכאן אותן קוטש והאליחפיש דבקוטש והאליחפיש הללו אין הצמר עושה שם חבור גמור עם הפשתן ואפילו על ידי דבר אחר מה שאין כן בהאי חגורה דגרסינן בספרי ובתוספתא. אבל מכל מקום ראוי להחמיר. ואותן בגדים של צמר שאנו לובשין ובתוכן עורות שפנים תפורין בפשתן אף על פי שחוט התפירה מדביק הבגד עם העור כיון שאינו מחבר הפשתן עם הצמר מותר ואפילו לר' חנינא בן גמליאל ואפילו בכלאים דאורייתא וכל שכן בבגדים שלנו שהם כלאים דרבנן וכן כתבו רבני צרפת ז"ל. וכן המנהג במקומותינו. ואותם שנוהגין לתת קורדוניש של פשתן בבגדי צמר אסור הוא להם דכיון שתוחב הקורדוניש בתוך הבגד ואחר כך קושר שני ראשי הקורדון הרי עושה חבור בהם. וכן בקורדון של כובע הנקרא שומריר צריך ליזהר שלא יהא של פשתן. אבל חוטין של פשתן שתולין במכנסי הנשים לאחוז בהם ראשי בתי השוקים כיון שאין עושין בהם אלא עניבה בלבד מותרין. ואף על פי כן ראוי שלא לעשות כן מפני מראית העין או שמא יבא לקשור לפעמים קשר שהוא כעין שתי תכיפות. כן כתב הריטב"א ז"ל.

אמר רב ערדילין אין בהם משום כלאים. פירש רש"י ז"ל בשם תשובת הגאונים ז"ל שרגילין ללובשן תחת מנעליהם ונועלין עליהם עור של תישין מעובדין וכנגד העקב. ויש עושין אותו של צמר וקורין אותו נמטא וקשה הוא עד כאן. וכתב הריטב"א ז"ל כללו של דבר הוא כעין תחתית מנעל שעושין אותו מבגד קשה תחת פרסת הרגל והמנעל ואוירו עד העקב. אבל קאלסוניס של בגד רך ודאי יש בהם משום כלאים. וכן אין נותנין במנעל של עור מבפנים בגד רך של כלאים שהוא מחמם. ואפילו של לבדים דלדידהו נמי איכא איסורא דרבנן עד כאן לשונו.

ומותר לטלטלו. פירש רש"י ז"ל דכלי הוא עד כאן. פירוש לפי דתורת כלי עליו. ואף על גב דהוה ליה ככלי שמלאכתו לאיסור מאחר שאינו מותר להשתמש בו במה שהוא

מיוחד דהיינו לנעלו מכל מקום מותר הוא לצורך גופו ולצורך מקומו כן כתב מורי נר"ו. וכתב הרשב"א ז"ל דאין משלחין דקתני היינו לצורך גופו שחברו שמח ונהנה בדבר. שאם אין אתה אומר כן פשיטא דאסור לשלחו שהרי אפילו לטלטלו אסור שלא לצורך גופו ולצורך מקומו.

ומורי הרב נר"ו הקשה דאם כן ליתני נמי שאין משלחין כלים שמלאכתן לאיסור דהא דייק אביי דמשום הכי איצטריך למיתני סנדל המסומר שאין משלחין אותו משום דשרי לטלטוליה לצורך גופו ולצורך מקומו. ואם כן ליתני נמי הנך שאין משלחין אותן ואף על פי שמותרין לטלטלם לצורך גופן וצורך מקומן. ותירץ נר"ו דסנדל איצטריך ליה. סלקא דעתך אמינא כיון דמלאכתו להתר אלא שחכמים גזרו ואסרוהו משום מעשה שהיה אימא לישתרי לשדוריה ביום טוב קא משמע לן. ובודאי אם היה אסור לטלטלו לצורך גופו לא איצטריך ליה למימר שאין משלחין אותו ביום טוב שאם אינן מטלטלו האיך ישלחנו והיינו דיוקיה דאביי. עד כאן.

ור' יוסי אוסר בשחור. פירוש מדלא קתני אף בשחור משמע דלבן מותר ולא פליגי דבאתריה דרבי יוסי נועלין לבן ובאתריה דרבי יהודה לא נועלין אלא שחור ורבי יהודה ורבי יוסי לא פליגי. ובשחור מפני שצריך לצחצחו דבאתריה דר' יהודה אינו צריך צחצוח משום דצד הבשר כלפי פנים ומצד השער היו משחירין אותו והצבע תופס ביפה ולא נקלפות ואינו צריך צחצוח. אבל באתריה דרבי יוסי צד השער כלפי פנים ומצד הבשר היו משחירין אותו ואין הצבע תופס בו בשוה מפני בשר העור ונראה כקליפות קליפות עד שמצחצחין אותו ולא היו נועלין אותו בלא צחצוח. ומכל מקום שמעינן מהכא דדרך הכל לנעול מנעלים שחורים. ובמנעלים לבנים היה המנהג איכא אתרי דנהיגי ואתרי דלא נהיגי. ואילו התם במסכת תענית משמע גבי עובדא דר' יהודה דאתחזי ליה אליהו ואמר ליה איכא אינשי בהאי שוקא וכו' ואחזי ליה ההוא גברא במסאני אוכמי כו' ואמר ליה מאי שנא דסיימת מסאני אוכמי. פירוש משום דלא הוו רגילים בשחורים אלא חסידים ואנשי מעשה וסברי דגברא יהירא הוא. וכן נמי במסכת בבא קמא בעובדא דאלעזר זעירא דחזיה דסיים מסאני אוכמי ואמרו גברא יהירא הוא וחבשוהו דאלמא משמע מהכא דלא היו רגילי אלא חסידים ואנשי מעשה. ותירץ רבינו תם ז"ל כי ההפרש בין החסידים ושאר בני אדם היו ברצועות כי של החסידים היו שחורות להתאבל על ירושלים ושאר כל אדם לבנים. ודרך הנכרים היה בשחורות והיינו ההיא דמסכת תענית שלא יכירוהו שהיה יהודי ויבטל הגזרה כדאיתא התם. ולפיכך אמרו דאפילו אערקתא דמסאני יהרג ואל יעבור לתת שחורות כדרך הנכרים ודוקא בשעת השמד. ויש מפרשים

דדוקא באתריה דר' יהודה הוו רגילין בשחורים כולם ובאתריה דר' יוסי בין לבנים בין שחורים כדפרישנא. אבל באתרא דלא נהיגי שחורים אלא לבנים דוקא לבנים ולא שחורים והיינו ההיא דמסכת תענית ומסכת בבא קמא דהוו רגילין בלבנים ומיחזי להו כיוהרא כיון דמסיימי אוכמי כדרך הנכרים כן נראה לי. ועכשיו במקומותינו בגליל הזה רגילין כולן בשחורים ולא בלבנים והנכרים בין שחורים בין לבנים. וכיון שכן הנועל לבנים נקרא יהיר ולא עוד אלא שעובר אלאו דלא תעשה כמעשיהם כיון שכולם רגילין בשחורים. ומצוה לגעור בו ואם לא חזר בו מותר לנדותו כן נראה לי.

הכי קאמר כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב. ופירש רש"י ז"ל דהא דקתני ביום טוב לאו אנאותין דלקמיה קאי אלא אמשלחין דלבתריה עד כאן. ונמצא שהוא לא גריס במתניתין אלא כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו ותו לא. ואית ספרי דגרסי משלחין אותו ביום טוב ולא נהיר. וא"ת והא איכא סנדל המסומר דנאותין בו בחול ואין משלחין אותו ביום טוב. ותירצו דלסנדל החמירו יותר משום מעשה שהיה. פירוש לפירושם אף על פי שכלים האסורים ביום טוב כגון תפילין משלחין. וכן פירשו הם ז"ל דתפילין אסור להניחם ביום טוב ולא כמו שפירש רש"י ז"ל. והקשה מורי נר"ו דאם כן מפני מה הוצרכו להתיר תפילין אפילו דברים האסורים ביום טוב נמי שרי. ואינה קושיא בעיני דמכל מקום צורך היום קצת שהוא שמח לקבלם במתנה לפי שיהנה מהם אחר יום טוב וכן פירשו בתוספות. אי נמי כגון להתלמד בהם להלכותיהם. ורש"י ז"ל נשמר מן הקושיא ופירש דשאני תפילין דאי נמי לביש ומנח להו ביום טוב ליכא איסורא. אבל בסנדל המסומר איכא איסורא הלכך אין משלחין אותו ביום טוב משום דאיכא למיחש דמאן דחזי אמר מדשרו רבנן לשלחו שמע מינה דמותר לנועלו. וכתב מורי נר"ו דלפי פירושו ז"ל הכי קאמר: כל שנאותין בחול כלומר שעיקר תשמישו בחול וביום טוב אין רגילין להשתמש בו ולא מחמת איסור אלא שאין רגילין בו ביום טוב כגון תפילין משלחין אותו ביום טוב. אבל כל דבר שתשמישו אסור ביום טוב כגון סנדל המסומר וכל שכן כלי שמלאכתו לאיסור אף על פי שנאותין ממנו בחול אסור לשלחו ביום טוב. ומתניתין לא בא לרבות אלא תפילין וכל דדמי ליה דליכא איסורא אם משתמש בהו ביום טוב בגו ביתיה. וכתב הריטב"א ז"ל והלכך תכשיטין וטבעות המותרין ללבוש ביום טוב בבית משלחין אותן. ובירושלמי איכא פלוגתא בהא מלתא אם משלחין תכשיטין של כסף וזהב או לא. ואסיקנא אמר ר' זעירא לא תאסור ולא תשרי.

אמר אביי תפילין כו'. ושקעה עליו חמה. פירש רש"י ז"ל כגון שבא בערב שבת. וא"ת אם כן אמאי לא נקט וקדש עליו היום כדקאמר בסיפא וכדתני במתניתא. וי"ל דאורחא

דמילתא נקט לפי שההולך בדרך שהוא במקום מגולה רואה שקיעת החמה מה שאין כן כשהוא בעיר. ובמתניתא דבסמוך לא דק כולי האי כאביי דהוא אימורא דדייק בלישניה. ויש מפרשים דמשום הכי נקט ושקעה עליו חמה משום דמיירי בחול וסבירא ליה לאביי דלילה לאו זמן תפילין ומשום הכי מניח ידו עליהם מפני הרואין אי נמי להכר בעלמא שאין הנחתן למצוה אלא לשמירה בעלמא. ולא קיימא לן כאביי דהא קיימא לן דלילה זמן תפילין הוא והלכה ואין מורים כן כדאיתא בפרק הקומץ רבה ואין צריך להניח ידו עליהן. אלא דקשיא לי דאם איתא דבחול הוה היה לו לחולצן ולא יצטרך להניח ידו עליהן. ואיפשר דמתירא שיתעכב הרבה בחליצתן וילך בלילה כן נראה לי.

לא צריכא דמינטרא מחמת כלבי ולא מינטרא מחמת גנבי כך היא גרסתו של רש"י ז"ל. פירוש דהואיל ולא מינטרן מחמת גנבי מאחר שהן בראשו יוליכם עד ביתו ולא גזרו עליו להניחן שם. ואידך דהמוצא תפילין דמכניסן זוג זוג בדלא מינטרין לא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי. אבל אי מינטרין אפילו מחמת כלבי בלחוד לא יזיזם ממקומם כיון דרובא דגנבי ישראל נינהו. אבל בתפילין שבראשו אשמעינן אביי אף על גב דרובה דגנבי ישראל נינהו מוליכן עד מקום המשתמר. ואית ספרי דגרסי הא דמינטרן מחמת גנבי והא דמינטרן מחמת כלבי ולא מחמת גנבי. ויש מפרשין דלגרסא זו לברייתא דקתני לבית הסמוך לחומה בעי לפרוקה אליבא דאביי דאמר עד ביתו דההיא דאביי מיירי שעומד בבית המדרש דמנטרן מחמת כלבי ולא מחמת גנבי וכיון דמונחין בראשו מוליכן עד ביתו אם לא ימצא מקום המשתמר אפילו מחמת גנבי. ואם אינן מונחין בראשו מניחן שם כיון דמינטרן מחמת כלבי מיהת. ובריייתא דקתני בבית הסמוך לחומה מיירי בדמינטרן שם אפילו מחמת גנבי. והכל עולה לענין אחד דהא מודה אביי דאם אינן מונחין בראשו מניחן שם כיון דמינטרן מחמת כלבי והיינו הא דהמוצא תפילין. וכיון שכן לענין הפסק המוצא תפילין בשבת בדרך אי מינטרן מחמת כלבי מניחן שם אפילו לא מינטרן מחמת גנבי. ואי לא מינטרן מחמת כלבי מכניסן זוג זוג. ואם היו מונחין בראשו אפילו מינטרן מחמת כלבי לא יחלצם עד שיניחם במקום המשתמר אפילו מחמת גנבי והיינו עד ביתו כיון שאינו יכול להניחם בבית הסמוך לחומה. ולא מנח להו בדוכתא אחרינא אפילו יהא מקום המשתמר דכיון דטרח ליטרח עד ביתו. וכן דעת הרא"ה ז"ל.

ולא אתי לזלזולי בהו. פירוש ויניחם במקום המשתמר לכלבים קא משמע לן. וכתב הריטב"א ז"ל ובזמן הזה דרובה דגנבי נכרים נינהו כל היכא דלא מינטר מחמת גנבי הוי דינא כמאן דלא מינטר מחמת כלבי דגנבים נכרים מזלזלין בהם. והני מילי בגופן של תפילין אבל בכיס שלהן מניח ליה התם אף על גב דלא מינטר מחמת כלבי שהרי אינו

יכול להביאו דרך מלבוש וזה ברור. עד כאן.

סליק פרק ביצה שנולדה פרק שני

מתניתין יום טוב שחל להיות בערב שבת. פירוש בין יום טוב ראשון בין יום טוב שני. לא יבשל לכתחילה מיום טוב לשבת. פירוש אפילו בקדרה אחת שיהא כונתו לשבת גם כן. אבל מבשל הוא ליום טוב אפילו בשתי קדרות ואין מדקדקין עליו לצמצום ובלבד שלא יערים. ורש"י ז"ל לא פירש כן לקמן גבי ממלאה אשה קדרה בשר שהוא סובר דמתניתן דקתני לא יבשל דוקא בשתי קדרות אחת לשבת ואחת ליום טוב. אבל בקדרה אחת מותר כיון שהכל בשול אחד וטרחא אחת. ואפילו לצורך שבת וחול ומתכוין שלא אסרו מערים אלא בשתי קדרות. וכן נראה שפירש הרשב"א ז"ל ואין הריטב"א ז"ל סובר כן.

ועושה תבשיל מערב יום טוב. פירוש וזהו עירוב האמור בגמרא. וכתב הרמב"ם ז"ל כי נקרא בשיתוף השם מפני שהוא להכירא וזכרון שאין אופין מיום טוב לשבת ולא לחול כמו שעירובי חצרות משום הכר שאסור להוציא מרשות לרשות. ולא נהיר אלא דנקרא עירוב מפני שהוא כמערב יום טוב ושבת לעשותם כיום אחד וקדושה אחת לענין בישול כאילו מה שמכין לשבת הוא ליום טוב. וצריך שיאמר בדין יהא שרי לן למיפא ולבשול ולמעבד כל צרכינו מיומא טבא לשבתא לנו ולכל בני העיר או למי שירצה לכלול בעירוב זה. כן כתב הריטב"א ז"ל. ועוד כתב ז"ל וצריך שיאמר ולמעבד כל צרכין כדי שיוכל להטמין חמין ולהדליק נרות. שאם לא אמר כן לא יעשה אלא מה שפרט.

גמרא זכרהו מאחר שבא להשכיחו. פירוש כיון שאסור לבשל מיום טוב לשבת הרי השבת נשכח שאין מכינין לו שום ענג ועל כן זכרהו בעירוב שיוכל לתקן ולא ישתכח.

דמערב יום טוב אין ביום טוב לא. פירוש שהרי אסור לעשות שום בישול ותיקון מיום טוב לשבת ואם הוא עושה העירוב ביום טוב הרי מתקן מיום טוב לצורך שבת כן נראה לי.

גזרה שמא יפשע. פירוש ואפילו עשאו מערב יום טוב ונאבד שאין כאן פשיעה אסור לפי שאין זוכר לברור מנה יפה לשבת אלא כשהעירוב קיים.

הללו בעלי פטסין. פירש הריטב"א ז"ל שהלשון הזה כולל שני ענינים דאיפשר לומר שהיה משבחן על שהולכין לקיים עונג שבת. או איפשר לומר שהיה מגנה להם שהם גרגרנים שמניחין דברי תורה מפני שובע בטנם. וכן כשאמר בעלי מארה כולל שני ענינים דאיפשר לומר שהוא אמר להם בעלי מארה על שאיחרו כל כך לצאת ולא קיימו עונג שבת ואמר איפשר דאין להם סעודה ועל זה נתעכבו. או איפשר לומר שהוא גנאי לפי שבית המדרש היה מתרוקן והתלמידים סוברין דלא אמר להם אלא לשבח שהולכין

לקיים עונג שבת. וכשאמר הללו בעלי מארה כסבורים שעליהם אמר שאיחרו כל כך ולא קיימו עונג שבת עד שאמר להם כי בדרך גנאי אמר להם. גרסת הספרים הללו בעלי מארה עד מתי הם יושבים. ורש"י ז"ל לא גריס ליה וטעמא דאם כן הוא במשמע שאומר כן על הנשארים ומאי האי דאמר להו לא לכם אני אומר. והריטב"א ז"ל כתב דשפיר גרסינן ליה. ופירש ועל הראשונים אמר אחר שלבם ועיניהם על האכילה למה איחרו לקיים עונג שבת עד עתה.

חלקהו חציו לאכילה וחציו לבית המדרש וכן הלכה. ואלא מיהו אמרו המפרשים ז"ל דבראש השנה שהוא יום הדין אם רואה עצמו שצריך להתענות תענית תשובה הרשות בידו ואפילו בשבת בנתים. ועליו אומר כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה. ודוקא ביחידים ואנשי מעשה אבל שאר בני אדם לא שלא יבואו לזלזול ביום טוב של ראש השנה. וכן דעת רבותינו הצרפתים.

אי נמי אדרה כשמה. פירש מורי נר"ו שקורין אותו אילן על שם מעשיו ולפי שמעמיד הארץ לדרי דרי קראוהו אדרה.

ופירותיה משתמרין. פירוש בין שהוא אילן או עשב יש לו ריח שממית התולעים לכל פירות שבשדה.

דף טז.

כל מזונותיו של אדם קצובים לו כו'. פירש מורי נר"ו הקדוש ברוך הוא קוצב מזונותיו של כל אדם שימציא לו ריוח כשיעורן. ואין בכלל אותו ריוח הוצאת שבתות וימים טובים אלא שאם הוסיף כלומר שמוציא עליהם הרבה הקדוש ברוך הוא מוסיף לו על אותו ריוח הקצוב תוספת מרובה ואם פחת כלומר שלא עשה כראוי לשבת וליום טוב פוחתין לו כלומר אין ממציאים לו ריוח הראוי להוצאת שבתות וימים טובים אלא כשיעור שהוציא בצמצום מוסיפין לו על אותו ריוח הקצוב לכל ימות השנה. ונמצא שהוא פיחת מן ההוצאה הראויה לשבתות וימים טובים פוחתים לו מן הריוח הראוי לפרוע הוצאת שבתות וימים טובים. ואם מוסיף מוסיפין לו ריוח כנגדו עד כאן לשונו. ורש"י ז"ל פירש דהקדוש ברוך הוא גוזר ופוסק מה ישתכר באותה שנה לצורך מזונותיו חוץ מהוצאת שבתות שלא פסק מה ישתכר לצרכן דאותה הוצאה ממציאין לו לאותה שעה או לאחר שעה. וכתב ז"ל ולפיכך יזהר מלעשות הוצאה יתירה בחול דאפשר שלא פסקו עליו כל כך מן השמים. וכתב הריטב"א ז"ל דלאו דוקא הוצאת שבתות וימים טובים דהוא הדין לכל הוצאה של מצוה אלא נקט הני דרגילי ושכיחי. וכתבו בתוס'

דכולן רמוזים בהאי קרא. דלכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' מיירי בשבתות וימים טובים. חדות ה' היא מעוזכם זה מגדל בניו לתלמוד תורה כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב. לחם חוקי פירוש ויליף מיניה תלמוד תורה וכל דבר מצוה. אי נמי דתלמוד תורה נקרא חוק דכתיב חקיו ומשפטיו לישראל.

שכל מעשיו לשם שמים. פירוש ובוטח שיזמין לו השם יתברך. וא"ת ושמאי לא היה עושה לשם שמים והלא אינו חס על ממונו לכבוד שבת. ויש לומר דלשמאי פשיטא דעושה לשם שמים. ולהלל הוא שהוצרך לתת טעם מפני שנראה שאינו חושש לכבוד שבת לפי שאינו טורח להזמין יום או יומים.

מתן שכרן לא אודעינהו. פירוש ואין להם פתחון פה על זה לפי שהם אינם חוששין אלא לכבוד העולם הזה. ושכרו נשמה יתירה פירוש ועל זה חל עליו שפע אלהי ושכל יותר לעסוק בתורה ולעיין במעשה ה'.

ווי אבדה נפש. פירוש ולפיכך תקנו להריח בבשמים במוצאי שבתות לשכח את הנפש מאבדתה. אבל במוצאי שבת ליום טוב לא שהרי יום טוב משיב את הנפש ומשמחה. אבל במוצאי יום טוב לחול לא תקנו בשמים לפי שאין נשמה יתירה ביום טוב.

דף טז:

קא משמע לן קמחא עיקר. מכאן כתבו בתוס' דמותר לאכול אותן אובליאש של נכרים שנותנים ביצים ושמן וכרכום אף על פי שיש בהם משום בשולי נכרים משום דקמחא עיקר. ודוקא מנחתום אבל מבעל הבית אסור למי שנזהר מפת של נכרים. ואין לאוסרם משום שמא היה דם בבצים משום דרובן אין בהם דם ואזלינן בתר רובא. וגם לא משום ביצי טרפה דרובן לאו מטרפה נינהו. ולא לביצי עופות טמאין לפי שרוב הביצים המצויין בינינו הם של עופות טהורים. אבל פת של פנדיש של נכרים אפילו של דגים טהורים אסורים הדגים משום בשולי נכרים. וגם הפת שהדגים נאפים נאסרת דליכא למימר הכא קמחא עיקר לפי שהשומן של דגים שהוא אסור משום בשולי נכרים בלוע בפת שהוא נאסר קודם שנבלע. ויהודי שמתאכסן בביתו של נכרי בעינוי שלהם שאין אוכלין אלא דגים וצלה הנכרי דג כשר באיסקלה שלו אין לצלות אחריו ישראל. ומיהו בדיעבד שרי וכן התיר הרב ר' יחיאל מפריש.

הא דאמרינן אם צלאן נכרי סומך עליהן משום עירובי תבשילין פירש מורי נר"ו דאתא לאשמעינן דאף על גב דהוי תרתי דסתרן להדדי דהא לגבי עירוב דבעינן תבשיל חשבינן ליה כתבשיל ולגבי בשולי נכרים לא חשבינן ליה כתבשיל כיון שהוא נאכל כמות שהוא

חי. וסלקא דעתך אמינא לא לסמוך עליה משום עירוב כי היכי דלא ליהוי מילי דרבנן כחוכא וטלולא וכדאמרינן סוף פרק הדר קא משמע לן.

פשיטא דעת מניח בעינן. פירוש דבעינן שיהא דעתו לערב ולזכות לאחרים בשעת הנחה. דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן. פירוש בעינן שימלך בו אם ירצה בעירובו או לא. וא"ת והא זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ומאי קמיבעיא ליה. תרץ רב אחא ז"ל דכיון שאין צריך כזית לכל אחד ואחד פחות מכזית לא חשיבי זכות. והקשה הריטב"א דמכל מקום הרי זוכה על ידי כן שיוכל לתקן צרכו לשבת. ותירץ ז"ל דכיון דאין עירוב זה אלא להיכרא שיברור מנה יפה לשבת אי נמי שידע שאין מתקנין מיום טוב לשבת הוה סלקא דעתין דבעינן שידע בו הזוכה מבעוד יום דאי לא לא הוי היכרא. ואתינן למיפשטא מדשמואל דאין צריך דעת מי שהניחן לו דהא שמואל מערב אכולה נהרדעא ומסתמא לא היה מודיע לכל מבעוד יום קודם שיניח. אי נמי והוא הנכון דפשטינן לה מדר' יעקב בר אידי שהיה מכריז ביום טוב מי שלא הניח ערובי תבשילין יבא ויסמוך אדידי דאלמא משמע דאף על פי שלא היו יודעים מבעוד יום קודם שיניחו הוי עירוב ובלבד שיודיעם למחר קודם שיכינו כלום. וכן המנהג שאין מודיעין לקהל ליל ערב יום טוב קודם הנחה אלא ליל יום ששי קודם הכנה.

ואומר ערובי תבשילין מונחים עד תחום שבת. פירש רש"י דלעומדין חוץ לתחום לא היה דעתו מן הסתם ולא עלה על לבו לזכותם. פירוש לפירושו ואפילו יכולין לבא על ידי עירוב או בורגנין. ונראה מדבריו ז"ל שאם התנה בפירוש שהוא מזכה לאותן שחוץ לתחום שהן יכולים לבא מהני תנאו וכן דעתו של הרא"ה.

לדידך אסור. פירוש ואף על גב דלא בעינן דעת מי שהניחו לו מכל מקום כיון דהאי סמיא הוה רגיל לערב ופשע ולא ערב אסר ליה לפי שלא היה דעתו אלא על הטרודים ולא על המזידין ועל הפושעים. ואפילו מתכוין זה הפושע לסמוך על ערובו מבעוד יום לא מהני ולא מידי. ויש מסתייעין מדאמר ושלחו מנות לאין נכון לו למי שלא היה לו להניח. ואין זו סיוע דהתם מיירי שאין מצוה לשלוח להם מנות. ויש מפרשים דאילו סמך על עירובו מהני והכי קאמר ליה כיון שאתה רגיל לערב ועכשו אתה עצב שלא עירבת גלית אדעתך שאין אתה רוצה לסמוך על עירובי ולא על אחרים ואין רצוני להוציא אלא על הסומך עלי או למי שאינו בקי. והראשון עיקר. והרב זרחיה הלוי פירש דההוא סמיא לא הוה מנהרדעא אלא שעל ידי עירוב הוה אתי לפרקא ולעולם לא סמך על עירובו דשמואל. והאי דאמר לזה סמוך אדידי לא שיסמוך על עירובו אלא שיסמוך על המתוקן שלו ויאכל עמו כיון שלא עירב במקומו כי חשב שמואל דאנוס היה. ולשנה אחרת ראה

שלא עירב גם כן אמר לו פושע אתה ולא תאכל עמי כההיא דאמר רב חסדא ושלחו מנות לאין נכון לו למי שלא היה לו להניח. ואין פירוש זה נכון כל הצורך שלא אמר רב חסדא לעיל אלא למצוה אבל לא לאסור.

כיון דטעו בה רבים קלקולא הוא. ומכאן למדנו שמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול וכל שכן אם הורגלו בדבר.

דף יז.

אמר רב יוסף הלכתא כרבי וכדמתרץ רבינא. וא"ת והרי לא ראה רב יוסף רבינא. וי"ל דתרי רבינא הוו. אי נמי דלאו רב יוסף הוא דאמר כדמתרץ רבינא אלא תלמודא הוא דאמר הכי כדמתרץ רבינא לעיל.

יום טוב שחל להיות בשבת כו'. מתחיל בשל שבת כו'. לפי הפשט משמע שאומר תפלת השבת ממש אלא שאין המנהג כן. ורש"י ז"ל פירש מתחיל בשל שבת שאומר ותתן לנו ה' אלקינו את יום המנוח הזה. הא דאמרינן ערבית שחרית מנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה דהיינו יעלה ויבא. אמרו רוב המפרשים ז"ל דאין אומרים ביעלה ויבא האמור בעבודה בשבת את יום המנוח הזה שכבר הזכיר מאורע של שבת. והוא הדין ביעלה ויבא דברכת המזון ועכשו לא בא להזכיר אלא מאורע של ראש חודש ושל חולו של מועד והוא הדין בברכת המזון שכבר הוא מזכיר נחמה של שבת ומנוחה של שבת. ואפילו ביום טוב שחל להיות בשבת. ואלא מיהו אם חזר והזכיר לא הפסיד כלום אלא דמברכותיו של אדם ניכר אם הוא חכם כדאיתא בברכות.

ואם לא אמר מחזירין אותו. פירוש לא קאי אתפלת ערבית של ראש חודש דבההיא אין מחזירין אותו כדאיתא בפרק תפלת השחר.

ר' אליעזר אומר בהודאה. פירוש דקסבר אף בחול אומרו שם כמו על הנסים בהודאה ולא קיימא לן כותיה.

אין הלכה כאותו הזוג. פירוש אלא כתנא קמא ובלבד שיחתום בשל שבת וראש חודש כרבי. וכתב הריטב"א ז"ל וצריך שיאמר סמוך לחתימה מעין החתימה וחוקי ראשי חדשים להם קבעת ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל וראשי חדשים. ואם לא אמרן חוזר לראש.

מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה. פירש רש"י דאין צריך להתנות אלא ביום ראשון אבל בשני אין צריך להתנות דאם הראשון חול כבר עירב ואם הוא קדש אינו צריך כלום. אבל בעירובי חצרות ועירובי תחומין צריך לחזור ולהתנות ביום שני

שהרי אם הראשון קדש אין לו עירוב ובמה יטלטל ויוציא למחר או יצא חוץ לתחום. וכן פירשו הרי"ף והרמב"ם ז"ל.

והלכתא כרבא. ודוקא עירובי תחומין אבל עירובי חצרות מותר. וכן כתב הרי"ף ז"ל. וטעמא משום דסגי ליה בביטול רשות והלכך לא אלימא קנייה דידיה. ועירובי תבשילין שאמרנו דוקא לעצמו אבל אינו מזכה לאחרים משום דלא התירו אלא בצנעא לעצמו. ואם יש בו תיקון צבור מזכה להם משום קלקולא ולמחר מכריזין סתם יסמוך על ערוב שהניח פלוני. ולא יערב אלא בתבשיל שעושה לצורך היום בין שנשאר לו מהיום בין שנשאר לו מאתמול אבל אינו מבשל לצורך זה. אבל רבינו אפרים כתב שלא יערב אלא במידי דבשיל מאתמול ולא נהיר.

ממלא נחתום חבית של מים כו'. פירש הרא"ה דכיון שהכל גוף אחד ממש אף על פי שאין בו שבח למה שצריך לו מכל מקום לעין יפה מיכוין. אבל לאפות אינו אופה כיון דהוו גופין מוחלקין דהא עריכה ואפיה דכל ככר בפני עצמו הוא ואיכא טרחא יתירה ולא התירו מפני עין יפה כיון שאין שבח במה שצריך לו. וגם לא התירו רבוי דקדרה מפני עין יפה אלא בקדרה אחת. ור' שמעון בן אלעזר התיר מפני השבח והלכה כמותו. וכתב הריטב"א ז"ל דבפורניות שלנו שאין שבח בפת מפני רבוי ככרות לא יאפה אלא כדי הצריך בהעדפה אבל לא ירבה על הצריך לו כפי השעה.

שמע מינה הוא נאסר וקמחו נאסר שמע מינה. וכתב הריטב"א ז"ל לכולי עלמא לצורך האחרים יכולים אחרים לתקן לעצמן אפילו על ידי עירוב שלהם וגם הוא מותר במה שיתנו לו משלהם והם מותרים לתת לו משלהם ואפילו היה מזיד או פושע עד כאן. ואין הרב זרחיה הלוי ז"ל סובר כן כמו שכתבתי למעלה.

עבר ואפה מאי. פירוש עבר במזיד ואפה או בשל מאי מי קנסוהו רבנן או לא.

דף יז:

ואם הערים אסור. פירוש וקא סלקא דעתיה שראוי להחמיר לאופה במזיד שהוא עושה במתכוין יותר ממערים.

חנניה היא ואליבא דבית שמאי. פירש רש"י ז"ל דהוא מחמיר בענין עירוב ולפיכך אוסר במזיד או במערים. אבל לבית הלל דלמא לא קנסו לא במזיד ולא במערים. ואנן קיימא לן כר' אשי דבמערים מיהא אסור לו ולבני ביתו.

אלא אם כן היה לו חמין טמונים מערב יום טוב. וא"ת והא לקמן משמע דהדלקת הנר מיום טוב לשבת בעי ערוב ואם כן לחנניה מה יעשה להדלקת הנר דדמי להדלקה. ועוד היאך לא הזכיר זה בכאן. וי"ל דבהבערה שהוא עושה לתבשיל נכנס הדלקת הנר.

אי נמי אפשר בשאלה. פירוש אבל פת ותבשיל אין דרך להשאיל לפי שכל אחד הוצרך לשלו מן הסתם.

איסורא דשבת שאני. וא"ת ודקארי לה מאי קארי לה. וי"ל דסבירא ליה דאף על גב דהא דאורייתא והא דרבנן מכל מקום כעין דאורייתא עשאוה חכמים כדי שלא ישתכח תורת עירוב.

הלכה כתנא דידן ואליבא דבית הלל. פסק ר"ת ז"ל דאפילו לבית הלל אם רצה לאפות את הפת בעי עירוב בפת ולא אמרינן במתניתין אליבא דבית הלל דסגי בתבשיל אחד אלא דוקא בשאינו רוצה לאפות את הפת ולא הוצרך אלא לבישול. ובבישול גרידא לא סגי לפת ותבשיל משום דפת ענין אחר הוא ואינו בכלל בישול וכדחזינא בע"ז שלא נאסר פתן של נכרים בכלל שלקותיהן ולא שלקותיהן בכלל פתם מכלל דתרי אנפי נינהו. והא דאמרינן לקמן לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא היינו למי שאינו צריך לאפות אלא לבשל דתבשיל בעי ולא סגי ליה בפת. אבל לאפות פת בעינן פת. ואצטריך משום דסלקא דעתך אמינא דליהוי בישול בכלל אפיה וליסגי אפילו לאפות את הפת קא משמע לן אבל פת לא משום דאינו רוצה לאפות הא לאו הכי בעינן פת ולא הוי בישול בכלל אפיה כן נראה לי. והעיקר דבישול בכלל אפיה ובתבשיל אחד סגי דהא בהדיא אמר ר' יהושע בירושלמי אופים ומבשלים על המבושל. וקרא דאת אשר תאפו אפו דמשמע דאין אופין אלא על האפוי דריש ליה הרוצה אפוי מתאפה לו כלומר מעשה נסים היו נעשים בו. דהא אין המקרא הזה לעירובי תבשילין אלא לאסמכתא בעלמא. וההיא דגזרת פתן ושלקותיהן של נכרים טעם אחד הוא שלא היו גוזרים אלא כפי הצריך לשעתן ומה ענין הוא לזה שאינו אלא להיכרא בעלמא וסגי אפילו בכזית. אבל הלכה למעשה טוב להחמיר ולערב בפת.

אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר. פירש רש"י התחיל לתקנה ולאפותה על ידי עירוב ואבד יגמור את הכל עד כאן. פירוש לפירושו יגמור אפילו שאר תבשילין. אבל מה שפירש התחיל לתקנה ולאפותה הוא תמה מנא ליה האי דהא מדנקט התחיל משמע דבתחלת לישה סגי. ולענין בעיין דעבר ואפה לא איפשיטא ומסתברא דאזלינא לקולא דאיסורא דרבנן הוא ומותר וכן פסק הרמב"ם. ומיהו ראוי לקונסו לפי

ראות בית דין על מה שעשה. וכל שאפה ובשל ועשה כל צרכו אם רצה לאכול עירובו הרשות בידו.

מתניתין ושוין שמשיקים את המים. פירוש מים טמאים ישקעם במים ויצופו ממי המעין או המקוה עליהן וטהורים מדין זריעה שהם זרועים ומחוברים למי המקוה ובטלי אגבייהו וכעין תרומה שנטמאה וזרעה כדאיתא בפסח ראשון. ולא מדין טבילה דהא אין טבילה לאוכלין ולמשקין ולכלי חרס אלא מדין זריעה כדאמרן. ותדע דאילו מדין טבילה כשמשקע המים בתוך הכלי הוי הכלי חציצה. וגזרת הכתוב הוא במים בלבד לפי שחוזרים לטבעם ולמקורם. וכיון דאינן טהורין מדין טבילה אלא מדין השקה שמעינן מינה שמטבילין כלים בתוך אותן מים טמאים בשעה שהן במקוה והרי הן כאלו מעורבים עם מי המקוה ונפקי מדין מים שאובין. אלא דקצת קשה דאמרינן בים שעשה שלמה שהמים היו באים לו מעין עיטם וכהנים טובלים באותו ים. ופריך בירושלמי ולאו כלי הוא כלומר ונעשו שם שאובים. ופריק נקוב היה במוציא רמון כלומר ויצא מתורת כלי. ואמאי דהא מעורב לעין עיטם. ותירץ ר"ת דהתם דהוציאוהו מתורת הכלי הוי טעמא כדי שלא יטמאו הטמאים הנכנסים שם לטבול את הים במגע. אבל בעלמא סגי כשפופרת הנד או כקליפת השום. והרא"ה פירש דלא התירו בשפופרת הנד או בקליפת השום אלא כשעושה עירוב מקוה עם המקוה שזה וזה מטהרין באשבורן והם ממין אחד. אבל בשאינו מינו כגון שמתערב במעין שאינו מטהר אלא בזוחלין אינן עושין ערוב להוציאן מידי שאיבה.

אמר רבה גזרה שמא יעבירנו. פירוש כדגזר גבי לולב ושופר ומגלה דכיון דהוא בהול לקיים המצוה דטבילת כלים ברגל מצוה איכא למיחש. ובהא אין הלכה כמותו אבל בלולב ושופר ומגלה הלכה כמותו משום דהיא מצוה רבה ואיכא למיחש טפי. ומשום דלא ידעינן בקבועא דירחא מה שאין כן במילה בשבת וכדפרישית התם.

אמר ליה התינח בור ברשות הרבים בור בחצרו מאי איכא למימר. וקשיא לי דמאי תינח דהא ברשות הרבים מדינא אסור מן התורה. ועוד מאי קאמר גזרה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים דהא מעיקרא נמי הכי סבירא לן דמתניתין אפילו בבור בחצרו קא אסרה וטעמא משום בור ברשות הרבים. ומדוחק קושיא זו פירש הריטב"א תינח כשהבור שהוא מטביל כלים כל השנה הוא ברשות הרבים דבהא איכא למיגזר אפילו להטביל בבור שבחצרו אבל כשהבור בחצרו וליכא בור כלל ברשות הרבים מאי איכא למימר דהא מתניתין סתמא קתני ואפילו בדליכא כלל בור ברשות הרבים. וליכא למיגזר עיר שאין בה בור ברשות הרבים אטו עיר שיש בה דזו ודאי גזרה גדולה היא וגזרה

לגזרה היא. ופרקינן גזרה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים. כלומר אפילו בהא איכא למיגזר משום חברו שאין לו בור בחצרו שיבוא להטביל בחצר זו דרך רשות הרבים. ונמצא לפי זה דאין כאן אלא גזרה אחת שזהו בבור בחצרו דאילו בחצר אחרת מדינא אסור מדאורייתא. והא דנקט שמא יעבירנו ולא נקט שמא יוציאנו פירשו בתוס' משום דהעברה שייך בכל מקום שהכלי שם אבל הוצאה לא שייך אלא אם כן הכלי מונח ברשות היחיד. ואקשינן התינח בשבת דאיכא למגזר בור בחצרו משום חברו כדאמרינן דאיכא איסור הוצאה. אבל ביום טוב דאין איסור הוצאה לצורך יום טוב מאי איכא למימר ולשתרי אפילו כשאפשר להטבילו מערב יום טוב כהולכת סכין אצל טבח. ופרקינן גזרה יום טוב אטו שבת. והשתא בור בחצרו ביום טוב הוי גזרה לגזרה. ומאי שנא דלא גזרינן בכל צורך אוכל נפש יום טוב אטו שבת. ותירצו בתוס' דבאבות מלאכות שהן בכרת ובסקילה מידע ידע שלא הותרו אלא ליום טוב. אבל בטבילת כלים דאין איסור אלא מדרבנן יתיר אפילו בשבת.

דף יח.

ואם איתא נגזור השקה כו'. ואם תאמר ובהשקה גופה לימא נגזור שמא יעבירנו ויום טוב אטו שבת. ויש מפרשים דחדא מינייהו נקט. ויש מפרשים דלא גזרינן גזרה לגזרה אלא בדבר מצוה דמתוך שהוא בהול עליה איכא למיחש והיינו בהטבלת כליו שצריך כל יום ויום לרגל ומצוה עליו לטהרן. אבל במים טמאים אין מצוה בטהרתן אלא שישפכם ויטול אחרים. וכן בולד הטומאה לא גזרינן משום דלא חמירא ליה כל כך ואינו בהול עליה וזכור הוא. והקשה מורי דאם כן דכל היכא שהוא באב הטומאה בהול על הטומאה ואינו זכור ובכי הא גזרינן אם כן הא דאמרינן מדלין בדלי טמא ואפילו נטמא באב הטומאה אמאי לא אקשינן דנגזור שמא יעבירנו ויום טוב אטו שבת דכיון שבהול לקיים מצוה זו אינו זכור דהכא נמי הוו מקשינן בהשקה אי הויא מצוה. וכן נמי הוה לן לאקשויי אהא דכלי שנטמא ביום טוב שמטבילין אותו ביום טוב דנגזור יום טוב אטו שבת. על כן פירש דהכי פריך ומי גזרינן כהאי גוונא דהוי גזרה לגזרה. והתנן ושוין שמשקין וכו'. ואם איתא כלומר דגזרינן גזרה לגזרה הכא נמי אפילו לא משכחת שום גזרה בהשקה גופה הוה לן למגזר אטו הטבלה ואף על גב דהוי גזרה לגזרה. דאסיק אדעתיה דמקשה דמדשרי השקה ואסר הטבלה יש בהשקה טעם להתר דליכא למגזר יום טוב אטו שבת דהא אפילו בשבת שרי לרבנן דרבי כדלקמן. ולרוחא דמלתא אקשי ליה כיון דהוא אמר דגזרינן גזרה לגזרה הכא נמי נגזור גזרה לגזרה. ובפירוקא דאמר דלא שכיחא סליק לן

דלית לן למגזר אפילו חדא גזרה יום טוב אטו שבת דאפילו בשבת שרי לרבנן. ובפירוקא דפריק מתוך שלא הותרה לו אלא על ידי דליו זכור הוא סליק נמי דליכא למגזר יום טוב אטו שבת דכיון דאיכא היכרא שלא התירו לו אלא כדרך הדולין זכור הוא. שאם תגזור בזה תגזור נמי שלא ידלה מבור שבחצר גזרה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים לדלות מבור שברשות הרבים עד כאן לשונו. והריטב"א נשמר מזה כמו שנפרש בסמוך.

דלמא מטביל ליה בעיניה. פירוש ומייתי ליה ארבע אמות ברשות הרבים. דבשלמא בשאיבה ליכא למיחש כיון שהוא מדלה בבורו ממש כמות שהוא עומד וזכור הוא.

הא דאקשי נגזור השקה אטו הטבלה קשיא לי דאם כן שלוש גזרות הן דבהטבלה גופה ביום טוב איכא שתי גזרות. ופירש הריטב"א דקושיין מבור ברשות הרבים ביום טוב אי נמי אפילו מבור בחצרו בשבת דגזור השקה אטו הטבלה דהוו שתי גזרות עד כאן.

אלא פשיטא דלית ליה מים יפים אחרים. כלומר שהמקוה שהוא משיקן בו מימיו מלוחין כמו שפירש רש"י. וכיון דלית ליה מים יפים מיזהר זהיר שלא יתטמאו מימיו וכיון דזהיר בהו ועכשו נטמאו הויא לה טומאתן מלתא דלא שכיחא.

מדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו. פירש רש"י ולא דמי כלל למטביל כלי אגב מימיו שאסרו במשנתינו דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר או את המים או את הכלי ומוכחא מלתא דלטבילה מכוין וטבילה אסורה משום דנראה כמתקן כלי. אבל הכא אין הכל יודעין שהדלי טמא והרואה אומר לשאוב מים הוא צריך. ולהכי פרכינן נהי דבדלי גופה ליכא למיסר נגזור אטו הטבלה בעיניה בלא שאיבת מים. והקשה הרשב"א אם כן נדה שאין לה בגדים שטובלת בבגדיה אמאי דהא התם כל עצמה לא באה אלא לטהר בין גופה בין בגדיה והויא לה כהטבלה דמתניתין. ועלתה לו בקושיא. ומורי תירץ דהיינו טעמא דנדה דמערמת וטובלת בבגדיה ואפילו בשבת מפני שיכולה ללכת כשהיא לבושה ולטבול לשם. מאי אמרת דלמא אתיא לאטבולי בעינייהו ואפילו ביום טוב נגזור אטו שבת שמא תביאם. שאני התם מתוך שלא הותרה לה אלא על ידי מלבוש זכורה היא ואפילו בשבת שרי. אבל מטביל כלי אגב מימיו דבשבת אסיר שמא יעבירם ארבע אמות ברשות הרבים אפילו ביום טוב אסור גזרה אטו שבת שאי אפשר לו להטבילם ברשות הרבים שלא יתחייב. אלא דקצת קשה פירוש רש"י דהא כולה סוגיין מוכחא דלית באיסור טבילה משום תיקון כלי דאילו כן אפילו ביום טוב ובחצרו ליתסר מדינא ולא משום גזרה. ואמרו בתוס' שלא היה לו להזכיר שום תקון דאכתי לא ידעינן ההוא

טעמא דרבא הוא דחדית ואכתי קיימינן לטעמא דגזרה שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים.

נגזור דיום טוב אטו דערב יום טוב. הא הוו להו שלש גזרות דהא דערב יום טוב אסור משום שבת ושבת שמא יעבירנו ארבע אמות. ופירש הריטב"א דהכי קאמר אפילו תימא דבטמאים ביום טוב לא שכיח טומאה ולא גזרו בהו מכל מקום כיון דגזרו על אותם שנטמאו מערב יום טוב גזרו בכללם אותם של יום טוב כיון שאף בהם יש גם כן גזרה של ארבע אמות ומאי שנא הא מהא. וכן נפרש הא דאקשינן בסמוך נגזר ולד הטומאה אטו דאב הטומאה ולא אטו ממש אלא שהיא בכלל הגזרה ובדידיה שייך גזרה דארבע אמות שאף הם מצוה לטהרם עד כאן. הרי שנשמר הרב ז"ל מקושיות מורי שהוקשה לו למעלה. אלא דקשיא לי קצת דאם איתא דכבר ידע המקשה רביום טוב לא שכיח טומאה ואפילו הכי אקשי ליה דנגזור מאי קא פריק ליה טומאה ביום טוב לא שכיחא. וצריך עיון.

בולד הטומאה מטבילין אותו ביום טוב. ואם תאמר והיכי משכחת לה דהא אין אדם וכלים מקבלים אלא מאב הטומאה. וי"ל כגון במשקין טמאין דגזרו רבנן משום משקה זב וזבה והוא משמונה עשר דברים שגזרו כדאיתא בריש פרק קמא דשבת.

היכי משכחת לה גבי כהנים. וא"ת בחולין נמי משכחת לה שמקבלין טומאה משני וכגון משקין שהיו בכלי ונטמאו מן הכלי דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה. ותירצו בתוס' דמיירי בכלים שאין משתמשין בהן משקין כגון כלי מנוקב וכיוצא והלכך ליכא למיחש שמא יתן בהן משקין וישתמש מהכלים בשתיית משקין.

מערמת וטובלת בבגדים. פירוש בבגדים רחבים שאין בהן משום חציצה. וא"ת והאיכא משום דלמא אתי לידי סחיטה. וי"ל דהכא משום מצוה לא גזרו כדאיתא בפרק בתרא דיומא ההולך להקביל פני רבו עובר עד צוארו במים. ואני שמעתי דבההיא דיומא ליכא למיחש לסחיטה לפי שאסור ליגע אצבעו במים והלכך לא יסחטם.

ואם איתא ליגזור דילמא אתי לאטבולינהו בעינייהו. פירוש ונאסור בבור ברשות הרבים מיהת ביום טוב אטו שבת וגם בבור בחצרו בשבת אטו בור ברשות הרבים.

גזרה משום סחיטה. פירוש והשתא אפילו בבור בחצרו ביום טוב איכא משום סחיטה ולא משום גזרה דאידך.

גזרה הני אטו הני. פירוש וכולה חדא גזרה ולא הוי גזרה לגזרה. ואף על פי שהתירו להדיח קערות לאכול בהן התם לא גזרו כדי שלא ימנע משמחת יום טוב.

ושני להו בישנין. פירוש והוא הדין דמצי לאקשויי מכלי שנטמא ביום טוב דנגזור דילמא אתי לידי סחיטה וכן מכולהו. אלא דבמה שפירש מורי נר"ו וגם הריטב"א ז"ל לעיל גבי אוקמתא דרבה איתרצא כולה סוגיין.

גזרה שמא ישהא. פירוש ואיכא כמה איסורי חדא שהוא מכוין מלאכתו ליום טוב ומעכב טהרתו ונכנס מנוול לרגל ואיפשר שיבא בהם לידי תקלה שיהא טרוד ביום טוב ולא יטהרם.

ור' ביבי מפרק כל הני תיובתא כדשנינן להו וכדאמרינן גבי רב יוסף ולא הוצרך לומר זה כיון דהא אמרינן לה לעיל גבי רב יוסף. והא דמדלין בדלי טמא ולא גזרו שמא ישהא התם הוא דכיון שהדלי שם בבור ושם טהרתו מילתא דלא שכיחא הוא שיהא משהא. והא דלא אקשינן בהשקה גופה שמא ישהא המים משום דלא אמרינן הכי אלא במקום מצוה. אי נמי כמו שתירץ מורי נר"ו לעיל.

רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי. פירוש ואפילו ביום טוב ובחצרו אסור ולא משום גזרה. ודוקא בכלי אמרו אבל במים טמאים אין בהן משום תיקון דאין תיקון אלא בכלים ומשיקין אותם. ומה שהתירו כלי שנטמא ביום טוב לפי שעשאוהו כמכשירין שאי איפשר לעשותן מערב יום טוב. וכלי שנטמא בולד הטומאה כיון דאין הטומאה אלא מדרבנן לא גזרו לפי שאינו נראה כמתקן.

אדם נראה כמקר. ופירש הרא"ה ז"ל דטבילת גר שאסורה בשבת מפני שהוא מתקן גמור וכן פירש הרשב"א ז"ל.

דף יח:

כי תנן נמי מתניתין מגמע ופולט תנן. פירוש והא דקתני מטבל כדרכו לאו בפתו דוקא קאמר אלא למגמע ובולע קרי מטבל כיון שעשה כדרך אכילה.

כאן קודם טיבול כאן לאחר טיבול. פירוש קודם אכילה שרי דאינו ניכר דלרפואה עביד אלא כי היכי דליגרר לביה לאכילה.

לא סלקא דעתך דתנן כל חייבי טבילות וכו'. ואם תאמר דילמא הדר ביה מטעמא דנראה כמתקן ולית ליה הואיל גבי יום הכפורים ואפילו הכי מותר לרחוץ ביום הכפורים דסבירא ליה כר' ביבי דמשום שמא ישהה היא מתניתין דהא ברייתא מסייעא ליה לר' ביבי ושמיעה ליה. ויש מפרשים דלא מסתבר דנהדר רבא מטעמא דנראה כמתקן ועוד מטעמא דהואיל ולא סמינן תרתי מקמי חדא. וא"ת אם כן לימא לא סלקא דעתך דלא סמינן תרתי מקמי חדא ולא הוצרך להביא ברייתא דכל חייבי טבילות. תירץ מורי נר"ו

דאי אמר לא תסמי תרתי מקמי חדא הוה אמינא דדילמא רבא לא הדר מהא דאמר דנראה כמתקן אבל הדר מהא דשרא לטבול ביום הכפורים משום הואיל. ומשום הכי אייתי ברייתא דטובלין ביום הכפורים ואם כן לא תסמי תרתי מקמי חדא. והריטב"א ז"ל תירץ דרבא ודאי לית ליה כהני אוקמתי דלעיל דכיון דנאדי מכולהו אוקמתי אין ספק כי בטענה גדולה לא הודה לדבריהם וחלק על כולם. והרא"ה ז"ל פירש דלדידהו אית להו גזרה לגזרה ועל זה רבא לא הודה לדבריהם. ורב ביבי אית ליה גזרה לגזרה דאפילו בשבת גרידא אסור אטו יום טוב שהרי בשאר ימות השנה אין דרכו להטביל כליו לא בחול ולא בשבת ואם כן אין האיסור לרב ביבי אלא משום גזרה לגזירה. ורבא לא שמיעא ליה ובריייתא מוקי לה בולד הטומאה ומערב יום טוב דאסר שמא ישהא ולא משום מתקן כדפרישנא לעיל. ולהאי פירושי הלכתא כרבא דהוא בתרא. ורוב הפוסקים ז"ל פסקו כר' ביבי דגזרה שמא ישהא דהא תניא כותיה. וכתב הריטב"א ז"ל דאפילו לדבריו כלים שנאסרו ביין נסך אפילו מערב יום טוב מותר להטבילן ביום טוב ולא גזרינן שמא ישהא דזו הדחה היא ולא גזרו אלא בטבילה. וכן פירש מורי נר"ו לקמן בשם הרשב"א ז"ל גבי שיורי כוסות. ולקמן אכתוב יותר בשמו בסיעתא דשמיא. ואין זה כמכשירין שאיפשר לעשותן מערב יום טוב דלא אמרו אלא בתיקון ממש שיש בו כעין מלאכה או מלאכה ממש. אבל הדחת כלים אינו נראה אלא כמדיח כליו הנותרים. ואף בצריכין הגעלה יש להתיר מהאי טעמא לפי שדרך להגעיל כליו ברותחים כדי לנקות. אבל לרבא הגעלה אסורה מפני שנראה כמתקן כיון שהיה הכלי אסור. אבל בהדחה בעלמא שדרך להדיח כל שעה ושעה כליו מותר אפילו לרבא וכן דעת הרא"ה ז"ל.

הכי גריס רש"י ז"ל אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן דברי רבי. וחכמים אומרים מטבילין כלי על גב מימיו לטהרו ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן. מני אי רבי קשיא השקה. אי רבנן קשיא הטבלה. אי בעית אימא רבי אי בעית אימא רבנן. אי בעית אימא רבי רישא ביום טוב וסופא בשבת ומתניתין כולה ביום טוב. ואי בעית אימא רבנן רישא ביום טוב וסופא בשבת ומתניתין כולה בשבת. ופירש ז"ל דרישא דברייתא אליבא דרבי ביום טוב ודוקא הטבלה אסירא אבל השקה שריא והיינו במתניתין דמיירי ביום טוב. וסופא דידיה דאסר השקה בשבת ותנא השקה וכל שכן הטבלה. ורבנן רישא דידהו איירי ביום טוב ותני הטבלה דשריא וכל שכן השקה. וסופא דידהו דשרו השקה דמשמע אבל הטבלה דחמירא לא איירי בשבת ומתניתין נמי בשבת. וכתב ז"ל דכהך פירושא איתא בהדיא בתוספתא דביצה ובשבת. והגרסא הנכונה היא מה שגורסין ברוב הספרים אין משיקין את המים בכלי אבן

לטהרן ואין מטבילין את הכלי אגב מימיו. מני אי רבי קשיא השקה. אי רבנן הטבלה. אי בעית אימא רבי אי בעית אימא רבנן. אי בעית אימא רבי רישא בשבת וסופא ביום טוב ומתניתין כולה ביום טוב. כלומר רישא דמילתא (דידהו) דידיה וסופא דמילתא דידיה. **ואי בעית אימא רבנן רישא בשבת וסופא ביום טוב כלומר רישא דמילתא דידהו וסופא דמילתא דידהו ומתניתין כולה בשבת.** והכל עולה בדרך אחד עם גרסת רש"י ז"ל. ויש שטועים. בגרסא זו משום דגרסי בו ומתניתין רישא ביום טוב וסופא בשבת וכוליה מחלוקת דרבי ורבנן ביום טוב אבל בשבת כולהו מודו דבין השקה בין הטבלה אסירא. והוצרכו לאוקומה למתניתין כרבנן דוקא ולפרש דרישא דמתניתין דמשיקין ביום טוב והוא הדין שמטבילין. וסופא דמתניתין דאין מטבילין בשבת והוא הדין שאין משיקין. וזה אי אפשר לאומרו וכמו שדקדק עליהם רש"י ז"ל.

דף יט.

בפחות מכעדשה. פירוש ששיעורו אינו מפורש דשיעורין הלכה למשה מסיני ורבנן אסמכוה מדכתיב מהם במותם מקצתם ולא כולם וגמירי דהוי כעדשה.

גתו אגב כדו. פירש רש"י ז"ל שהטביל כליו בחול לשם גתו ונמלך ביום טוב לעשות בהן כדו טבילה זו שניה שבא להחמיר על עצמו שאינו צריך לחזור ולהטביל קתני מתניתין שמטביל. וכתב מורי נר"ו דמדפירש רש"י ז"ל שאינו צריך לחזור ולהטביל וחומרא בעלמא הוא משמע דאפילו רבנן לא אצרכוה להטבולי אלא רשות בידו הוא. דאי מעלה דרבנן הוא היכי לימא שאינו צריך והיכי קרי ליה חומרא אלא ודאי אינו צריך כלל. אם כן פשיטא דיכול להטביל ביום טוב. תירץ מורי נר"ו דאיצטריך דאף על פי שהוא מחמיר ולפי דעתו נראה כמתקן אפילו הכי שרי.

חגיגה אין עולת ראיה לא. פירוש וכל שכן עולת נדר ונדבה דאיכא תרתי לגריעותא דאין בהן צורך הדיוט ואין קבוע לה זמן. והוא הדין שלמי נדרים ונדבות אף על פי שיש בהם צורך הדיוט כיון שאין קבועים חובה ליום. וא"ת הכא משמע לבית שמאי דדוקא משום דכתיב חג ומיתר לדרשא הוא דמפקינן עולה הא לאו הכי שריא אפילו עולה ואמאי דהא לית להו לבית שמאי מתוך ואפילו מהדיוט להדיוט ואין לנו ביום טוב אלא מה שהתיר הכתוב. ועוד לבית שמאי למה ליה למעוטי מרבויא דחג תיפוק ליה דהא דרשינן לקמן לכם ולא לגבוה. וי"ל דכיון דכתיב לה' וריבה אפילו עולה הוצרך חג למעט עולה. ואפילו כתיב חג הוה אמינא דלא בא למעט אלא נדרים ונדבות כיון דכתיב לה' דמשמע אפילו עולה כתב רחמנא לכם ולא לגבוה למעט עולת ראיה ודרשא דהכא על דרשא

דלכם סמיך. ואשכחן כי הא בקדושין גבי ועבדו לעולם וכן בפסחים גבי תלמוד לומר לא ימצא בבתיכם. אבל בית הלל דרשי לכם ולא לנכרים. וכן לבית הלל אף על גב דאית להו מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך איצטריך להו לה' לרבויי עולה ולומר כל דלה' הדומה לחג שהוא קבוע ליום חובה לאפוקי דרשא דבית שמאי דדרשי מהאי קרא חגיגה ולא עולה אי נמי דלא נדרוש לכם ולא לגבוה. וא"ת אם כן נדרים ונדבות לבית הלל אמאי אינן קרבין נימא מתוך. וי"ל דאף על גב דאית להו מתוך מכל מקום אינן קרבין מדרבנן כל דלא אתי מייתורא דקרא כיון דאפשר לעשותן מערב יום טוב משום דלא נראה כדברים שיש בהן צורך יום טוב ועוד שאין זה שוה לכל נפש. והעיקר דעולה אין קרבין כלל ביום טוב אפילו דאורייתא קאמר וכן משמע לקמן. ולית להו מתוך לבית הלל בנדרים ונדבות לפי שהן כדברים שאין בהן צורך קצת דומיא דהוצאת אבנים. ולמאן דאמר קרבין אית להו מתוך.

דף יט:

סלותי מסלתינן. יש מפרשים ביקוע עצים מן התלוש. וא"ת אם כן אפילו ביום טוב לישתרו נדרים ונדבות דהא ביקוע עצים נמי שרי ביום טוב. וי"ל דלא התירו ביקוע אלא לאותו יום עצמו מה שאין כן בנדרים ונדבות דאין יכול לאוכלן לאותו יום. ולא נהיר. והנכון מה שפירש רש"י ז"ל דתולשין מן המחובר בחולו של מועד כדתנן קוצצין עצים במחובר לצורך המועד. והקשו בתוס' דהא איצטריך קרא למשרי נדרים ונדבות בחולו של המועד דגרסינן במסכת תמורה אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם למד על נדרים ונדבות שקרבין בחולו של מועד. ולמה לי קרא דהשתא סלותי מסלתינן כו'. וי"ל דהתם חיובא קאמר להרבות בשר לשמחת הרגל והשתא קא משמע לן דאפילו יש לו חייב להקריב. ולא נהירא לי דהתנן קוצץ עצים במחובר לצורך המועד ודוקא לצורך המועד הא לאו הכי אסור. אלא נראה לי איפכא דהכא מיירי כשהן לצורך יום טוב והכא לרוחא דמילתא לא בעי לאיתויי קרא דהתרא דשרי נדרים ונדבות אפילו אינן לצורך יום טוב כן נראה לי.

אית ספרי דגרסי לא יאמר בחג המצות שבו פתח הכתוב לומר שזה ראשון. ור' אלעזר בר' שמעון אומר לא יאמר בחג הסוכות (כ)לומר שזה גורם. פירוש חג הסוכות גורם לעבור בבל תאחר שאפילו נדר לפני החג ועבר החג ולא הביא הרי הוא עובר. ולאו דוקא בחג המצות אלא הוא הדין לאידך ונקט חג המצות משום דקדים. ואידך תנא סבר שלכך פרטם לומר שזה שעומד בו הכתוב דהיינו חג הסכות גורם. ורש"י ז"ל גריס בכולהו לא

יאמר בחג הסוכות שבו הכתוב מדבר ולמה נאמר לומר שזה אחרון. ולהך גרסא אתי שפיר הא דר' אלעזר בר' שמעון דאמר דחג הסוכות גורם דעל הסוכות דאיירי תנא קמא דידיה קאי. אלא דקשיא קצת דכיון שאמר שלש פעמים היאך יזכיר חג המצות וחג השבועות ולא יזכיר חג הסוכות אם כן שלש פעמים אפסח ושבועות קאי.

פשיטא דבר שבחובה הוא. פירוש ואף על גב דשלמי שמחה נמי הוי דבר שבחובה ואפילו הכי יוצא בתודה. שאני התם דלהכי כתיב קרא סתם ושמחת בחגך לרבות כל שלמים לשמחה וכדכתב בהר גריזים וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וכן פירש רש"י ז"ל.

אף על גב דפריש. יש מפרשים שאמר על מנת שאצא דהוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה דהתנאי בטל והמעשה קיים. ואם כן הא דבעא ר' שמעון מר' יוחנן דכותה נמי בשאמר על מנת הוא. ולא נהיר דאילו אמר על מנת אף הנדר בטל שלא נדר אלא על מנת כן. והנכון דמיירי באומר ואצא בהדי חגיגה שלא (חלה) תלה הנדר בזה לגמרי והיינו עובדא דההוא גברא.

דף כ.

ההוא גברא. פירש רש"י ז"ל ומצוה מחמת מיתה היה.

אמר רב פפא ארבע מאה זוזי שקיל וכו'. יש מפרשים משום דהוי המעשה דהיינו נתינת המעות קודם התנאי דהיינו הנשואין ואנן בעינן תנאי קודם המעשה כדילפינן מבני גד ובני ראובן. ולא נהיר דהא קיימא לן כרבנן דלא בעינן דקדוקי תנאין דבני גד ובני ראובן ולא מוקמינן הא דרב פפא כר' מאיר דלית הלכתא כותיה. ועוד דשכיב מרע או מצוה מחמת מיתה כולי עלמא מודו דלא בעי תנאי כפול ודקדוקי תנאין כדי שלא תטרף דעתו עליו דהא מקילין עליה דמקנה באמירה בעלמא. והרא"ה פירש דהכא תרי מילי קאמר דכשהקדים מתנות המעות לנשואי בתו גלה דעתו שלא תלה זה בזה. אבל כשהקדים נשואי בתו ודאי גלה דעתו דבתורת נדוניא נתן לו המעות וכן כל כיוצא בזה.

דאמר לך מני בית שמאי היא. פירוש דאמרי במתניתין מביאין שלמים של יום טוב שהם חובה ואין סומכין עליהם. ואמרו בתוס' דלאו דוקא ביום טוב דאפילו בחול נמי לבית שמאי אין סומכין. והא דפליגי ביום טוב להודיעך כחן דבית הלל דאפילו ביום טוב סברי בית הלל דסומכין. אבל רש"י שפירש במתניתין דאין סומכין לבית שמאי משום שבות דמשמע דאילו בחול סומכין פירש ז"ל כן אליבא דמאן דאמר דבית שמאי ילפי שלמי חובה משלמי נדבה.

דילמא מעולת חובה גמרי. וקשיא לי כיון דשלמי חובה גמרי מעולת חובה ועולת חובה מעולה נדבה הוה ליה למד מלמד ואין למדין בקדשים למד מלמד. תירץ הריטב"א דכיון דכתיב בעולת חובה כמשפט הרי הוא כאלו נכתבו הלכותיו בה בפירוש וכאלו כתיבא סמיכה בה בהדיא.

וסברי בית שמאי שלמי חובה לא בעו סמיכה. פירוש דהוא הדין דהוה מצי למפרך מברייתא דלעיל שלמים הבאים ביום טוב סומך עליהם מערב יום טוב ושוחטן ביום טוב. בתוס'.

דף כ:

אינו דין שמותר לגבוה. וא"ת ונימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה בשבת קרבנות צבור בלבד אף יום טוב כן. וא"ת מיפריך קל וחומר דקרבנות צבור בהדיא כתיב בהו. הניחא למאן דאמר לא אמרינן דיו היכא דמפריך קל וחומר אלא למאן דאמר אמרינן אף על גב דמפריך קל וחומר מאי איכא למימר. וי"ל דהכי דיינינן דכיון דבשבת הגבוה יתר על ההדיוט דין הוא שיהא ביום טוב כמוהו וכיון שלהדיוט הותרו כל צרכיו דין שיהא מותר לגבוה כל שהוא צורך גבוה.

אינו דין שתהא כירת רבך פתוחה. פירוש פתוחה לכל דבר ואפילו דנדרים ונדבות כשם שכירתך פתוחה לקדרות הרבה. ולהכי נקט כירה שהיא מקום שפיתת שתי קדרות. וכן בדין שלא יהא שלחנך מלא כו'. הקשה מורי נר"ו אחר שדנו קל וחומר מאי וכן בדין דקאמר. ותירץ נר"ו דכלפי שאמר בלשון ראשון שהשיבו בית שמאי על בית הלל מנדרים ונדבות הוצרך אבא שאול לומר שלא השיבו בית הלל כלום אלא הקל וחומר שדנו בית הלל לא הקשו עליהם בית שמאי כלל אלא כך הדין בלא קושיא שלא תהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקם וכמו שלמדו מקל וחומר. אבל הריטב"א כתב דמשום דמרבה האי קל וחומר אפילו נדרים ונדבות אמר דדין הוא שיהא שלחן רבך מלא במיני תבשילין כשלחנך.

אלא אפילו מדאורייתא נמי לא חזו. וא"ת והא פריקנא לעיל דלבית הלל דאית להו מתוך מדאורייתא מיחזא חזו אלא דמדרבנן אינן קרבין. ויש מפרשים דהכי קאמר לא תימא דמדאורייתא חזו מרבוייא דקרא דכתיב לה' או מתורת קל וחומר אלא דרבנן אסרוהו שמא ישהא כו' דהא ליתא. ומיהו אין הכי נמי דאתו מטעם מתוך עולה מעולה ושלמים משלמים שהן מין אחד מה שאין כן בשתי הלחם דלית בהו מתוך. וזה דחוק מאד.

ואינה דוחה לא את השבת כו'. פירוש כיון דיכול לאפותן מבערב. והכא נמי בנדרים ונדבות כיון דיכול להקריבן מבערב לא חזו ביום טוב מדאורייתא.
על מנת להקטיר אימורין לערב. פירוש דאילו ביום טוב אינן קרבין אבל בלילה שהוא חול קרבין.
לרבה לא זריק. פירוש ואף על פי שאין שבות במקדש וזריקה משום שבות אסרוה מכל מקום בכהאי גוונא שעבר ועשה שלא כדין העמידו דבריהם אפילו במקדש.
איכא בינייהו כגון שנטמא בשר כו'. וא"ת ולימא איכא בינייהו כגון שנטמאו אימורים או שאבדו. וי"ל דבכי הא שהבשר קיים מודה רבה בר רב הונא דזורק הדם כדי לאכול הבשר בו ביום. ולא פליגי אלא בשהאימורין בעין והבשר נאבד דלרבא לא זריק ולרבה בר רב הונא זריק. וא"ת ואפילו לא נאבד הבשר לרבה היכי מצי זריק הדם כדי שיאכל הבשר בו ביום דהא לא מצי אכיל קודם שיקטיר האימורין. וי"ל דכיון דכי ליתנהו האימורין כגון שנטמאו או אבדו מצי אכיל בשרא בזריקת דם כדכתיב ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל והשתא ביום טוב דלא מצי מקטר להו כמאן דליתנהו דמי ושרי למיכל בשרא בלא הקטרה. והכי מוכח בפרק תמיד נשחט. כן אמרו בתוס'.
ואם היתה שבת לא יזרוק. פירש רש"י כיון שאין ראוי לבשל ואין בו צורך הדיוט. ולא נהיר דהא חזי למיכל באומצא. והנכון דהכא העמידו שבות דזריקה מפני שעבר ושחט שלא כדין וכיון שלא ניתן להכשיר משום אוכל נפש בשבת לא מזרקינן הדם להכשירו.

דף כא.

ואם זרק הורצה על מנת להקטיר אימורין לערב הכי גריס רש"י ז"ל. וקשה למורי נר"ו דבשלמא ההיא דלעיל שנאבד הבשר זריק הדם להקטיר אימורין לערב. אבל זה ששחט בשבת מיירי שהבשר קיים ואם כן מאי שנא דנקט זריקת הדם משום הקטרת אמורין לערב נימא דליזרוק כדי לאכול בשר לערב. ותירץ נר"ו דהכי קאמר זרק הדם בשבת הורצה אלא שצריך ליזהר שלא יקטיר אימורין בשבת עד הערב. והא דאמר על מנת לאו דוקא אלא להזהירו שלא יקטיר בשבת. וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל. וברוב הספרים לא גרסי על מנת אלא ואם זרק הורצה להקטיר אימורין לערב.
כהנים משלחן גבוה קא זכו. פירוש והוא הדין בעלים וחדא מיניהו נקט ולישנא דמרגלא בפומיה טפי.
דהא איפשר למפלגה בלישה. ואף על פי שהתירו למלאת התנור אף על פי שאינו צריך אלא פת אחת מפני שהפת יפה כשהתנור מלא וטרח טירחא דלא צריך. התם שאני דכל

חדא וחדא חזיא ליה אבל הכא אי אפשר שלא יתן לגוי חלקו ולא שרינן למטרח בשל נכרי בשביל הכשר פת שלנו.

הואיל ואיפשר לפייסן בנבלה. וא"ת ואפילו נימא הואיל ליכא למישרי אלא בדיעבד אבל לכתחלה איסורא דרבנן מיהא איכא ואפילו לרבה דאית ליה הואיל אסור לכתחלה. ובשלמא אי מוקמינן מתניתין כר' עקיבא דשרי מדאורייתא לאפות לכלבים אלא דאיסורא דרבנן מיהא איכא כיון דאיפשר להו בעיסה ניחא דשרינן טירחא כי האי היכא דאית ביה הואיל אפילו לכתחלה. אלא לר' יוסי הגלילי דאסר מדאורייתא אם כן היכי שרינן לכתחילה משום הואיל. וי"ל סתם עיסה כשטורח באפייתו עיקר כונתו לרועים אלא שמטפל בהם צורך כלבים כשלא יהא לו נבלה אבל כל שאיפשר להיות לו נבלה עיקר דעתו לרועים.

רבה אמר אינו לוקה. פירוש ולא משכחת לרבה שיהא לוקה אלא במבשל סמוך לחשכה דאי איפשר דחזי לאורחים וכיוצא בזה. והלכתא כרבה.

כגון דאית ליה נבלה כו'. לפי מה שפירשנו לעיל מיירי הכא שאפילו עיקר אפייתו לכלבים דאי לא פשיטא דנאפית דעיסת הרועים היא.

כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי. פירוש ואפילו לכתחלה מותר. אף על גב דלא שרינן אפילו למאן דאית ליה הואיל אלא בדיעבד הכא מותר שלא יהא להם איבה או דוחק אחר כן תירץ הריטב"א ז"ל.

שהרי אמרה תורה לכם ולא לנכרי לכם ולא לכלבים. ורש"י ז"ל לא גריס לכלבים משום דהכא לא צריך. וי"ל דגרסינן ליה וקא סלקא דעתין דאשגרות לישן הוא. ובסמוך אמרינן דבדוקא נקטיה כדאמרינן היינו דקאמר לכם ולא לנכרים לכם ולא לכלבים. ורש"י ז"ל לא גריס היינו דקאמר. אלא כי פרכינן והא חזי לכלבים פריק לכם ולא לכלבים תנאי היא.

והא חזי לעניים. פירש מורי נר"ו אמאי אמר ליה שעבר על דברי תורה והא חזי לעניים ונימא הואיל וחזו לעניים ואי בעי להאכילם שרי השתא נמי שרי מדאורייתא. ופריק עגל של טרפה הוה. ופירש מורי נר"ו דמשום הכי אמר של טרפה הוה ולא אמר עגל טרפה לומר שקודם שחיטה היו יודעים שהיא טרפה כגון ניקב קרום של מוח ומשום הכי אמר לו שעבר על דברי תורה. שאם שחט ונמצא טרפה בסירכא וכיוצא בה היאך אמר לו שעבר על דברי תורה וכי מי ששחט בהמה ביום טוב ונמצאת טרפה עבר על דברי תורה עד כאן. וכן פירש הריטב"א ז"ל שנטרפה מערב יום טוב שמוכנה לכלבים. ועוד פירש הריטב"א ז"ל דמאי דאמרינן עגל של צדקה הואי הכי בעי למימר אלא דלא

אסיק אדעתיה הכין דעל ידי שהיתה טרפה ולא חזיא לן היתה מוכנת לתת אותה לבני חילא ולאכסניא של מלך. וקרי ליה עגל של צדקה משום דכתיב ונוגשיך צדקה.

דף כא:

ופלינא דר' יהושע בן לוי. פירוש הא דרב הונא דלעיל. ואף על גב דלעיל לא שרי רב הונא לכתחלה אלא משום דוחקא מכל מקום סבירא ליה לר' יהושע דלא שרינן משום דוחקא אלא מיום טוב לחול דלית ביה אלא איסורא דרבנן. אבל לצורך נכרים אפילו איכא הואיל איסורא דאורייתא איכא. ותדע דהא הואיל דר' יהושע עדיף מהואיל דרב הונא דאילו אכל ישראל כולה ליכא מאן דקפליג ובהא אפילו רב חסדא מודה מה שאין כן בהואיל דרב הונא. וכיון שכן כל שכן דלא שרי ר' יהושע בהואיל דבני חילא דהוי הואיל גרוע משום דסבר ר' יהושע דאפילו בהואיל גמור לא שרינן איסורא דאורייתא משום הואיל.

גזרה משום שיורי כוסות. פירוש ונאסר הכוס מחמת היין האסור שיש בו דלא חזי בעודו עליו מיהת כיון שהונח שם לדעת ואף על פי שלא היה שם בין השמשות. ומיהו כל שנסתלק משם האיסור הותר הכוס שלא נאסר אלא היכא שהונח שם בין השמשות לדעת ומשום מגו דאיתקצי בין השמשות איתקצי לכולי יומא. ואפילו בעודן עליו אין לאסור אלא בכיוצא בזה שהוא כלי המיוחד ליין והוא בסיס לו גמור מה שאין כן בההיא דלעיל דסופלי אגב ריפתא דלא מיתסרא ריפתא משום דלא מייחד ריפתא לסופלי כן פירש הריטב"א ז"ל. ועוד פירש הרא"ה ז"ל דאילו הונח שם יין שהוא אסור מתחלה קודם הנחה לא היה בסיס לו לפי שאין הכלי מיוחד ליין אסור. אבל מפני שהונח שם כשהוא יין מותר והוא כלי המיוחד לו נעשה בסיס בעודן עליו מיהת. ועוד אמר מורי נר"ו דמדלא שרי ליתן בכוס מים עד שיצאו אותן שיורין לחוץ נהי דלית בהו משום מבטל איסור לכתחלה כיון דאזיל כל האיסור לאיבוד כדשרינן גבי מלוי ועירוי לכתחלה שמעינן שאסור להכשיר בשבת כלי האסור ביין נסך ואפילו נתן כוס לנכרי לשתות ולא נשתיירו בו שיורין אסור להדיחו משום דמחזי כמתקן. ואף על פי שהתירו להטביל כלי שנטמא בולד הטומאה שאני התם דמילתא דלא שכיחא היא ולפיכך לא גזרו בו חכמים אבל נתינת כוס לנכרי שכיחא טפי. ומשום הכי אמרינן הכא דאסור להזמין את הנכרי בשבת משום שיורי כוסות שהשמש מטלטלו בודאי עם אותן השיורין שהרי הוא זריז להצניעו וכיון שאי אפשר לו להצניעו בהיתר מצניעו באיסור. זו היא פירוש רש"י ז"ל שכתב ומטלטלו השמש להצניעו עליו עד כאן. ואין כונתו של הרב ז"ל לומר

דגזרי שמא יטלטלנו עם השיורין שבתוכו קודם שיתן בכוס מים דהא ליתא משום דאותו טלטול עצמו מדרבנן הוא ובדרבנן לא עבדינן גזרה. ועוד שאם אפשר לשפוך בתוכו מים ולהכשירו לא הוה אמר הכין. ואף על גב דקיימא לן כר' יהושע דמותר להזמין את הנכרי בשבת ולא חיישינן לנטילת השמש מכל מקום לפי מסקנת הסוגיא דאסיקנא משום איסורי הנאה כך הוא הדין שהכוס האסור אין לו תקנה להכשירו בשבת דהא לא אשכח בגמ' פתרי לכוס ששתה בו נכרי ויש בו שיורין.

ועוד פירש מורי נר"ו דמאן דאסר להזמין הנכרי משום שיורי כוסות טעמו מפני שנראה כמבטל כלי מהיכנו ואסור להשתמש לבו ביום שום דבר. ומיהו לית הלכתא כותיה דהא איהו לא מבטל ליה בידים. אבל ודאי כולהו מודו שאסור לטלטל הכוס דהכי אסיקנא בגמ'. אלא שאין הרשב"א ז"ל סובר כן שכתב בעבודת הקדש דכוס שיש בו שיורין של נכרים נטל בשבת דהא דדחי בגמרא הכא איסורי הנאה דחיה בעלמא הוא עד כאן. ולפי דברי הרב ז"ל כיון דמאן דשרי להזמין את הנכרי בשבת שרי נמי לטלטל הכוס עם השיורין ולנערם אם כן מותר להכשיר הכוס מפני שנראה כמדיח שכן דרכן של מדיחין שניים או שלש פעמים וכדאמרינן מדלין בדלי טמא מפני שנראה כדולה. וכן לכל הכשר כלי האסור שהוא מותר להכשירו ביום טוב אם הוא כדרך תשמישו של כלי. והא דלא אקשי בגמ' וימלאנו מים עד שיצאו השיורין מפני שאין דרך המדיחין להדיח כן ונראה כמתקן ובכי האי הוי אסור. עד כאן תורף דברי מורי נר"ו וכן פסק לעיל הריטב"א ז"ל. הרי שנתכוונו שניהם ז"ל בענין זה ונקבע בו מסמרות.

הוה מטלטלינן כנונא אגב קטמא אף על גב דאיכא עליה שברי עצים. פירש רש"י ז"ל כנונא כלי שנותנים בו גחלים והיה בו מערב שבת אפר והוכן מבעוד יום לכסות בו רוק או צואה. ואף על גב דאיכא עליה שברי עצים דלא חזו כלל לשבת והם מוקצים מטלטלין ליה אגב קיטמא. ועוד פירש ז"ל בשבת דדמיא לכלכלה של פירות והאבן בתוכה. מדבריו נראה דהכלי בעצמו מותר דומיא דכלכלה וכוס לפי שאינו מיוחד להסיקו בלבד. וכדאמרינן פרק המביא תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הניטלין ופירש ז"ל משום דחזי למיתן בגוייהו מידי והא דנקט חדשים הוא לרבותא. וא"ת אם כן מי דמי הא דכוס להא דכנונא דשאני כנונא לפי שהוא בסיס לדבר האסור והמותר. פירש מורי נ"ר דהא דמצריך שיהא בו אפר מוכן משום דאי לאו אפר לא הוה שרי לטלטל כנונא עם אותן שברי עצים אלא מנער הכנונא עד שיפולו כדאמרן פרק נוטל ולינעריהו נעורי. אבל השתא דאיכא אפר הצריך לו הוה ליה כנונא ככלכלה שיש בתוכה פירות דמיטנפי שמטלטלה עם הפירות ואף על פי שהאבן בתוכה. אלא דקשיא לי דמדאמרינן

אגב קיטמא ולא אמרינן אגב כנונא משמע שהכנונא בעצמו אסור לטלטלו. וי"ל דזו אינה קושיא דודאי הכנונא בעצמו לולי האפר שהוא ראוי בפני עצמו לטלטלו היה אסור לטלטל הכנונא ולא משום לתא דידיה אלא משום שברי עצים שהם מוקצין וחשיבי נעשה כנונא בסיס להם דומיא דכלכלה שיש בה אבן ולא פירות שאסור לטלטלה. אבל השתא דאיכא אפר נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר והיינו דקאמר מטלטלין כנונא אגב קיטמא וכן פירש רש"י ז"ל בשבת בשלהי פרק כירה.

ומורי נר"ו כתב דרש"י ז"ל פירש מטלטל להו אגב כנונא. ואם הוא כן שפיר פריך דלטלטל אותן שיורין על ידי הכוס כי היכי דשרי לטלטל שברי עצים אגב כנונא. אלא שאין הספרים מודים לו ולא מצאתי כן בפירוש רש"י ז"ל. ואפילו לדבריו נר"ו קשיא דנהי דהתם גבי כנונא לא מצי מנער ליה כי היכי דלא מפסיד ליה לאפר שהכין מכל מקום הכא דליכא למיחש למידי לינערינהו נעורי לאותם שיורין ואמאי מטלטלן. וי"ל דאין הכי נמי והא כדאיתא והא כדאיתא משום דלא דמי. והא דאקשינן וליטלטלנהו אגב כסא משום כנונא דדיניה בטלטול נקט ליה כן תירץ מורי נר"ו. ועוד פירש נר"ו דדעת המקשה להשוותם לגמרי ומאן דפריק התם לאו איסורי הנאה הוא הדין דהוה מצי פריק דלא דמי דבכנונא איכא הפסד דאפר מה שאין כן בכוס. אלא דמסתפי דאכתי הוה פריך ליה ולנערינהו נעורי אלא במאי דפריק ליה מתרצא כולה מלתא דאסור לטלטל הכוס כלל. ואין לומר דהא דפריך וליטלטלינהו אגב כסא משום דצריך למקומו שאם כן הוה ליה לאתויי הא דמעות שעל גבי הכר דאתמר בגמרא דבצריך למקומן מטלטלן ועודן עליו דהא דמטלטלין כנונא היינו אפילו מחמה לצל והא דטלטול כסא כמחמה לצל הוא שהרי השמש מטלטלו להצניעו עד כאן דבריו נר"ו. אבל בתוספות פירשו דהכי קא מדמה לה האי כנונא אף על גב דאיכא עליה שברי עצים שהם חשובים ואפילו הכי בטלי חשיבותם משום קיטמא שהוא דבר התר אף על גב דלא חשיב כל כך הכי נמי היה לן לטלטל בהא דכוס שהוא חשוב ולא היה לנו (לבעל חשביתו) לבטל חשיבותו משום שיורי כוסות דלא חשיבי. והרמב"ן ז"ל פירש שהכנונא ודאי בפני עצמו מותר לטלטלו אלא שהאפר ושברי עצים כמו מוקצין נינהו ונולד וכגון שהוסק ביום טוב ואפילו הכי כיון שלא היה עליו בין השמשות לא נתבטל הכלי מהיכנו ומטלטלין אותו בכל מקום הצריך לו משום דכנונא חשיב כל כך דלא בטיל לא משום אפר ולא משום שברי עצים כיון שלא הונחו שם אלא לדעת היתר. וכן נמי בכוס דלא בטיל משום שיורין דלא חשיבי. והא דאמרינן אגב קיטמיה לאו דוקא דאדרבה הקיטמא הוא דמטלטלין אגב כנונא אלא דומה לאותה שאמרו לקמן במכלתין מביאין הבהמה על גב עורה שפירושו

מביאין הבהמה אף על פי שיש עמה עורה. ונראה שיש בפירוש הרב ז"ל קצת סיוע לפירוש מורי נר"ו שהוא מפרש לה משום ביטול כלי מהיכנו.
מידי דהוה אגרף של רעי. פירוש דהא מאיסי שיורין משום לתא דעבודה זרה דאית בהו צד יין נסך דכתיב שקץ תשקצנו.
וכי עושין גרף של רעי לכתחלה. פירוש שלא לצורך. אבל לצורך כגון זריקת קליפין ועצמות לפנינו בשעה שאנו אוכלין מותר ואפילו לכתחלה.
אדבריה רבא כו'. מזמנין את הנכרי בשבת. ואם תאמר וכיון שאין מזונותיו עלינו אמאי שרי דהא מהך טעמא אסרינן ליתן מזונות לפני חזיר. ויש מפרשים דכיון שזימנו ודאי מזונותיו עליו. ואי נמי משום איבה הקלו עליו ואפילו לא זימנו וכן פירש הרשב"א ז"ל. והריטב"א פירש דודאי מזונות דחזו לדידן שרי אפילו לחזיר כל היכא דליכא אלא טלטול אבל מטרח לא טרחינן כלל. ולא אסרו אלא מזונות דלא חזו לישראל וכן כיוצא בו דלא חזו לישראל אסור לגבי נכרים וכן דעת הרא"ה ז"ל.
ואי לא טרחא יתירה אדעתא דידך לא טרחינן. פירוש דכיון שאמר לו כן תו ליכא למיחש שמא ירבה בשבילו.
מתניתן אלא אם כן ראויין לשתיה. פירוש והוא ששותה מהם משום דלית להו מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה לצורך הנאת הגוף כשהוא דבר השוה לכל נפש. ומיהו להחם חמין לכל גופו אסור אף על פי שהוא שוה לכל נפש דגזרו בו משום מרחץ שיש כמה מלאכות אסורות כדאיתא בשבת פרק כירה כן פירש הריטב"א ז"ל.
גמרא הא דבעינן האי מדורה מאן קתני לה איכא למידק ומה לנו לידע טעמן של בית שמאי דלית הלכתא כותייהו. וי"ל דמכל מקום כדאי הם בית שמאי לעמוד על דעתם כיון שהוזכרה מחלוקתם אף על גב דלית הלכתא כותייהו. וטובא איכא במכלתין.
הא דתניא בית שמאי אומרים לא יעשה אדם מדורה כו'. פירש הרשב"א דבמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך פליגי. והקשה מורי נ"ר דלא משמע הכי מסוגית הגמרא דאיבעיא להו מדורה מאן קתני לה וכו' ושאני להו לבית שמאי בין הנאת אבר אחד להנאת כל גופו כלומר דהנאת כל גופו בכלל אוכל נפש הוא. והראיה על זה דמספקא ליה אי מודו בית שמאי במדורה משום דהנאת כל הגוף הוא. ואי אפשר לומר שיאמר מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דהא אינהו אמרי אין מוציאין את הקטן דלית להו מתוך. אלא מאי טעמא סליק אדעתיה דלישתרי מדורה לבית שמאי משום דהוי אוכל נפש ממש. הכי נמי נימא לבית הלל דמשום הכי שרו להחם חמין לרגליו ולעשות מדורה משום דהוי כאוכל נפש ממש ובהא פליגי עלייהו

דבית שמאי. ואף על גב דבריש כתובות התירו בעילה ומוגמר משום מתוך אפילו הכי איכא למימר שרחיצה ומדורה להחם דומין לאוכל נפש יותר מהם. וזהו כשלמד ר' יוחנן מתוך לעיל בפרק קמא גבי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל הביא ראיה מאין מוציאין את הקטן ואף רבה ורב חסדא לא סבירא להו מתוך וכמו שכתבנו לעיל ליישב דברי רש"י. אבל הרמב"ן כתב פרק כל הכלים דכולהו אית להו מתוך. עד כאן דברי מורי נר"ו.

ואי דלא אנח ערובי תבשילין מאי טעמייהו דבית הלל. פירוש ואף על גב דלא אשכחן (ליה) להו לבית הלל במתניתין דפליגי גבי הא מלתא מכל מקום כיון דקתני רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי מכלל דפליגי בה בית הלל.

אמר רב הונא לעולם שלא הניח ערובי תבשילין. פירוש ואפילו הכי לבית שמאי כדי חייו שרו. וכן הלכתא כותיה דהא תניא כוותיה ולא אשכחן מאן דפליג עליה.

דף כב.

ובית הלל סברי אין בנין בכלים כו'. ואף על גב דבשלהי פרק כירה אמרינן דבמנורה של חוליות בין גדולה בין קטנה אסורה דוקא בשבת אסרו ולא ביום טוב. אי נמי דהתם מיירי דאית ביה חדקי חדקי דלכולי עלמא אסורה משום דמחזי כבונה.

הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר כו'. ונראה דלא התירו הדלקת נר ביום טוב אלא מטעם מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה הדלקת הנר שיש בה הנאת הגוף. וא"ת אם כן לבית שמאי דלית להו מתוך היאך מדליקין את הנר ביום טוב. וי"ל דבהא אפילו בית שמאי מודו כיון שיש בה הנאת הגוף ועוד שיש בה הכשר אוכל נפש דלפעמים יצטרך אותה לראות בה קדרתו אם היא מבושלת כל צרכה או לא. ותדע דהא על ידי עירוב מדליקין מיום טוב לשבת. ואם איתא דאסור לצורך יום טוב מי איכא מידי דביום טוב אסור ולישתרי לעשותו ביום טוב למחרתו.

אמר ליה לאו אדעתאי. כלומר שלא מרצונו עשה. והלכך אסור ליטול ביום טוב מן השמן שבנר אחר שהוא דולק ואפילו ליתן אותו בנר אחר. ואם נטלו יש לו להחזירו קודם שיכבה. וכן אסור ליטול הפתילה מן השמן. ויש אומרים שאם נטלה מפני שצריך להדליק במקום אחר מותר. ודוקא לצורך יום טוב והוא שאינו יכול ליטול כל הנר כמות שהוא דכל גורם כבוי כיון דלצורך יום טוב הוא עושה מותר. ומכל מקום ראוי להחמיר. ונחלקו הראשונים ז"ל אם מותר להוסיף פתילות בנר הדלוק מבלי תוספת שמן מפני שגורם כבוי לפתילה הנדלקת קודם זמנה. ונראה דעת הראב"ד ז"ל שהתיר דכל שהיא עושה בדרך הבערה לצורך מותר שאם לא כן אסור להדליק בנר שתי פתילות בזה אחר

זה ולא ראינו זריז בדבר זה. ומזה הטעם מותר לנפוח באור הדולק כדי להבעירו יותר ואף על פי שלפעמים מכבה בנפיחתו.

גירסת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אמר רב יהודה קינסא שרי. ופירשו הם ז"ל אבוקה שהיא עשויה מחתיכות קטנים של עצים ואחז במקצתן האור מותר ליטול מאותן עצים שלא אחז בהן האור ולא דמי למסתפק משמן שבנר שאסור דהתם כל השמן גוף אחד ודבר אחד אבל הכא כל חד וחד קאי באנפי נפשיה. וכיון שכן הוא הדין אם היו בנר חתיכות קטנות של חלב דמותר ליטול אחת מהן. ועוד אמר הרמב"ן דלפי זה אבוקה גדולה או קטנה של שעוה שקורין ברנדון שהיא דולקת שמותר לחתוך ממנה כדי שלא תדלק כולה לפי שהשעוה כל דבר ודבר הוא לעצמו ואף על פי שנעשה מן הכל אבוקה אחת ולא דמי לשמן. וכן נהגו במקצת מקומות באבוקה שהדליקו בבית הכנסת ליל שמחת תורה. ולולי שהרב ז"ל אמרה הייתי אומר שזה אינו דהא שעוה (לפתילה) לאבוקה כשמן לפתילה ובשמן אסור אפילו להטות הנר כדאשכחן גבי עובדא דשמעיה דעולא. וכן כתב הריטב"א דאינו נכון לפי שכל האבוקה גוף אחד. ועוד שהרב אלפסי ז"ל לא התיר בקונסא אלא מאותם עצים שלא אחז בהם האור אבל אם אחז בהן האור אינו יכול ליטול ואפילו לחתוך מהן אסור. וכתב הרא"ה שאם נטל אפילו מאותם שאחז בהן האור להדליק ממנו במקום אחר מותר ולא חיישינן לגורם כבוי כיון שעושה לצורך יום טוב. ואין צריך לומר אם חזר ומניחו שם שהוא מותר כמו שפירשנו למעלה. אבל רש"י ז"ל גריס קינבא שרי. ופירש למחוט את הנר לעדויי חושכא שקורין מוקיר שרי. ולא נהירא דאם כן לימא לישנא דמוחטין דמפרשינן מאי מוחטין עדויי חושכא. והנכון להסיר הפחם לאחר שניכבית. והתם מיירי בשעה שהיא דולקת.

אמר ליה אפשר בבית אחר. פירוש דחייתא בעלמא הוא דקא דחי ליה שאם היה מותר לכבות אפילו היה לו בית אחר שרינן ליה לכבות ולא נטריחנו לשמש מטתו בבית אחר לפי שאין מדקדקין במלאכות של יום טוב אפילו אפשר זולתם.

אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה. פירוש ואפילו דעתו להצניעה לצורך סעודה אחרת של יום טוב דכיון דהשתא מיהא (ח"נ) דעתו לכבוי חיישינן דלמא לא יהנה בה.

אם בשביל שלא יתעשן הבית כו'. מותר. פירוש ומעישון הבית הוא דקא מקשי דאלמא לצורך יום טוב מיהא שיהנה מותר לכבות אף על פי שאין בו צורך הכשר אוכל נפש וכן נמי גבי תשמיש. דאילו מעישון קדרה לא מקשיי דההיא הכשר אוכל נפש הוא כדי שלא יפסד האוכל ומה לי הבערה ומה לי כבוי. אבל בעישון קדרה אפילו רבנן מודו.

משום אבוד ממון. פירוש וכגון שיש בו כלים של צורך יום טוב וקא מספקא ליה אי שרינן במתוך כיון שיש בהן צורך מכשירי אוכל נפש וצורך יום טוב וכאידך בעיא דלעיל דתשמיש המטה. דאילו משום הפסד ממון בעלמא פשיטא דלא שרינן. ולהכי אמרינן דר"י היא אבל לרבנן אסיר. ויש מפרשים דמיירי בשאין בו אלא אבוד ממון גרידא ומעישון הבית הוא דקא מקשי דמיירי בבית שאינו דר שם. דאי דר שם מותר לכבות לכולי עלמא. ולא נהירא דכיון דלית ביה מתוך לא שרינן כבוי ביום טוב טפי משבת.

מהו לכחול את העין כו'. איתיביה אין מכבין את הבקעת כו'. ופירש רש"י ז"ל שמותר לו בהנאת הגוף כדי שלא יתעשן כו'. וא"ת ומה ענין זה אצל זה דהתם שאני לפי שאינו נהנה בגופו של כבוי אבל כאן נהנה גופו בכוחל ועיניו מאירים והרי זה כרוחץ רגליו בחמין ודבר השוה הוא לכל נפש. תירץ הרא"ה דכאן נמי אין ההנאה לו בגופו של כחילה וגורם הוא להביא לו הנאה ומסלק ממנו המונע ודומה לכבוי שמסלק עשן הבית. ותדע שהרי פצוחי עינא כבר נתרפא עיקר החולי ומה שנשאר מאליו היה מתרפא אלא שעושה כן להגיה אורו כדי שיראה ויתאוה לאכול וכעין הכשר הוא לאוכל נפש.

מסייע אין בו ממש. ואף על גב דהתם במסכת מכות אמרינן גבי הקפה דיש בו ממש ענינו לפי מקומו היכא שהוא יכול בלא סיוע חברו אמרינן אין בו ממש. והכא אף על גב דלא אפשר למכחל אלא בדעמיץ ופתח מכל מקום לא מוכחא מלתא דבלאו כחל נמי אורחיה למעמץ ומפתח. והתם במכות אי איפשר בלא סיוע חברו ונראה מתכוין לסייעו.

אמימר שרא למכחל עינא ביום טוב שני. פירוש על ידי ישראל ולא חיישינן לשחיקת סמנין כיון דביום טוב מותר לשחוק פלפלין ותבלין לצורך יום טוב ולא אסרו אלא בשבת ששחיקתן אסורה דבר תורה ולית בהו מתוך. ואילו ביום טוב ראשון אסרו כיון שאין בדבר שום סכנה ואינו יודע בבירור אם תהא ההנאה מגעת ביום טוב. הריטב"א ז"ל. וכתב הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן דכיון דלעיל מדמינן מכחל עינא לכבוי ושרינן מכחל עינא ביום טוב שני של גליות דהכי נמי שרי כבוי אפילו לתשמיש המטה ביום טוב שני וכל שכן שלא יתעשן הבית והקדרה.

דף כב:

וכמה פת עבה כלומר בכמה שיעור מתירין בית הלל דלא ניחוש לחימוץ. אמר רב הונא בטפח שכן מצינו בלחם הפנים. ופרכינן דליכא למשרי האי שיעורא בהדיוטות דאם אמרו בזריזין שהרי בית גרמי היו זריזין ובקיאין לעשות לחם הפנים מהר בלא חימוץ. ודחינן האי אוקמתא ואמרינן דפת עבה פת מרובה ולא איתפרש שיעורא דידיה

בכמה מתירין בית הלל. וכיון שכן יזהר לעשותו דק ולא יהא עבה טפח. ועוד שמעינן מסוגין שיהא תנור חם שלא ישהה הרבה באפייתו שהרי הפת יכול להחמיץ אם אינו חם יפה.

מתניתין מכבדין בית המטות. פירוש אורחא דמילתא נקט לפי שמסובין שם לאכול ודרכן לכבד שם תמיד. וחכמים אוסרים. ופירש הרי"ף דמאן חכמים ר' יהודה ואנן דקיימא לן כר' שמעון מותרין לכבד הבית. ואי משום מזיז עפר ממקומו כבר כתב הרמב"ן דכיון שהעפר מצער לבני הבית הרי הוא כגרף של רעי שמותר לסלקו לאשפה עד כאן. וכתב הריטב"א דלפי זה הטעם לא התירו לכבר אלא בבתים שיושבים שם בני אדם אבל לא בשאר מקומות וכל שכן ברחובות ובמבואות כמו שנהגו במקצת מקומות דהתם ודאי אסור.

גמן. אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן. פירוש אם כן שזה בלבד מתיר רבן גמליאל דדוקא מבערב למה נחלקו עליו חכמים דבכהאי גוונא אפילו בשבת מותר לכולי עלמא. אלא ודאי ביום טוב עצמו היו מניחים ולפיכך נחלקו עליו חכמים. ומכל מקום שמעינן דפלוגתא דחכמים ורבן גמליאל בלהריח הוא.

ולימא מר מפני שהוא מבעיר. פירוש שהוא מבעיר הבשמים והיא מלאכה חשובה שהיא צריכא לגופה מה שאין כן בכבוי ועדיפא ליה למנקטה. אמר ליה תחלתו מכבה וסופו מבעיר. ולהכי נקט המלאכה הראשונה אף על פי שהיא גרועה יותר.

על גבי חרס מותר. פירוש דאפילו הבערה ליכא ממש כיון שאין האור אוחז בהם אלא שהם כלין מאיליהן. ורש"י לא פירש כן.

דף כג.

ורבא אמר על גבי חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא. פירוש לעשן פירות. ורב יהודה דשרי סבירא ליה דבאוכלין לא שייך אולודי ריחא ובכלים הוא דשייך כגון שיראי וכיוצא בהן כדאמרינן סחופי כסא אשיראי כו'.

מידי (דהוא) דהוה אבישרא אגומרי. פירוש אף על פי שמכבה הגחלים. הקשה הרשב"א ז"ל ומאי חדית רבא במאי דקאמר מידי דהוה אבישרא אגומרי הוה ליה למימר הלכתא כשמואל אי נמי על גבי גחלת שרי דדבר השוה לכל נפש הוא. ועלתה לו בקושיא. ומורי נר"ו כתב דאי אמר הלכתא כשמואל הוה אמינא הני מילי על גבי חרס דליכא משום כבוי ואף על פי (שהמבעיר) שהוא מבעיר ומוליד ריחא אפילו הכי בשל חרס עדיף טפי מגחלת של עץ דאיכא משום מכבה ומבעיר ואולודי ריחא. ולפום הכי איצטריך

רבא לומר דאפילו בגחלת של עץ שרי והביא ראיה מבשרא אגומרי שאיפשר לו לבשלה בקדרה ולא יכבה האש ואפילו הכי התירו לצלותה אגומרי ממש ואף על פי שמכבה עד כאן. וכיוצא בזה פירש הריטב"א דאי לאו דרבא הוה אמינא דעל גבי גחלים אסור משום דאין כבוי מכשיר האוכל ונמצא הוא כבוי שלא לצורך כיון דאפשר לו בלאו הכין כגון על גבי כלי חרס. ומשום הכי נקט דלא חיישינן להכי כי היכי דלא חיישינן בכבוי בשרא אגומרי שהוא מותר ואפילו איפשר (בשפור) בשפוד. ואף על פי שאין הכבוי הוא העושה הצלי כיון דבשעת הכבוי ממש נכשר האוכל שרי עד כאן. הרי שנתכוונו שניהם בענין זה ונקבע בו מסמרות.

תריסר אלפי עגלא הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה. פירוש אף על גב דר' אלעזר הוה אחר החרבן מכל מקום אחר החרבן נוהגין דין מעשר. ואחר מיכן בטלו דין מעשר כי היכי דלא ליתו לידי תקלה כדאמרינן בפרק א' דברכות. וזה קודם התקנה היה שעדיין היו נוהגין דין מעשר.

אמר רב נחמן הלכה כר' שמעון. פירוש ואף על גב דעביד חבורה לאו פסיק רישיה הוא וגם אינו משיר השער אלא מה שכבר תלוש. ואתיא כר' עקיבא דאמר אפילו נפש בהמה במשמע. דאילו לר' יוסי אסור כיון דאיכא טרחא. ואילו לר' יהודה אסור אפילו לר' עקיבא דבגבי בהמה לא אמרינן מתוך. ואמרו בתוספות דדוקא שלהן שהיו של עץ שרו. אבל אותם שהם של מתכת ועושין חבורה ודאי אסורות אפילו לר' שמעון ופסיק רישיה ולא ימות הוא.

דף כג:

מתני' הרחים של פלפלין טמאין משום שלשה כלים כו'. ומפרש בגמרא תחתונה מקבלת טומאה משום כלי קיבול. עליונה משום כלי מתכות. אמצעית משום כלי כברה. ונראה מפירוש רש"י ז"ל שכך צורתן שהן עושין מכתשת של עץ חקוקה ונותנין מכתשת של עץ אחרת באמצעה והיא מנוקבת נקבים דקים כעין מכבר ומונחת שם בלי שום חבור אלא שמתהדקת שם יפה ומסלקין אותה כשרוצין ואין קרקעיתה מגעת לקרקעית התחתונה. אי נמי הוא נסר מנוקב שנותנין במכתשת והראשון עיקר. ועושין בוכנא של עץ לכתוש בו הפלפלין והוא מחופה מברזל בפניה במקום שכותשין בו והוא נכנס במכתשת החקוקה כעין בוכנא באסיתא ונותן הפלפלין באותה שהיא עשויה כמכבר ושוחקין אותה ויורד האבק דרך הנקבים במכתשת התחתונית ויש במכתשת התחתונה נקב שהוא סתום יפה ופותחין אותו ונוטלין דרך אותו נקב הפלפלין השחוקין. ותחתונה

מקבלת טומאה משום כלי קבול. ועליונה אף על פי שהוא פשוטי כלי עץ מקבלת טומאה משום כלי מתכות שזהו הברזל הנתון בראשה שהוא עיקר מלאכתו ואזלינן אחריו לענין טומאה. ואמצעית משום כלי כברה. ופירש רש"י ז"ל משום כלי עץ אינה מטמאה לפי שאין קבולה קבול. אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום ארג. והקשו עליו בתוספות דלא אשכחן שמקבל טומאה משום טווי וארוג אלא בשק הבא מנוצה של עזים כדאמרינן פרק במה אשה. אבל הכברות שלנו שהם של חבלים ומשיחות לא מיטמאי משום אריג וכל שכן רחים של עץ. אלא טעמא משום כלי קבול גם כן ואתא תנא דמתניתין לאשמעינן דאף על פי שהם ככלי אחד לעשות מלאכה אחת דין שלשה כלים יש לה לענין טומאה. ופירש רש"י ז"ל שכל אחד מהם מקבל טומאה אף על פי שאין עמו חברו כי תורת כלי עליו. ועוד אמרו בתוס' דאם נגעה טומאה באחד מהם אפילו בשעת מלאכה היא טמאה (והאחרון) והאחרות שלא נגעה טהורות שאין כלי מטמא כלי. ולא דמי לזוג של מספרים שהם חבור בין לטומאה בין לטהרה בשעת מלאכה אף על פי שהם מתפרקין כדאיתא פרק במה טומנין. דהתם שאני שיש דבר שמחברן חבור יפה.

עגלה של קטן טמאה מדרס. פירוש תינוק שהוא זב ועשו לו עגלה לשחוק ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה.

סליק פרק יום טוב פרק שלישי

מתני' אין צדין דגים מן הביברים כו'. והא דאסרי צידה ושרינן אפיה ובשול אף על פי שהם אבות מלאכות נמי. כבר אמרו בירושלמי דנפקא לן מקרא. דגרסינן התם ר' יוסי בשם ריש לקיש אך אשר יאכל לכל נפש וגו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות מן ושמרתם את המצות כלום לא התרתי לך אלא מלישה ואילך שהוא זמן שמור מצה. והוא הדין לכל מלאכה שהוא כעין לישה שהיא מלאכה קרובה לאוכל נפש כגון שחיטה והפשט וכיוצא בהן לאפוקי צידה וטחינה וקצירה והרקדה. ועוד דצידה היא כעין קצירה וכן לקיטת פירות אף על גב שהיא מלאכה קרובה לאוכל נפש אסורה לפי שהיא בכלל קצירה. ועוד סחיטת בוסר ביום טוב אסור גזרה שמא יסחוט ענבים כדאיתא בשבת כן נראה לי. ועוד דהא קאי בוסר לסחיטה והרי הוא כתותים ורמונים. והתם הביא שקלא וטריא בהא מילתא. ועוד גרסינן בירושלמי ר' חזקיא פליג אך הוא לבדו שלשה מיעוטין מכאן שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד ביום טוב. ואמרינן התם דלתנא קמא דלא שרי אלא מלישה ואילך אסור לברור ולחזקיה שרי. ואיכא למידק כיון דאסור לברור לתנא קמא למה הותר לברור קטנית לבית הלל ולדברי הכל הותר כתישת תבלין והיא תולדה דטוחן וכל שנאסר האב נאסרו תולדותיו וכל שכן הני דאבות נינהו. והרמב"ן פירש

שלא התירה תורה אלא מלאכות שדרכן לעשותן לפי שעה ולא לזמן מרובה והוא שיהא ברשותו לאפוקי תלישת פירות שנאסרה בכלל קצירה. אי נמי דכל דבר המחובר הרי הן כאילו אינן ברשותו וכן הטעם לצידה. וכן ברירת חטים שהן לזמן מרובה אסור לאפוקי ברירת קטניות. ושמא לזה נתכוון הירושלמי דאסר קודם לישה ושרי מלישה ואילך כלומר דומיא דלישה שהוא ברשותו ושנעשה לשעתו.

דף כד.

גמרא הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות. פירוש הא דקתני צפור למגדל ולא לבית ובברייתא נמי דקתני אין צדין דמשמע אפילו בבית מיירי בצפור דרור שיודעת להשמר בזויות הבית ועדיין היא מחוסרת צידה. ומתניתין דקתני צדין בשאר עופות. ולעולם בבית מקורה שאילו היה בו אפילו חלון אחד אינו חשוב ניצוד כלל.

שאינה מקבלת מרות. פירוש שאינה מקבלת שררה ואדנות משום אדם שאינה יראה לדור בבית. ותמהתי על הרב בעל הערוך ז"ל שפירש צפור דרור אינה מקבלת מרות שאינה מצויה בישוב שלא יתפשנה אדם ואם יתפשנה חונקת עצמה עד כאן. והכא אמרינן שדרה בבית כבשדה. וצריך עיון.

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. מהכא שמעינן דמה שאמרו כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה לאו בכל דוכתא איתמר אלא דוקא היכא דמסתברא טעמיה. ומשום דאיפשר למימר כאן לא מסתבר טעמיה הוצרכו לפסוק כמותו.

היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף כו'. יש מפרשים דאיפשר דלא שמיע להו שיעורי דרב אשי דלעיל. ומורי נר"ו פירש דשמיע להו ולא פליג רב יוסף אהא דרב אשי דכלהו חד שיעורא נינהו דכל האומר הבא מצודה וצריך לבקש תחבולות לתופסו הוה ליה בדלא מטי ליה בחד שחייה. ולא בא רב יוסף אלא לבאר דברי רבן שמעון בן גמליאל מאי קרי ליה מחוסר צידה. ויש מפרשים דרב יוסף פליג אמאי דאמרינן לעיל. ומאי דקאמר הכא היכי דמי מחוסר צידה לאו לישנא דגמרא דכבר ידוע לבעל הגמרא מהו מחוסר צידה מיהא דרב אשי אלא מדברי רב יוסף הן והרי הוא כאילו אמר אמר רב יוסף היכי דמי מחוסר צידה. ודכותה פרק אלו מציאות פירות מפוזרין עד כמה אמר רב יצחק קב בארבע אמות והתם מוכח דמדברי ר' יצחק נינהו.

הצד אווזין ותרנגולין פטור. יש מפרשים פטור לגמרי דאילו פטור אבל אסור מאי קושיא. ולדידי לא קשיא דמתניתין קא אסר צידה מדאורייתא בכל שאומר הבא מצודה

ואילו ברייתא תני איסורא דרבנן. ויש מפרשים דארבן שמעון בן גמליאל קאי ורבן שמעון בן גמליאל דקתני אסור ליתן מזונות קאמר דחיישינן שמא יצוד והלכך בנתינת מזונות ליכא איסורא אלא דרבנן. (ואם איתא דהאי פטור פטור אבל אסור קאמר מאי קושיא) ט"ס.

חסורי מחסרא והכי קתני ספק מוכן רבן גמליאל מתיר ור' יהושע אוסר. הקשה מורי נר"ו אמאי אמר חסורי מיחסרא כו' לימא לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן ידוע שניצודו מערב יום טוב דברי ר' יהושע כו'. ורש"י ו"ל נשמר מזה ופירש דספק מוכן לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע הוא בברייתא בסמוך. וכיון שכן מחסר ליה למתניתין כי היכי דליהוי במחלוקת דר' יהושע ורבן גמליאל ממש דאיירי בספק הכן.

אית ספרי דגרסי אלא הכא בכוורי דאדימי כו'. פירש רש"י ועל ידי שהיו מנותחין היה הדם יוצא ונראין כבני יומן. ואמאי קרי להו בני יומן שהן כבני יומן דמרחוק נראין כבני יומן אבל כשהאדם מסתכל בהם יפה נראין שאינן בני יומן ובודאי ניצודו מבעוד יום. ואין אנו יודעין בודאי אם ניצודו מבעוד יום אלא שהן ניכרים מתוך מראיתן שנצודו או שנלקטו מבערב. שכתב ז"ל והני ודאי מוכן נינהו לפי שהן ניכרין דמערב יום טוב הן. כלומר והא דקאמר בגמ' שהן כבני יומן הכי קאמר אף על פי שמראיתן מעיד שמערב יום טוב הן אפילו הכי אין המראה ממש כאותן שמערב יום טוב שעדין יש להם קצת לחות ואינו ניכר אם נצודו מאמש או היום אלא בעיון הדק אפילו הכין לא חיישינן למראית העין זו היא כונת רש"י ז"ל. ובפלוגתא דרב ולוי לית לן למיחש דאינהו אליבא דרבן גמליאל איפליגו ואנן הא קיימא לן כר' יהושע שאסר בין בטלטול בין באכילה. וכתב הרב רבינו אשר דאף על גב דאסר ר' יהושע בספק מוכן מכל מקום מותר הוא ביום טוב שני של גלויות דספקא דרבנן הוא ולקולא. ולא עוד אלא דהוי ספק ספקא ספק נצוד או נתלש היום וספק יום טוב וספק חול ואפילו היכא דלא הוו ידעי בקיבועא דירחא עד כאן.

דף כד:

אמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסורין. פירוש בין לעצמו בין לאחרים. ואפילו ליקטן הנכרי לעצמו ולא לדעת ישראל כדאמרינן פרק בכל מערבין ההוא ליפתא דאתא למחוזא חזיה רבא דכמישי אמר הא ודאי מאתמול עקירא ושרא להו. והא התם דלא לדעת ישראל תלשן דהא מחוזא רוב נכרים נינהו

ואפילו הכי טעמא דכמישי הא לאו הכי אסירי. וא"ת ומאי שנא מנר שהדליק הנכרי לעצמו וכן כבש שעשה לעצמו דמותר לישראל להשתמש בו אפילו בו ביום. וי"ל דשאני פירות דהוי מוקצה דמחובר ואפילו לר' שמעון אסור דכגרגרות וצמוקים דמו דמסח דעתיה מנייהו מדלא לקטן מאתמול. ואין לחלק במחובר בין של ישראל לשל נכרים וכן פירש רש"י ז"ל. ואלא מיהו לערב מותרין מיד לא אמרו בכדי שיעשו אלא דוקא בשלקטן לדעת ישראל וטעמא כדי שלא יהנה ממלאכה שנעשתה לצורך ישראל. והוא הדין לביצה שנולדה ביום טוב דמותרת לערב מיד דלא אמרו בכדי שיעשה באיסור הבא מאיליו. וכן בפירות שנשרו מעצמן מותרין לערב מיד. וכן נמי בדגים שצדן הנכרי לעצמו אי נמי בצידה הבאה מאיליה כגון מצודות חיה ועופות דמתניתין.

ועוד יש מפרשים דטעמא דאסורין לישראל אפילו ליקט הנכרי לעצמו משום שמא יעלה ויתלוש והרי זה בכלל פירות הנושרין אי נמי שמא יאמר לנכרי לעשות דכל מידי דהוא בר אכילה גזרינן. אבל בנר וכבש או שתלש הנכרי עשבים דמותר להאכיל ישראל לבהמתו לא גזרינן כיון דלאו מידי דאכילה נינהו. וכן יש לאסור דגים שצלה או שבשל נכרי בשבת לעצמו אפילו שאין בהם משום בשולי נכרים ואי נמי אפה פת לעצמו מהאי טעמא. כן כתב הריטב"א ז"ל. אבל הרשב"א וגם הרא"ה ז"ל התירו פת או דגים שעשאן הנכרי לעצמו בשבת דלא אסרו אלא בפירות לפי שיש בהן שבאין בלא מלאכה כפירות הנושרין וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בשלהי פרק כל כתבי הקדש. וכתב מורי נר"ו דפירות שלקטן ביום טוב או בשבת בשביל ישראל ולא הביאן אלא עד שתחשך צריך בכדי שיעשו ואף על פי שלא הגיעו לידו של ישראל ביום טוב או בשבת אלא משתחשך. כדגרסינן בפרק ב' דמסכת מכשירין מצא בה ירק נמכר אם רוב נכרים לוקח מיד. פירוש דודאי על דעת נכרים נלקטו. ואם רוב ישראל ממתין כדי שיבא ממקום קרוב. ועוד תנן התם מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים רוחץ בו מיד. אם רוב ישראל צריך שימתין בכדי שיחמו חמין עד כאן. והרי ירק זה וחמי המרחץ אינן מגיעין לידו של ישראל אלא משתחשך ואפילו הכי בעינן כדי שיעשו כל היכא שיש לומר בשביל ישראל נעשה. ובגלילותינו לא נזהרו על זה אלא באין וקונין לילי מוצאי שבתות וימים טובים ואוכלים מיד וראוי לגעור על דבר זה. ומכל מקום במה שכתב רש"י ז"ל דבפירות המחוברין מודה ר' שמעון דאסוחי אסח דעתיה מינייהו מדלא ליקטן מאתמול שמעינן שאם היה דעתו של ישראל עליהן מבערב וכגון ששמע מן הנכרי שאומר למחר אתלוש פירות להביא אותן דורון לישראל שהן מותרין לפי שיש הכנה במחובר וכדחזינן בפירות הנושרין דכיון דדעתיהו עליהו מאתמול אינם אסורין אלא משום גזרה שמא

יעלה ויתלוש כדמוכח בפרק מקום שנהגו גבי אנשי יריחו שהיו אוכלים מתחת הנשר בשבת דכיון דדעתיהו מאתמול עלייהו הרי הם מוכנים. ועוד דהא לר' שמעון מהניא תנאה בכוס וקערה ועששית כדאיתא בירושלמי ובפירות התלושין של נכרי אין צריך הכן כדאיתא בירושלמי. וכאן שהן מחוברין די בשדעתו עליהן מבעוד יום. ואלא מיהו לא מחוור דלא אמרו דמהניא תנאי אלא בתלוש כגון פירות הנושרין שהן מבושלין וקרובין לישור וכיוצא בזה כגון סוכה רעועה או קערה ועששית העשוין לכבות. אבל פירות הצריכין לקרקע שאין דרכן ליפול אין דעת והכן עליהם. ואולי רש"י ז"ל כן סובר דלא מהניא תנאי בדבר המחובר וכגרוגרות וצמוקים דמו דלא מהניא להו מחשבה כיון שהם במחובר ואף על פי שיועיל בפירות הנושרין. ומחובר שאמרו דוקא בשיש במחובר בעיר הזאת אבל לא מפני שיש במינו בעיר אחרת הסמוכה לזאת כיון שהנכרי מן העיר הזאת וכאן נמצאו וכאן היו. ודין זה כשהוא ספק אם נלקטו היום אם לאו.

ואם לאו בתוך התחום מותרין. פירוש ואפילו למי שבאו בשבילו ואפילו באו דרך רשות הרבים. ואפילו באו בשבת דרך רשות הרבים התיר רבינו תם כיון שהוא דבר שאיפשר לישראל ליהנות ממנו בהתר שילך שם ישראל ובלבד שלא יאמר לו לך והביא לי. ולפי זה פת שאפה הנכרי לעצמו בשבת מותר לישראל אפילו הביאו הגוי דרך רשות הרבים בשבילנו. וכן כתב פרק כל כתבי הקדש גבי מלא מים לבהמתו כו'. ואין הרשב"א ז"ל סובר כן כמו שכתב בשבת פרק שואל דכיון שהביאן דרך רשות הרבים בשבת או דרך כרמלית שהוא איסורא דרבנן אסורין עד לערב בכדי שיעשו כאיסור דמחובר ואפילו למי שלא באו בשבילו וכמו שכתב בעבודת הקדש הארוך. וכן כתב הרמב"ן ז"ל דאפילו באיסורא דרבנן אסורין אפילו למי שלא באו בשבילו דלא שרו אלא תחומין לפי שאיפשר דשרו למי שעירב.

דף כה.

חוץ לתחום אסורין. פירש הרא"ה ז"ל דאין אסורין לאותו שבאו בשבילו אלא לבו ביום אבל לערב מותרין לאלתר מדלא קאמר ולערב אסורין כדקאמר ברישא. דכשם שהקלו בתחומין דרבנן להתירו בו ביום לישראל אחר הקלו להתירו למי שבא בשבילו לאוכלן לערב לאלתר. ועוד פירש ז"ל דשיעור בכדי שיעשו דהיינו בכדי שתעשה המלאכה דהיינו התלישה שהיא איסור תורה. ואין הרשב"א סובר כן. ועוד כתוב בספר המצוות דמותר לטלטלן לאותו שבאו בשבילו כיון שהן מותרין באכילה לאחרים קל וחומר מן הלוף דכיון שראוי לעורבים התירו לטלטלו.

מותר לישראל אחר. פירוש שאינו מבני ביתו כי כל בני ביתו דינם כמוהו דכי מייתי ליה אדעתא דבני ביתיה מייתי ליה. והכי מוכח התם בעירובין בפלוגתא דאמרינן אדעתא דריש גלותא מייתו או אדעתא דכולהו רבנן וזה ברור. וכן פירש הריטב"א ז"ל וכן מורי נר"ו בתשובה דאי לא ליפלוג בין דידיה לאנשי ביתיה ואנא אמינא כל שכן אחר. ואלא מיהו פירות שיש במינן במחובר ובאו לישראל ביום חמישי שהוא יום ראשון של ראש השנה אמר הרב ר' שלמה דמונפשלייר שמותר לאוכלן בשבת שאין אומרים הכנה משני ימים. ולא נהיר שהרי עשאום כיום אחד והרי הוא כאילו באו ביום ששי וראוי לאוסרם. וכן דעת הרשב"א בתשובה.

נפל חברין ברברבתא. פירש מורי נר"ו נפל ונכשל חברין בסברתו דרב ובברייתא דמייתי. והיינו לבתר דסתר ראייתו מרב ואמר מי דמי השלים להביא לו ראיה שנכשל ונפל עוד במה שאמר בעל הברייתא. והיינו דאמר ולא בעיא זימון והא תניא כו'. ואיתותב משום דהוה שרי בין גנה הסמוכה בין גנה שאינה סמוכה. דאי לא הוה דחי ברייתא בגנה שאינה סמוכה. ולולא שהוא נר"ו אמרה הייתי אומר שאין הסוגיא הולכת על זה הדרך אלא הכי קאמר נפל חברין ברברבתא כלומר במחלוקות גדולות שהוצרך להביא שתי ברייתות דקשיין אהדדי. דראיה שהביא מרב אינה ראיה דהתם בחיה שקיננה בפרדס לא קא עביד מעשה לשם הזמנה והלכך בעיא הזמנה מבעוד יום. והכא באמת המים קא עביד מעשה לשם הזמנה והלכך לא בעי זימון אחריתי. והא תניא בניחותא דחיה שקיננה בפרדס צריכה זימון. והא תניא גרסינן וכן הוא בספרים ולא גרסינן והתניא משום דאין קושיא אלא סיוע הוא שמביא רב נחמן לדבריו מן הברייתא והכל עולה לענין אחד. אלא דלישנא דגמרא קצת קשה דאמר ולא בעיא זימון דמשמע דאחיה קאי ולא אדגים שבאמת המים דאם כן הוה ליה למימר ולא בעו זימון. ומתוך הדחק נראה לי דאאמת המים קאי דלא בעי זימון אחריתי אלא סכירה בעלמא.

ובאילנות אסורים גזרה שמא יעלה ויתלוש. פירוש אפילו באילנות שבביתו ואפילו נפלו מעצמן או שנטלם על ידי דבר אחר אסור גזרה שמא יעלה כו'.

אסורין משום גזל. פירשו בתוס' ואשמועינן דבהבטה בעלמא קנאה ואף על גב דלא הגביהן אלא שקשרן קשר בעלמא משום דהבטה בהפקר קניא. וקשה למורי נ"ר דהא פרק קמא דמציעא דייק אי תנא אני מצאתיה הוה אמינא מאי מצאתיה ראיתיה בראיה בעלמא קני כו'. ועוד תנן התם היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחברו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי זכה בה. אלמא בראיה לא קני דהא חזייה אידך וקני ליה הלה. ובפרק הבית והעליה דייקי אי הבטה של שומר וכגון שומר שדה של הפקר כגון

ספיחין בשביעית או תבן וקש שדבר של טורח גדול הוא ועל ידו נשמר אי קני ליה או לא. ואסיקו התם דאפילו בכי הא לא קני ולא מדכר הא דמקושרים ומנועענים כלל ואף על גב דמשמע הכא דהיא הלכה פסוקה דלא מדכר בברייתא שום פלוגתא. ועוד דאמרינן התם דכולי עלמא הבטה בהפקר אינו קונה. והיכי אמרינן דכל עלמא והא לדבריהן ז"ל ר' שמעון בן אלעזר אית ליה דקונה. והנכון מה שפירש רש"י ז"ל דהראשון הגביהן וקנאן בהגבהה. וא"ת אי בהגביהן פשיטא. וי"ל דמשום המוצאן שהם אסורין לו איצטריך דאף על גב דלא ידע אם הגביהן זה שקשרן או לא אפילו הכי אסירי לפי שרגלים לדבר שכיון שקשרן או נענען הגביהן. וכן נראה מפירוש של רש"י ז"ל ועיין. ועוד דלישנא דגמרא מוכח הכין דאי בעינן הגבהה בודאי הוה ליה למימר המקושרין והמנועענין אסורין אם הגביהן. וכל שכן למה שכתב רש"י פרק קמא דקדושין דהגבהה לא קניא עד שיגביה שלושה טפחים שצריך לומר כן. וא"ת אכתי אמאי איצטריך הגבהה כלל דהא ודאי כיון שקשרן או שנענען תוך ארבע אמותיו היו וארבע אמותיו של אדם קונות לו. ותירץ נ"ר דהא אסיקנא פרק קמא דמציעא דאין קונות אלא בשדה דעלמא ופירש רש"י שם סימטא. הא ברשות הרבים ובשדה חברו אף על פי שלא קנה בעל השדה שאינה משתמרת לדעתו אפילו הכי לא קנה הלה. והלכך כיון דקתני הכא בכל מקום אסורין וכלל אפילו המקומות שאין ארבע אמות קונות לשם הוצרכנו לטעמא דהגבהה. ואפילו לרב אלפסי ז"ל שפירש שם סימטא ושדה דעלמא אפילו לדידיה דוקא שדה דדמיא לסימטא דהיינו שדה בימות החמה. עד כאן תורף דברי מורי נר"ו.

הא בה הא (**באה**) **באמה**. כלומר ברייתא דקתני דבעיא זימון באמה לפי שהיא גדולה ואין דעתו עליה.

בגנה הסמוכה לעיר. כלומר דהא הוי מוכן משום דחזי ליה כל יומא וכאלו זמין ליה דדעתיה עלויה. וכתב הריטב"א דמסתברא דכשהוא תוך עיבורה של עיר קרי סמוך לעיר ושאינו סמוך לעיר היינו שהוא חוץ לעיבורו. דאי חוץ לתחום פשיטא דאסור. ודכותה בפרק המביא עד כאן.

מתני' בהמה מסוכנת לא ישחוט כו'. לאכול הימנה כזית. פירוש אף על גב דלא אכיל כיון שיש שהות ביום לאכול כזית שרי. ולמאן דאית ליה הואיל. ואף על גב דלא שרי לכתחלה מכל מקום כיון דלית בה אלא איסורא דרבנן הכא משום הפסד ממונו התירו לכתחלה. ומכאן ראיה דכל היכא דאמרינן הואיל שרי מדאורייתא. ואפילו למאן דלית ליה הואיל אוקימנא לה למתניתין התם פרק אלו עוברין דכיון דגמר בדעתו לאכול אף

על גב דמימליך ולא אכיל שרי כדאמרינן אם הותיר הותיר לשבת. והוא הדין דאם הניח כל סעודתו לשבת דשרי הואיל ועל דעת יום טוב עשאה.

ר' עקיבא אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה. ומכאן שמעינן דבשר באומצא לא בעי מליחה. דאי לא הרי כתבו הגאונים ז"ל דשיעור מליחה כשיעור צלי ומאי איכא בין שיעורא דתנא קמא לשיעורא דרבי עקיבא דהא ר' עקיבא מקל הוא יותר מתנא קמא דבעי שיהא שהות ביום כדי לצלותה. והלכתא כתנא קמא.

גמרא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. פירש רש"י בחזקת אבר מן החי. ולא נהיר דאחר שהיא שחוטה לפניך אף על פי שאין אנו יודעים במה נשחטה הרי יצתה מכלל אבר מן החי. והנכון בחזקת איסור שאינה שחוטה היא עומדת. נשחטה בחזקת היתר עומדת. פירוש ואפילו בריאה שמצוי בה טרפות לא מחזקינן איסורא מסתמא. והא דאמרינן בא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהן מנוקבין דתלינן בזאב אפילו בריאה מיירי ורמי בר חמא אתא לאשמועינן דחיישינן לריאה שמצוי בה טרפות. אבל לשאר טרפיות כולי עלמא מודו דלא חיישינן וכדמוכח התם להדיא. ובהא נמי אסיקנא הכא דלא פליגי אדרב הונא. ורבנן הוא דאצרוך בדיקה לריאה מפני קדושה וזריזות שמא תמצא טרפה. והכא משום הפסד ממונו אוקמוה אדינא דאורייתא ומשערינן כדי אכילת כזית בלא בדיקה.

דף כה:

חצובא מקטע רגליהון דרשיעין. יש מפרשים שאינה נותנת רשות להם להשיג גבול ריעיהם מפני ששרשיה נכנסין עד לתהום ואין אדם יכול לעקור אותן. ולא נהיר לפי שאין פירוש חציבה כפירוש נטיעה. והנכון שחצובא מחייבת הרשעים שאין למדים ממנה שהיא גדלה דרך ישר ואינה נוטה כלל חוץ לתחומה. וכן פירש רש"י.

אף צלף באילנות. פירש רש"י לא ידעתי עזותו. ויש מפרשים דפריו דהיינו קפריסין יש לו עזות כדאמרינן יין קפריסין ששורין בו את הצפורן כדי שתהא עזה. ויש מפרשים שעזותו הוא שעושה שלש מיני פירות כדאיתא בברכות. ויש מפרשים מפני שהוא עושה פירות בכל יום כדאמר בבבא מציעא מחוי ליה צלף.

אין הסומא יוצא במקלו. פירוש לפי שאפשר בלא מקלו. אבל הקטע שאינו יכול לילך בלא סמוכות מותר. כך אמרו בשבת סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן. ופירש רש"י שם דהיינו סמוכות של קטע בשתי רגליו והולך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה סמוכות של עור בשוקו. וכתב הרשב"א ומדבריו למדין דכל קטע ברגליו ואינו יכול

לילך בלא מקלות שמותר לצאת בהן ואפילו בשבת שאינן לו אלא כמנעלים. ואף על פי שאינן קשורים בו ליכא למיחש דלמא נפלי ואתי לאיתויי. וכתב מורי נ"ר דזו אינה ראיה שהרי מתוך לשון רש"י נראה שאותן סמוכות קשורות בשוקו שהרי כתב ועושה סמוכות של עור בשוקו והוא הולך על שוקיו כו'. ואין ספק שהן קשורין בו שאם לא היו קשורין היאך ילך עליהן. אלא ודאי קשורות הן דנראין כמנעלים. אבל מקל כיון שאינו קשור בו אינו נראה כמנעל אלא כמעבירו בידו ברשות הרבים. אבל התוס' הביאו ראיה ממקום אחר וזה לשונם בפרק במה אשה. כסא סמוכות שלו נראה דמיירי בקטע אחד שנתכווצו גידי שוקיו (ואינן) ואינו יכול לסמוך שוקיו וסומך על הספסלים שבידו ועל הכסא שמאחוריו. ואין יוצאים בהם בשבת שכשהוא נד ללכת הוא תלוי באויר וחייש דלמא מפסיק ואתי לאיתויי אותן סמוכות שלפני שוקיו ודלמא משתלפי ואתי לאיתויי. ומכאן ראיה להתיר המקלות שביד הקטע דהא לא חייש הכא אלא מן הסמוכות אבל על הספסלים לא חייש אף על פי שאינם קשורות בו. והוא הדין למקלות שבידו. וכן שמע ר"י ז"ל לרבינו תם שהתיר לאדם אחד שנתכווצו גידי שוקיו לצאת במקלו בשבת עד כאן. וכתב מורי נר"ו דאף זו אינה ראיה דדלמא מתניתין דאסר כסא סמוכות מפני הספסלין שבידו הוא ואף על פי שלא הזכירן שהרי סמך לו על מה שהזכיר כסא סמוכות שאי אפשר בלא ספסלין. אבל מה אעשה וכבר הורה זקן. עד כאן.

אם היו רבים צריכין לו מותר. פירוש מטעם מתוך שהרי יש בו צורך יום טוב.

שאני ילתא דבעיתא. פירש הרא"ה ז"ל ודרכה היה כן בחול ולפיכך אפילו אין רבים צריכין לה מותר אם היא צריכה לצאת משם ואפילו להנאת עצמה. והכי איתא בירושלמי מוציאין את האסטניס בכסא. פירוש לפי שדרכו כן בחול. אבל שאר בני אדם לא אלא אם כן רבים צריכין לו. ואין כן דעת הרשב"א ז"ל.

מתני' בכור שנפל לבור. פירש רש"י בזמן הזה שהשוחטו בלא מום ענוש כרת כשוחט קדשים בחוץ. ודוקא בשנפל בו מום מערב יום טוב דאי ביום טוב לא הוה קא שרי ר' יהודה משום דמאתמול לאו דעתיה על זה ואסור משום מוקצה. ולפי זה הא דאמרינן בגמרא לא צריכא דנפל ביה מומא דמשמע דעד השתא לא ידעינן דנפל ביה מומא אורחא דתלמודא בהכין למשקל ולמטרי בעיקרא דמלתא אבל מעיקרא ודאי ידעינן לה. אבל אין צריך רבינו לדחוק ולומר דמיירי בזמן הזה דאף בזמן הבית נמי איכא לאוקומה דאסור לשחוט במדינה בלא מום. ושמא לא נתכוון רבינו אלא ללמדנו שאף בזמן הזה נוהג דין זה בכל מקום ואף בחוצה לארץ.

דף כו.

ר' שמעון אומר וכו'. פירש רש"י דלאו משום מוקצה קא אסר ליה דהא לית ליה מוקצה אלא משום דמיחזי כדן את הדין. ולא נהיר דהא דאין דנים גזרה שמא יכתוב. והנכון כמו שפירש ז"ל שנראה כמתקנו ודמי להפרשת תרומות ומעשרות. אבל מכל מקום עיקר פירושו ליתיה דהכא משמע דברואין מומין קמפלגי. והתם בשבת בפרק כירה משמע דר' שמעון דאסר משום מוקצה קא אסר גבי שמן שבנר ושבקערה משום דבכור דמי לגרוגרות וצמוקים דהכי דייק לישנא דאין זה מן המוכן. וא"ת מי נימא דר' יהודה מקל במוקצה טפי מר' שמעון. וי"ל דהא בהא תליא דאי לאו דסבר ר' שמעון דאין רואין מומין לא הוה חשיב ליה מוקצה. ולכך ר' יהודה דסבר רואין לא הוה חשיב ליה מוקצה. ומיירי אפילו בשנפל בו מום ביום טוב. ואף על גב דאוקימנא לה כגון דנפל המום מערב יום טוב ובשבת אמרינן מי יימר דנפל ביה מומא דמשמע דנפל מומא בו ביום. הכי קאמר מי יימר דנפל ביה מומא כלומר שהיה מום קבוע כבר. ומורי נ"ר פירש לקמן יותר.

אי הכי לא ישחוט. פירוש אי אמרת בשלמא דירד לאו דוקא היינו דנקט לא ישחוט למרמז לן דהעלאה שריא. אלא אי אמרת דירד דרישא דוקא משום דאסר לאסוקיה אם כן הוה ליה למיתני בהדיא ואם לאו לא יעלה דהוי רבותא טפי דאלו לא ישחוט פשיטא. ופרקינן לא צריכא דעבר ואסקיה. ורישא דמתניתין אשמועינן איסור עליה וסיפא אשמועינן דאם עבר ואסקיה אסור למשחטיה. והיינו דקתני לא ישחוט ולא קתני לא יעלה משום דפשיטא ליה דמיירי בדאסקיה.

סלקא דעתך אמינא לשחטיה. כלומר לכך הוצרך לומר לא ישחוט. ופרכינן היכי סלקא דעתך דלישחטיה הא תם הוא.

והוה ליה האידנא מום קבוע כו'. וא"ת אכתי פשיטא דמשום דאסקיה נימא שישחוט כיון דלא הוה ליה מום קבוע מאתמול נימא שלא ישחטנו אפילו בבור עצמו. וי"ל דאין הכי נמי מיהו אילו קתני תנא ואם לאו לא יעלה וישחוט הוה סלקא דעתין דאיסורא דשחיטה היינו משום איסור העלאה דכיון דלא הוה ביה מבעוד יום אלא מום עובר לא מסיק אדעתיה דשרינן ליה לאסוקי מהתם. הא אילו עבר ואסקיה מישתרי דבכי הא דעתיה עלויה. להכי לא תני לא יעלה לאשמועינן שכבר העלהו ואף על פי כן אסור דמוקצה הוא דלא הוה מסיק אדעתיה דמשום דהוה מום עובר אתמול יפול בו היום מום קבוע ולא הוה דעתיה עליה כלל ואפילו לשוחטו ולאוכלו במקומו.

תנו רבנן בכור תם שנפל לבור כו'. פירש רש"י ז"ל דר' יהודה הנשיא והני תנאי לית להו מוקצה. ור' יהודה דהכא לאו היינו ר' יהודה דמתניתין דר' יהודה דהכא הוא רבי

ור' יהודה דמתניתין הוא ר' יהודה בר אלעאי. וא"ת אם כן מאי האי דקאמר ואם לאו לא ישחוט דהא תם הוא ופשיטא דלא. ותירץ רש"י ז"ל דהכי קאמר ואם לאו שלא הראהו לחכם והעלהו לא ישחוט ואף על פי שיהא בו מום קבוע ומשום קנסא. פירוש לפירושו ואם לאו דליכא מומחה לא יעלנו בהערמה שיאמר מום קבוע הוה ואשחטנו. אבל אם העלהו מותר במום קבוע מורי נר"ו. וא"ת כי קא מיבעיא לן התם בפרק כירה אי אית ליה מוקצה לר' יהודה הנשיא או לא ולא איפשיטא אמאי לא פשטוה מהכא דלית ליה מוקצה. וי"ל דלא שמיע ליה לברייתא. אלא דאכתי קשה דלר' שמעון אית ליה מוקצה בבכור והיאך נאמר דלר' יהודה הנשיא לית ליה מוקצה והא לא אשכחן מאן דמקל במוקצה טפי מר' שמעון. והנכון דלא גרסינן בכור תם אלא בכור שנפל לבור. ור' יהודה הנשיא סבירא ליה כר' יהודה דמתניתין ופירושא דברייתא כפירושא דמתניתין. והכי קאמר אם יש בו מום קבוע מערב יום טוב יעלה וישחוט. ואם לאו ודלא היה מערב יום טוב אלא היום אפילו עבר והעלהו לא ישחוט. וליכא למיפרך פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא כדפרכינן לעיל. דאצטריך לאשמועינן דר' יהודה הנשיא אית ליה מוקצה. ולא מצינן למפשט ההיא דכירה מיהא דאית ליה מוקצה דדלמא בעלמא לית ליה מוקצה והכא אית ליה משום דדמי לגרוגרות וצימוקים כדחזינן לר' שמעון דאית ליה בהא. ובהא ניחא לי מה שהקשה מורי נר"ו דהא ר' יהודה הנשיא היינו רבי ובשמעתא בתרייתא דמכלתין אסיקנא דרבי לית ליה מוקצה והא דקאמר אלו ואלו בייתות הן לדבריהן דרבנן קאמר להו לדידי לית לי מוקצה כו'. ועלתה לו בקושיא. ולפי זה לא קשיא דהכא שאני דאפילו ר' שמעון אית ליה מוקצה בהא.

אין מבקרין אותו ביום טוב. פירוש ואם עבר ובקרו מותר דלא אסרוהו לכתחלה אלא משום דיכול לראותו מערב יום טוב אי נמי גזרה שמא נולד בו מום ביום טוב. ואין כאן מוקצה דדעתו עליו שיראנו חכם ביום טוב.

נולד בו מום ביום טוב אין זה מן המוכן. פירוש ואפילו עבר ובקרו אינו מבוקר. ואף על גב דהתם בשבת פרק כירה אמרינן לר' שמעון מי יימר דנפל ביה מומא ואם תמצי לומר דנפל מי יימר דמזדקיק ליה חכם דמשמע דאי מזדקיק ליה שרינן. לדידי לא קשיא דהא אוקימנא לה לעיל כגון שהומם מערב יום טוב שהוא יושב ומצפה לחכם שיתירנו ביום טוב. ומורי העמיס דברי רש"י וכתב דר' שמעון דאסר לבקר מומין ביום טוב לאו משום מוקצה הוא כלל אלא משום דמחזי כדן את הדין וכמתקן כמו שפירש רש"י. והא דקאמר בפרק כירה מי יימר דמזדקיק ליה חכם לדבריו דמקשה קאמר דאקשי דר' שמעון אדר' שמעון דסבירא ליה דאין רואין מומין משום מוקצה הוא ואמר ליה דאפילו לאותה סברא

איכא לפרוקי דשאני הכא דאיכא מי יימר. אבל ודאי טעמא משום דמחזי כדינא הוא וכדמוכח סוגיא דהכא.

דף כו:

אבא תנא שאם עבר ובקרו מבוקר כו'. ואם תאמר ומאי טעמא דאבוה דרב נחמן דאסר לכתחלה דהא מוכן גמור הוא. וי"ל משום גזרה דלא חלקו חכמים בדיניהם ואסרו בכולם לראות.

אמר אביי כוותיה דרבה בר רב הונא מסתברא כו'. וא"ת והא אבוה דרב נחמן נמי מתניתא תני דאם בקרו מבוקר בדיעבד ומאי אולמיה דהא מתניתא מההיא. וי"ל דסבירא ליה לאביי דהא מתניתא איתאמרא טובא בבי מדרשא ומיתרצא היא. והיינו דאקשי ליה רב נחמן מהא דרב הושעיא דאייתי מתניתא בידיה ולומר דאפילו תשבש לה להא דאבא מכל מקום הא איכא רב הושעיא דתני ברייתא כאבא והיא מקובלת ולא תשבש תרתי ברייתות. כן נראה לי. והריטב"א ז"ל תירץ דהא דאבוה דרב נחמן לאו ברייתא היא אלא פרושי הוא דקא מפרש שזה מן המוכן דברייתא ולומר דדוקא בדיעבד. ואמר ליה אביי דלישנא דברייתא לא דייק הכי ומאן דמפרש הכין משתבש.

ההיא אדא בר אוכמי הוא דמשבש ותני. כלומר הא דתלתא בבי אדא בר אוכמי הוא שהוא מוחזק לשבש ברייתות. וסמיך אמתניתין דדייקא כותיה דאי לא מאי אולמה דברייתא דידיה מברייתא דתלתא בבי דמשבש לה כן נראה לי.

אי לימא שאין מומו ניכר כלל פשיטא. כלומר שלא היה בו מום כלל פשיטא. וא"ת ומאי פשיטא הא קא משמע לן דאף על גב דר' שמעון בעלמא לית ליה מוקצה בהא אית ליה מוקצה. פירש רש"י דר' שמעון לר' יהודה קאמר שאין זה מן המוכן. ויש מפרשים ליתני ר' שמעון אוסר ומינה שמעינן דאינו מן המוכן. אלא שהמום כבר היה בו מבערב וקא משמע לן דאפילו בדיעבד אסור. דאי תנא אסור הוה במשמע דוקא לכתחלה אבל בדיעבד שרי.

יש מוקצה לחצי שבת. פירוש במה שהוא מוקצה אפילו לר' שמעון קא בעי דהיינו גרוגרות וצמוקים.

אי דחזו הא חזו ואי דלא חזו לא חזו. פירוש ואפילו תנאי אינו מועיל להם כמו שמועיל לשמן שבנר דשאני גרוגרות וצמוקים דהוו כעצים ואבנים דלא חלה הזמנה בהו ולא שום תנאי כיון דלא חזו לאכילה. וכן פירש רש"י ז"ל.

דף כז.

אלא גמרו בידי אדם לא קא מיבעיא. פירוש כגון קדרה שבידו לצננה. אלא כי מיבעיא לי כגון גמרו בידי שמים. והוא הדין נר שאין בידו לכבותו. והוא הדין גבי בכור איצטריך כגון דיתבי דייני התם. דכיון דאילו הוי מום עובר אין בידו לעשותו קבוע מיאש ומסיח דעתיה מיניה והוי כדבר שגמרו בידי שמים. ומכל מקום קיימא לן דאין מוקצה לחצי שבת אפילו בידי שמים כלישנא בתרא. ועוד דמתנייתא כולהו מסייעא להו לפום פשטיה ולמאן דאמר יש מוקצה איצטריך לשנויי בשנויי דחיקי. ולפיכך אמרו המפרשים דבכור שנולד ביום טוב ואחר כך נעשה לו מום קבוע דשרי דאין מוקצה לחצי שבת. ולא נהיר דכל שנולד בלא מום אינו ראוי ליראות באותו יום דמלתא דלא שכיחא הוא שיפול בו מום בו ביום ולא מסיק אדעתיה.

קסבר ר' מאיר ראיית בכור כו'. פירוש מלשונו של רב יוסף הוא ולא מן המשנה.

אמי ורדינאה חזי בוכרי כו'. איני והא רב אמי גופיה הוה חזי. וא"ת והא כהן הוה כדאמרינן ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארץ ישראל הוו. ואם כן היאך רואה הבכור דהא כהנים חשודים על דבר זה כדאמרינן בבכורות. וי"ל דר' אמי תלמיד חכם היה והתם אמרינן דכהן תלמיד חכם רואה את הבכור. ולענין רואין מומין קיימא לן כר' שמעון דאין רואין מומין לכתחלה ביום טוב דבמתניתא תני לה בלשון חכמים. ומעובדא דר' אמי שמעי לה. וכתב הרשב"א ומיהו אם עבר ובקרו והיה בו מום מאתמול מותר דדעתיה עלויה. והקשה מורי נר"ו דהא דייקי לעיל דמתניתין דתנן כל שאין מומו נכר מערב יום טוב שאינו ניכר לחכם (הוא) אם מום קבוע הוא אם מום עובר ולעולם מערב יום טוב היה בו אותו מום. וקתני אין זה מן המוכן כלומר אינו מן המוכן כלל ואפילו בדיעבד שאם עבר ובקרו אינו מבוקר. ועוד דברייתא דרב הושעיא אמרינן דהויא עיקר וכיילה בין שנולד בו מום ביום טוב בין שנולד מערב יום טוב חכמים אומרים אין זה מן המוכן. אלמא מדכייל להו חד דינא אית להו ובתרוייהו אמרינן דאם עבר ובקרו אינו מבוקר. ועוד שהסוגיא מוכחת דכל היכא דאיתמר אינו מן המוכן אפילו בדיעבד קאמר. עד כאן לשונו.

ובפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה בשוחט עד שלא הראה את מומו יש מי שפסק הלכה כר' מאיר דהא קיימי קהלא קדישא דבירושלם כותיה. ועוד דהלכה כר' מאיר בגזרותיו והא נמי גזרה היא ולא קנסא דהא אפילו שחטו מי שאינו שלו בשוגג אסור דהואיל ונשחט קתני ולא קתני הואיל ושחטו והא גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין. והא דאדכר רב נחמן קנסא לאפוקי דלאו דינא הוא. וכן פסק הרמב"ן ז"ל.

דף כז:

מתני' בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה. פירוש משום מוקצה דמעיקרא מוכנת לאדם והשתא לכלבים ומוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים.

מעשה שבאו ושאלו את ר' טרפון עלה ועל החלה שנטמאה כו'. וא"ת והא חזי להסיקה תחת תבשילו וכדאמרינן גבי חלה לכם לכל צרכיהם ואפילו להסיקה תחת תבשילך. פירש רש"י דרחמנא אחשבה להבערה דכתיב באש ישרף והילכך מלאכה היא. ואמרו בתוס' דהאידנא דכל החלות טמאות אפילו הכי מותר לטלטלן דקיימא לן חלת חוצה לארץ אינה אסורה אלא למי שטומאה יוצאה מגופו וכהן קטן מצי אכיל לה אי נמי כהן גדול אם טבל לקריו. אי נמי טעמא משום שאנו חייבין להפרישה וכיון שכן אותה שעה מותר לטלטלה לכל מקום שירצה.

גמ' לימא תנן סתמא דלא כר' שמעון. פירוש דאי אתיא האי סתמא כר' יהודה אף על גב דסתם לן תנא כר' יהודה ביום טוב מכל מקום קשיא דאם איתא דר' יהודה היא ולא ר' שמעון כי מייתינן לעיל בריש פרקין דתנן סתמא כר' יהודה מאין מבקעין עצים מן הקורות אמאי לא מייתי לה הא דהכא. ואי נמי דלא חשיב סתמא אלא סתמא בתרא דיום טוב.

בבעלי חיים שמתו שאסורין. פירוש דאסוחי אסח דעתיה מיניהו לגבי כלבים והוה ליה כקערה ועששית.

בהמת קדשים וכו'. אלא למר בר אמימר דאמר מודה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין. פירוש רבי דסתם מתניתין בבהמת קדשים על ידי מעשה שהביא ולמידק הא דחולין שריא אם כן לא כר' יהודה ולא כר' שמעון. הכא במאי עסקינן במסוכנת ודברי הכל. פירוש ואפילו לר' יהודה דכל שהיא מסוכנת מערב יום טוב חשיב כאילו היא נבלה מערב. הא בבריאה מערב כולי עלמא מודו דאסור. והילכך השוחט בהמה ונמצאת טרפה הרי זו כבעלי חיים שמתו שאסור לטלטלה לדברי הכל דכשהיא בחיים בחזקת התר היא עומדת. וכיון שכן השוחט את הבהמה ובא לבודקה לא יבדקנה אלא במקום שיוכל להניח שם אם תהא טרפה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכן הרשב"א והריטב"א ז"ל וכעובדא דלוי דשלהי מסכת שבת דכי מייתו בהמה לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא אקילקלתא וכן היא בירושלמי.

אמר רבא מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו. פירוש ומתניתין הכי קתני אין נמנין כלומר אין פוסקים דמים על הבהמה ביום טוב. אבל נמנין כלומר פוסקים על הבהמה

מערב יום טוב. ושוחטין ומחלקין ביניהם. כלומר אם לא נמנו מערב יום טוב כיצד הן עושין שוחטין ומחלקין וכדפירש רבא מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו.

דף כח.

מתני' אין משחיזין את הסכין ביום טוב. הקשו בתוס' היכי תנא הך בבא הכא גבי משקל בשרא וסליק להו בתיובתא. והרשב"א תירץ דכיון דאיירי בענייני בשר איירי נמי אם בא לשוחטה שלא ישחיזנה. ומורי נר"ו כתב דלפירוש זה נפרש מתניתין כך: אין נמנין על הבהמה כו' כלומר חבורה שרצו ליקח בהמה שלמה מהטבח לא יפסקו דמים אבל נמנין עליה מערב יום טוב ושוחטין ומחלקין אותה בני החבורה ביניהם. ואחר כך ביאר כיצד מחלקין אותה ביניהם והתיר ר' יהודה לשקול בשר כנגד הכלי וחכמים אסרו. ועדיין לא הזכיר כלל כיצד יחלק הטבח הבשר אחר שחיטה והשלים דין החבורה שלקחו הבהמה ואסר להם להשחיז הסכין לצורך שחיטה. ואחר כך הזכיר דין לוקח בשר כיצד יאמר לטבח עד כאן לשונו. והרב נר"ו חזר והקשה דהיאך סדר התנא דין חלוקת הבהמה במשקל בני חבורה אחת ואחר כך סדר שלא ישחיזו הסכין לצורך שחיטה והלא ודאי משקל הבשר אחר שחיטה הוא. ואף על פי שיש לומר שקשר הענין הביאו לזה שלפי שאמר אבל נמנין ושוחטין ומחלקין ביניהם ביאר כיצד מחלקין. אפילו הכי אינו נכון שהיה לו לומר אבל נמנין עליה מערב יום טוב ואין משחיזין את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה ושוחטין ומחלקין ור' יהודה אומר שוקל אדם בשר כו' עד סוף פרקין. וכתב מורי נר"ו דנראין דברי רש"י שפירש שוקל אדם בשר טבח המוכר בשר במשקל. והא דר' יהודה לא קאי אריש דנמנין על הבהמה אלא מילתא באפי נפשה היא לומר כיצד ישקול הטבח הבשר. ומורי נר"ו פירש דסדר המשנה כך: בתחלה סדר איסורין דשייכי בלוקח ומוכר אין נמנין על הבהמה כו'. אחר כך איסור דשייך במוכר בלחוד אין משגיחין בכך מאזנים. אין משחיזין את הסכין כלומר הטבח שמחדד הסכין בחול לחלק ולחתוך הבשר לחלקין אינו רשאי להשחיזה ביום טוב אלא משיאה. אחר כך סידר איסור דשייך בלוקח בלחוד לא יאמר אדם שקול לי בשר בדינר וכן עד סוף הפרק הכל דיני הלוקח עד כאן לשונו.

גמ' אמר רב הונא לא שנו אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר. וא"ת אם כן אדתני אבל משיאה על גבי חברתה ליפלוג וליתני במה דברים אמורים בשל אבן אבל בשל עץ מותר. וי"ל דקא משמע לן רב הונא דעל גבי חברתה משחזת יותר משל עץ וכיון שכן לא מצי פליג בדידה. והוא הדין דלא איצטריך רב הונא לאשמעינן דשל

עץ מותר דפשיטא שהרי על גבי חברתה דמשחזת יותר מותר. אלא דקא משמע לן הכא דעל גבי חברתה משחזת יותר מדלא פליג בדידה בתוספתא.

והרשב"א ז"ל פסק כי האי לישנא קמא לקולא דבשל עץ אפילו לחדדה מותר. ומורי נר"ו כתב שזה אינו דהא אמרינן לקמן גבי עובדי דרבא ורב יוסף כו' וקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא כו' וחזיתיה לדעתיה דלחדדה קא עביד והא דלא קאמר ליה משום דקסבר הלכה ואין מורין כן. ופירש רש"י ז"ל משום דקסבר הלכה כר' יהודה ואין מורין כן עד כאן. כלומר ואינהו דעבדי לחדודי כר' יהודה דשרי אלא שאין מורין כן. מכלל דלרבנן דפליגי עליה (דרש"י) דר' יהודה לחדודי בדיקולה שהוא משחזת של עץ אסור והיינו כלישנא בתרא דרב הונא.

וכן דעת הריטב"א ז"ל דרבה סבירא ליה אליבא דרבנן כי האי לישנא דאמר דבשל עץ אפילו לחדדה מותר. אלא שהוא ז"ל הוסיף ואמר דרב יוסף דקא מעבר ליה אפומה דדיקולא סבירא ליה כלישנא בתרא דרב הונא דאסר לחדד אליבא דרבנן במשחזת של עץ ולא שרי בה אלא להעביר שמנינותה. ועובדא דרבה דהוה שאיף ליה אפומא דרחיא ודעתיה לחדדה ומכלל דלרבנן אסיר הא בשל עץ אפילו לחדדה שרי לכולי עלמא הוי כלישנא קמא דרב הונא. וכיון דרבה ורב יוסף הלכה כרבה נקיטינן כלישנא קמא ולקולא. ואם בא אדם לחדדה מעצמו בשל אבן אין מוחין בידו כר' יהודה אבל אין מורין לחדדה אלא בשל עץ. וכן פסק הרב בעל העטור ז"ל. ועל גבי חברתה דינו כמשחזת של עץ ואפילו לחדדה מותר.

אבל הרמב"ם ז"ל נראה שפסק כלישנא בתרא דהוא עצמו מותר לחדדה בשל עץ אבל אין מורין כן וכר' יהודה. אלא דקשיא לי דכיון דמתניתין רבנן ולא ר' יהודה כדאמרינן בגמ' ואנן קיימא לן כר' יהודה וכדאמר רב חסדא לרבא יהא רעוא כל כהני מילי מעליתא תדרשון משמי אם כן למה לן למפסק בשום חד מהני לישנא דאיתמרן גבי מילתיה דרב הונא דלית הילכתא נינהו. ויש לי לומר דמדרבנן שמעינן במאי פליג ר' יהודה ארבנן דאילו לישנא בתרא דוקא אם כן מודה ר' יהודה דבשל אבן אסור. ואם כן הא דאמרינן מאן תנא דבמשחזת אסור ואמר רב חסדא דלא כר' יהודה הכי פרושה ללישנא קמא מאן תנא דבמשחזת של אבן אסור דלא כר' יהודה. וללישנא בתרא הכי קאמר מאן תנא דבמשחזת של עץ אסור דלא כר' יהודה אבל בשל אבן מודה ר' יהודה. והיינו שהרמב"ם ז"ל פסק דבמשחזת של אבן אסור דמשמע לכולי עלמא. כן נראה לי.

אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדקאמר מאן תנא דבמשחזת אסור סתמא משמע דאפילו בשל אבן קאמר ובשל אבן התיר ר' יהודה. והוא ז"ל אזיל לטעמיה דפסק כלישנא קמא

ומלישנא קמא שמעינן פלוגתיה דר' יהודה במאי פליג עליהו דרבנן וכיון דרבה קאי כלישנא קמא קיימא לן כותיה. כן נראה לי ללמד זכות על הרשב"א ז"ל ולהעמיד דבריו מקושית מורי נר"ו. ואין ספק כי הרמב"ם ז"ל שפסק כלישנא בתרא הוא גריס דרבה מעבר סכינא אפומא דדיקולא ורב יוסף אפומא דרחיא והוה ליה רבה כלישנא בתרא וקיימא לן כותיה. וכן הוא ברוב ספרים מדוקדקין.

והרשב"א כתב דכל היכא שעמדה הסכין ביום טוב מותר להשחיזה אפילו בשל אבן לר' יהודה כיון דאי איפשר לעשותה מערב יום טוב. אבל בשאיפשר להשחיזה מערב יום טוב ולא השחיזה לא התיר ר' יהודה להשחיזה ביום טוב אלא בשנוי כגון בדיקולא או על פומא דרחיא שהוא כדיקולא. ואין כן דעת הריטב"א שהוא סובר דרחיא הרי היא משחזת של אבן.

ועוד כתב הרשב"א דאפילו בשנוי לר' יהודה אורויי לא מורינן וכעובדי דרבה ורב יוסף דמיירי בשאפשר לעשותן מערב יום טוב. והקשה מורי נר"ו ומנא ליה דר' יהודה פליג במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב שיצטרכו הני אימוראי למפסק הלכתא כותיה והא רבנן דרשי הוא ולא מכשירין ור' יהודה לא דריש ליה אלא במכשירין שאיפשר לעשותן מערב יום טוב וכדאיתמר הכא בהדיא ובמגלה. ואם כן כל מחלוקתן במכשירין שאי איפשר לעשותן מבערב הוא אבל בשאיפשר לא נחלקו דכולהו דרשי הוא ולא מכשירין. וא"ת דאעבורי סכינא אפומי דדיקולא אפילו רבנן מודו דשרי כיון דמשני ולעולם במכשירין שאיפשר לעשותן מבערב הוא. הא ליתא דאם כן מאי הלכה ואין מורין כן דקאמרי הלכה מכלל דפליג והא כולהו מודו. ועוד דהא איהו ז"ל אמר הלכה כר' יהודה מכלל דפליגי רבנן עליה..

על כן כתב נר"ו דהעיקר הוא כדברי הרי"ף ז"ל שהביא עובדי דרבה ורב יוסף ולא פסק כלום. דנראה שהוא סובר להחמיר דמיירי בשאי איפשר להשחיזן מבערב ואפילו הכי במשחזת של אבן אסור ובמשחזת של עץ אורויי לא מורינן. ואם תאמר אם כן מאי האי דאמר רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כר' יהודה דכיון דבמשחזת של עץ אורויי לא מורינן במאי דרשינן כר' יהודה. ולי נראה להעביר שמנינותא אפילו בשל אבן דשרי מה שאין כן לרבנן. ומורי נר"ו תירץ דמהא דדריש לכם לכל צרכיהם קאמר להתיר מכשירי אוכל נפש דאיכא מילי דמורינן ודרשינן כגון גריפת תנור שאי איפשר בלאו הכין. אבל בחדוד הסכין ישאל מחברו ולא יחדד וכמו שכתב הוא ז"ל לעיל בשם הרמב"ן ז"ל. וכן דעת הרמב"ם ז"ל דבשל עץ הלכה כר' יהודה ואפילו לחדודיה ואין מורין כן דילמא אתי למעבר במשחזת. ומיהו לא שרי ר' יהודה אפילו בשל עץ לחדודי אלא בשאי

איפשר לעשותן מבערב. וכל הני דשרינן כגון שנתקלקלו ביום טוב וכמו שפירש רש"י ז"ל. והלכה כר' יהודה בשל עץ אבל לא בשל אבן אפילו ללישנא קמא דשרי ר' יהודה בשל אבן. ואם כן לפי זה הרמב"ם ז"ל אפילו כלישנא קמא פסק. ולא נהירא לי אלא כלישנא בתרא ומודה ר' יהורה בשל אבן דאסור כן נראה לי משום דלא מזלזלין כולי האי כדי שלא נבא להתיר אותן שאיפשר לעשותן מבערב. ואם כן הא דאמר רב יוסף סכין שעמדה מותר לחדדה ביום טוב בשל עץ קאמר. והוא דפסק אגב דוחקא דאי לא אסיר משום דשויי מנא הוא ואסיר אפילו לר' יהודה. וכן פירש הרב זרחיה הלוי. אבל הרמב"ם אמר כדי שלא יבא להשחיזה במשחזת של אבן.

אבל הרא"ה ז"ל פסק כלישנא בתרא לחומרא שאין מורין לחדדה אפילו בשל עץ. ואם עשה מעצמו לחדדה אפילו בשל אבן מותר כר' יהודה. ומיהו הני מילי בשנפגמה ביום טוב. אבל נפגמה מערב יום טוב אף ר' יהודה מודה שאסור לחדדה אפילו בשל עץ. ולא נהירא לי דאילו ללישנא בתרא מודה ר' יהודה דבשל אבן אסור וכמו שהוכחתי למעלה.

דף כח:

מהו להראות סכין לחכם. פירש הרב זרחיה הלוי ז"ל דרבנן דאסרי משום דמחזי כדן את הדין וכעין ראית מומין. והקשה עליו הרשב"א ז"ל דאם כן אף לעצמו אינו רואה כמו שאינו רואה הבכור לעצמו. ותירץ הריטב"א ז"ל דלגבי אחרים שאינן יכולין לשחוט זולתי הוראתו הוי כמתקן ודן את הדין אבל לראות לעצמו אינו אלא כראית טרפה. ומורי נר"ו תירץ יותר נכון דשאני בכור שאפילו בחול אינו רואה לעצמו ואפילו הוא מומחה וכדתניא בבכורות פרק עד כמה כל הבכורות ארם רואה חוץ משל עצמו ואוקמה ר' יוחנן ביחיד מומחה. וכיון שכן כשהוא רואהו ביום טוב לאו משום דמחזי כדינא הוא שהרי אפילו בחול אינו רואה. אבל רואה הוא הסכין לעצמו ביום טוב שכן בחול רואהו לעצמו וכיון דבחול רואהו לעצמו לא מחזי כדינא שהרי אין אדם דן את עצמו. אבל כשאחרים מראין לו ודאי מחזי כדינא דדמי לבכור שצריך להראות לו ונראה כמתקן ודן את הדין. והוא נכון ומתישב. ואפילו תאמר שדעת הרשב"א ז"ל שחכם לא יראה סכין לעצמו בחול כמו שאינו רואה את הבכור הא ליתא דהא דאין חכם רואה את הבכור משום חשדא הוא שלא יאמרו שהתיר לעצמו מום עובר ולא משום דהוי כדן את הדין. וכדמוכח סוגיא דהתם דפריך אי לימא בחד ומי מהימן אלא בתלת ומי חשידי. ואי טעמא משום דינא מאי קושיא וכי בעל דין יכול להצטרף עם שני הדיוטות על דינו משום דלא חשידי. אלא ודאי משום חשדא הוא הלכך בסכין דליכא משום חשדא שאם נמצא פגום

אפשר לתקנו וליכא דחשדי ליה רואה לעצמו. אבל בבכור אין בידו לעשותו מום קבוע. והלכך כשרואה הסכין לאחרים אסור כדאמרן. ואף על פי שמראין לו את הטרפה ביום טוב התם שאני לפי שאפשר לו לשחוט ולהראות לחכם מה שאין כן בסכין שאף על פי שיודע הטבח שהוא יפה אסור לו לשחוט עד שיראנו לחכם. ונראה דמכח קושיות אלו חזר בו הרשב"א בספר עבודת הקדש שכתב ואינו מחוור פירוש בעל המאור ז"ל משום דקשיא הא דאמר חכם רואה לעצמו ומאי קא משמע לן פשיטא עד כאן לשונו. הרי שהקשה בהפך דפשיטא דשרי. והרי"ף ז"ל פירש שמא ילך חוץ לתחום להראות לו. וקשה לאומרו דהא משמע לקמן דלמאן דאמר תחומין דרבנן לא גזרינן. דאמרינן פרק אין משילין אין רוכבין על גבי בהמה שמא יצא חוץ לתחום. ואמרינן עלה שמע מינה תחומין דאורייתא דמשמע דאנן דקיימא לן שהן דרבנן לא גזרינן. וי"ל דהכא גזרינן שמא ילך חוץ לתחום דאורייתא שהם שלש פרסאות דמודו בהו רבנן לר' עקיבא. אבל לרכוב על גבי בהמה אין לחוש שיצא שלש פרסאות שלא מדעת ומשום הכי מקשה שמע מינה תחומין דאלפים אמה דאורייתא כר' עקיבא דלאלפים אמה יש לחוש שיצא שלא מדעת.

ואחת גריפת תנור ביום טוב. פירש רש"י שופל לתוכו מן הטיח שלו ולא היה יודע מבעוד יום עד כאן. פירוש לפירושו שנפל הטיח ביום טוב והיה בענין שלא היה יודע מבעוד יום שראוי ליפול שאילו כן היה לו לתקן מערב יום טוב ואפילו לר' יהודה אסור. ומה שלא פירש ז"ל לגרוף הגחלים מפני שלא התיר כבוי גחלים אלא גריפת אבנים שאינן בתורת כבוי. וכן פירש ז"ל פרק המביא גריפת תנור וכירים שנפל לתוכן מן הטיח ומן הטפלה. וכן פירש הא דרבא דאמר ליה לשמעיה טוי לי בר אווזא ואזדהר מחרוכא גרוף התנור שלא יהא בו בשוליו דבר הנכוה כגון אריח או אבן שהוסק בתנור שנוגע בצלי ושורפו. וכן הא דאמר ר' חייא לדביתהו ריפתא מעלייתא בעינא פירש ז"ל גרפי התנור והוציאי האריח שלא יגע בפת הנדבק בדפני התנור. ואף על גב דמשמע דלאו גריפת אבנים הוא מדלא קאמר להוציא האריח מכל מקום מדקאמר והוציאי האריח משמע דגריפת טיח וטפלה הוא שתגרפם עד שתוציאם עם האריח. והא דקאמר והוציאי האריח מפני שעיקר צוויו על הגריפה לא היה אלא מחמת אותו אריח שנפל. וכבר גלה דעתו פרק יום טוב שחל וכתב המסתפק ממנו חייב משום מכבה וכבוי ביום טוב לא אשתרי ולא אמר ז"ל לא אשתרי אלא לצורך אוכל נפש אלמא סבירא ליה דלא אשתרי כלל. ואי משום ר' יהודה דאמר דבשביל שלא תתעשן הקדרה מותר הא פריק בגמרא דאיהו סבירא ליה כרבנן בהא. כל זה כתב מורי נר"ו. אבל בתוס' התירו לגרוף הגחלים ואף על פי שיכבה מכל הני מימרות כיון שהן לצורך אוכל נפש. והכי איתא בירושלמי

דגרסינן התם מצילין גחלים מן התנור לכירה ומכירה לתנור אבל לא מערבית לשחרית. כלומר מן התנור לכירה לצורך אוכל נפש ולשעתו מותר דלא שכיחא בכי הא כבוי כל כך. אבל להצניעם מערב כדי שימצא מהם שחרית וישתמש בהן אסור שהרי יכבו רובם על כל פנים ואין לו לגרום להם כבוי בידים שלא לצורך שעתו.

לכם ולא לנכרים. פירוש ור' יהודה תרתי שמעת מיניה דלכם רבויא לגבי דידן ומעוטא לגבי נכרים. ויש מפרשים דלר' יהודה פשיטא דאפילו מכשירין בשאפשר אסר לנו הכתוב כל שכן לנכרים.

ואף על גב דמפשיט ליה בידיה. פירוש שהרי יכול להשתמש בו כמות שהוא עקום וטרחא דלא צריך טרחינן. ומהאי טעמא אסרו בירושלמי להפשיט הבהמה מרגל אחת כדי שיצא כל העור שלם משום דהוי טרחא דלא צריכא ליום טוב.

אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרצף אסור לתקנו ביום טוב. יש מפרשים בשנרצף מערב יום טוב דאז אסור לתקנו לכולי עלמא. והיינו דאיכא ספרי דגרסי פשיטא דהא אפשר לתקנו מערב יום טוב ובהא אפילו ר' יהודה מודה. ופרקינן לא צריכא אף על גב דפשיט ליה בידיה מהו דתימא לא חשיב תיקון קא משמע לן. ולא נהיר דהא סתמא קאמר אפילו נרצף ביום טוב. והנכון פירוש רש"י.

מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים. וא"ת והא כלי הוא ובלאו (מ)הך טעמא לישרי. ויש מפרשים דבשפוד של עץ מיירי דאינו מקבל טומאה ואין תורת כלי עליו. ולא נהיר דאי בשייחדו מבעוד יום הא איכא תורת כלי עליו לגמרי. ואי לא ייחדו מבעוד יום אלא שנטלו היום לצלות הא לקמן מספקא לן טובא גבי חזרא אי שרי או לא והיכי נקט לה הכא להדיא. והנכון משום דהוי מוקצה מחמת מיאוס הוא.

דף כט.

מתני' אבא שאול אומר אף במועד עושין כן. כלומר בחולו של מועד שממלא מדותיו קודם שיבאו הלקוחות ואחר כך נותנן להם. וחכמים אומרים אף בחול עושין כן שממלאין קודם שיבאו הלקוחות. מפני מיצוי המדות. נראה לי דאאבא שאול קאי וכדמפרש בתוספתא מפני ביטול בית המדרש שבמועד התלמידים באים לשאול ולא יצטרך לשהות עד שירתיח היין. ואם כן בירורי המדות גרסינן. ועוד נראה לי דאחכמים קאי ולומר דאין זה גזל כיון שלא נתכוון לכך והלקוחות מוחלין על ידי מרוצתן שאינן יכולים לשהות ועוד דידעי וקא מחלי וכן פירש רש"י לקמן בברייתא. ואם כן ודאי במקום שאין הלקוחות מוחלין אסור משום גזל.

גמ' מאי אבל לא במידה אמר רב יהודה אבל לא בכלי המיוחד למדה. אבל אם היה כלי העומד למדה ימלאנו. ופירש רש"י ז"ל דכלי המיוחד למדה הוא אותו שמדד ומכר בו. וכלי העומד למדה הוא אותו שתיקן לכך כשישתבר זה אבל עדיין לא מדד בו ובהא שרו רבנן ואסר ר' יהודה. ואפשר דלא שרו חכמים אלא ביום טוב משום שמחת יום טוב אבל בשבת דחמיר אסרו אפילו בכלי העומד למדה. וללישנא דרבא כלי העומד למדה לדברי הכל מותר ובכלי המיוחד למדה פליגי. והלכתא כרבנן דכל זמן שאינו מזכיר לו שם מדה כגון לוג או חצי לוג אלא סתם מלא לי כלי וה שרי. אבל הרי"ף ז"ל גורס אמר רבא שלא יזכור לו שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו. וכתב הריטב"א ז"ל דאין גירסא זו נכונה דכיון דאמר ובלבד שלא יזכור לו שום מדה מכלל דכל שלא הזכיר שום מדה אפילו במיוחד למדה ימלאנו וכדפריש טעמא לרבנן דאיכא אינשי דמפקי חמרא (בכילה) במנא דכילא ושתו. ולא מצאנוה בכל הספרים שלנו.

אבל קודר הוא קב או קביים כו'. פירש רש"י נותן המדה בתוך הכרי עד שיתמלא מאליו דהויא מדידה כלאחר יד. והרי"ף פירש משער באומר. ולישנא דקודר משמע שהוא לשון ערבי.

דף כט:

הלכה למעשה אתא לאשמועינן. פירוש דאסור להורות כן. וכתב הרמב"ן ז"ל דלצורך הפסח שהיא צריכה למדוד להכשיר עיסתה שלא תלוש יותר מן השיעור מותר להורות לה למדוד דעדיפא מתבלין לנחתום. ואין ספק דעכשו בחלת חוץ לארץ דאין לה שיעור אסור למדוד אפילו לרב. אבל בפסח נראה שהוא מותר אפילו לשמואל.

פוק חזי כמה מהולתא הדרן בנהרדעא. פירש מורי נר"ו הדרן שחוזרות ושונות כלומר שרקדו מערב יום טוב ושונין ביום טוב. ואף על פי שמהולתה שם הנפות ולא המנפות נקראת המלאכה על שם הכלי. ולא קשיא הא דאמר ליה פוק חזי וזו מלאכת הבית היא. דהכי קאמר ליה פוק מביתך ועול לבתי דנהרדעא וחזי כמה מהולתא הדרן. ואף למאן דגריס רקדן כך פירושו.

הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו. פירש רבינו תם אפילו רועה נכרי וכההוא ליפתא דאתו למחוזא וכן הנהו דכרי דאתו למברכתא דשרא רבא למזבן מינייהו. ובתוס' אמרו בשם הלכות גדולות שלא אסרו בחנוני נכרי אלא היכא שיש לחוש שנעקר אותו היום מן הקרקע כגון שיש מאותו המין במחובר.

הכי גריס רבינו חננאל ז"ל ובלבד שלא יזכור לו סכום מנין ר' שמעון בן אלעזר אומר

סכום מקח. ופירוש סכום מנין שלא יאמר אני נוטל היום אתרוג אחד ואמש שנים הרי שלש. או שלא יאמר תן לי עשרה אגוזים ועשרה שכבר היו בידי הרי עשרים. וסכום מקח דבדנקיט מיניה בחמש דינקי והשתא נקיט דינקא לא לימא ליה מלא לי דינר. וקשה למורי בשלמא סכום מנין איכא למידק סכום מנין הוא שאינו מזכיר אבל מנין מזכיר שכן מותר לומר לו תן לי עשרה ביצים. אבל שלא יזכיר לו סכום מקח היכי נידוק סכום מקח הוא שאינו מזכיר אבל מקח מזכיר וכי מותר לר' שמעון לומר תן לי בדינר פירות. אבל בתוספות תירצו שאין הכונה שיזכיר לו שום כסף אלא כגון שיאמר לו אני חייב לך מאתמול שני דינרים ומהיום דינר הרי שלושה דינרים. וכן פירש הריטב"א כגון שהיה חייב לו כבר כסף ואומר לו תן לי כסף והרי לך בידי שני כספים. אי נמי כגון שהיה בידו כבר קצת מן המקח שהתנה ליתן לו בדינר ועכשיו אמר לו תן לי כך וכך אגוזים ויהיה הדינר שלם. ותנא קמא ור' שמעון בן אלעזר לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא.

סליק פרק אין צדין פרק רביעי

המביא כדי יין. אית ספרים דגרסי לא יביאם בסל ובקופה אלא יביאם אחד אחד. כלומר לא יביאם בסל ובקופה כדים הרבה משום דמחזי כמי שמביאם למכור אלא יביאם אחד אחד ואפילו בסל או בקופה. אבל מביא הוא על כתפו. ומדקאמר אבל מביא משמע דאפילו הרבה כדים שרי ליה ואף על גב דדמי קצת לעובדין דחול. וכן גריס הריטב"א. אבל בספרים שלנו לא גרסי יביאם אחד אחד אלא אבל מביא הוא על כתפו כלומר אחד ולא יותר. וא"ת והא בפרק מפנין משמע דאפושי במשאוי טפי עדיף. וי"ל דהתם מיירי מזוית לזוית שאין דרכו בחול להרבות משאוי בביתו אלא מעט מעט הוא מוליכו למקום שירצה והלכך כשהוא משנה בשבת לאפושי במשוי טפי עדיף דלא מחזי כעובדין דחול. אבל הכא מיירי ממקום למקום שדרכו בחול לאפושי משאוי כדי שלא יתבזה פעמים שלש אי מרבה בהלוכא. והלכך הכא השתא ביום טוב דממעט במשאוי טפי עדיף משום דלא מחזי כעובדין דחול. והיינו דאמרי בגמ' דדרו בריגלא כו'.

המוליך את התבן כו'. אורחא דמלתא נקט לפי שאין אדם עושה ביתו רפת בקר נקט המוליך לומר שהוא מוציא התבן מביתו להוליך למקום הבהמות. אבל גבי יין שהוא מביאו לביתו נקט המביא. ופירש רש"י ז"ל תבן להסקה או לבהמה. אבל בירושלמי אוקמוה למתניתין כר' עקיבא דאמר נפש בהמה במשמע. וכתב מורי נר"ו דמהכא שמעינן דלדידן דלית לן נפש בהמה במשמע אסור להוציא תבן ביום טוב מרשות היחיד לרשות הרבים לצורך בהמתו עד כאן. וכן ראיתי לשאר המפרשים דלר' יוסי לא שרי

לטרוח להוליך דרך רשות הרבים. אבל הריטב"א כתב דכיון דבגמרא דילן לא אוקמוה כר' עקיבא משמע דסבירא לן דר' יוסי הגלילי בהא נמי שרי כיון דמוכן ומיוחד לבהמה. אבל נוטלה בידו כדאיתא במתניתין. דהא במידי דחזי לבהמה אפילו ר' יוסי הגלילי מודה שמטלטלין ונותנין לפניו:

דף ל.

גמרא ואי לא אפשר שרי. פירש רש"י כגון שאין לו סודר. ויש מפרשים ואי לא אפשר כגון שהוא מים ולא יין ולא שמן ולא פירות דאיכא למיחש לליבון או דברים הצובעים שרי בלא סודר. ואמרו בתוס' דמהכא שמעינן דאסור לשרות בגד במים דשרייתו זהו כבוסו. והכי אסיקנא בשבת כר שיש עליו לשלשת מקנחה בסמרטוטין משום דשרייתו זהו כבוסו. ודוקא בדבר מלוכלך אסור לשרות במים אבל בדבר נקי לא מיקרי כבוס עד שיסחוט דהא מערמת אשה וטובלת בבגדיה. והלכך אם טינף קטן על בגדיו אסור ליתן מים עליו אלא מקנחו בסמרטוט עד כאן.

כל שכן דמפשה במשוי. פירש הרשב"א דהא דאמר כל שכן אמתניתין סמיך דתניא לא יביאם בסל ובקופה דמשמע דטפי עדיף אפושי בהלוכה מלאפושי במשוי. והקשה מורי נר"ו דמאי האי דאמר דמליא בחצבא רבה תמלי בחצבא זוטא קא מפשה בהלוכא. ואי אמתניתין סמיך מה בכך דהא תנן המביא כדי יין לא יביאם בסל ובקופה אלא על כתפו ואף על פי שמרבה בהלוכא. ונראה שאין כל הדברים שווין שהמביא כדי יין בקופה נראה כעובדין דחול ביותר וטוב לו להרבות במהלך ולהביאן על כתפו ולא שיביאם בקופה דנראה כעובדין דחול ויש לחוש על זה הרבה. אבל חצבא רבה אין ראוי לחוש לעובדין דחול כל כך וטוב לו שיביא בחצבה רבה כחול ולא ירבה בהלוכא. וכן לאידך גיסא. עד כאן לשונו.

תכסייא בנכתמא. כתב מורי נר"ו דמתוך לשון רש"י ז"ל נראה שאינו גורס זמנין דנפיל ואתי לאתויי. ואזיל לטעמיה שפירש בפרק קמא דמדאורייתא כל הוצאה מותרת משום מתוך וכן בהעברת ארבע אמות ברשות הרבים. ואף על פי שחכמים אסרו דבר שאינו צורך היום אפילו הכי לא מצי אמר זמנין דנפיל ואתי לאיתויי דהיא גופא דרבנן ואנן ניגזור ביה. אבל לפי שיטת הגאונים שפירשו דכל שאינו צורך היום אסור מן התורה אתי שפיר עד כאן. וגם הריטב"א ז"ל לא גריס ליה משום דכל שהוא שלם מותר להוליכו ביום טוב במה שירצה ואין החשש בכאן אלא שמא ישובר ויוליך השברים בידו שהם

נולד והא אפילו בטלטול כל דהוא אסור. והכי גרסינן בנוסחי דוקני זמנין דמתבר ואתי לאתויי.

תנן. אין מספקין. פירוש ביום טוב משום שמחה גזרה שמא יתקן כלי שיר. ולא מיירי באבל דאלו באבל אפילו בחולו של מועד אסור ואין צריך לומר ביום טוב כדאיתא התם.

גרסת רש"י ז"ל והני נשי דשקלן חצבייהו ואזלן ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו ולא מידי כו'. ולא גריס וקא מיגנדר חצביהו וקא מתיאן להו משום דאילו עבדי הכי הא קא עבדי איסור דאורייתא ואם כן אמאי אמרינן הני מילי בדרבנן כו'. ובתוס' אמרו דגרסינן ליה וכגון דלאו אדעתייהו דלית ביה איסורא דאורייתא. ולא נהיר. ועוד אמרו בתוספות דמכאן יש לאסור לישב על אסקופות הבית בשבת אלא או כולו חוץ או כולו פנים דאיכא למיחש שמא ירוק לחוץ או מטלטל חפץ ומביאו או מוציאו.

אלא הנח להן לישראל וכו'. ודוקא במידי דקים לן דעבדי בשוגג דבכי הא אין אנו נתפסין בעון משום דלא מהני בהו מחאה. אבל במלתא דקים לן דידעי דאיסורא הוא ועבדין במזיד ליתיה להאי טעמא ואי לא מחינן בהו מתפשינן עלייהו דהא ישראל ערבים זה לזה כן אמר הריטב"א ז"ל.

ולא היא לא שנא דאורייתא ולא שנא דרבנן. ואף על גב דהתם בשבת אסיקנא דוקא בדרבנן כאוקמתא קמייתא דהכא איכא למימר דפליגן אוקמתי אהדדי וקיימא לן כההיא דהתם לחומרא. ויש מפרשים דלא פליגן דהא דאמרינן הכא דאפילו בדאורייתא לא מחינן לאו דאורייתא ממש אלא כל דאתי מדרשא דקרא כגון תוספת. והתם דקאמר דרבנן לישנא קלילא נקט דכל דאתי מדרשא כיון דאיסוריה קיל כגון תוספת דליכא אלא עשה קרי ליה דרבנן כלומר כעין דרבנן והוא הנכון. והעיד הריטב"א ז"ל בשם רב גדול מאשכנזים שהעיד בשם רבותיו הצרפתים ובכללם ר"י והר"ם מרוטנבורק שלא נאמרו דברים הללו אלא לדורותם אבל בדור הזה שמקילין בכמה דברים ראוי לעשות סייג לתורה ואפילו בדרבנן מחינן וקנסינן להו עד דלא לעברו לא בשוגג ולא במזיד ושכן הוא במדרש ירושלמי. והדבר נראה לי נכון. ועוד איכא למימר דאפילו לדידהו דלא מחי היינו דוקא בדקים לן בגווייהו דלא מקבלי. אבל אי מספקא לן אי מקבלי אם לאו ודאי מחינן. והכי מוכח פרק במה אשה דאמרי התם בשעה שגלו ישראל היו אויבים הורגין כו' אמר להם הללו נמי רשעים הם שהיה בידם למחות ולא מיחו כו' כדאיתא התם. וכן אמרו בתוספות. וא"ת ובתוספת אמאי נשים חייבות דהא מצות עשה שהזמן גרמא היא. וי"ל דבסוכה מרבינן מהאזרח לרבות את הנשים וודאי לתוספת מרבינן דאי לעיקר היום הא איכא כרת והשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. והא דאמרינן וקא

אכלי ושתו עד שחשכה אמרו בתוס' דמהכא שמעינן דתוספת יש לו שיעור. ואומר ר"י ז"ל דהוא כחצי שעה והוא הדין לתוספת שבת. ואם תאמר אם כן מאי האי דאמרינן ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מדליקין את הנרות דמשמע הא אינה חשכה ודאי מדליקין והא תוספת היום הוא ואסור. וי"ל דהכי קאמר ספק חשכה אין מדליקין את הנרות ואפילו לומר לנכרי להדליק אסור. אבל אינה חשכה ודאי הוא אינו מדליק אבל הנכרי מדליק משום דשבות בתוספת שריא.

דף ל:

מן הסמוך לה נמי הא קא סתר אוהלא. פירוש דקא סלקא דעתין השתא דמאי סמוך לה מה שעבה ונתון על הסכך. ואמר שמואל דלא היא אלא מן הסמוך לדפנות. והקשה מורי נר"ו דאם כן אפילו דופן עצמו לישתרי דהא סוכה דעלמא היא ואין צורך בדפנותיה לשום היתר וכל מחיצה שאינה מתרת מותר לפרצה ולסלקה בין בשבת בין ביום טוב וכדאמרינן פרק כל גגות גבי כותל חצר שנפל דאמר שמואל נגידו לי גלימא. ובפרק מי שהוציאוהו פרקינן לא קשיא כאן בדופן שלישית כאן בדופן רביעית דדופן רביעית אפילו של סוכה דמצוה מותר לפרצו ולסלקו ביום טוב כיון דלא אתי להתיר. ואף רש"י חזר בו ממה שכתב בפרק כל הכלים ובפרק קמא דסוכה גבי פרסו סדינים על העמודים. ותירץ נר"ו שרש"י נשמר ופירש כאן שהדפנות ארוגות כדי ליתן טעם שמתוך שהן ארוגות אסור לנטלן ביום טוב דהוי כסותר. אבל הסמוך להן מותר שמתוך שהוא אינו ארוג אינו נראה שהוא מן הדופן. עד כאן לשונו נר"ו.

אבל עצי סוכה דחלה קדושה עליהו כו'. ואם תאמר אם כן אפילו בסוכה דעלמא למה מועיל בה תנאי דעל כרחו בודל הוא ממנה משום סתירת אוהלים. וכתב מורי נר"ו שרש"י ז"ל נשמר מזה ופירש אבל עצי סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי על כרחו יבדל מהם בין השמשות משום דסתר אוהלא חיילא קדושה עלייהו ועל ידי קדושה זו הוקצה לשבעה עד כאן. ופירוש לפירושו אבל סוכה רעועה דעלמא מתנה עליה שתהיה ראויה לו לכשתפול מידי דהוי אנר שמתנה עליו וכדברי הירושלמי. אבל בסוכה דמצוה דאיכא משום קדושה לא פקעה בתנאי כיון שחלה בין השמשות שאי אפשר לו לסותרה. דבשלמא סוכה דעלמא ליכא אלא משום מוקצה ובה סגי תנאה לכשתפול ואף על פי שאי אפשר לסותרה בין השמשות. אבל בסוכה דמצוה איכא תרתי מוקצה וקדושה שחלה עליה בין השמשות כיון שאינו יכול לסותרה. וכיון שחלה לא מהני בה תנאה דתו לא פקעה. ונמצא שלשה דינין בדבר: סוכה דעלמא דליכא אלא

מוקצה מהני בה תנאה ואף על גב דלא חזיא בין השמשות. נויי סוכה נמי מהני בה תנאה כיון דחזו בין השמשות ובאומר איני בודל מהן כל בין השמשות. סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה כיון דאיכא תרתי דלא חזו בין השמשות משום סתירת אהל וחייל עלה קדושה ועוד דאיכא איסור מוקצה. עד כאן לשונו. וכן כתב הריטב"א שדעת רש"י ז"ל דמשום איסור סתירה הוצרך ליבדל מסוכה דמצוה. וכיון שהוכרח ליבדל ממנה הוכרח לחול בה שם חג וקדושה וכיון שכן לא כל הימנו להתנות. נראה שדעת הרב נוטה לדעת מורי נר"ו.

אלא שאין דעת הרשב"א כן. דכיון דאקשינן ולא מהנה בה תנאה והתניא וכו' ופירקו אביי ורבא באומר איני בודל משמע דלמאי דאקשי מי לא מהני תנאה קא פריקו ולומר דאפילו אעצי סוכה דמצוה מהני תנאה דאיני בודל אבל בשאר תנאי לא אלא דוקא בסוכה דעלמא. דאי לא הוה להו לאביי ורבא לפרושי ולומר שאני נויי סוכה דמהני בהו תנאה. והא דאמר אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עליהו כו' היינו כשלא אמר איני בודל אלא בתנאי אחר.

ומורי נר"ו כתב שכבר נשמר מזה רש"י וזהו פירוש לפירושו: מאן דרמי מתנייתא אהדדי סבר דכיון דעיטור סדינים וקרמין בטילו לגבי סוכה הוו להו כסוכה ועלייהו ועל הסכך אמר שאם התנה עליהן הכל לפי תנאו. דסלקא דעתין השתא שהתנאי הוא שיאמר על אותן נויין דעתי שאוכל מהן למחר. ובכיוצא בזה אף על הסוכה עצמה שהיא רעועה יכול להתנות כן שדעתו ליהנות ממנה אחר שתפול למחר. ואמרי אביי ורבא שאינו כן שתנאי המועיל לנויין הוא שיאמר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא קדושה עלייהו כלומר שבידו ללוקחן כל בין השמשות דליכא משום סתירת אהל. אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עליה שאי אפשר שיקח מהן כל בין השמשות משום סתירת אהל איתקצי שבעה שכיון שהוא רוצה שתהא סוכה של מצוה מה שהתנה שאינו בודל ממנה כל בין השמשות אינו מועיל כלל דכיון שאינו בידו ליקח מהן באותה שעה על כרחו נחתא עליה קדושה ואיתקצו לשבעה. ואביי ורבא לא באו אלא לבאר שהתנאי המוזכר בברייתא זו היא שאומר איני בודל מהן כל בין השמשות. ואם כן הא דתניא אם התנה עליהן הכל לפי תנאו אין עצי סוכה בכלל דכיון דחיילא קדושה עליהו בין השמשות על כרחו שאי אפשר לסתור הילכך איתקצו לשבעה.

ותדע לך דאם איתא דלסוכה דמצוה מהני בה שום תנאה כי אקשינן לעיל אהא דתניא ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומי מהני בה תנאה כו'. אמאי דחיק ופריק סיפא אתאן לסוכה (דעלמה) דעלמא ויהיב סכינא חריפא למפסק מתניתא דתניא ושוין בסוכת החג

בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומפרש דהאי ואם התנה לא קאי אסוכת החג דסליק מינה אלא אסוכה דעלמא. ולמה ליה לדחוקי נפשיה לימא הא דתניא ואם התנה עליה הכל לפי תנאה בסוכת החג ובאומר איני בודל מהן כל בין השמשות כי היכי דמוקמי אביי ורבא האי ואם התנה עליהם דברייתא דסיככה כהלכתה. ואין לומר דאביי ורבא מוקמי האי ואם התנה דלעיל בסוכת החג וכמו שפירש הראב"ד. דאם כן הוה להו למימר אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו כו' אי נמי לימא אלא אתאן לסוכה דמצוה ואביי ורבא דאמרי תרוייהו כו'. אלא ודאי אביי ורבא מוקמי לה כשמואל בסוכה דעלמא וכמו שכתב הרשב"א על הראב"ד ז"ל. ועוד דאם איתא דנויין ועצי הסוכה מהני בהו תנאה דאיני בודל מהן ולא מהני כי אמר דדעתו עליהן אחר בין השמשות אמאי אמר אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו הוה ליה למימר סתמא אבל חיילא קדושא עלייהו ויהא במשמע נויין וסוכה כשלא אמר איני בודל מהן דלא מהני בהו תנאה אחריתי דהא בנויין איכא משום מצוה ויש להם לומר שם קדושה במקצת. ועוד דאם כן דהאי סיפא אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו מיירי בשלא התנה בתנאי דאיני בודל אלא בתנאי אחר הוה ליה למימר התם כלומר ברייתא דסככה באומר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא קדושה עליהו. אבל הכא כלומר ברייתא דר' יהודה בן בתירה בעצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו ואיתקצי לשבעה. דהא בכל דוכתא דאקשינן מתניתין וברייתא פרקינן הכין כדאשכחן בפרקין דלעיל ומי בעיא זמון והתניא וכו' ופרקינן לא קשיא הא בה הא באמה וכן באידך פרקין הא בביבר מקורה וכו' וכן בכולה תלמודא פריק הא בהך גונא והך בהך גונא. אלא ודאי אביי ורבא לא פרישו אלא הך ברייתא דסככה בקרמין בלחוד לומר שלא התירה על ידי תנאי אלא מה שראוי לו בין השמשות דהיינו נויין דלית בהו משום סתירת אהל אבל עצי וכו' לא. עד כאן תורף דברי מורי נר"ו והוא עיקר.

אלא דנראה לי דלאו דוקא בנויין באומר איני בודל אלא הוא הדין בתנאי אחר. אלא שאין נראה כן מפירוש רש"י ז"ל וראוי להחמיר. ואף על גב דהכא משמע דנוי סוכה אסורין משום מוקצה ובשבת פרק במה מדליקין משמע דאיסוריהו משום בזויי מצוה. איכא למימר דהא בהא תליא דאיסור מוקצה ליכא אלא מפני שאסור לסלקם משום בזויי מצוה. ואי ליכא אלא טעמא דבזויי הוה אמינא דלטלטל מיהא שרי לכך איצטריך טעמא דמוקצה איתקצי לשבעה. ודוקא לשבעה. אבל לשמיני חג עצרת דאין איסורו אלא משום מוקצה בלבד מהני בה תנאי ובלבד בסוכה רעועה ובאומר שאינו בודל מהם בין השמשות דשמיני. וכן דעת הרא"ה ז"ל וכן דעת הריטב"א ז"ל והוא הנכון. וכן נראה מן התוספתא דגרסינן התם אין נוטלין עצים מן הסוכה אפילו ביום טוב אחרון של חג

ואם אמר לכשארצה אטול הרי זה מותר עד כאן. דמשמע דהאי יום טוב אחרון הוא שמיני חג עצרת כדאמרינן בחגיגה מי שלא חג יום טוב הראשון כו' ויום טוב אחרון של חג כלומר דהוא שמיני חג עצרת. והאי אם אמר לכשארצה אטול לא קאי אלא איום טוב אחרון של חג ולא אשבעת ימי החג לפי שאין תנאי מועיל לסוכת החג. ושלא כדברי הרשב"א שפירש דאסוכת החג קאי כן נראה לי.

ומאי שנא מהא דאתמר הפריש שבעה אתרוגין כו'. פירוש דהא אתרוג ולולב דינם כסוכה דהא בחדא פרשתא כתיבי וכולהו מעניני מצות סוכה נינהו ואכולהו כתיב שבעת ימים.

ואוכלה למחר. פירוש דאין בדעתו להקצותו אלא ליום אחד ואפילו ליום אחד לא הקצהו אלא משום דכל היום כשר לכך והילכך אוכלה ביום שני. והא דאמרינן יוצא בה ואוכלה לאלתר אמרו בתוס' דהיינו דוקא מהני (דכל) דחול המועד שלא הוקצו אלא למצותן גרידא ועביד ליה מצוה אזיל ליה מוקצה. אבל ביום טוב ראשון פשיטא דאסור.

דף לא.

מתני' ומביאין עצים מן השדה כו'. וא"ת והא איכא משום מעמר כדאמרינן האי מאן דכניף מלחא ממלחתא חייב משום מעמר. וי"ל דאיסור מעמר אינו אלא במקום גידולו כמלחא ממלחתא ששם עושין המלח. והכא נמי כיון שהוא במקום שאין גדלין שם שרי.

גרסת הספרים איבעיא להו ר' יוסי לקולא קאי או לחומרא. לקולא קאמר דקאמר תנא קמא איזהו קרפף כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית לה פותחת אפילו תוך תחום שבת. או דילמא ר' יוסי לחומרא קאמר דקאמר תנא קמא איזהו קרפף כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר דוקא דאית ליה פותחת אבל לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא. תא שמע דקתני כו'. ויש מקשין דלטעמא בתרא מאי חומרא איכא לר' יוסי דהא חדא משום חדא היא דלר' יהודה תליא בסמיכות ולר' יוסי תליא בפותחת. ולי נראה דאיפשר דר' יהורה אית ליה תרתי לקולא דכל שהוא סמוך לעיר בין אית ליה פותחת בין לית ליה אבל בתחום שבת דוקא בראית ליה פותחת. ור' יוסי מחמיר ובעי בין סמוך בין רחוק פותחת. אבל רש"י ז"ל לא גריס לא קולא ולא חומרא. ואסיקנא לגרסתו דר' יוסי תרתי לקולא קאמר מדקתני כל שנכנסין ולא קתני והוא שנכנסין מכלל דשמע לר' יהודה דבעי פותחת ודוקא סמוך לעיר ומהדר ליה איהו דכל שנכנסין בפותחת אפילו רחוק כמה מותר. דאי לא ליתני אם יש לו פותחת מאי כל דהא יש קרפף שאין בה פותחת. ומדתני

ר' יוסי לישנא יתירא ואפילו תוך התחום שמעינן נמי מילתא אחריתא לקולא דלר' יוסי כל שהוא סמוך לעיר לא בעי פותחת. דאי לר' יוסי כולה מלתא תליא בפותחת ומה לי למימר ואפילו בתוך תחום שבת לימא סתמא כל שנכנסין לו בפותחת ותו לא ולישנא דכל אפילו רחוק משמע. אלא אשמעינן אגב אורחיה דהרחוק הוא גריעות ובהא בעינן פותחת אבל בסמוך לא. ונמצא דר' יהודה תרתי בעי סמוך ופותחת. ובנוסחי עתיקי גורסין כן שמע מינה תנא קמא תרתי בעי. אבל רש"י ז"ל פירש דר' יהודה לא בעי תרתי אלא לדידיה בסמיכות תליא מילתא בין אית ליה פותחת בין לית ליה. דאי ר' יהודה בעי פותחת והאי דלא אדכר ליה משום דסתם קרפף יש לה פותחת למה ליה לר' יוסי למדכר אפילו שיש פותחת דהא כולהו פותחת אית להו וליתני ר' יוסי אומר בתוך תחום שבת. אלא ודאי שמעיה לר' יהודה דאמר בין אית לה פותחת בין שאין לה פותחת. ומהדר ליה ר' יוסי דכל למי שיש לה פותחת אפילו רחוק כמה מותר. ולא נהיר דאם כן פשיט בעיין לחצאין ואיהו לא קא בעי הכין כפי הגרסא שהבאתי.

הלכה כר' יוסי להקל. פירוש ומשום דמסתבר טעמיה דר' יהודה איצטריך למפסק הלכה כר' יוסי ולא סמכינן אכללא דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי.

דף לא:

והא אמרת רישא אין מבקעין כלל. פירוש דקא סלקא דעתין דרישא דמתניתין דאסר לאו משום מוקצה אלא משום איסור בקוע. והכי קאמר אין מבקעין עצים ביום טוב כלל מן הקורה המוכנת להסיק ואין צריך לומר מן הקורה שנשברה ביום טוב שהיא אסורה משום נולד. וזו ואין צריך לומר זו קתני והדר קתני דבקופיץ שרי.

מתני' נוטל ממקום הפחת ר' מאיר אומר אף פוחת לכתחלה ונוטל. ואוקימנא לה בגמרא באוירא דלבני שהם סידור לבנים בלא טיט. ולא שיהא כל הבית כן דאם כן הוי אהל עראי ואכתי איכא משום סתירה בדרבנן. אלא כל הבית בנין קבוע ויש בו פתח סתום באוירא דלבני. וא"ת ולרבנן כיון דאינו יכול לפוחתו הרי הפירות מוקצין מחמת איסור סתירה. כבר פירש רש"י ז"ל דאף על גב דאינו יכול לפוחתו ביום טוב לא אמרינן מוקצין הן מחמת איסור ואסח דעתיה מיניה דכיון דלא הוי פחיתתו איסורא דאורייתא כדמוקי לה באוירא דלבני לאו מוקצה הוא כדאמרינן גבי טבל בשלהי פרקין שהוא מוכן אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ולא אמרינן ביה שהוא מוקצה כיון דליכא אלא איסור שבות דאין מגביהין. ומדבריו למדנו דאפילו לרבנן מוקמינן ליה באוירא דלבני. ואף על גב דמשמע דמשום קושיא דאקשינן לר' מאיר והא קא סתר אוהלא מוקמינן ליה בהכין

לא היא דהוא הדין דקשיא לרבנן אמאי נוטל ממקום הפחת. אלא אקשינן לר' מאיר משום דלדידיה קשיא טפי דקא שרי לפחות. כן פירש מורי נר"ו.

הני לבני דאייתר מבנינה שרי לטלטולינהו. פירש רש"י ז"ל דמהשתא לאו לבנין קיימי אלא למזגא עלייהו ותורת כלי עליהם עד כאן. פירוש לפירושו דוקא בדאית תורת כלי עליהם הא לאו הכי בעינן שישב עליהן מבעוד יום כדאסיקנא בפרק כל הכלים גבי נדבך של אבנים ולא סגי במחשבה או שיעשה בהן מעשה. והילכך לענין הפסק דוקא לבנים לא (בעיין) בעינן מעשה מערב שבת משום דמעשה אדם הן ולאחר שנשרפו בכבשן תורת כלי עליהן. אבל אבנים דליכא תורת כלי עליהן אסור לטלטלן אלא אם כן ישב עליהן מבערב או שעשה בהן מעשה. אלא אם כן חזיין לבית הכסא דשרו משום כבוד הבריות. אבל אי לא חזיין לבית הכסא הותרו בשני דרכים אלו לכל דבר בהתחלת אותו תשמיש מבערב או שעשה בהן שום מעשה לשם אותו תשמיש. מורי נר"ו.

שרגינהו ודאי אקצינהו. וא"ת אם כן היכי שרי ר' מאיר לטלטלן דהא מוקצות נינהו. כבר פירש רש"י ז"ל דמתניתין דשריא לטלטל מוקצה משום צורך אוכל נפש הוא ומשום שמחת יום טוב וכדאמר ר' זירא ביום טוב אבל לא בשבת כלומר משום טלטול והכי מיפרשא התם פרק בכל מערבין. ואמרו בתוס' דמהאי טעמא לא מחינן להני נשי שמפנות אפר הכירה כדי להדליק האש ואף על גב דאפילו ר' שמעון מודה באפר שהוסק ביום טוב. דכיון שהטלטול בשביל צורך אוכל נפש שרי עד כאן לשונו. ויש מפרשים דלא שרי אלא מה שהתירו הם בפירוש משום שמחת יום טוב דהא במילי אחריני אשכחן דלא התירו משום שמחת יום טוב ביום טוב כשבת. והראשון עיקר.

דף לב.

מתני' אין (**פותחין**) **פותחין את הנר כו'**. פירש רש"י אסור ליטול מן הביצים של יוצר ולתחוב אגרופו לתוכו ולחקוק מפני שעושהו כלי. ולהאי פירושא לישנא דפותחין הוא לשון חקיקה מלשון פחד ופחת. והכי פירושו אין עושין פחת בנר וקרי ליה נר על שם סופו. והקשה רבינו תם ז"ל דכל זמן שלא הוסק כלי אדמה הוא ואינו מקבל טומאה וכדתנן כלי אדמה כלי גללים אינן מקבלין טומאה. ולפי מה שפירש רש"י ז"ל במסכת שבת דכלי אדמה הוא מן האדמה קשה שחוקקין אותה ועושין אותה כלי לא קשיא דהכא מיירי בשגיבל הטיט דבהא חשוב כלי אי נמי במין אדמה שאינו להסק ולעשות ממנו כלי חרס. על כן כתב רבינו תם ז"ל דודאי כך היה מנהגם שהיו עושים מתחלה הכלי עם תוכו ואחר כך מכניסין אותו בתנור ומשהין אותו שם ליבש הלחלוחית שבו

כדרך שמיבשין אותו היום בשמש ומתקנין אותו ואחר כך חוזרין אותו לתנור לחסמו עד כאן. וראיתי רבים חולקים לישב המשנה והגמרא לפירוש רבינו תם. יש מפרשים דלאותה חקיקה ותיקון שעושין כדי להשוותו כשמוציאין אותו מן התנור קתני מתניתין אין פוחתין דאותו תיקון משוי ליה מנא אף על פי שאינו ראוי עדיין ליתן בו דבר לח שעדין הוצרך להחזירו לתנור פעם שניה. ור' יהודה פליג עליה דאינו כלי עד שיסיקנו פעם שניה. וכן היו עושין אלפסין חירניות אלא דתנא קמא סבר דכיון דהוסקו פעם ראשונה ויש להם תוך אף על פי שלא נתקנו עדין תורת כלי עליהן שהרי אוכלין בהן בלא תיקון אחר. ור' אלעזר ברבי צדוק סובר שאין אלו כלים עד שיתקנם אותם. ויש מפרשים דאפילו לא תקנו מיד בהסק ראשון חשוב כלי. והאי אין פוחתין אין אופין קאמר משום דעל ידי אפיה הוא מתייבש קצת ונראה כנפחת. מורי נר"ו. ומוקמינן לה כר' מאיר משום דבהסק ראשון חשוב כלי וקרינן ביה גמר מלאכה ור' יהודה בעי הסק שני. וכן מפרשין אלפסין חירניות. והנכון שבפירושין שדרכם של יוצרים היה לעשות כסויי לכלי חרס שיש להם בית קבול ומסיקין אותם בכבשן עד שמתייבשין ואחר כך נוטלין הכסוי ומתקנין אותם וחוזרים ומסיקין אותם. ועל נטילת הכסוי תניא אין פוחתין כלומר אין פוחתין ונוטלין הכסוי דבנטילת הכסוי נעשה כלי חרס. וכן אלפסין חירניות היו עושין להן כיסוי וכדאמרינן בירושלמי דמסכת עדיות גבי פלוגתא דביום ברא שמים וארץ ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים כדלפס וכסויו. ור' יהודה לא חשיב ליה כלי עד שיסיקנו פעם שניה. ורבנן דאלפסין אפילו לא ניטול הכסוי חשיבי ליה כלי ליטמא במשא הזב דהיינו היסט. וא"ת והא אמרינן לקמן כל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל היסט ומהאי טעמא פכין קטנים טהורין. וי"ל דשפיר הן באין לכלל מגע אחר שעומדין ליפתח. ומהאי טעמא כלי עץ המוקף צמיד פתיל מטמא בהיסט לפי שראוי הוא ליפתח ולבא לכלל מגע.

גמרא הא דאמרינן חזי לקבולי (פשיטא) פשיטי לאו דוקא אלא הוא הדין דבר יבש לצורך המועד כגון פלפלין וכיוצא בהן. דאי לא נהי דבפחתת נר לר' יהודה לא משוי ליה כלי מכל מקום היכי שרי ליה לעשותו ביום טוב דהא איכא טרחא דלא צריך. ונמצא שלש מחלוקות בדבר: ר' מאיר ור' אלעזר בן ר' צדוק סברי דהסרת הכסוי אחר שנתנו בתנור פעם ראשונה משוי ליה מנא. ולרבנן דר' אלעזר בר צדוק משנתנו בתנור פעם ראשונה הוי ליה כלי ואפילו לא הוסר הכסוי מעליו. ולר' יהודה אפילו הוסר הכסוי לא הוי כלי עד שיצרפנו בכבשן דהיינו פעם שנית. ולפי זה מתניתין דאין פוחתין את הנר דהיינו נטילת הכסות לא אתיא כרבנן דרבי אלעזר ב"ר צדוק דאילו לדידהו אפילו

לא הוסר הכסוי הוה ליה כלי ולתנא דמתניתין דוקא בשהוסר הכסוי. וזה שלא כדברי הרשב"א ז"ל.

תנו רבנן אין פוחתין את הנר ואין עושין אלפסין חירניות. כלומר אין פוחתין כסוי האלפסין. ולפי שבפחיתתן הוא חשוב גמר עשייתן קרי להו עושין כן נראה לי.

רבן שמעון בן גמליאל מתיר באלפסין כו'. פירוש משום דחזו לכמה תשמישין אחר פחיתתן שרי דבפחיתתן לא משוי מנא עד שיצרף. אבל נר דלא חזי אלא לפשיטי אסור. הרא"ה ז"ל. אבל הריטב"א ז"ל פירש דרבן שמעון בן גמליאל סבר דתשמיש בני עיירות ובני כפרים הוי מלתא דחשיבא ליום טוב ושרי אבל נר אין תשמישו עיקר ולא חשיב אלא לשמן לפי שקיבולו מועט.

ואין עושין פחמין. פירש רש"י ז"ל משום עשיית כלי בהדי אידך דמתניתין. והא דאקשינן בגמ' פשיטא הכי קאמר דבלאו מהאי טעמא איכא למיסר דהא לא חזי לצורך יום טוב אלא לצורפים. ואסיקנא דחזי ליום טוב והלכך איצטריך. והרא"ה פירש דלא נאסר פחמין אלא משום מראית העין שמא יאמרו דלצורך אומנין הוא עושהו. ואף בזמן הזה שדרך להשתמש בו לצורך בישול אסור הואיל ונאסר נאסר. וכל שכן לפירוש רש"י ז"ל שאסור דהא איכא משום עשיית כלי.

דף לב:

שרקין ליה תנורא ביומא טבא. פירוש והוא תמה היכי שרי לגבל הטיט ביום טוב. ואהדר ליה אנן ארקתא דפרת סמכינן שהוא מגובל מעצמו. והני מילי דציירה מאתמול כלומר שנתקו ממקומו מאמש.

אמר רבינא וקיטמא שרי. פירש רש"י ז"ל שרי לגובלו ולטוח בו דלאו בר גבול הוא. והקשה רבינו תם ז"ל דהא במסכת שבת משמע בהדיא דאפר בר גבול הוא. ויש מפרשים דאגריפת התנור דלעיל קאי ולימא דמותר לגרוף אפר ביום טוב בלא שנוי. ולא נהיר מדלא אייתי לה לעיל. והרשב"א פירש (דהוי) דהיינו טעמא דשרי לגבל אפר ביום טוב משום דאי אפשר לגבלו מערב דמיד הוא מתייבש. אבל עפר שהוא לח יום או יומים אסור. ולפי זה לא שרינן אפר אלא במקום שלא ימצא טיט. והרא"ה ז"ל פירש דלא נאסר אפילו טיט ביום טוב היכא דלא אפשר מבערב יום טוב כיון דצורך אוכל נפש הוא אלא משום חשש הרואין שיאמרו דלבנין הוא צריך. אבל בגבול אפר דליכא למיחש שרי. ועדין הוצרך לטעם הרשב"א ז"ל דאי אפשר לגבל אפר מערב יום טוב ומשום הכי שרי. ומורי נר"ו רצה להעמיד דברי רש"י לפי שראה לרבינו חננאל ולהרי"ף ולהרמב"ם ז"ל

שפירשו כן וכתבו שהאפר אינו בר גיבול ואי אפשר לעמודי עולם שיטעו בזה. ופירש נר"ו דמה שאמרו שהאפר אינו בר גיבול לא שלא יתחייב המגבלו בשבת. אלא לומר דטעמא שאסור לגבל את הטיט מפני שנראה כמגבלו לצורך בנין שרוב כל מגבלי טיט לבנין הלכך אסור וכמו שאסרו לבקע בקרדום מפני שנראה כעושה כלי מפני שרוב המשתמשין בקרדום לצורך בנין הוא. אבל באפר מותר שהאפר אינו בר גיבול לצורך בנין וידוע הוא דלצורך יום טוב הוא עושה הלכך מותר לגבלו ולטוח בו פי התנור. ונראה שדעת הרא"ה נוטה לדעה זו.

דף לג.

וכן קדרה. פירוש כדרך שאסרו במתניתין להושיבה על גבי חביות. אבל כדרך שאנו מניחין על כירה בין בכירה קבועה בין במטלטלת שרי כיון דלהכי עבידא ולצורך תשמישן הידוע. ועוד נראה לי דלא נאסר אהל עראי אלא בזמן שהוא עושין כותלים וגג. אבל בכירה שלנו כבר היו שם הכותלים ומותר.

לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה. פירוש ומשום מוקצה שמיחדה להסקה וכן במקל שלא ניתן אלא להסקה. ואף על גב דהתם פרק כל הכלים לא אסרינן להו משום מוקצה אלא גזרה יום טוב אטו שבת. פירש הרב זרחיה הלוי ז"ל דהך סוגיא וההיא דהתם פליגי וזו אחת מן הסוגיות המתחלפות בתלמוד עד כאן. ודוקא בבקעת לפי שאין תורת כלי עליה. הא בכל שיש תורת כלי עליו ומלאכתו להתר אין ייחוד אוסר אותו. והאי סתמא כר' יהודה אתיא דאית ליה מוקצה. ואף על גב דשרינן סופלי לחיותא משום דחזו להסקה. וי"ל דהתם חזו לבהמה ולהסקה אבל עצים אינם מוכנים אלא להסקה. וכתב רש"י ז"ל דלית הלכתא כהך סוגיא דהכא משום דאליבא דר' יהודה איתמרא דאית ליה מוקצה ותנא דמתניתין היינו כרבי יהודה. ואנן קיימא לן כר' שמעון. ורב נחמן ורב ששת דפליגי בחיזרא תלמידי דרב נינהו ורב כר' יהודה סבירא ליה במוקצה. ורש"י ז"ל אזיל לטעמיה דסבירא ליה דהלכה כר' שמעון אפילו ביום טוב. ואף על גב דבריש מכלתין אמר רב נחמן דביום טוב סתם לן תנא כר' יהודה ולומר שהלכה כר' יהודה ביום טוב רב נחמן הוא דקאמר לה ואנן לא קיימא לן כותיה. ויש מקשים עליו דהא רב נחמן תלמידו של שמואל הוא ושמואל במוקצה כר' שמעון סבירא ליה. ומורי נר"ו כתב דהא לא קשיא מידי לרש"י ז"ל דהא חזינן דאמר רב נחמן לרבה בר רב הונא נפל בר חברין ברברבתא והעיד שרב הונא היה חברו. ורב הונא תלמידו של רב היה וכיון שכן רב נחמן ורב הונא תלמידי דרב הוו וכמו שפירש רש"י ז"ל התם בפרק אין צדין. והנה אמת שרב נחמן ורב

הונא היו תלמידי רב וכשנפטר רב (הלכה להם) הלך לו רב נחמן לפני שמואל (והיו תלמידיו) והיה תלמידו. ואפשר דרב נחמן סבירא ליה כשמואל דלית ליה מוקצה בשבת וכר' יהודה ביום טוב וכדאזיל לטעמיה דאמרינן בריש מכלתין גבי יום טוב סתם לן כר' יהודה וגבי שבת כר' שמעון והלכך פליג הכא בחיזרא ואסר ליה משום מוקצה משום דסבירא ליה כר' יהודה ואנן לא קיימא. לן אלא כר' שמעון. זו היא שיטת רש"י ז"ל. אבל קשה היאך אפשר לומר דפסקא דגמרא דלא כהלכתא. והרב אלפסי ז"ל פסק ואמר דמכאן ראיה לפסוק הלכה כר' יהודה ביום טוב ותדע לך דמתמהינן הכא למימרא דרבי אלעזר בר' שמעון כאבוה סבירא ליה ואם כדברי רש"י ז"ל מאי תמיהא לימא דאין הכי נמי דהא הלכתא כותיה אפילו ביום טוב. אלא ודאי תמה לפי שאין הלכה כר' שמעון ביום טוב. ויש מפרשים דסוגיא דהכא לאו משום מוקצה היא אלא משום גזרה יום טוב אטו שבת כסוגין דשבת. והא דאמרינן לא ניתנו עצים אלא להסקה הכי קאמר אי שרית ליה לדברים אחרים אתי למימר דאפילו בשבת שרי. והילכתא גזרינן יום טוב אטו שבת. ואף על גב דהתם מוקמינן לה למתניתין כבית שמאי והכא פסקינן לה כהלכתא. לא היא דבטעמא דגזרינן יום טוב אטו שבת אפילו בית הלל מודו אלא דהתם אגב ריהטא אוקמה כבית שמאי ולא דק שפיר. ותדע דהא בפרק משילין מייתינן אותה סוגיא דשבת ולא מייתי הא דאין סומכין דאלמא משמע דטעמא דגזרינן יום טוב אטו שבת כולי עלמא מודו (שה) בה. וא"ת ואמאי מודו בית הלל בהא יותר משאר שבותין כגון השלת פירות דלא גזרינן. וי"ל דבקעת אין תורת כלי עליה ודומה לצרורות שבחצר ואם אתה מתירה לטלטל יבא לטלטל צרורות. וגבי חיזרא רטיבא אסיר דלא חזי להסקה גזרה יום טוב אטו שבת. וכן הא דדרש רבא אשה לא תכנס כו' משום דלא נתנו אלא להסקה וגזרינן יום טוב אטו שבת. ולא נהירא לי דהא כולה סוגיא בדין מוקצה רהטא.

דף לג:

הכי גרסינן אמר ליה כי תניא ההיא בקשין. יש מפרשים דרב כהנא הוא דאמר ליה לרב יהודה דלא תשבש הברייתא דאיכא לאוקומה בקשין. ואיתותב מינה רב יהודה דאיהו אמר דאפילו בקשין שרי לקטום. תדע דבקשין התיר דהא אמרינן לקמן כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח ויהיב לן אלותא כו'. וכי שרי רב יהודה דוקא לקטום בידו או בשניו אבל לחתוך בסכין נראה שהוא אסור משום דקא עביד כלי. וכן פירש רש"י ז"ל לקמן. **ושוין שלא יקטמנו**. יש מפרשים דאשל אבוס של בהמה קאי שלא יקטמנו. ולא נהיר דכיון דראוי לאכילת בהמה שרי לקטום ואפילו לכתחלה מדרב יהודה ואפילו לר'

אליעזר שרי. ועוד דהיאך יכול לפתוח בהן את הדלת. והנכון מה שפירש רש"י דאקיסם קאי.

בשוגג בשבת חייב חטאת. פירוש נקט שוגג בשבת משום דשכיח טפי. אבל ביום טוב דלית ביה חיוב כשעושה בשוגג נקט מזיד.

ר' אליעזר דאמר חייב חטאת. פירוש התם הוא בלחצות בו שניו משום דמכוין לעשות בו כלי. אבל להריח שאינו מתכוין לעשות כלי אסור לכתחלה דגזרינן שמא יבא לקטום לצורך שיניו. אבל לרבנן דאמרי בלחצות בו שניו שהוא פטור אבל אסור משום דאפילו מתכוין לעשות בו כלי הוי תיקון כלאחר יד כיון שאינו עושה בסכין והילכך כשמתכוין להריח לא גזרו מפני עונג שבת ושמחת יום טוב. והילכך הא דקתני קוטמו ומריח בו אתיא כרבנן. והכין קיימא לן דלהריח בין בקשין בין ברכין מותר לקטום וברכין לחצות בו שניו מותר לקטום אבל בקשין אפילו לרבנן פטור אבל אסור. וכן לפתוח בו את הדלת. וכן אסור ליטול קיסם לחצות בו שניו מלפניו דאינו מותר אלא דוקא מאבוס של בהמה כרבנן. וכתב מורי נר"ו דלאו דוקא מאבוס של בהמה אלא כל דבר הראוי לבהמה מטלטלין בכל מקום שהן לחצות בהן שניו. והא דקאמר מן האבוס של בהמה רוצה לומר הראוי לבהמה. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שפירש גבי וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה וכתב ז"ל דדבר הראוי לאכילה מוכן הוא לכל הצורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה עד כאן. הרי שלא אסרו קיסם אלא מפני שראוי לעשות ממנו כלים. אבל באוכלי בהמה דליתיה הדין טעמא שרי לטלטולי בכל מקום לחצות בהן שניו.

משום דקא מוליד ביום טוב. וא"ת אם כן יהא אסור להדליק אש ביום טוב בעצים או בפחמים דהא קא מוליד. וי"ל דעיקר הבערה אי אפשר לעשותה מערב יום טוב. אבל הכא יכסה אש ויטמין מבעוד יום ולא יצטרך להוציא אש.

דף לד.

הכא בקדרה חדשה עסיקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה. וכתבו בתוס' דמכאן נראה שאסור לבשל תחלה בכלים חדשים ביום טוב משום דחסומי מחסם לה. והילכך יש ליזהר בפסח שרגילין העולם לקנות כלים חדשים לבשל בהם דבר מערב הפסח עד כאן. והכי איתא בירושלמי דמועד קטן ר' יודן בר' ישמעאל הוה מרוחק להביא כירה חדשה מבית האומן ולשפות עליה קדרה ביום טוב עד כאן. אבל מדברי רש"י ז"ל נראה לי דכל זמן שיש בה תבשיל לית בה האי טעמא. שהוא ז"ל כתב בקדרה חדשה עסקינן שנותן

אותה על האור ריקנית לחסמה עד כאן. ועוד שמעינן מדבריו דלחששא דפקעה אפילו נותן אותה ריקנית לא חיישינן ומעשים בכל יום דלא שכיחי דפקעי. וכן התיר הרא"ה ז"ל לבשל בקדרה חדשה ביום טוב.

תנו רבנן מולגין את הראש ואת הרגלים. פירוש לאחר מליחה דאילו קודם מליחה אפילו בחול אסור. וכתב רבינו (שמעון) שמשון ז"ל דדוקא ראש ורגלים אבל כולה בהמה אסור לפי שיכול להפשיטה. ולא נהיר שהרי ראש ורגלים נמי אפשר בהפשט. אלא אורחא דמלתא נקט וכן כתב בעל העיטור בעשרת הדברות שלו.

והא דאמרינן אין גוזזין אותן במספרים ואין גוזזין את הירק כו'. פירושו משום עובדין דחול. אבל רש"י ז"ל לא פירש כן.

תנו רבנן אין נופחין במפוח אבל נופחין בשפופרת כו'. והילכך יש ליזהר שלא לנפוח אש במפוחים קטנים של צורפי כסף ביום טוב. אבל בשפופרת מותר אבל מכיון שאין אנו בקיאין מהו שפופרת צריך לשנות מעט ולהפוך המפוח.

הא דאמרינן לעיל ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת איכא למידק אמאי לא מוכח מהא לעיל דמחזקין ריעותא. וי"ל דאפשר דהוי משיב דמיירי הכא בשרגילה ליפחת.

מתני' ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם על המוקצה. וא"ת מאי ועוד דהא אפסקוה רבנן במידי דלאו מילתיה והכין בעינן בעירובין. פירש רש"י ז"ל דודאי גרסת המשנה שלא כסדר. אבל בתוס' תירצו דלעולם לא בעינן מאי ועוד אלא כשאומר חומרא והדר אמר חומרא אחריתי. אבל בקולא בתר קולא כי הכא אף על גב דאפסקוה רבנן במילתיה שפיר קאמר ועוד דכח דהיתרא עדיף.

עומד אדם על המוקצה. פירוש כגון גרוגרות וצמוקים לר' שמעון דאחזו ולא איחדו. דאי חזו למה להו הזמנה. אי לא חזו לא מהני בהו הזמנה. וכן פירש רש"י ז"ל. והוא הדין בתמרי דעיסקא וכיוצא בהם לר' יהודה אי נמי במוקצה מחמת חסרון כיס לכולי עלמא. ואקשי עלה בירושלמי מחלפה שטתיה דר' אליעזר דתני בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום ור' אליעזר לאו שמותי הוא. ופריקו חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. כלומר דהתם בעי הכנה גמורה דלמא משכח להו כחושין וחייס לחורבן שובכו אבל הכא בדבור בעלמא סגי. וחכמים דפליגי אדרבי אליעזר אליבא דבית הלל הוא דקאמרי הכין. והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם מיחלפא שיטתהון דרבנן תמן תניא בית הלל אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל. ומשני חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים. ונראה שיש שבוש בגרסה משום דמשמע דהכנה גדולה הוי עומד ואומר זה וזה אני נוטל טפי מרושם וזה אינו. אלא הכי גרסינן התם לית לן חומר בבעלי חיים

כלומר דהתם שאני דכל אחד ואחד גוף חלוק לעצמו. אבל הכא שהפירות הם גוף אחד ובא להכין מקצתו צריך שירשים. ומהכא שמעינן דר' אליעזר וחכמים בהכנה אי זו חשובה פליגי ולא בדין ברירה כמו שפירש רש"י ז"ל. דאם כן הוו חכמים דלא כהלכתא דהא קיימא לן בדרבנן יש ברירה ומוקצה דרבנן הוא כדפירש רש"י ז"ל. וכן עיקר. ועוד שלא הוזכר הך פלוגתא בשום מקום דמייתי דין ברירה בתלמודא (הך פלוגתא). ועוד למה ירשום לרבנן לאפוקי מדין ברירה באומר מכאן ועד כאן אני נוטל סגי וכדאמרינן בפרק קמא.

דף לד:

בערב שבת בשביעית. פירוש שאין מעשר נוהג בה שהרי פירותיה הפקר והפקר פטור מן המעשר. אבל בשאר שני שבוע בעינן לתקונינהו. וכתב רש"י דהוא הדין במעושר ובשאר ימי שבוע אלא אורחא דמלתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות וצמוקים הוא סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה עד כאן לשונו. כלומר ליתני בהדיא עומד אדם על המוקצה שהוא מעושר ערב שבת ומצינן למידק מאי דדיקינן עלה בגמרא מעושר אין שאין מעושר לא מלישנא יתירא. אף על גב דאילו תני סתמא הוה במשמע פירות מתוקנין דסגו בהזמנה. אלא אורחא דמלתא נקט ותנא איירי במה שהוא מוקצה לדברי הכל כגרוגרות וצמוקים ולא בעי לאוקומי נפשיה בפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון. ואף על גב דבמוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר' שמעון לא שכיח ולא שייך באוכלין. והילכך נקט גרוגרות וצמוקים דמסתמא אינן מעושרין ולא סגי להו הזמנה אלא בשביעית שאין צריך לעשרן. ולא נהיר דבגמ' מוכח שרגילין לעשר קודם גמר מלאכה. אלא מתניתין נקט לשון שהוא זר כיון דנחית למתני ייתורא ולמידק כולה מתניתין מאי שייכה דשביעית הכא. ואילו נקט על המוקצה הוה אמינא דלאו לדיוקא נקטה אלא אורחא דמלתא נקט שאין דרך להכין לשבת אלא דבר המעושר.

גמ' תנן התם תינוקות שטמנו תאנים מערב שבת כו'. אוקימנא לה בירושלמי כגון שלקטן עם דמדומי חמה דהמעשה מוכיח על מחשבתן דלצורך שבת הן נלקטין. אבל בלא דמדומי חמה לא. פירוש משום דבמחשבה ניכרת בלא מעשה לא מהניא מידי דאין מחשבה גרידא לתינוק אפילו להחמיר. ואפילו אמירה לא מהניא להו דמעשה מוכיח בעינן.

למוצאי שבת לא יאכלנו. פירוש מפני שייחדה מבעוד יום לשבת קובעתם אפילו למוצאי שבת. אבל אם הם פירות סתם ולא ייחדם לשבת אינן אסורין אלא לבו ביום אבל

במוצאי שבת מותרין כדאיתא בגמ'. וחומרא דרבנן הוא דאילו מדאורייתא אינן אסורין ואינן נקבעין למעשר אלא במירוח.

המעביר תאנים בחצרו לקצור. פירוש דוקא חצר שהוא מקום מיוחד ליבשן ותו לא ממליך אבל במקום אחר לא דאיכא למיחש דלמא ממליך ולא מיבש להו והוי גמר מלאכה.

בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי. ובירושלמי דמסכת מעשרות פלי'גי אימוראי אי דוקא בניו ובני ביתו אבל הוא עצמו לא או אפילו הוא עצמו. ואמרו בתוס' דטעמא דמאן דאסר לעצמו משום דסבירא ליה דלגבי בעל הבית הוי כנגמרה מלאכתן משום שאם ירצה לאוכלן עכשו יאכל. אבל בניו לא עד שיתיבשו.

שבת מהו שתקבע בדבר שלא נגמרה מלאכתן כו'. ורש"י גורס מהו שתקבע מוקצה למעשר ופירש דמוקצה היינו דבר שלא נגמרה מלאכתן. וא"ת ותפשוט לה ממתניתין דתינוקות. וי"ל דהתם סתמא קתני ולא תניא בה לקצות ואפשר דבנגמרה מלאכתן מיירי שאין דעתו ליבשן. והא דקתני טמנו כבר פירש רש"י ז"ל כגון שטמנו בשדה או בגנה ולומר דדוקא טמנו אבל בגמר גרירה אין קובע עד שיראה פני הבית או החצר.

כיון דכתיב וקראת לשבת ענג. כלומר דחשיבות השבת עושה אותן פירות מתוקנים. ויש מפרשים דלא קא בעי אלא בזמן שייחד לשבת שהשבת קובעו מכאן ואילך אפילו לחול אף על פי שלא אכל מהן בשבת כלל. אבל במה שהוא אוכל בשבת פשיטא שהשבת קובעתן אפילו בפירות דלא נגמרה מלאכתן דאכילת שבת רחמנא אחשבה.

או דלמא בדבר שנגמרה מלאכתו קבעה כו'. פירוש ובשלא ראו פני הבית דבחול אינן נקבעין למעשר כן נראה לי. דאי לא מאי איריא שבת אפילו בחול נמי. וכגון שלא מירחן וכיון שאדגן תבואתו בחול מן המוץ שלה שפיר קרינן בהו נגמרה מלאכתן כן פירש הריטב"א ז"ל.

אימא שבת דומיא דחצר. פירוש כיון דאמרת פסקא לדינא בלא טעמא נימא איפכא דהוי מלתא בטעמא טפי. אמר ליה תלמוד ערוך הוא בידינו. כלומר מגמרא אמינא לך ולא מסברה וכן הלכה.

אף אנן נמי תנינא ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם על המוקצה כו'. כתב רש"י וסתמא לא נגמרה מלאכתן עד עתה עד כאן לשונו. והקשה מורי נר"ו ואם עתה בשבת נגמרה מלאכתו מאי סייעתיה דרב נחמן מיהא והא איהו הוא דאמר דשבת קובעת ואף על פי שלא נגמרה מלאכתו בשבת. ותירץ נר"ו דרש"י ז"ל הכי קאמר שלא נגמרה מלאכתו עדיין. והכי מוכח מאי דפירש במתניתן מוקצה דאיחזי ולפי זה אין זה בכלל נגמרה

מלאכתו. ומה שכתב משאר שני שבוע דלא מיקבע למעשר בלא ראיות פני הבית ואפילו הוא בביתו אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו לאו למימרא שאם יכנס דרך שערים עכשו יקבע דהא עדיין לא נגמר. אלא הרב ז"ל לריבותא קאמר שאף על פי שתהא נגמרה מלאכתו לא נקבע שאינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים עד כאן תורף דברי מורי נר"ו. וא"ת ולפי מה שפירש במתניתין מנלן דבשלא נגמרה מלאכתן מיירי. ולפירוש רש"י ז"ל ניחא אלא לאידך פירושו קשיא. וי"ל מדקתני סתמא מוקצה דמשמע כל מוקצה אף על פי שלא נגמרה מלאכתן כגרוגרות וצמוקים.

כיון דאמר מכאן אני אוכל למחר קבע ליה עלויה. כתב רש"י ז"ל דאיהו אחשביה בדבוריה שקראו אכילה עד כאן לשונו. פירוש לפירושו אבל כל שלא אמר כן אפילו אמר יהו פירות אלו לצורך שבת אינן נקבעין כל היכא דאמרת דשבת גופה לא קבעה בכניסתה. דהכא שאני שייחדם לעיקר אכילתו בדיבורו ובלשון הזה אפילו בחול קובעין כדאקשינן אי הכי מאי איריא שבת אפילו בחול נמי. פירוש לאו למימרא דליתני הא מתניתין הכא בחול דהא לא אפשר דעיקר דין מוקצה דאיפליגו בה ר' אליעזר ורבנן לא שייך אלא ביום טוב או בשבת. אלא הכי פירושה אמאי טרח למתני יתורא דשביעית לאשמועינן אגב אורחיה דין זה של מעשר הכא גבי הלכות שבת. אי אמרת בשלמא שהשבת גורם דין זה שפיר. אלא אי אמרת שאין השבת גורם אלא דבורו הוא הקובע ואפילו בחול מאי שיאטיה הכא כלל לישמעינן האי דינא התם בזרעים או בדוכתא אחרינא ולא ליתני הכא שביעית כלל והכא ליפלגו בהכנה אחריתי. וכן פירש רש"י ז"ל. ולישנא דאפילו לא דייק שפיר דהא ליכא למיתנייה להלכות שבת. ואפשר דלישנא קלילא נקט דמאי איריא דנקטיה בשבת דאפילו בחול דגריע מיניה איתיה להאי דינא וכיון שכן אין לה ענין בכאן כלל. ואמרו בתוס' דהוא הדין דמצי למיפרך הכין גבי תינוקות מאי איריא שבת כו'. ולא הבנתי דהתם איכא למימר דמיירי בדבר שנגמרה מלאכתן ועוד דלא יחדם לעיקר אכילתו בדבורו כי הכא.

הא קא משמע לן דטבל מוכן הוא אצל שבת. פירוש לעולם קביעותה משום דבורו הוא ולא משום שבת. והא דנקטיה בשבת ולא בחול לאשמועינן דינא אחריתי אגב אורחיה כו' כמו שפירש רש"י ז"ל. וא"ת ומנא ליה דאם עבר ותקנו מתוקן דילמא הכין לידוק הא בשאר ימי שבוע אפילו עבר ותקנו אסור משום דלא מהניא ליה הזמנה כיון שלא היו מתקנין מבעוד יום. תירץ הריטב"א ז"ל שכבר נשמר רש"י ז"ל ופירש דאי הא אתא לאשמועינן ליתני העומד על המוקצה בלשון דיעבד ונידוק מינה איסור דיעבד שאם

עבר ותקנם אסורין. אבל מכיון דתני עומד לשון לכתחלה למידק הא בשאר שני שבוע לא יעמוד אם לא יתקנם מבעוד יום. כלומר דלישנא דעומד הוא לשון שאינו מתוקן וכי חייב הוא לעמוד לא יעמוד ולא יאכל אלא למידק שאם עמד וכו'. ולולי שהוא ז"ל אמרה הייתי אומר שרש"י לא כיון לזה אלא ליתני העומד על המוקצה כו' הרי זה מוכן כלומר דליתני במתניתין הרי זה מוכן ולמידק הא בשאר שני שבוע לא הוי מוכן. וכל דיוקיה מלשון מוכן הוא ולא מלשון העומד. ואמר ז"ל העומד משום דלא מצי תני הרי זה מן המוכן בלא לישנא דהעומד.

דף לה.

הכי גריס רש"י ז"ל רישא במעטן טהור וגברא טמא סיפא במעטן טמא וגברא טמא. וניחא ליה ז"ל לאוקומי כולה בגברא טמא. אבל אית ספרי דגרסי ומהפכי סיפא במעטן טמא וגברא טהור. והוא נכון דלא לאפושי בטומאה. וא"ת ובמעטן טהור כי נסיב להו מיניה איטמו. פירש רש"י ז"ל דיכול לסלקן משם במקום מגעו כיון שמקומו מסויים לפניו ונשאר הכל טהור. אבל בתוס' פירשו דמיירי שנטלן בפשוטי כלי עץ או שנתנו לו טהור.

והלא מוחזרין ועומדין. כלומר וכיון שכן לר' אליעזר ודאי שבת הוא דקבעה ליה ולא דבורא דידיה.

אלא אמר רב שימי בר אשי. ואית ספרי דלא גרסי אלא ומיהו הכי מיתפרשא ולישנא קיטא הוא. ואתא רב שימי לומר דאי לא נסייעיה למר זוטרא ממתניתין נימא הכין דשאני ר' אליעזר דלדידיה אפילו תרומה קבעה כו'.

הא קא משמע לן דטבל מוכן הוא כו'. ולענין הפסק קיימא לן דשבת קבעה אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו כדאמר רב נחמן תלמוד ערוך הוא בידינו. והא דדחינן דלא נסייעיה מחכמים דחייתא בעלמא היא ולא סמכינן עלה דדוחק הוא לומר שלא יהו ר' אליעזר וחכמים שוין בקביעות שבת ולומר דר' אליעזר שבת קבעה ולחכמים לא אלא דבורא קבעה. אלא כולן שוין בענין ולא פליגי אלא בהכנה דמוקצה. ועוד דדוחק הוא לומר דלא נידוק ייתורא דשביעית לר' אליעזר וחכמים בחד גונא. ואלא מיהו הא דאם עבר ותקנו מתוקן הכין קיימא לן. וכבר פירש רש"י דכיון דלא נאסר הגבהת תרומה אלא מדרבנן לא אסח דעתיה בין השמשות. ולא נהיר דכיון דנאסר מדרבנן להגביה תרומה ומעשר והעובר על דבריהם חייב מיתה ודאי אסח דעתיה מיניה. אלא הכא סבירא לן דמעשר

ניטל במחשבה ונותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה כגון שאינו משקה ומותר לעשות כן בשבת משום עונג שבת.

ורמינהו היה אוכל באשכול כו'. דברי ר' אליעזר. דמתניתין דקא דייקינן מיניה דשבת קובעת למעשר בדבר שלא נגמרה כו' אתי לאקשויי אהא דר' אליעזר. וא"ת ומאי קושיא שאני מתניתין דקתני מכאן אני אוכל למחר ויחדם לשבת ודין הוא שיהא השבת (קובעין) קובעתן. וי"ל דכל שכן הוא דקא פריך דכיון דקתני יגמור דמשמע אפילו בשבת עצמו משמע דסבירא ליה דאין השבת קובע פירות סתם אפילו לשבת עצמו וכל שכן בשיחדן שאין אסורין לעולם. ואילו לעיל קתני דכל היכא שיחדם לשבת שאסורין מוצאי שבת וכיון שכן כל שכן דקבעה שבת פירות סתם לבו ביום ואמאי תני יגמור דמשמע לבו ביום. וקא סלקא דעתין דטעמיה דר' אליעזר מפני שהתחלת אכילתו היה בחול ושרינן סופו בתר תחלתו. ואקשינן דדין הוא לאוסרן בסתם לבו ביום כיון דשבת חמירא לאוסרן לעולם בשיחדם לשבת.

ולא יוציא חוץ לחצר ויגמור. פירוש משום דהכנסה של חצר שלא לדעת היה ולהכי לא קבעה אם ביטל הכנסתו והוציאה לחוץ לאכול. ר' יהושע אוסר לגמרו. ואם כן הא דתנן המעביר תאנים כו' דלא כר' יהושע וכר' אליעזר דהא הויא הכנסתו בדעת וזה דחוק. אלא כר' אליעזר וחוץ לחצר. אי נמי כר' יהושע ודוקא בניו אבל הוא לא אלא ימתין למוצאי שבת ויגמור. ור' יהושע אוסר לעולם אף על פי שלא יחדם לשבת דסבירא ליה דכיון דסמוך לחשכה התחיל לאכול הרי הוא כאילו יחדו לשבת. ולהאי מסקנא אפילו באשכול העומד לאכילה פליגי ור' אליעזר סבר דכיון דלא יחדו ממש לשבת לא נאסר במוצאי שבת. ואף על גב דהכא קיימא לן דחצר קובעת לכולי עלמא ואנן קיימא לן בפרק הפועלין דאין הטבל מתחייב עד שיראה פני הבית. התם הוא מדאורייתא אבל מדרבנן חצר קובעת והכא מדרבנן קאמרינן.

אמר ר' יוחנן כו'. אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן. הקשה הרשב"א ז"ל דאם כן ר' יוחנן פליג אדרב נחמן דאמר תלמוד ערוך הוא בידינו. ולא העלה בענין אלא גמגום. ומורי נר"ו פירש דרב נחמן ור' יוחנן לא פליגי דביחדהו לשבת כולי עלמא מודו דשבת קבעה לעולם. ובלא יחדינהו לא קבעה לעולם אלא ליומה. והא דאמר ר' יוחנן שבת אינה קובעת בשלא ייחדן לשבת קאמר שאינה קובעת לגמרי שיאסרו למוצאי שבת. ורב נחמן דאמר שבת קובעת דמשמע לעולם מיירי בשייחדינהו והיינו דמייתי מר זוטרא ראיה ממתניתין לאבוה דמיירי בשייחדינהו לשבת. ומאן דדחי מתניתין סבר דשבת אינה קובעת אפילו לעצמה. ור' אליעזר הכין סבירא ליה דביחוד תליא מלתא כר' יוחנן

ורב נחמן. ור' אליעזר דאמר ימתין למוצאי שבת ויגמור מיירי בשלא יחד אותן לשבת כמו שפירשנו למעלה. והא דאמרינן ר' אליעזר לטעמיה דאמר תרומה קבעה וכל שכן שבת דמשמע דשבת קבעה לעולם שיהו אסורין באכילת עראי דומיא דתרומה דקבעה לעולם התם בשיחדינהו לשבת דומיא דתרומה שייחד אותה. וכולה סוגיא רהטא בהכין וכן נראה מפירוש רש"י. ובהא ניחא לן דאמרינן שבת לאפוקי מדהלל דאיכא למידק לימא לאפוקי מדר' אליעזר. ולא קשיא דר' יוחנן לא פליג אדר' אליעזר כדאמרן. ויש מפרשים דלא איצטריך דר' אליעזר שמותי הוא. ויש מפרשים דאינו מפורש כל כך. ומורי נר"ו פירש דר' יוחנן הוא אימורא ולא מצי פליג אתנאי. ולכך אמר לאפוקי מדהלל כדי שיביא דברי ר' יהודה דאמר הלל עצמו אוסר ולומר דבני דורו חולקין עליו ואיהו סבירא ליה כותייהו ולא כהלל. אבל לפי מה שפירשנו לא קשיא מידי דר' יוחנן סבירא ליה כר' אליעזר. וא"ת לימא לאפוקי מדר' יהושע. וי"ל שכבר אמר הלל עצמו וחד מיניהו נקט. ואף על גב דלא איצטריך לר' יוחנן לומר לאפוקי כיון דקאי רבים כותיה. הוא רצה לעשות כלל מן הדברים האלו ביחד אף על פי שיש מקצת שהן מבוארים וכדחזינן בתרומה דפליגי רבנן עליה דרבי אלעזר.

דף לה:

מקח כדתנן הלוקח פירות מעם הארץ כו'. הקשה מורי נר"ו ולמה ליה לאורוכי בדין מקח להביא כדתנן ואחר כך אמר לאפוקי מהא דתנן המחליף כו'. לימא מקח לאפוקי מהא דתנן המחליף כו' ולא לימא מקח כדתנן שהרי בתרומה ושבת וחצר לא אמר אלא לאפוקי ולא אמר בהו כדתנן. ותירץ נר"ו דאי לא אמר כדתנן הלוקח פירות להביא ראיה לדבריו הוה קשיא לן היכי פסק ר' יוחנן דמקח לא קבעה והא סתם מתניתין היא דקבעה וכדתנן המחליף פירות זה לאכול וזה לקצות חייב ור' יוחנן הוא דאמר הלכה כסתם משנה. ויש בכלל זה אף על פי שיש מחלוקת בצדה וכדחזינן בריש מכלתין גבי שבת סתם לן תנא כר' שמעון כו' אף על פי שיש מחלוקת בצדה וכמו שפירשו המפרשים ז"ל. ולהך הוצרך להביא סתם אחרינא דמקח לא קבעה וכדתנן הלוקח פירות וכו' דהוי סתמא דעדיפא מינה דאין בה מחלוקת. אבל הריטב"א ז"ל תירץ דמשום (שבת) שבא לפסוק הלכה כר' יהודה ורבנן פליגי עליה איצטריך לאקדומי סתמא דהלוקח דאתיא כר' יהודה ולימא שזה הוא שהכריחו לפסוק כר' יהודה. ונראה שדעתו נוטה לדעת מורי נר"ו.

ומעשרן דמאי. פירוש ולא ודאי ודי שיפריש מעשר שני ויאכלנו בירושלים וגם תרומת מעשר ולא שאר מעשרות שהמוציא מחברו עליו הראיה כדאיתא בפרק קמא דיומא דף ט'. ושמע מינה מעשרין הן אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו כלומר רגילין בני אדם וחברים לעשר קודם גמר מלאכה דאי לא הוה ליה לעשורי ודאי. ופירש רש"י ז"ל דסבר האי תנא הכין כלומר אף על גב דבמתניתין משמע שאין רגילות כן כמו שפירש ז"ל במתניתין האי תנא פליג אמתניתין כך היא כונת הרב ז"ל. ולא נהיר כמו שפירשנו במשנתינו.

ר' יהודה אומר לאכול חייב לקצות פטור. פירוש פטור מלעשר לאכילת עראי והלכתא כותיה. וכולהו הני דרבנן נינהו דאילו מדאורייתא לא הוקבעו אלא במירוח וכיוצא בו וראית פני הבית.

סליק פרק המביא פרק חמישי

משילין פירות דרך ארובה ביום טוב וכו'. פירש רש"י ז"ל מי שיש לו חטים ושעורים שטוחים על גגו כו'. והקשה מורי נר"ו דאם כן הוה ליה למיתני משילין תבואה. ותירץ נר"ו דהזקיקו לפרש כן שאם היה שאר מיני פירות כגון פירות האילן הוה במשמע שהעלן לגג לייבשן כגון תאנים וענבים לעשות מהן גרוגרות וצמוקים. וזה אי איפשר דמשום פסידא לא שרינן מוקצה לטלטל. לכך פירש חטין ושעורין שאין בהם מוקצה אבל הנך אסירי וכדאמרינן בגמרא איידי דתנא רישא פירות כו'.

וכן כדי יין וכדי שמן. פירוש מותר לכסותן ביום טוב אבל לא בשבת משום דליכא פסידא כולי האי ובשבת להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חשו.

גמרא חד תני משילין וחד תני משחילין כו'. והאי דלא מקשה למאן דתני משילין מאי טעמא לא תני משחילין כדאקשינן גבי לפני אידיהן של נכרים בפרקא קמא דמסכת ע"ז משום דהכא חדא מלתא היא ומשמעות אחד יש להן. אי נמי דהכא ליכא קפידא בהאי טפי מהאי. אבל התם איכא קפידא בין אידיהן שהוא גנאי לעידיהן שהוא לשון עדות.

שחול כל שנשמטה ירכו אחת. פירוש בוקא דאטמא דשף מדוכתיה וכגון דלא איעכול ניביה כדמוכח התם.

התם הוא דליכא הפסד ממון. פירוש ולכך לא התירו יותר. מהכא משמע דטעמא דהפסד ממון חמיר מביטול בית המדרש והכנסת אורחין. וזה קשה דהא אסרינן במתניתין להשיל פירות בשבת ולא חיישי להפסד ממון והתם בשבת התירו מפני ביטול המדרש. והגרסא הנכונה אי נמי התם הוא משום דשבת חמירי אבל יום טוב דקיל אפילו טובא נמי. כלומר שבת דחמירא דלא שרו כלל משום פסידא דין הוא דאפילו לדבר מצוה לא

שרי אלא ארבע וחמש קופות. אבל יום טוב דקיל דשרי משום פסידא שרי נמי אפילו טובא.

דף לו.

ואמר שמואל כו'. כדי שלא יגמור כו'. ואף על גב דהכא בעינן לה אליבא דשמואל דפליג אדרב חסדא ואילו לעיל בעינן לה אליבא דרב חסדא. הכא בעינן אי עבדינן הכא כשמואל כדעבדינן התם ולומר שיפנה כל פירות הגג ובלבד שלא יגמור. אי נמי דרב חסדא לא פליג אדשמואל אעיקר דינא אלא אאוקמתא דמתניתין דהתם כדמשמע התם.

דילמא אתי לאשוויי גומות. פירוש אפילו לר' שמעון שמא יבא להשוותן בכונה. אי נמי התם היינו טעמא דארבע וחמש קופות כו' דשבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה אבל הכא דיום טוב דקיל וכו'. והקשה הרשב"א ז"ל דהא שרינן במתניתין ביום טוב להשיל פירות ולא בשבת. וכבר כתבתי למעלה שנראה שאין הריטב"א גורס כן. אבל הרשב"א ז"ל תירץ דבעיקר מלאכות טפי שרינן ביום טוב מבשבת משום דכל מלאכה אסורה בשבת וביום טוב כל אוכל נפש מותרת. אבל במה שהותר קצתו כאן וכאן יותר יש להחמיר ביום טוב. והקשה מורי נר"ו דהא באידך בעיא אמרינן איפכא התם תנן אבל לא את האוצר כו' הכא מאי התם הוא דשבת דחמירא אבל הכא דיום טוב דקיל שפיר דמי. והא הכא דהותר מקצתו ואפילו הכי פשיטא ליה שיש להתיר ביום טוב משום דקיל אלא דמספקא ליה משום האי טעמא דאמר ומה התם דאיכא ביטול בית המדרש כו' אבל אי לאו הדין טעמא פשיטא ליה דביום טוב מקילינן משום דקיל. לפיכך כתב נר"ו דכי אמרינן דשבת דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה אינו אלא באיסורי דרבנן שאינן משום גזרה כגון מוקצה שאינו משום גזרה אלא איסורא דרבנן בלחוד וכגון ארבע וחמש קופות שאינו אלא משום טירחא ואפילו למאן דדחי וסבר לאסור ביום טוב. אבל במידי דאסור מדרבנן משום גזרה כי הא דהכא שאסרו לגמור האוצר דלמא אתי לאשויי גומות אין ספק שיש לחוש לחיוב שבת שהוא איסור סקילה יותר מחיוב יום טוב שהוא חיוב לאו. ואף על גב דאמרינן פרק האשה רבה כל בדאורייתא לא שנא איסור לאו ולא שנא איסור כרת יש לומר שלא נאמרה בגזרה כזאת וכל שכן שיש בשבת איסור סקילה. והאי דלא קאמר הכא דביום טוב שרי משום דאיכא פסידא וכדאמרינן לעיל משום דאלים ליה הדין טעמא דיום טוב דקיל. ותדע לך דבתרתי בעיי בתרייתא אמר ומה הכא דאיכא פסידא דפירות אמרת לא ולא אמר הכא דיום טוב דקיל. וכל זה מפני שכשגזרו משום אשויי גומות דהוא איסור תורה לא גזרו ביום טוב כשבת משום דיום טוב קיל ולא איצטריך

למיתי משום פסידא אלא משום דקיל. אבל בהנך תרתי בעיי דמיירו במידי דטירחא ולית בהו גזרה משום איסור תורה אין להקל ביום טוב טפי משבת וכדפרישית. ולפיכך אמר (בתוך) בהנך תרתי בעיי ומה התם דאיכא פסידא כו'. והא דנקט גבי שבת משום ביטול בית המדרש משום דהוי טעמא קמא דנקט לעיל גבי ארבע וחמש קופות עד כאן לשונו.
אבל התם דאיכא ביטול בית המדרש שפיר דמי. פירוש בשבת מותר לטלטל אפילו מגג לגג כיון דאיכא בטול בית המדרש. ונראה לי דדוקא בשגגותיהן שוים משום דלא שרינן טרחא יתירא
להפסד מועט לא חששו קא משמע לן. ואם תאמר הכא משמע דלהפסד מועט חששו והתם בשבת גבי היתה בהמתו טעונה טבל ועששית אמרינן דלא חיישינן להפסד מועט. ותירץ הרשב"א ז"ל דיום טוב שאני הואיל וליכא אלא טירחא מועטת והתם בשבת. ומורי נר"ו הקשה דהתם מוכיח בהדיא דהא דהיתה בהמתו טעונה כו' אפילו ביום טוב היא וכדאוקימנא התם בבולסא. ותירץ נר"ו דהפסד דהכא טפי מהפסד דהתם ולפיכך חששו. והא דקרו ליה הפסד מועט לומר שהוא מועט כנגד הפסד הפירות אבל הפסד דהתם שהיתה בהמתו טעונה שהוא הפסד מועט טפי לא חששו. והוא הדין לשבת שמותר לכסות כדי יין וכדי שמן. ולא נהירא לי משום דממתניתין לא משמע כן שיהא מותר לכסות כדי יין וכדי שמן בשבת וכמו שכתבנו למעלה. ובתוס' תירצו דהכא דמיירי לבטל כלי מהיכנו להפסד מועט חששו. אבל התם דמיירי לטלטול כלי שאינו ניטל משום הכי לא חששו להפסד מועט.
תנן נותנין כלי תחת הדלף בשבת. פירוש וקא סלקא דעתיה בדלף שאינו ראוי וקשיא לר' יצחק. אבל לעולא בדלף שאינו ראוי כאווירא דלבני. ופריקן בדלף הראוי. וכתב הרשב"א ז"ל דהוא הדין דאיכא לאוקומה הכי לעולא משום דקיימא לן דאין מבטלין כלי מהיכנו. והוא הדין דמצי לאקשויי וליטעמיך בדלף שאינו ראוי לעולא מי ניחא והא אין מבטלין כלי מהיכנו. וכן כתב הריטב"א ז"ל אלא שהוא מוסיף דמכל מקום מעיקרא לא פרכינן מינה אלא לר' יצחק משום דלא קים לן דסבירא ליה לעולא שאוסר לבטל כלי מהיכנו והיינו נמי דלא אמרינן וליטעמך ודכותה בתלמודא. ואם כן לכולי עלמא אסור לתת כלי תחת דלף שאינו ראוי בשבת. ומורי נר"ו כתב שאינו נכון דהא הכא ובפרק כירה פריך לר' יצחק ומשמע דלדידן ניחא דשרי ואפילו בדלף שאינו ראוי וכן אנו נוהגין ומנהגן של ישראל תורה היא. על כן פירש נר"ו דלר' יצחק דאמר דאין כלי נטל אלא לדבר הנטל אין נותנין כלי תחת הדלף שאינו ראוי שהרי המים הנוטפין אינן ראויין ואסור לטלטלן ולפיכך אין הכלי נטל בשבילן. וא"ת והרי גרף של רעי הן. יש לומר

שאינן כגרף של רעי עד שיגיעו לקרקע הבית ואם כן היאך יטול כלי כדי לקבל המים העתידים לבא מאחר שאינן ראויין וכיון דאינן גרף של רעי עד שהן בקרקע הבית אינו בדין שיטלטל כלי בשבילו לפי שאינן ראויין. אבל לעולא ודאי מניח כלי תחת הדלף שאינו ראוי שהרי בהנחת הכלי קודם שיגיעו המים לתוכו ליכא שום איסורא שהרי כלי נטל לדבר שאינו נטל וכשיגיע המים לתוכו ליכא משום מבטל כלי מהיכנו שהרי מותר לו לשופכן משום דהוו כגרף של רעי הואיל והוו מים שאינן ראויין. ולא דמי לנותן כלי תחת הנר לקבל שמן המטפטף או תחת התרנגולת לקבל ביצתה וכדאיתא פרק כירה. דשאני התם דאי אפשר לסלק האיסור מתוך הכלי והלכך איכא בהו משום מבטל כלי מהיכנו. וא"ת והא לעיל גבי שיורי כוסות אמרינן וכי עושין גרף של רעי לכתחלה והכא שרינן להביא כלי ולקבל המים כדי שיהו גרף של רעי. וי"ל דשאני התם דבידו שלא יזמין הנכרי ולא יהו שיורי כוסות של גרף של רעי. אבל הכא אם לא יתן הכלי תחת הדלף ויגיעו לארץ כל שכן דהוה ליה גרף של רעי והלכך שרי. עד כאן דברי מורי נר"ו.

שתי חלות מוקצות נינהו. פירוש והא דלא מהדר ליה הא מני ר' שמעון היא בפשטה דלית ליה מוקצה משום דמאן דמקשה אקשי ליה כרבי יהודה והוא פריק ליה אפילו כרבי יהודה משום רבותא. ורש"י לא פירש כן. ולענין הפסק אין הלכה כר' יצחק אלא כעולא וכן דעת רבינו אלפסי והרמב"ם וגדולי הפוסקים.

דף לו:

נותן בו מים ומחזירן. וא"ת והרי חזרו המים להיותם כעביט ולמאי דסבירא לן השתא דגרף של רעי אגב מנא אין בפני עצמו לא היאך יכול לטלטלו. וי"ל דחזו לבהמה. ומיהו למסקנא דשרי אפילו גרף של רעי בלא מנא לא קשיא מידי.

אגב מנא אין בפני עצמו לא. פירוש ואף על גב דהכלי עצמו נעשה בסיס לרעי וראוי לאוסרו בשבילו מכל מקום לא שרו ליה רבנן אלא אגב כלי שעשאוהו כאילו הרעי טפל לכלי שיש תורת כלי עליו והוא בר טלטול טפי כדהוי באנפי נפשיה.

ולא דנין והא מצוה קא עביד. פירש רש"י ז"ל והוה ליה למחשבה בהדי הנך דמצוה. ופריק בדאיכא דעדיף מיניה והלכך אין כאן אלא רשות. מדבריו ז"ל נראה דאפילו בדליכא דעדיף מיניה אין דנין משום רשות אף על גב דאיכא מצוה. והקשה הרשב"א ז"ל כיון דלעולם אין דנין אמאי לא חשיב ליה בהדי הנך דמצוה. וכתב מורי נר"ו דהא לא קשיא כלל דמתניתין תני אלו הן משום שבות לא עולין באילן משום דזמנין דליכא בהו שום מצוה. ואף על פי שלפעמים יש בהן צד מצוה כגון שיש שופר או לולב בעיר של עבר

הנהר ואי אפשר לו לעבור אלא אם כן שט על פני המים. וכן מטפחין ומספקין ומרקדין לשמח את החתן ואת הכלה וכר' יהודה בר אלעאי בפרק האשה. ואפילו הכי לא חשיבי בהדי הנך דמשום רשות משום דלא חשיב משום רשות אלא הנך שאי אפשר שלא יהא בהם צד מצוה. וכן חשיב משום רשות אין דנין כו' ואף על פי שאפשר שיהא בהם מצוה גמורה כגון דליכא דעדיף מיניה ולית ליה אשה ובנים אפילו הכי לא חשבינהו בהדי הנך דמשום מצוה משום דהנך דמשום מצוה אי אפשר שלא יהא בהם מצוה גמורה לעולם וכדתנן לא מקדישין ולא מעריכין כו'. והא מקדישין ומעריכין איכא צד דלא הוו מצוה וכגון שלא הקדים לתת אותם ביד הגזבר. וי"ל דאכתי לא דמו לרשות דהנהו אי לא הוו מצוה גמורה ליכא בהו שום עבירה. אבל מקדישין ומעריכין אי לא הוו מצוה גמורה וכגון שלא הקדים לתת אותם ביד הגזבר אז הוו עבירה כיון שלא הקדים שטוב לו שאינו נודר כל עיקר וכדאית ליה לר' מאיר בנדרים ובפרק קמא דחולין והוא סתם מתניתין דהכא.

דף לז.

דאמר מר מצוה בגדול ליבם. והקשה מורי נר"ו תינח יבום דמצוה בגדול ליבם אבל חליצה אליבא דר' יוחנן דאמר פרק החולץ דגדול וקטן ממנו שוין בו מאי איכא למימר הא מצוה קא עביד. ותירץ נר"ו דמה שכתוב בספרים ולא חולצין ולא מייבמין הא מצוה קא עביד לא קאי הדין פירכא ללא חולצין אלא ללא מייבמין לפי שאין חליצה עיקר המצוה שמצות יבום קודמת למצות חליצה. והיינו דפריק מצוה בגדול ליבם ולא פריק מצוה בגדול ליבם ולחלוץ.

לא מקדשין והא מצוה קא עביד. פירש רש"י ז"ל והוה ליה למחשבה בהדי הנך דמצוה. ופריק לא צריכא דאית ליה אשה ובנים דאין כאן מצוה אלא רשות. ונראה מדבריו דאפילו מי שאין לו אשה ובנים אסור לקדש ביום טוב משום שבות אף על גב דאיכא מצוה. וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שהביא משנתינו כפשוטה ולא הביא מכל אלו התירוצין כלום. וכן דעת מורי נר"ו והביא ראיה מדאמרינן אבל משדכין על התינוקות ליארס כו' ולא אמרו מארסין ואף על גב דאיכא למיחש טפי לשמא יכתוב. אבל רבינו תם ז"ל פירש והא מצוה קא עביד ומותר לו לקדש וכן בכל הני דאקשינן. ופריק לא צריכא דאית ליה אשה ובנים דאין כאן מצוה אלא רשות דבבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך. ולפי פירוש זה מותר לקדש ביום טוב או בשבת היכא שאין לו אשה ובנים והוא הדין לדון בדליכא דעדיף מיניה וליבם בדליכא גדול. ואלא מיהו כתב הרב ז"ל בתשובה שלא הורה כן

אלא מתוך צורך גדול ואפילו ביום טוב שני גוערין וקונסין למי שעושה כן. וכן פירש הריטב"א ז"ל. וגרסינן בירושלמי וכולן שעשו בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשו עשו. כלומר ולא קנסו חכמים מעשיהם. וכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב בהלכות ושמעינן מינה דמאן דעבר ואקני שום קנין ממקרקעי או מטלטלי דהקנאתו הקנאה. וא"ת והיאך מותר מן הדין והא אמרינן דאין מקדישין ואין מעריכין אף על גב דאיכא מצוה. וי"ל דהתם שאני משום דדמו טפי למקח וממכר. ועוד דהנך הוו טפי חפצי שמים.

הני משום רשות איכא משום שבות ליכא. פירוש והא כולהו משום גזרה אסרום רבנן ותנא דמתניתין נמי אית ליה הכי.

ורמנהי משילין פירות דרך ארובה ביום טוב. ואם תאמר ואמאי לא מקשי ליה ממתניתין דקתני בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו' ובית הלל מתירין דאלמא אשכחן הוצאה דאסורה בשבת ומותרת ביום טוב. וי"ל דמאיסורא דאורייתא לא ניחא ליה לאקשויי דכיון דשרינן איסורא דאורייתא משום אוכל נפש מחמרינן בשבת טפי מיום טוב. ומתניתין דקתני אין בין יום טוב לשבת איירי בענין שבותין דאילו מאיסור תורה הא תנן לה במגילה. והיינו דלא מקשינן עלה בגמרא אלא משבותין. אבל לא נראה כן מהירושלמי.

הרי היא כרגלי הלוקח. פירוש אף על פי דברשותיה דמוכר קיימי דאי בעי למהדר הדר ביה מכל מקום כיון שהסכימו על המקח ומסתמא יעמוד המוכר בדבורו אוקמוה רבנן ברשותו דלוקח אפילו לא נתן מעות.

אף על פי שלא מסרה לו מערב יום טוב פירוש אפילו בדבור הרי היא כרגלי הרועה. וקשיא לי לימא ליה דמתניתין בשמסרה ונתנה לו ביום טוב דקנה שביתתו ברשות הבעלים והא דר' דוסא שאני דכיון דגמרו בעלים בדעתם בבין השמשות ליתנה לרועה אוקמוה ברשותיה וכאילו היתה שלו בבין השמשות. וי"ל דאילו מתניתין מיירי בשנתנה ומסרה לו ביום טוב פשיטא דהרי היא כרגלי הבעלים.

דף לז:

כאן ברועה אחד כאן ברועים שנים. פירש רש"י כיון שאין בעיר אלא רועה אחד כו' הלכך בין מוכר בין לוקח דעתו שלא תקנה שביתת הבהמה אצלו אלא בשביתת הרועה עד כאן. והקשה מורי נר"ו לוקח במסירת רועה מאן אדכר שמיה. ותירץ נר"ו דאפשר שדעת הרב ז"ל דהך סיפא דהמוסר בהמה לרועה קאי אריש ולומר אם לקח בהמה

מחברו והמוכר מסרה לרועה אף על פי שלא נתנה לו אלא ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה שדעת הלוקח שתהא בהמתו בשביתת הרועה.

דיקא נמי דקתני לבנו או לרועה. פירוש דאי לא ליתני הרועה בלחוד כי הא דר' דוסא וכדהוי אורחא דמלתא.

הלכה כר' דוסא. וא"ת הלכה מכלל דפליגי. וי"ל דהיא גופא קא משמע לן דלא פליגי ושנוייא דשנינן דכאן ברועה אחד כאן בשני רועים שנוייא היא. דלא תימא לא שני ליה לר' דוסא בין רועה אחד לשני רועים ומתניתין נמי לבנו או לרועה קתני או האי או האי ולרוחא דמלתא נקט ליה קא משמע לן דוקא שני רועים.

והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. וקשה למורי נר"ו רמאי קושיא שאני התם דלא מסרה לרועה אלא לומר שאם אדם רוצה להוליכה ביום טוב או רוצה להוליך הכלים שאינו יכול להוליכן אלא כרגלי הבעלים אבל המוסר לרועה אינו בכלל. תדע דבמתניתין בתר דתני הבהמה והכלים כרגלי הבעלים איצטריך למיתני המוסר בהמתו לבנו או לרועה כו'. ורש"י ז"ל נשמר מזה ופירש מתניתין דקתני המוסר בהמתו לרועה ביום טוב דלא כר' דוסא. אלא שלשון הגמרא קשיא דקאמר ותנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. ואפשר דלישנא קייטא הוא כלומר ותנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים והרי הוא כאילו אמר וכו' וסמך לו אהא דהמוסר לבנו או לרועה כו' עד כאן תורף דברי מורי נר"ו.

זה עירב עליו לצפון כו'. פירש רש"י ז"ל על מנת להוליכו לאותו חלוק לצפון עד כאן. וכתב מורי נר"ו דלשון עליו הוא שהזקיקו לפרש כך. ולא שיצטרך לומר כך בשעת הנחת עירובו שהרי אפילו לצורך גופו אינו צריך אמירה וכדאמרינן סוף פרק בכל מערבין אמר ליה מי סברת דאזיל ואמר לא דאזיל ושתיק ויתיב. דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' יוחנן בן נורי אלא בישן דלא מצי אמר אבל בנעור דאי בעי למימר מצי אמר אף על גב דלא אמר כמאן דאמר דמי. ומסתמא כל כליו נמשכין אחריו ואפילו בשתיקה שהרי כלל גדול שנינו הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. והא דקתני זה עירב עליו לצפון אשגרות לישן הוא משום דהכי קתני פרק מי שהוציאוהו אמר לשני עבדיו צאו וערבו עלי אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום כו'. והתם דוקא הוא.

ואם מיצעו עליו את התחום כו'. וא"ת ומאי לישנא דמיצעו. וי"ל דהכי קאמר ואם שנים שואלי החלוק עירבו ומיצעו עליו כלומר על החלוק את התחום שזה עירב עליו לאלפיים לצפון וזה לאלפיים לדרום ונמצא תחומו של חלוק שהוא ארבעת אלפים בלא עירוב כולו נתון באמצע שני עירובין שעירבו על החלוק שניהם והעיר שבנתים שהיא כ"ד אמות

מיצעו התחום שהיה לו לחלק בלא עירוב אלפיים לצפון ואלפיים לדרום וכל התחומין נתונין עליו והילכך לא יזיזהו ממקומו וכן פירש רש"י ז"ל.
ושמואל אמר אפילו חבית נמי אסורה. פירוש דקסבר אין ברירה. ואף על גב דהתם פרק מי שאחזו משמע דאית ליה ברירה דאתקין בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ודייקינן התם בפרק כל הגט דהאי גיטא משום דיש ברירה. התם שאני שהדבר עומד להתברר על כל פנים דודאי או ימות או יחיה. מה שאין כן הכא שאין הענין עתיד להתברר בהכרח.
לעולם קסבר רב יש ברירה. ואף על גב דרב פריק כאלעזר בן תדאי התם בעירובין דלית ליה ברירה גבי בעל הבית שהיה שותף לשכיניו לזה ביין ולזה ביין וצריכין לערב. שאני התם שלא חלקו עדיין יינם אלא שהוא בשותפות ולכך אין ברירה. אבל כאן שחלקו החבית יש ברירה.
לאיסור תחומין חששו. פירש רש"י ז"ל אנן סהדי דכל חד מינייהו אקצי דעתיה מחלקו של חבירו. פירוש לפירושו משום שלא עירבו למקום אחד ואין זה יכול לילך למקומו של זה. וקשה קצת דאין לנו איסור מוקצה מחמת תחומין כיון שהוא מוכן בעצמו וכדאמרינן בדורון שהובא לישראל זה שמותר לישראל אחר כי דבר מצוי הוא לבא הדבר בתחומין על ידי עירוב ואין הפרש בזה בין שבא על ידי נכרים לבא על ידי ישראל.

דף לח.

אמר שמואל שור של פטום הרי הוא כרגלי כל אדם ושל רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר. פירש רש"י ז"ל דאפילו עירבו רגלי עיר אחרת עם אנשי אותה העיר יכולים להוליכו לעירם מפני שדעת הפטם עליהם. ואם הוא של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר ואלפים אמה לכל רוח שהוא תחום מפני שאין דעתו אלא על בני אותה העיר. וזה קשה ולא יהא אלא שכל סביבות העיר שותפין בשור של פטם וכל אנשי העיר שותפין בשור של מרעה מכל מקום לית ליה ברירה לשמואל גבי שנים שלקחו חבית ובהמה כו'.
ויש מפרשים דרגלי אותה העיר אם עירב אחד לצפון ואחד לדרום מוליכו כפי עירובו וזה שעירב לדרום כפי עירובו. ושור של פטום נמי עשאוהו כהפקר והוציאוהו מרשותו של טבח לתקנותו שלא יקנה שביתה עמו. ואליבא דרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן נורי דאמרי נכסי הפקר אין קונין שביתה. והקשה מורי נר"ו להאי פירושא דאי משום תקנת טבח הוא היכי פריך בשלהי פרקין ואי אינהו תלו ליה לא שקיל והאמר שמואל שור של פטם כו'. ומאי קושיא דלמא שור של פטם שאני משום תקנת טבח שיקפצו לו לוקחים

ויהא זרוז בשמחת יום טוב להרבות שורים מפוטמים. וצריך עיון. ועוד שמעינן מההיא דאקשינן ואי אינהו תלו כו' והאמר שמואל שור של פטם כו' דשמואל לקולא אמרה ולא לחומרא לאפוקי מאן דמפרש הכא דשמואל לחומרא קאמר דליתא.

דילמא משכח איניש אחרינא כו'. והוא הדין דמצינן למימר דמימר אמר דלמא לא צריך ליה אלא לריבותא נקטיה דאפילו ידע דצריך ליה איכא למימר אידך טעמא.

כי סליק ר' אבא אמר יהא רעוא כו'. שמועה עמומה היא אצל המפרשים לבארה דמה שטענו לא השיב לו ואין התירוץ דומה לקושיא ונתחבטו בה הרבה. והנכון כמו שפירש רש"י ז"ל.

וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה. ואף על פי דבדבר לח בעינן ששים ומסתמא אין בעיסה ששים. ועוד כי הכל הולך אחר המעמיד והכא מים מוקמי לה לעיסה ובדין הוא דלא ליבטלו. מכל מקום הכא דאינו אלא בטול תחומין דאיסורא דרבנן ואינו בטול איסור ממש דין הוא דנבטל חד בתרי ולאוקמינהו אדינא דאורייתא.

דף לח:

אמר להו ר' אבא הרי שנתערב קב חטים שלו בעשרה קבין חטים של חברו יאכל הלה וחדי. וקשיא לי ומה זו תשובה דאינהו לא קא בעו שיתבטלו המים והמלח שלא תפרע להן אלא שיתבטל כח שביתתן וכמו שפירש רש"י ז"ל. ופירש הריטב"א ז"ל דהכי קאמר להו אדמדמיתו ביטול תחומין לביטול איסורין דעלמא ובעיתו לאוקולי בה טפי לבטולי חד בתרי כדין תורה בביטול איסור אדרבה נימא דלא שייך בה ביטול לפי שזה כמתערב קב חטין בעשרת קבין דלא בטיל אפילו מדאורייתא ושם בעליו עליו ולא עוד אלא שהוא כשותף בו לכל דבר. והא דנקט עשרה לאו דוקא דאפילו באלף לא בטיל אלא כיון דאינהו אמרי דליבטיל חד בתרי כביטול איסורין לדין תורה מסתייה דנקיט אחד בעשרה ופשיטא מלתא דכל דלא בטיל בדאורייתא חד בעשרה דאפילו באלף לא בטיל. ומתניתין להא דמיה שאין זה ביטול איסור אלא ביטול דין ממון ושם בעלים וכיון שקנו שביתה המים והמלח ברשות הבעלים בין השמשות אפילו בבית השואל חשבינן ליה כאלו הן בבית המשאיל ואפילו לאחר לישה כקודם לישה.

ואחיכו עליה כו'. אמר רב הושעיא שפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו כו'. וגם זה תמה דר' אבא נמי הכין סבירא ליה וחד מינייהו נקט דבין במינו בין שאינו מינו לא בטיל כיון דאמר דליכא לדמויי מתניתין לביטול איסורין אלא לביטול דין ממון. ומורי נ"ר פירש דאינהו אחיכו עליה דכיון שדקדק להביא ראיה

מין במינו הבינו דמדמי ליה לשאר איסורין שאינם בטלין מין במינן ולא שנחמיר בזה משאר איסורין משום דקא מפסיד לחבריה וכדאמר רב ספרא דכילא חסריה. ואי הוו מים ומלח כחטים בשעורים דינא הוא דבטלי כי היכי דאיסורא בטיל מין במינו כשאינו מינו. ונמצא לפי דבריו תערובת ממון חברו ותערובת איסור שוין ואם כן מה הועיל ר' אבא כי מדמה מים ומלח בעיסה לחטים בחטים. ולא נהיר בעיני משום דאיפשר דנקיט לה דומיא דמים ומלח שהן מין אחד בעיסה ולא בדוקא. אבל נראין מקצת דבריו דרב הושעיה מדמה איסורא לממונא וכמו שאכתוב בסיעתא דשמיא. אבל ודאי ר' אבא לממונא קא מדמה להו כמו שפירש. ויש מפרשים דכיון דמתניתין בלא ביטול דין ממון ושם בעלים איכא נמי ביטול איסור שביתה ותלו הא בהא ואיכא לדמויה לביטול איסורין דעלמא טפי עדיף לדמויה לקולה מלדמויה לביטול דין ממון גרידא ולחומרא דעיקרא דמלתא איסורא דאית ביה נידון דינא. ור' אבא נמי כן סבר אלא כיון דאיכא תרתי איסורא וממונא איסורא דמין במינו לא בטיל ועוד ממונא דלא בטיל לעולם אפילו בשאינו מינו אמר רב הושעיא דמה הכריחו לר' אבא למנקט מין במינו כדי שלא יתבטל וזה אינו אלא לר' יהודה. והקשה הרשב"א ז"ל דדילמא ר' אבא כר' יהודה סבירא ליה ואמאי אחיכו עליה. ובמקצת חדושיו ראיתי שעלתה לו בקושיא. ומורי נר"ו אמר דאין זו קושיא כלל דר' אבהו ור' חנינא לאו אליבא דר' יהודה קא מקשו דהא איהו פטר במים ומלח אלא אדרבנן דפליגי עליה דאמרי דהרי הן כרגלי שתיהן קא מקשו והכי קאמר חטין בחטין כו' לרבנן בטיל כלומר לרבנן דמתניתין דאקשו אליביהו בטיל וכדאמרינן במנחות. ונמצאו דברי ר' אבא בטלין. ור' יהודה דקאמר דמין במינו לא בטיל היינו דוקא במין לח דומיא דדם הפר ודם השעיר דמיניה יליף ר' יהודה בפרק הקומץ רבה והכא בקמח מיירי שהוא דבר לח דאי לא חטים בשעורים היכי בטילי והרי השעורין ניכרים בתוך החטין אלא בקמח חטים (אם) עם קמח שעורים מיירי. אבל בדבר יבש מין במינו בטיל כדמשמע בפרק הנזקין גבי אגוזי פרך דלא בטלי משום קנסא דאלמא אי לאו משום קנסא בטלי אף על גב דהוו מין במינו.

גרסת הספרים אמר ליה רב ספרא משה קאמר להו. פירוש דרך כבוד אמר ליה אתה הגדול בדורך כמשה בדורו מה אתה משיב על ר' אבא כי בודאי שפיר אמר להו ר' אבא ואין לך לקלסם על דאחיכו עליה. ואי נמי גדול כמשה. ולא נהיר שזה לא תירץ כלום על תשובתו ר' הושעיה וכמו שנפרש בסמוך. ורש"י ז"ל גריס משה שפיר קא אמרת בתמיה כלומר אמאי קא מודית להו בחוכא ולאקשויי אמתניתין. וביקרא דמשה קא משתבע וכאומר לחברו חי ראשך כן הוא.

ולא שמיע להו הא דאמור רבנן הבורר צרור מתוך גורנו של חברו משלם לו דמי חטין אלמא כילא חסריה הכא נמי כילא חסריה. ורש"י ז"ל לא גריס הכא נמי כילא חסריה ופירש ז"ל מפני שחיסר מדתו נתחייב לו אף על גב דלא שווי מידי. וכל שכן מים ומלח דלא בטלי מטעמיהו דמידי דטעמיה משום חיובא דממונא לא בטיל. ויפה פירש לשון הגמ'. ומה תשובה היא זו לרב הושעיה לסייע לר' אבא. ואי רב ספרא סבר דאין טעם ר' אבא לומר דמין במינו לא בטיל באיסורין ולא סבירא ליה לר' אבא טעמיה דר' הושעיא הוה ליה למימר כן. ומורי נר"ו פירש דמדברי רש"י נראה דאתא רב ספרא לומר דאף על גב דבאיסורא גרידא בטיל היכא דשייך תערובת ממון כמתניתין לא בטיל. ולא בא רב ספרא לתרץ קושייתו שהקשה רב הושעיה לר' אבא דהא דברי ר' אבא בטלין אלא תמה על ששכח ר' אבהו וחבריו שהקשו על המשנה. וכן פירש הריטב"א ז"ל אלא שהוסיף ואמר דרב ספרא הכי קאמר ליה לר' הושעיה אפילו תאמר כי ר' אבא לא דקדק יפה בדבריו שתפס מין במינו מכל מקום למאי דאיקשו אינהו למתניתין תשובה קצת יש בדברי ר' אבא דכיון שיש במשנתינו דין ממון ומצינו דין ממון חמור כל כך בבורר צרור מתוך גורנו דין הוא למימר במתניתין דלא ליבטול מים ומלח לגבי עיסה ותו לא תקשי להו מתניתין והוה להו למינקט מדברי ר' אבא הסלת ולהניח הפסולת. וכן מוכח לישנא דגמרא דאמר ולא שמיע להו ולא אמר לא שמיע לך. ועוד יש לומר דרב ספרא לפירושי טעמיה דר' אבא אתא ולהקשות לר' הושעיא ולומר דר' אבא לא אתי למתניתין אלא מטעם ממון דלית ליה בטול וכיון דאשכחן חומר בממון בבורר צרור שאינו ממון כלל ואפילו הכי חייב כל שכן ממון גמור שאינו יוצא מתורת ממון לעולם. ולפירוש זה גרסינן הכא נמי כילא חסריה ולומר שהעיסה גדולה בשבילם ואלים ליה לקושייה דכל שכן הכא דהוא ממון גמור ואינו דין שיתבטל מפני מיעוטו.

אמר ליה אביי ולא שני ליה למר בין ממון שיש לו תובעין לממון שאין לו תובעין. מדברי רש"י ז"ל נראה דהכי קאמר ליה אביי לרב ספרא דמלבד קושית רב הושעיה אין בדברי ר' אבא ממש לתרץ משנתינו דכיון דמתניתין ממון שאין לו תובעין הוא לא דמיא להההיא שנתערב לו קב חטין כו' לא לבורר צרור הוי ממון שיש לו תובעין. אלא הנכון לומר דאיסור קל הוא ועל דין איסור אתיא בה ודין הוא שיתבטל חד בתרי כדין תורה שהרי כאילו אין לו בעלים היום דמי.

ולטעמיך הא דאמר רב חסדא כו'. אין זה מדברי אביי אלא רב ספרא הוא דקאמר ליה לאביי הכין דהיאך איפשר דמשום דמתניתין הוי ממון שאין לו בעלים שיתבע הממון דליבטיל. דאם כן הא דאמר רב חסדא וכו'. וכתב רש"י ז"ל וכי טעמא דביטול ברוב

בבעלים ולא בעלים הוא עד כאן. ופירש מורי נר"ו פירוש לפירושו דודאי היכא דמקריא ממון כגון מים ומלח לא שני לן בין יש לו תובעין לאין לו תובעין דלא בטלין. והיכא דלא מיקריא ממון כגון נבלה לא שני בין יש לה תובעין לאין לה תובעין ותו בעין דבטלים. אבל הריטב"א ז"ל פירש לשון רש"י ז"ל ואי ביטול ברוב בדבר שיש בו צד איסור בבעלים ולא בבעלים תלי בההיא דר' יהודה גם כן נימא דאי הוי ליה בעלים דלא בטלה. וגריס רש"י ז"ל וכי תימא הכי נמי והתנן ר' יוחנן בן נורי אומר חפצי הפקר וכו'. כלומר וכי תימא דאי אית ליה בעלים לא בטלה אבל לית ליה בעלים כמתניתן בטלה והתנן ר' יוחנן וכו' דאף על גב דלית ליה בעלים לא פקע חשיבותא דממונא. והילכך שפיר תנן במתניתין דאף על גב דלית ליה בעלים דלא לבטיל. מכאן מוכח דהאי וליטעמיך רב ספרא הוא דקאמר ליה לסתור דברי אביי ולהעמיד דברי רבי אבא ומשנתינו. וכן פירש רש"י ז"ל. ויש סיוע לזה במקצת ספרים שגורסים נבלה דאית ליה בעלים תובעין הכי נמי דלא בטלה. וכתב מורי נר"ו דהא דרב חסדא אינה ראיה כלל לסתור דברי אביי דהוה ליה לאביי למימר שאני התם דכיון דלא חזיא נבלה לאכילה הורע כחה של נבלה ובטלה ואף על פי שיש לה בעלים. אבל במים ומלח לגבי עיסה לעולם לא בטילי רק משום דאין לו תובעין דהא לרב חסדא נמי אית לן למימר דנבלה שיש לה בעלים בטלה בשחוטה דהואיל ואינה ראויה לבעלים לעיקר הנייתה דהיינו לאכילה לא מיקריא ממון. אבל מים ומלח דחזו לא בטילי ואף על פי שאינן ממון. אלא רב ספרא הקשה מדבר לדבר עד שהביא הא דר' יוחנן בן נורי. והדר גריס רש"י ז"ל אמר ליה אביי לרב ספרא אכתי מתניתין לא מתרצתא דאפילו יש לו תובעין איכא לאקשויי דלבטיל. ודמייתית על זה הבורר צרורות מי קא מדמית איסורא לאפסודי ממונא איסורא אמור רבנן ליבטיל ברובא אבל ממונא לא בטיל רוב במיעוט להיות קנוי ממון המועט לבעליו של מרובה ומתניתין לא קאמר נמי דליפקע ממונא אצל חברתה להפסיד אלא איסור תחומין הוא דקשיא לן דלבטיל עד כאן לשונו. וזה מוכיח כפירוש מורי נר"ו דר' אבא מעיקרא איסור תחומין להפסד ממונא מדמי לה. והדר קא בעינא דכיון דלא דמי איסורא לממונא אם כן במתניתין ליבטול מים ומלח. ואמר אביי גזרה שמא תעשה עיסה בשותפות כו'. ויש מפרשים דהאי וליטעמיך מדברי אביי הוא מדלא אמר אמר ליה ולטעמיך. וממון שיש לו תובעין הוא ממון גרידא וממון שאין לו תובעין הוא כעין מתניתין דאית ביה ממון ואיסורא ועיקר דיננו על איסור הוא ולא על תשלומי ממון והלכך דין הוא דליבטיל ואפילו יש כאן ענין בעלים וממון. דאילו לא בטיל נימא נמי בהא דרב חסדא דכי הוו ליה בעלים שסופן לתבוע ממונם אף על גב דהשתא אינם תובעים דלא תבטול. וכי תימא הכי נמי דכל שיש בעלים לא

בטלה אכתי איכא לאקשויי למתניתין שיתבטל איסור קנין שביתה כדאשכחן לר' יוחנן בן נורי. וכיון דגריעא כולי האי איסור דידהו דין הוא דליבטול במתניתין חד בתרי. ואמר ליה רב ספרא לאביי דלא דמי איסורא שהביא מנבלה לממונא לפי שכך מטמא נבלה שאין לה בעלים כמו שיש לה בעלים ואין הבעלים מעלין ולא מורידין בדינה. אבל מתניתין דעיקרא דמלתא אית בה ממונא ואיסורא דין הוא דלא תבטול. ולא חשש רב ספרא לפרוקי הא דנכסי הפקר משום דרבנן פליגי עליה. ופירוש רש"י עיקר.

הא דאמרינן דשחוטה אינה בטלה בנבלה לא שלא יהא טמא אלא הנוגע באחת מהן כנוגע בספק טומאה אבל נבלה בשחוטה הוי טהור ודאי. והא דאמרינן דשחוטה אינה בטלה בנבלה משום דהויא מין במינו שאפשר לנבלה שתעשה שחוטה ומני ר' יהודה היא דאית ליה מין במינו לא בטיל כדאיתא התם. אבל לרבנן בטלה. ואף על גב דאמרינן לעיל דלר' יהודה כל שהוא יבש ביבש בטיל הכא מיירי כגון שהנבלה והשחוטה לחה. ויש מפרשים דשאני טומאה דכיון דמחמת מגע אתינן בה דינו כלח בלח. והא דמייתינן הא דנבלה ולא מייתינן מכל איסורין שבתורה אליבא דרבנן דאף על גב דאית להו בעלים בטלים. משום דהא דר' יהודה דומה למתניתין דעושה רושם לתערובתא וניכר רושם שלה כיון שכוין אסורות דומיא דמים ומלח. ויש אומרים דר' יהודה מחמיר בבטול איסורין טפי ואפילו הכי טיהר נבלה בשחוטה ואם איתא דטעם בעלים חשוב כלום היה בדין שלא יחוש ר' יהודה לזה והוא נכון.

וטעמא מאי. פירוש לא ניחא להו בטעמא דר' אבא ובדרב ספרא.

שמא תעשה עיסה בשותפות. פירוש אתו למימר בעיסת שותפין שהקמח של אחת מהן מועט ושל חברתה מרובה. אבל רש"י לא פירש כן. וכתב הריטב"א ז"ל דאם השאילה מעט קמח דינא כמים ומלח דהא מייתינן עלה דין דקב חטין בעשרה קבין. ואם נתנה מים ומלח על מנת שתטול בעיסה לדבר הכל חשיבי כשותפות.

דף לט.

מתני' הגחלת כרגלי הבעלים. פירוש אפילו עוממות וכן כולה מתניתין.

גמרא גחלת של עבודה זרה אסורה. ואף על גב דהתם בפסחים אמרינן דאם בשלה על גבי גחלים דברי הכל מותרת פירושו בדיעבד אבל לכתחלה אסורה. אי נמי הכא בשנאסרו הגחלים עצמן בתקרובת עבודה זרה או בגחלי הקדש ממש. ואילו התם בשבאו מעצים אסורים. וא"ת אחר דשלהבת עבודה זרה מותרת למה אין מברכין עליה. תירץ

מורי נר"ו משום דמאיסה לגבי ברכה וכדאמר רבא לולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל יצא. וטעמא דלא יטול משום דמאיס.

ותיפוק ליה משום קיסם. פירש רש"י ז"ל ותיפוק ליה נמי משום קיסם כלומר וליחייב שתים. ויש מפרשים דכיון דבקיסם מיירי מנא לן דתנא מחייב ליה משום שלהבת דלמא משום קיסם הוא. ויש כיוצא בזה בפרק לא יחפור ובפרק כיצד. ויש מפרשים דכיון דאיכא קיסם בטיל הוא לגבי קיסם והלכך ליחייב משום קיסם לחוד. ופריק בדלית ליה שיעורא. ולא נהיר משום דמשמע דאילו הוי שיעורא בטיל ליה שלהבת לגבי קיסם ואילו לקמן לא משכחת לה דליפטר אלא בדאדייה אדויי.

אביי אמר כגון דשפייה למנא. פירש רש"י ז"ל אבל בקיסם מותר. ולא נהיר דאילו בקיסם מותר למה לן לאוקומה בדאדייה אדויי. אלא הנכון דאביי מודה דבקיסם אסור ורבותא אשמועינן וכמו שפירש רש"י בפנים שניים.

דאדייה אדויי. פירש רש"י שהיתה דולקת ברשות היחיד סמוך לרשות הרבים וטפח בידו וניתק ממנו וזרקו. אבל בערוך פירש כגון שנפח בו בפיו וזרקו עד כאן. וזה קשה דכיון דאורחיה בנפיחה בפיו ולא בידו לאו הוצאה כלאחר יד הוא וליחייב. והריטב"א פירש כעין ההיא דאביי דשפייה למנא משחא שהשלהבת מרקדת ויוצאת וחוזרת.

ורמינהי נהרות המושכין כו'. הרי הן כרגלי כל אדם. כתב רש"י ז"ל אין להם שום שביתה בעולם לא במקומן פירוש לפירושו שיהו כנכסי הפקר שיש להם אלפיים אמה לכל רוח לר' יוחנן בן נורי ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכן ברגליו. דכל מידי דנייד בין השמשות לית ליה שביתה בין השמשות. וכיון דבשעת שביתה לית ליה תו לית ליה ואפילו בתר דנייחו חוץ מן האדם כדאיתא בעירובין פרק מי שהוציאוהו. ונמצא לפירוש רש"י ז"ל בור היחיד כרגליו ממש. ובור של הפקר כרגלי הממלא. ונהרות המושכין ומעינות הנובעין אינם כרגלי בעליהן ולא כרגלי הממלא אלא כרגלי כל אדם. ונמצא דהאי לישנא דהרי הן כרגלי כל אדם דהכא אינו כאותו לשון שהזכיר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם. דהא ההוא משמע שאדם הלוקחו מביאו ברגליו אבל ודאי אם לקחו שמעון אסור לראובן להוליכו אלא כרגלי שמעון שהרי שור זה קנה שביתה בין השמשות כרגלי שמעון שאחר שלקחו ביום טוב הוברר הדבר שהיה שלו. וכן נמי בבור של עולי בבל אמרינן כרגלי הממלא ומשום ברירה דהא מים שבבור נייחי וקנו שביתה כרגליו עד כאן לשון מורי נר"ו. ומה שכתב מורי נר"ו חוץ מן האדם וכדאיתא בעירובין לאו למימרא שאם הוא הולך בבין השמשות שיהא קונה שביתה דהא ליתא

וכן פירשו בתוס'. אלא לומר דאפילו הולך בבין השמשות בתר דנייח קנה שם שביתה כן נראה לי.

דף לט:

לא דכולי עלמא בירא דהפקרא הוא וכו'. והיכי אמרינן הכין דהא רב נחמן אית ליה משום דבירא דשותפי הוא דהא רבא אקשי ליה ופריק איהו להעמיד דבריו דלרחוץ אסור ואיהו למלאת קאמר. וי"ל דרב נחמן לא פריש טעמא דידיה אלא תלמודא הוא דקאמר הכין והכי סבירא ליה לרב נחמן. וכי אקשי ליה רבא לרב נחמן הוא הדין דהוה מצי לתרוצי הכין דלית ליה טעמא דשותפי אלא לחדודי לרבא הוא דבעי כי היכי דליקשי ליה מהא דהאחין השותפין כו'. והקשה מורי נר"ו דהא בפרק החולץ אתמר החולץ ליבמתו ר' יוחנן אמר חליצת מעוברת שמה חליצה וביאה מעוברת שמה ביאה ור' שמעון בן לקיש פליג עליה ומסדר התלמוד איתיביה ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן איתיביה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש. ומחמת דאיתותב באחת מן הקושיות אמר אביי בביאה כולי עלמא לא פליגי כו'. והא התם דאותביה ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן בר פלוגתיה וליכא למימר דלחדודי קא בעי ואפילו הכי אמר אביי דבביאה לא פליגי. ומתוך אותה סוגיא למדנו שבכל שנמצא כמותה כך פירושה דאביי פליג אמאן דאסהיד דר' יוחנן אמר ביאת מעוברת שמה ביאה ואיתותב ואמר אביי שלא היו דברים מעולם שלא אמר ר' יוחנן ביאת מעוברת שמה ביאה אלא חליצת מעוברת שמה חליצה הוא דאמר. וסהדותיה דמאן דאסהיד דר' שמעון בן לקיש אותביה ליתא דבביאה כולי עלמא לא פליגי. ויש כאותה סוגיא במסכת נדה. וכך דהכא נמי הכי פירושה אלא דכולי עלמא בירא דהפקרא הוא כלומר ומה שאמרנו דרב נחמן אית ליה דבירא דשותפותא הוא ורבא אותביה ממתניתין דנדרים לא היו דברים מעולם דלא אותביה רבא דהא רב נחמן לא אמר דבירא דשותפותא הוא אלא דכולי עלמא בירא דהפקרא הוא. עד כאן לשונו נר"ו.

דף מ.

תא שמע מי שזימן אצלו אורחים וכו'. פירוש וכיון דזימנן הוי כמי שהפקידו האורחים אותן מנות אצל בעל הבית. והיינו דאקשינן ואי סלקא דעתך דכרגלי מי שהופקדו אצלו דמי והרי הן כבעל הבית כי זוכה להן בעל הבית מאי הוו דלא מהני זיכוייו ליתן את שלו שיהו כרגלי מקבל הזכיה. ופריק כיון שזיכה להם על ידי אחר כמי שייחד לו קרן זוית דמי והרי הם ברשותן מערב יום טוב כן נראה לי.

פצעילי תמרה לר' שמעון מהו. כתב מורי נר"ו דמתוך פירוש רש"י ז"ל נראה דכל דבר דאיחזי ולא איחזי איכא דאכיל ואיכא דלא אכיל אינו צריך הזמנה. ואף על גב דאמרינן פרק אין צדין אזמין גלי אדעתיה לא אזמין לא גלי אדעתיה. הני מילי כגון גרוגרות וצמוקים דדחינהו בידים אבל בשאר דברים דלא דחינהו אף על גב דאיחזו ולא איחזו אינן צריכין זימון שכך כתב רש"י אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצמוקין שהיו מתחלה ראויין לאכילה והוא דחה אותם בידים לייבשן ושוב אינן ראויין עד שייבשו. אבל אלו לא דחה אותם בידים ואיכא דאכיל מינייהו. עד כאן.

סליק פרקא וסליקא מסכתא.